

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. P. M. J. J. J.

Meddelelser om mit Levnet.

21

Dr. J. P. Munster.

Andet Dplag.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling (F. Høgel & Søn).

Trøkt hos J. Jørgensen & Co.

1884.

Ved efter min Faders Død at aabne hans Gemmer, havde vi, uden at vi derom kunde have haft nogen Formodning, den veemodige Glæde at finde et Manuscript med Titel: Meddelelser om mit Levnet. Det er dette, som her hydes hans Medborgere; og ligesom disse hans Meddelelser i hine Sorgens Dage have stienket os, hans Nærmeste, rig Trøst, i det den Hedengangne igiennem dem paa Ny levede og var tilstede iblandt os, ja i det de lode hans velbekiendte Billeder træde endnu klarere og bestemtere frem for os: saaledes tør jeg nære det Haab, at de ogsaa for mange Andre ville kaste et Bys over Meget i hans Personlighed og hele aandelige Retning og Fremtræden. — Læseren vil paa flere Steder let bemærke, at Forfatteren ikke har lagt sidste Haand paa Værket, ligesom ogsaa, at han ikke saa meget har lagt an paa at give et fuldstændigt Levnetsløb, som mere, navnlig i Skriftets første Halvdeel, en indre Udviklingshistorie; iøvrigt giver Forfatterens egen Fortale tilstrækkelig Oplysning om disse Meddelelsers Hensigt, Indhold og Form. — Et og Andet, der maaskee ikke egner sig til at offentliggøres, i det Mindste ikke for Diebliffet, har jeg, som jeg veed overeensstemmende med min Faders Villie, og efter derom at være bleven enig med mine Nærmeste, udeladt; dog har jeg ikke anseet mig berettiget til at udelade Noget, som formeentlig hører nødvendigen med til hans Livs Historie, og uden

hvilket den dog til en vis Grad ønskelige Fuldstændighed vilde jævnes.

Til Slutning har jeg tilladt mig at tilføie et Par Ord om min Faders sidste Leveaar og om hans Død.

Kjøbenhavn, i Marts 1854.

F. J. Mynter.

Forsfatterens Fortale.

Kjøbenhavn, den 2den Februar 1846.

Det har længe været mit Forsæt, dersom jeg skulde naae til at fylde det 70de Aar, da at nedskrive Efterretninger om og Erindringer fra mit Liv i alle disse Aar; men jo nærmere Tidspunctet er kommet, desto vanskeligere har ogjaa Udførelsen af dette Foretagende viist sig. Mit udbortes Liv har havt saa lidet mærkelige Skiebner, at det kan være fortalt i saa Liniér, og hvad mit indvortes Liv angaaer, da er det ikke blot en ingenlunde let Kunst at fremstille det i tilbørlig Sandhed, men man føler en vis Undseelse ved saaledes at aflæde sig i Andres Paasyn, og saare Meget af det, der dybest har bevæget mig, vil synes Menneftenes Mængde barnagtigt og latterligt, og kun finde Sympathie hos ganske Enkelte. Det er derfor heller ikke Confessioner, hvortil jeg bestemmer disse Blade; jeg veed mig ganske fri for den Hensigt, ved denne Fremstilling at ville vise mig i et mere glimrende Lys, end det, hvori jeg ellers er seet, da jeg tværtimod maa vente, at den vil frembringe den modsatte Virkning;

men ligesom det her ikke skal være min Bestræbelse at drage skulde Fortrin for Dyset, saaledes heller ikke

to draw my frailties from their dread abode,
where they alike in trembling hope repose,
the bosom of my father and my god;

der ville af sig selv vise sig Skrøbeligheder nok; men jeg er ikke saa forfængelig, at jeg skulde søge at tiltrække mig Opmærksomhed ved at fortælle hver Feil og Brøst, jeg er mig bevidst.

En ikke ringe Interesje kunde disse Blade vinde, dersom jeg var istand til at skildre de Mennesker og Tider, med og i hvilke jeg har levet. Nogle saadanne Skildringer ville jo ogsaa her forekomme, men, foruden at jeg ved dette Arbeide ikke kan inblade mig paa de vidtløftige Undersøgelser, som Fremstillingens Fuldstændighed og Nøiagtighed vilde udkræve, er man, naar man selv nærmer sig til det Dieblit, da det hele Regnskab skal afflutes, mindre tilbøielig til at kalde Andre for sin Dom, og, naar jeg i det Følgende ikke kan undgaae at omtale de Personer, med hvilke jeg er kommen i ubenlig Berørelse, og, endog blot til min egen Retfærdiggjørelse, maa fremstille dem og deres Færd, som jeg seer dem og den, saa veed jeg vel, at al min Bestræbelse for at blive Sandheden tro, ikke vil bevare mig fra al Gensidighed, og jeg overgav hellere den hele Dom til „Ham, som dømmer retfærdigen.“

Ogsaa havde jeg haabet, at Livets Aften vilde blevet roligere, og at jeg næsten som fra Havnen havde kunnet stue tilbage paa det snart fuldendte Løb. Men tværtimod befinder jeg mig endnu ude paa det stormfulde Hav, og, i det jeg taknemmelig paastønner, at Sundhed og Kraft endnu

er ubruds, er jeg derved ogsaa forpligtet til de mangehaande Arbejder, som kun ville tillade mig at fortsætte dette Foretagende under hyppige og lange Afbrydelser. Maaskee havde jeg ganske opgivet det, dersom jeg ikke følte mig forpligtet til at giennemgaae den Masse af Breve og andre Papirer, som fra de mange Aar have opsamlet sig, for at fremhæve det, som maaskee kan fortjene at bevares, og at tilintetgjøre det, som ingen Betydning har, eller som ikke bør forblive henliggende; men derved ville da ogsaa Erindringer blive levende, som jeg vel kan ønske at fastholde, hvor smertelige endog mange af dem ville være.

Et Skrivt som dette kan ikke let udarbejdes efter nogen fast Plan, og nogle Partier ville maaskee, efter Lyst og Omstændigheder, blive vidtløftigere eller knappere udførte, end Forholdet egentlig udfordrede. Overalt kunde disse Meddelelser maaskee passeligst bencævnes: „Stemninger og Tilstande i mit tilbagelagte Liv“ — en Bencævning, der tilstøder en vis fragmentarisk Behandling.

Der er gaaet 30 Aar, siden dette Skrift første Gang blev offentliggjort, og det har i den forløbne Tid vidst at hævede sin høje Plads i vor Memoire-Literatur. Dels giver det Læseren et interessant Indblik i en rigt begavet Lands Udviklingshistorie — i saa Henseende vil det være nok at minde om det bekjendte „Gjennembrud“ i Spiellerup 1803; dels tilsteder det os Skridt for Skridt at følge den Lands Virksomhed, der har sat saa dybe Mærker i det danske Landsliv; og endelig yder Skildringen et betydningsfuldt Bidrag til vor Kirkes Historie i den første Halvdel af dette Aarhundrede. — Siden Biskop Mynsters Død er der voget en ny Slægt op, og det er iblandt denne, at den nye Udgave søger sig Læsere. Jo færre virkelig fremragende Personligheder der findes i en Tidssalder, desto større Grund er der til at holde Hævd over Mindet om dem, som vort Folk engang har ejet, og af hvis Livsgjærning vi alle, med mere eller mindre klar Bevidsthed derom, har høstet Frugt.

Kjøbenhavn, i Juni 1884.

Jakob Paulli.

Meddelelser om mit Ternet.

Jeg regner mig ikke blandt Gubernes særdeles Yndlinger, men ved at ihukomme, hvad der i de mange Aar er gaaet igiennem mit Hierte, føler jeg mig dog drevet til her at nedskrive følgende Linier af Goethe:

Alles geben die Götter, die unendlichen,
Ihren Lieblichen ganz;
Alle Freuden, die unendlichen,
Alle Schmerzen, die unendlichen,
Ganz.

Indhold.

	Side
Første Afsnit.....	1.
Barndom. 1775—1790.	
Andet Afsnit.....	38.
Første Ungdom. 1790—1794.	
Tredie Afsnit.....	73.
Senere Ungdom. 1794—1802.	
Fjerde Afsnit.....	146.
Spiellerup. 1802—1812.	
Femte Afsnit.....	189.
Embedsstillinger i Kjøbenhavn.	
Slutning.....	297.

Første Afsnit.

Barndom.

1775—1790.

Mit Familienavn var egentlig Münster, hvilken Skrivemaade ogsaa de øvrige Grene af Familien have bibeholdt; men da min Broder og jeg tidligere kom ud af vore oprindelige Familie-Forhold, og ikke vidste, hvilken Skrivemaade, der var den rette, vedtog vi i vor Ungdom, tildeels ogsaa efter en Tilskyndelse af den da herskende Danstid, at skrive vort Navn med det danske Y. Den samme tidlige Løsriven fra vor Familie har ogsaa foraarsaget, at jeg ikke itide har søgt Oplysninger om vor Families Oprindelse; det var først silddigt, at denne Slags Efterretninger begyndte at interessere mig, og dengang vare de døde, som kunde have meddeelt dem. Imidlertid har jeg dog siden kunnet giennemgaae nogle Optegnelser, som En af mine Farbrødre havde efterladt, tillige med den Stamtable, som ogsaa i den Lengnickste meget nøiagtige genealogiske Fortegnelse er benyttet.

Paa denne Stamtable er min Tipoldefader Gutzon Münster anført som „Stamsfader.“ Denne Betegnelse og de tvende fremmede Navne synes at tilkiendegive, at han var fra Udlandet, og saaledes at stadfæste et Sagn, som jeg mindes at have hørt i min Barndom, at vi nedstammede fra en Ritmester, der fra Westphalen var kommen ind i Landet.

Det samme Sagn paaftod P. H. Münster, der døde som Biskop i Marhuus, at være i hans Familie, ja at Navnet i denne Linie var fordansket paa en anden Maade. Derimod har jeg ikke erfaret, at en Justitsraad Münster, som var Amtsforvalter, først paa Bornholm, og siden i Aalborg, og som efterlod flere Sønner, var af vor Familie. Om min Stamsfader finder jeg kun optegnet, at han boede i Teisgaard ved Skafføgaard, som er beliggende i Hvilsager Sogn, Øster-Visberg Herred, Randers Amt. Det var i Midten af det 17de Aarhundrede, og Skafføgaard tilhørte dengang Gunde Rosenkrands. At en tydsk Officeer i hine krigeriske Tider kunde komme i Berøring med denne iøribare Mand, og derved være bleven foranlediget til at bosætte sig i Nærheden af hans Gaard, kan maaskee anses som en ikke urimelig Gisning.

Min Oldefader Christen Guxon Münster var født 1653, og døde 1712. Han boede først i Hvilsager, siden i Lille Mølle, ogsaa ved Skafføgaard, og var 4 Gange gift, 3die Gang med Kirstine Rohde. Af dette Ægteskab var min Farfader Oluf Münster en Søn. Han blev født i Hvilsager 1682, var Skriver, Fuldmægtig og siden Forvalter hos forskellige Forvaltere, Godseiere og Embedsmænd i Sieland, Fyen og Jylland (saaledes var han Fuldmægtig paa Antvorskov, Forvalter hos Geheimeraad Adeler paa Sæbygaard og Aagaard), indtil han 1741 flyttede til sin Eiendomsgaard Staegaard (eller Stoegaard), i Vendsyssel, Vester Hassing Sogn, Nær Herred, og 1756 blev beskikket til Herredsskriver i Nær og Hvetbo Herreder. Den 8 October 1738 giftede han sig med Christence Bium — eller nok rettere: Biimb — som døde 1763 paa selve deres Solvbryllupsdag. Han selv døde 1767 i sit 75 Aar og blev begravet hos sin Hustru i Vester-Hassing Kirke, hvor en Tavle med deres Gravskrift skal findes i Kirken. Han roses som en meget retskaffen Mand, og maa have givet sine

Børn en god Opdragelse, endog Døttrene bejad en for de Fæder og den Stilling ikke almindelig Dannelse.

Paa Staegaard fødtes min Fader Christian Gujon Peter Münster — det andet Fornavn afslagde han siden — den 2den September 1741, af 5 Børn den Næstældste, af 3 Sønner den Ældste. Fjorten Aar gammel blev han antagen som Skrивerdreng hos Raadmand Torp i Aalborg, som „efter hans befundne Capacitet 1761 Paaaste promoverede ham til Skrивer-Karl“. 1764 reiste han til Kiøbenhavn, hvor han allerede fra Begyndelsen af det følgende Aar sees at være kommen i Kongelig Gage i Etatsraad Esmarcks Contoir, 1766 tog han dansk juridisk Examen med Characteren Begvem, blev 1768 bestiftet til Dansk Copiist ved det Kongelige General-Vandvæsens-Collegium, og fik strax efter Titel af Land-Secretair. Saavidt jeg veed, fungerede han ogsaa som Privat-Secretair hos Collegiets Præsæs, Grev Adam Gottlob Nolke, havde i det mindste i ham en gunstig Patron. Ved dennes Gunst blev han 1769 sin tilkommende Svigerfader, Hieronymus Ring, Inspecteur ved Frederiks Hospital og Raart-Forvalter, (idet nemlig Indtægten af Spillekaart-Stemplingen dengang tilfaldt Hospitalet), adjungeret i Embedet, og succederede ham deri ved hans Død 1771, men maatte ogsaa efter ham overtage en ikke ubetydelig Gield. 1774 blev han udnævnt til virkelig Kammerraad.

Om min Faders Character er kun meget Lidet blevet mig bekendt. Min Stiffader yttrede engang, at han var „en besynderlig Mand, som gjorde Indvendinger mod Alt, hvad man sagde“; men dette beroede vel meest paa, at Begges Individualitet var meget forskiellig. Ligesom de af hans Sødskende, hvilke jeg har kiendt, var min Fader en meget from, gudhengiven Mand, med et Anstrøg af Pietisme, maaskee, ligesom de, noget langsom og sagtsærdig i sit Væsen, men ikke uden et vist tørt Lune. Noget Sørge-Tanker ved hans Forældres Død, i Vers og Prosa, vise kun en

Øjst til at udtale sine Følelser, og ere iøvrigt i den paa de Tider sædvanlige Tone.

1770 ægtede min Fader sin ovennævnte Formands Datter, Frederikke Nicoline Christiane King. Vielsen, ved hvilken ogsaa en Broder af min Moder blev forenet med sin Brud, foregik den 27de April i Frederiks Hospitals Kirke, (som siden under Struenjee blev forvandlet til Sygestuer for veneriske Patienter). Den synes at være bleven fuldbyrdet med temmelig Høitidelighed. En lille Cantate blev affungen, som vel ikke har videre Betydning, men hvo der læser saadanne Linier, som f. Ex.:

To glade Par, som rene Flammer,
Og Overlæg, og smilende Forældre,
Og Dyd, og Himmel selv, og Glædens Fader,
Nu sammenknytter i et evigt Baaud —

fristes til at antage, at man deri har et af Ewalds mange bestilte Leilighedsdigte. Af en anden Bestaffenhed er Brudevielsen selv, af hvilken en Afskrift endnu er forhaanden. Det hedder deri blandt Andet: „Den ene (Brudgom) er, som hans Navn lyder, Münster, Oprigtigheds og Dyds Münster, —

Saa tog Hr. Münster Deres Ring, der
glimrer smukt af Dyder,
Den Ring nu Münster være vil, De
det jo ei fortryder,“ o. s. v.

Mine Forældres førstefødte Søn, Ole Hieronymus, blev fød den 13de August 1772; en anden, Carl Frederik, fød den 21de Oktober 1774, døde ganske spæd; jeg, den Yngste, blev fød den 8de November 1775, og erholdt, efter nogle vidtløftig Paarørende, Navnet Jakob Peter.

Ikke længe efter min Fødsel maa den Brusthyge have udviklet sig, som endte min Faders Dage den 17de Februar 1777, i hans 36te Aar. Jeg har ofte, ved lignende Skiebner, søgt at trøste de Bedrøvede med den Forestilling, at min Fader i sin sidste Sygdom sikkert med dyb Befymring har betragtet sine tvende Sønner, af hvilke den Ene ved

hans Død kun var 4½ Aar, den Anden ikke engang 1½ Aar gammel, og hvilke han aldeles Intet kunde efterlade, men at al denne Bekymring har viist sig ugrundet; der blev dog skaffet de Forældreløse Bei giennem Verden.

Den Gield, der, som ovenfor anført, fra hans Svigerfader, hvilede paa min Faders Bo, nødte min Moder til, som det kaldes, at gaae fra Arv og Gield. Foreløbigen flyttede hun til en Huusven, som var Controlleur ved Hospitalet; men snart tilbød Overlægen ved Hospitalet, Dr. med. Frederik Ludvig Bang, hende sin Haand, og ved det kort efter paafulgte Giftermaal med ham fandt ogsaa hendes Børn en Forsørger. Min første Udnandring var saaledes kun fra den ene Side af Hospitalet til den anden.

Min Moder skal have været en smuk Kone. En gammel Mand sagde mig engang: „Da jeg hørte, at Dr. Bang havde ægtet en Enke med to Børn, tænkte jeg, at det var steet af Barmhiertighed; men da jeg besøgte dem, saac jeg nok, at der ogsaa havde været andre Grunde.“ Hun blev i sin Familie anseet for at have poetisk Talent, og præse-terede allerede paa hendes Forældres Bryllupsdag sin Fader en Samling af sine Vers. I en Lykønskings-Skrivelse til hende i Anledning af hendes Forlovelse med min Fader, skriver hans ældste Søster: „Det fornøier mig, at I, mine tiære Venner, saa snart have efterfulgt mit Exempel. For- man nu smukt Dine andre Søstre til det Samme, og siig dem, at, hvor nøie, Du, som den Ældste, har undersøgt baade paa Parnasset og andre Steder, ja tillige i lærde og sanddrue Skrifter, har Du ingen rettere Bei kunnet finde, end denne.“ Nogle Strimler Vers har jeg seet i et smukt Skriverisfrin, som havde tilhørt min Moder, men disse indeholdt kun ubetydelige Rimerier. Derimod viste endeel Op- tegnelser og Udskrifter af Bøger, at hun havde Smag for Læsning, og at hendes Gudsfrugt var oprigtig og alvorlig.

Den blev ogsaa prøvet ikke blot ved Tabet af hendes første Mand, men ogsaa i hendes andet Ægteskab ved flere

Sygdomme, som endte i en Brystsyge, der allerede bortrev hende den 6te Mai 1779. I Adresscontoirets Efterretninger for dette Aar Nr. 74 findes en Beretning om hendes sidste Dage, uden Tvivl affattet af hendes efterladte Mand, som ogsaa i Avisen satte sin anden Hustru et lignende Minde, og gierne greb Leilighederne til offentlig at anprise Christendommens Virkninger. Det sees deraf, at hun har baaret sine Lidelser med Taalmod og Gudhengivenhed, og at hun er henslumret med fast Haab, roligt og blidt. En Søn, som hun havde født i dette Ægtekab, døde kort efter Moderen. Hun blev begravet hos hendes første Mand paa Nicolai Kirkegaard, hvor en simpel Liigsteen betegnede deres Hvilested. Jeg erindrer kun eengang i min Ungdom at have staaet ved mine Forældres Grav; kort efter blev Kirke og Kirkegaard ødelagt ved Byens Brand, og nu er Pladsen et Slagtertorv.

Min Fader kan jeg ikke sige, at jeg har savnet, derimod har jeg ofte i min Ungdom, naar jeg fandt mig saa eensom, syntes mig saa forladt, dybt savnet min Moder, skøndt jeg dog neppe, hvis jeg havde haft hende hos mig, vilde have gjort, hvad jeg egentlig trængte til, udgrædt al min Smerte i hendes Skød; men Smerten vilde have været mindre sønderrivende, dersom jeg havde haft et Væsen, hvorom jeg dog turde troet, at det ret elskede mig. Kun en dunkel Erindring om min Moder foresvæver mig fra hendes sidste Sygdom, og, besynderligt nok, mener jeg nøie at erindre en spettet Silke-Halvkaabe med Foerværk, hvori hun var indsvøbt, og et Sphyttebæcken i hendes Haand, men ikke hende selv; om hende danner jeg mig kun et Billede efter et maadeligt Portrait i en ganske forskiellig Dragt. Derimod ligge der for mig tvende Erindringstegn fra hendes sidste Dage, nemlig tvende Formanings-Skrivelser til min Broder og mig. I den første, som er skreven den 30te April, altsaa kun 6 Dage før hendes Død, foreholder hun min Broder „den store Flygtighed, der hos ham var forenet

med en efter hans Alder ikke almindelig Wittighed“, hvilken hun anseer for en farlig Gave. I Brevet til mig, som kun er begyndt, da vel Døden eller Svaghed har afbrudt hende, siger hun: „Vige fra Din spæde Barndom har Du viist et overmaade stivt og ubøieligt Sind, hvilket har trykket mange Taarer af mine Dine; og endskiøndt der er steet en fiendelig Forandring til det Bedre, saa seer jeg dog undertiden endnu, at Du udvælger Straffen, heller end at give efter.“ Den gode Moder! hendes Sagttagelser vare rigtige, skiøndt min Broders „Flygtighed“ ingenlunde var, hvad man pleier at kalde saa, da Jungen af os havde arvet et let Sind, og skiøndt min barnagtige Stivindethed, som jeg meget vel erindrer, egentlig havde sin Grund i Stoltthed, idet jeg ingenlunde vilde finde mig i, hvad jeg ansaae som nedværdigende for mig, f. Ex. at lade Bigen binde mine Strømpebaand, da jeg meente, at jeg var stor nok til at kunne gjøre det selv. Men den døende Moder behøvede ikke at have taget sig disse hendes Børns Feil saa meget til Hierte, da der ofte udvikler sig noget ganske Andet, end de første Yttringer lade formode, og med Feilene kunne ogsaa Fortrin være forbundne. Livet har sandelig ikke siden vænnet mig til at faae min egen Willie, og nogen oprindelig Ubøielighed var vel fornøden, dersom jeg under Alt, hvad der har villet kue mig, skulde beholde nogen Fasthed tilbage.

Fra disse Aar forekommer det mig endnu mærkeligt, at jeg om en Begivenhed, der indtraf noget før min Moders Død, altsaa da jeg endnu ikke var 3½ Aar gammel, har en saa aldeles tydelig Erindring, som om den var steet ganske nylig; men denne Begivenhed var ogsaa af den Bestaaffenhed, at den vel kunde indprente sig. Den 31te Marts sprang nemlig et Krudttaarn, som stod ved Østerport, i Luften, og da der kun vare lave Huse imellem, var Virkningen paa Hospitalet yderst voldsom. Jeg seer endnu for mig, hvorledes en Syjomfru, som sad ved Winduct, blev kastet langt hen paa Gulvet, og ovenpaa hende den hele

Windueskarm og de sønderlagne Ruder, og hvorledes Pigerne, der troede, at det var den yderste Dag — som allerede var mig vel bekendt — fik os Børn hen i Sengekrogen, og stulte os under deres Forklæder — hvorved vi da vare vel forvarede.

Saaledes vare vi nu i en saa tidlig Alder fader- og moderløse. Men min Stiffader — hvem jeg i det Følgende, som han har fortient det, blot kalder min Fader — svigtede ikke den overtagne Forpligtelse, og ikke længe efter indgik han sit andet Ægteskab, atter med en Enke, Ingeborg Mohrum, hvis første Mand havde været Skibscapitain. Ogsaa hun bragte ham tvende Børn i Huset, af hvilke en Søn døde kort efter, men en Datter blev opdragen med os. Fra de to Aar min Fader levede med hende, og som han ansaae for sine lykkeligste, har jeg kun saa levende Erindringer, undtagen om nogle behagelige Sommer-Touree til Vystedet Lille Mariendal ved Strandveien, der tilhørte hendes Fader, en formuende Skibscapitain Madsen. Hende selv erindrer jeg næsten kun i den hvide Liigdragt, da hun laae i Kisten, og jeg havde det mig nye Syn af Sørgestaren, der stod omkring den. Jeg mindes ingen Følelse ved det sørgelige Optrin uden en forfængelig Glæde over at have en Sørgekappe paa, ligesom de Andre. Hun var bleven angreben af den samme ulykkelige Sygdom, som havde bortrevet min Moder, og som endte hendes Dage den 9de August 1781, da hun kun var 27 Aar gammel.

Hvor dybt og oprigtigt endog Manden sørgede over denne sin elskede Hustru, finde vi dog, at han allerede den paafølgende 10de Januar indgik sit tredie Ægteskab; og havde han de forrige Gange ægtet Enker af svageligt Helbred, saa faldt hans Valg nu paa en blomstrende sextenaars Pige, Lovise Hansen, hvis Fader havde været Sognepræst ved Helliggeistes Kirke.

Hun havde havt en streng pietistisk Opdragelse, og naar denne ofte hos svagere Naturer ikke forfeiler sin Hensigt,

jaa frembringer den sædvanlig hos de kraftfuldere den modfatte Virkning. Saaledes var min Stifmoder, som kun var 10 Aar ældre end jeg, ingenlunde tilbøielig til de gudelige Øvelser, der dog modtog hende ogsaa i det Huus, hvori hun indtraadte; hun var livsløst, rundhaandet, blev ofte angreben af de sværeste Krampe-Tilfælde, og Huusstyrelsen gif neppe paa det Bedste. Dette foranledigede, at — jeg veed ikke hvor snart efter — hendes Moder, en meget agtværdig, men streng Kone, flyttede ind i Huset til os, og medbragte 2 Døttre, den Ene ældre, som tillige skulde være Gouvernante for min Stifføster, den Anden yngre, som bidrog til at bringe noget Liv i Huset, og ofte var os behjælpelig til at undflye den strenge Tugt.

Her begynder egentlig mit bevidste Liv. Men naar jeg i det Foregaaende har været temmelig udførlig, — tildeels for at bevare, hvad Videt der lod sig samle om mine egne Forældre, der saa snart forsvandt af de Levendes Tal — da lade de paafølgende Aar, der ikke bragte betydelige Omstiftninger, sig for det Meste sammensatte i korte Skildringer. Ganske kan jeg ikke derved følge den chronologiske Orden, da baade Hukommelsen svigter i Henseende til mange Enkeltheder, og Fremstillingen derved uden Nytte vilde blive vidtløftigere.

I en strax efter min Faders Død affattet Nekrolog, som er indrykket i Literatur-Tidenden og vil findes i mine blandede Skrifter, har jeg givet et Omrids af hans Skiebner, og udtalt mig med den dybe Taknemlighed, jeg skylder ham, om hans virksomme, gavnlige, hæderlige Liv, hans mange agtværdige Egenstaber og den almindelige Agtelse, han nød blandt sine Medborgere. Det kunde der ikke være min Hensigt at gaac dybere ind i hans Charakteristik, hvilket

Steffens med større Frihed og temmelig træffende har gjort (Was ich erlebte I, 209 ff. og fl. St.), og det maa ikke ansees som Mangel paa Pietet, naar jeg her ved Fremstillingen af min Barndom og første Ungdom maa blive Sandheden tro; uagtet de Svagheder, der ikke kunde undgaae os, cerede vi Børn ham stedse, og hvad vi endog ikke sjelden maatte lide derved, vidste vi vel, hvor meget der var, som maatte forstemme ham.

Min Fader, en lille, corpulent, levende, naar Intet var ham iveien, meget venlig Mand, var af sangviniſt Temperament; Alt gjorde let og stærkt Indtryk paa ham, ved enhver Gienvordighed fukkede eller ſkiendte han, undertiden flere Dage igiennem, men Indtrykket forsvandt ſnart igien, og efter ſin Natur var han tilbøielig til Glæde; „jeg gider, ſaae jeg Skam — thi dette var hans Mundheld — gierne lee, thi det er sundt“, ſagde han engang. Alt han var aldeles profaiſt, gjorde Omgangen med ham ikke beſværkelig, thi han hadede ikke egentlig Poefien, han betragtede den kun ſom Noget, hvorover han var ophøiet, men tillod gierne unge Menneſter og Fruentimmer at more ſig dermed, ligesom han tillod os Børn at lege. Men hvad der var beſværeligt, og ofte i høi Grad gjorde hans daglige Omgivelſer Livet ſuurt, var hans pietiftiſte Retning. Han var en altfor oprigtig og altfor livlig Mand, til at han kunde være hvad man kalder heldøret; Fornøielſer vare egentlig ikke mod hans Grundſætninger, dog bleve de os Børn kun tilſtaaede i meget ſmaa Quantiteter; ſaaledes vovede vi kun i ſtørſte Skiul at tage Kaart i Haanden, ſkiøndt min Fader ſelv gierne morede ſig dermed. Derimod holdtes vi meget ſtrengt til gudelige Øvelſer. Ikke blot maatte vi, ſkiøndt min Fader ſelv aldrig kom i Kirke — hvortil der endnu var en anden Marſag end den foregionde: Mangel paa Tiid — fra vore tidligſte Aar af regelmæſſig beſøge den, og gjøre Rede for Prædikenen, men vi maatte ogſaa om Søndagen jævnligen lære et Capitel i Bibelen, hvori vi da i al Haſt

bleve overhorte, og da vi, efterdi det virkelig ofte var en svær Lectie, sædvanligen kun bestode maadeligt i Proven, fik vi vore Skænd. Dermed var der da viist Gud en Dyrkelse. Men det Byrdefuldeste var vore Aften-Andagter. Om Aftenen maatte nemlig jævnligen hele Husets Personale samle sig i Dagligstuen. Der tog da min Fader en af de Foliaenter frem, hvori han havde nedstrevet sine Dagbøger og andre Betragtninger; i denne bladdrede han da for det Meste længe — faldt ofte i Læsning af hvad der interesserede ham selv, medens vi sad og maabede, indtil han omsider fandt, hvad han den Aften vilde unde os. Dette var da sædvanlig nogle temmelig trivielle, langtrukne Reflectioner over Verdens Vantrø og Synd, men ogsaa over hans egne Skrøbeligheder, f. Ex. naar en fornem Mand havde bedet ham at hilse en anden, og han den første Dag derefter maatte tilstaae, at han havde glemt det, men da han den følgende Dag atter blev tilspurgt derom, og atter havde glemt det, ikke turde bekiende Sandheden, men svarede, at han havde bragt Hilsenen, hvilket da siden laae ham meget tungt paa Samvittigheden. Forelæsningen havde den yderste Grad af Monotonie. Tillige affang vi to, sædvanlig meget lange, Psalmer, som ligeledes meget langsomt bleve opledte, og naar da min Mormoder stundom bemærkede, at den Melodie kiendte hun ikke, maatte hun nøies med det Svar, at vi nok kunde komme ud af det; og saa sang vi da løs. Hvorledes vi stakkels Unger, og Tjenestefolkene da med, imidlertid kæmpede med Sønnen, er let at forstaae, og jeg nægter ikke, at det var med nogen Stadesfrohed, jeg i sin Tid hørte, at hine Foliaenter, der i min Barndom saa ofte havde piint mig, vare brændte i Bombardementet.

Da vi virkelig, foruden den strenge Frygt, nærede Urefrygt for min Fader, kan det vel være, at disse strenge Øvelser dog have bidraget til, at tillige nogen Urefrygt for det Hellige blev befæstet i vort Sind; men i det Hele

virkede de meget mere skadeligt, end gavnligt. Ikke blot har jeg siden aldrig turdet tænke paa at begynde med nogen Huusandagt, thi altfor afstrækkende Erindringer traadte stedse iveien; men den hele uhygtelige Stikkelse, hvori det Christelige fra først af havde viist sig for mig, voldte snart, at min Religiositet tog en ganske anden Retning, og det blev i sin Tid en ny Opdagelse for mig, at Christus ikke var den Bussemand, hvormed man havde skræmmet mig i min Barndom. Paa at gaae ind i vore Begreber og Følelser, blev der ikke tænkt, men man hørte kun sig selv. Jeg erindrer endnu, at jeg engang i min tidlige Barndom havde foretaget mig, at jeg rigtig vilde forstaae mit Fadervor, som jeg hver Aften bad; men jeg kom ikke længere end til den anden Bøn, thi hvad „Guds Rige“ var, havde man ikke sagt mig, og kunde jeg ikke gjøre mig klart, heller ikke hialp det mig, at jeg efterjaae Forklaringen over denne Bøn i Catechismus. Et Spørgsmaal herom kunde vel maaskee være blevet vel optaget, men ogsaa kun maaskee, thi fuldt saa rimeligt havde det været, at det var blevet mig alvorligen bebrejdet, at jeg saa længe havde læst denne Bøn uden at bekymre mig om at forstaae den; overalt maa man ikke troe, at Forholdet var saadant, at vi turde tillade os den Næsviis-
hed at spørge, naar Ingen talte til os. Saa taug jeg hellere, og forblev indtil videre i min Uvidenhed. Jeg erindrer ogsaa den første religiøse Tvivl, der formastede sig til at ville røkke, hvad der var blevet mig sagt. Det forekom mig nemlig dog altfor haardt, dersom Enhver, der bandede, skulde blive evig fordømt. Vel sagde min Mor-
moder ofte, at det, at bande, var den største Synd, „fordi Mennesket ingen Fordeel havde deraf;“ men jeg kunde dog ikke ganske dele denne Anskuelse, og jeg kiendte Mange, der stundom lode en Gød slippe over Læberne, og hvilke jeg dog ikke kunde ansee som saa grove Syndere.

Sine Aften-Andagter ophørte efterhaanden, da vi vogede til, men Aftenerne bleve derfor ikke behagelige. Naar ingen

Fremmede vare tilstede, spiste vi til Aften mellem 8 og 9, derpaa forsvandt de Dvrige, men min Broder og jeg maatte blive tilstede, medens min Fader røgede sin Aftenpipe, og da det fielden lykkedes at gjøre Conversationen underholdende, vare vi meget glade, naar Biben var udrøget. Mere og mere fik Huset et ganske andet Udseende, deels derved, at Huusmoderen efterhaanden vandt større Magt, og deels ved Tidernes Indflydelse. Hvo der i senere Aar har kiendt det Bangske Huus, har fundet det endog særdeles giestfrit og selftabeligt; Dands var stedsje tilladt, og Skuepil, som aldrig havde været ganske forbudt, blev det mere og mere. Men hvad der vedblev giennem vor hele Barndom og første Ungdom, og var en sand Lidelse, var den haarde Maade, hvorpaa vi bleve behandlede. Min Fader var, som Pietist, ingenlunde orthodox; tvertimod jatte han en Vre i at være, hvad han kaldte en Fritænkter, det er, i adskillige Punkter at afvige fra hvad han meente at være Præsterne's og Theologernes Ansuelser, mod hvilke han overalt, som de fleste Pietister, nærrede nogen Uvillie. Han vilde være en Auto-didaktos, læste derfor Intet, og hans Betragtninger vare derfor for det Meste deels trivielle, deels eenfjeldige. Men hvad han uroffelig holdt fast, var Pietismens Hovedlærdomme, om den menneskelige Naturs Grundfordærvelse, om Dievelens Indvirkning, om Forsoningen ved Jesu Blod, og om den Hellige Aands Raadevirkninger som Kilben til alt det Gode i Mennesket. Herfra taalte han ingen Afvigelse, og endog den blotte Mistanke om Tvivl i denne Henseende var nok til at bringe ham i Flamme. Man veed, hvor lidet elstelige disse Lærdomme træde frem i den pietistiske Fremstilling, og hvor let den tilshneladende Ydmyghed i Erkiendelsen af alt det Gode som Guds Raadegave gaaer over i en Beundring af, at Gud just har værdiget den Talende saa udmærkede Raadegaver, hvorfor ogsaa hans Ord fordre desto større Anerkiendelse, fordi det ikke er ham selv, der taler, men den Hellige Aand der taler igiennem ham. Hermed

forener sig da sædvanlig en heftig Lyst til at dømme og fordomme, og den Mening, at de kraftigste Forbedringsmidler ere uophørlig gientagne Formaninger og strenge Bebreidelser. Narene og den godmodige Natur mildnede efterhaanden min Faders Bøsen, men dengang blev næsten ethvert Maaltid kryddret med lange, bittre Straffetaler, og ofte brød pludselig et frygteligt Uveir løs, uden at vi anede det. En mild Tilretteviisning, en kjerlig Advarsel, en opmuntrende Paastjønneelse blev os aldrig til Deel; vi skielvede, naar vi til en usædvanlig Tiid bleve kaldte til min Fader, og undertiden fik vi lange Skrivelses, affattede i de haardeste Udtryk.

I Særdeleshed gik det ud over mig, hvem Fruentimmerne i Huset ikke kunde lide, og hvem de derfor ingenlunde vare tilbøielige til at undskyldte. Min Broder behagede dem ved sin mere levende, snakfomme Natur, og naar de undertiden gjorde ham det for galt, imponerede han dem ved sin Hefstighed. Jeg derimod var mere indsluttet og bly, mangen Gang vel temmelig stridig, jeg kunde ikke tale for mig, men fik strax Taarerne i Øinene, hvad enten jeg meente, der skeede mig Uret, eller Noget bevægede mig. Saaledes blev Alt mig optaget i den værste Mening. Min Broder og jeg elskede hinanden inderlig, smeltede mere og mere sammen, men hans Natur var heftig, endog voldsom, min paastaaelig; saaledes havde vi hyppige Conflicter, og, da han var 3½ Aar ældre end jeg, øvede han megen aandelig og legemlig Overlegenhed over mig. Under alle disse Omgivelser behøvedes der nogen Spændkraft, dersom jeg ikke ganske skulde blive forknøgt.

Fra disse Skildringer, der omfatte et længere Tidsrum, vende vi tilbage til den tidlige Barndom. Saa strengt vi i Øvrigt bleve holdte, vare vi dog en stor Deel af Dagen uden synderligt Tilsyn. I de første Aar, indtil vi fik Huuslærer, vare vi, naar vore Forældre vare i Selstab, overgivne til Tienestepigerne, i hvis store saakaldte Amnestue vi endog længe havde vort Natteqvarter. Blandt disse

vare der, uagtet alle Andagts-Ovelser, Subjecter, som nu ikke let vilde taales i noget stikkeligt Huus. Vi hørte saaledes i disse Aftener mange opbyggelige Samtaler, af hvilke Spøgelseshistorierne vare de meest poetiske. Dertil var Hospitalet med alle dets Døende og Døde og med dets mange, for det Meste eensomme og skumle Gaarde den beqvemteste Skueplads, og man lod os ofte høre Helhesten, naar den paa sine tre Been trampede giennem Gaardene for at afhente de Døde. Et frygteligt Sted var i Særdeleshed en affides Gang, der førte forbi Liigstuerne til en uhyre lang, smal Gaard, hvor fielden noget menneskeligt Væsen lod sig see. Der hørte kun liden Phantasie til at gysse, naar man om Aftenen skulde ad denne Vej. En jildig Aften, da min Broder og jeg havde besøgt en ung Læge, som boede paa den Side af Hospitalet, og vi vare komne til et Plankeværk, som dengang adskilte en Deel af Gaarden ovenfor Liigstuerne, hørte vi fra den ene af disse, hvis Vindue gik ud til den lange Gaard, og hvor ellers stedse Dødens Stilhed herskede, de rædsomste Skrig. Vi standsede, og kun med Væven vovede vi at aabne Porten saa vidt paa Klem, at vi kunde see Vinduet. Dette saae vi da opløst af et ganske svagt Skær, i hvilket nogle Stygger svævede omkring. Hvorvel vi dengang ikke mere vare ganske Vorn, fordristede vi os ikke til at gaae videre, men vendte tilbage for at hente den Læge, fra hvem vi kom, til Undsætning. Han forsikkrede, at han aldrig var bange for Sligt, men da han kom til Stedet og hørte Skriget, begyndte ogsaa hans Mod at spinde. Imidlertid vare vi dog nu Tre, og da vi omjæder listede os til Vinduet, saae vi snart, hvad det var. En Patient var nemlig pludselig bleven ræsende, og, da der just intet Liig var paa Liigstuen, havde man lagt ham derhen. Han var bunden, den store øde Stue var kun opløst af et Tællelys, og to store Karle bevogtede ham. Synet var endda rædsomt nok.

De Besøg, der i vor Barndom undertiden kom i Huset, vare for det meste gamle Enker og Tomfruuer, der skulde følges hjem, nogle spidsborgerlige Folk af Familien, en Tante, der sielden mælede, men jød med folbede Hænder og dreiede Tommelfingrene om hinanden, og, naar vi spurgte hende, om hun ikke blev keed deraf, svarede, at hun undertiden dreiede til den anden Side, o. desl. Stundom kom vi om Aftenen i større Familiefestaber, men i Børneselskab kom vi kun tre Gange om Aaret, anden Dag af de store Høitider, hos en Urtekrammer, hvis Kone var noget i Familie med os, og tillige med Biskop Valle, hvis Børn vi der traf. Disse forstode godt at lege Zulelege, til Sønerne sluttede vi os ikke nærmere, men Døttrene behagede os. Ogsaa fik vi Rosiner, Mandler og Confect i Overflødighed.

Nogen Afvevling bragte dog nogle unge Mennesker især en Halvbroder og Halvsøster af min Fader, som tiltog sig noget mere Frisprog. Der blev da junget adskillige af de gængse Sange, især af Tullin, og „Alt, gid Melicerta var min“, eller „Jeg vilde sige Nei, men tog feil, og sagde Ja“ lyder endnu i mit Øre. Jeg veed ikke ret, hvorledes det gik til, at senere endog Besjels Votre serviteur blev holdt i vort Huus.

Om Sommeren bestod Søndagsforføieljen i, at hele Familien spadserede ud i Frederiksberg Have, og derefter drak Thee paa et Tracteur-Sted. Kunde man ikke naae saa langt, spadseredes i Rosenborg Have, hvor dengang beau-monde forsamledes i den saakaldte Cavalleer-Gang i saadan Mængde, at man neppe kunde trænge sig frem. En Tidlang var det ogsaa Skik sildig om Sommer-Aftenen at spadserere i Philosophgangen, hvor en Harpespiller spillede forskjellige Stykker, blandt andre: „Katten er mit Sødskendebarn“. Om Vinteren i Maanestien spadseredes ogsaa i Buegangene ved Slottet. En Dag hver Sommer blev foretaget en Skov-tour, til Dyrehaven eller til Dronninggaard, hvor de nye

Anlæg dengang særdeles tiltrak Kiøbenhavnerne, og Eremitboligen gjorde meget Indtryk paa mig.

Et Par Timer om Dagen, især efter Middagsmaaltidet, var det os tilladt at lege, hvortil der i Hospitalets vidtløftige Gaarde og aabne Gange, og om Sommeren i dets Have var god Leilighed; men synderligt Vegetøi eller andet Apparat havde vi ikke. Endeel af Fritiden tilbragte vi ogsaa i Stalden hos min Faders Kudst, som dog ikke lærte os at ride paa Hestene, hvoraf vi siden kunde have Gavn, men som havde været for iøinesaldende og en altfor ridderlig Øvelse, til at den var bleven tilladt, derimod lærte han os i Smug at røge Tobak. Vi havde kun een Legekammerat. Et Par andre Familier paa Hospitalet havde vel ogsaa Børn, men dem saae vi kun engang imellem, for det Meste paa Stads, og vi passede ikke ret sammen; i Hiin fandt vi derimod vor første Barndomsven, og hans Bekjendtskab blev ikke uden Indflydelse paa vor Dannelse.

Lad hans Navn staae paa dette Blad, da det ellers ikke har kunnet bane sig Vej i Verden: Carl Ludvig Rogert. Han var fød udenfor Egtestab, og der blev ikke lagt ihynderlig Dølgemaal paa, at hans Moder var en Enke af en bekjendt Familie. Han var i Huset hos en Madame Orsløv, som var Over-Fordemoder ved Fødselsstiftelsen, der dengang var forbunden med Frederiks Hospital, og indtog den ene af Hospitalets Hovedbygninger. Hun var en ret net, og temmelig snaksjom Kone, hos hvem det kun var mig paaafaldende, at hun ikke kunde udtale Bogstavet S, men f. Ex. sagde: „Min ninne Rudvig“. I hendes Huus var Tonen meget forsiellig fra den i vort. Hun havde to smukke Døttre, som Begge vare forlovede med theologiske Candidater, hvilke da ogsaa bragte flere unge Mennesker i Huset. Den Ældste af Døttrene var især godmodig og elstværdig, og ligeledes foretrak vi hendes Forlovede, en Mand som allerede dengang havde megen Yndest i flere dannede Kredse, og hvis Navn siden har haft en god Klang i Kirken og i en temmelig stor

Deel af Landet, Mandrup Peder Kruse. Han var Forfatter til adskillige Poesier, som dengang vandt Bisald, men især stal han have udmærket sig som Fremstiller af værdige Fædres Roller i et dramatisk Selskab, der benævnedes efter „Landmærket“, hvor det havde sit Theater. At en theologisk Candidat spillede Komædie, var i de Tider et temmelig forargeligt Særshyn, og havde nær skadet ham hos høie Bedkommende, men hans Personlighed skaffede ham igien deres Velvillie, og ved Enkedronning Juliane Marias Yndest blev han kort efter kaldet til Sognepræst i Høielse paa Vallø Gods, hvor han nu har tilbragt henved 60 Aar. Han har været en Mand af udmærket Liv og Kraft, vel heftig, men med det kjerligste Hierte og varm Følelse for Christendommen; hans Prædikener og Taler havde ofte noget meget Gripende, han har været en oprigtig og omhyggelig Siesføjer, en Fader for flere Faderløse, en trofast Ven, og hans giestfrie Huus har været søgt af Mange. Først i de seneste Aar ere hans Sandser blevne fløvede, men det indvortes Liv endnu ikke udslukt. I mange Aar havde jeg ikke haft nogen Forbindelse med ham, men da vi atter i vore ældre Dage stødte sammen, omfattede han mig atter med levende Kierlighed, og jeg har haft den Glæde, som Biskep, tvende Gange at visiterer hos ham, og at tage Deel i Høitideligholdelsen af hans 50 Aars Embeds-Jubilæum, hvormed tillige Guldbrylluppet med hans endnu levende, men svage, Hustru var forbundet.

I hine Dage bragte Kruse i det Huus, hvor han daglig kom, en anden Slags Lecture, end den, hvortil vi hiemme vare vante. Jeg erindrer i Særdeleshed, at jeg der gjorde det første Bekjendtskab med Shakspeare ved i nogle Calendere at see Chodowiedz's Robbere til Macbeth og flere Shakspearste Stykker tilligemed Forklaringen derover, som gjorde os bekjendt med Stykkernes saa dybt gripende Indhold. Fra Robberne staaer i Særdeleshed Falstaff's Figur mig levende for Dine. Der og andenstedsfra fik vi ogsaa fat paa nogle

Romaner. Den første Roman, jeg, saavidt jeg erindrer, har læst, hedte „Henriette, eller Husar-Rovet“. Jeg har siden ikke seet den, og den har sandsynligviis kun liden Værdi, men da den førte ind i Syvaarskrigen's Tid, var den vel stikket til at indvirke paa den barnlige Phantasio. En anden Bog: „Briefe dreier akademischer Freunde“ var ikke egentlig en Roman, men vakte ædlere Følelser, og havde dengang for mig noget Oploftende. Varigere Indtryk har, som det forstaaer sig, „Landsbypræsten i Wakefield“ efterladt.

Rogert elskede ikke blot det Romantiske i Bøger, men bragte det ind i vore Lege, og tildeels i sit eget Liv. Kruse, som underviste ham, var heftig og streng, og da han engang havde lovet ham en dygtig Product, dersom han næste Dag ikke kunde sin Lectie, faldt det Drengen ind at løbe bort. Han havde nylig været i Koeskilde, og var der kommen ind til en Dreier. Der meente han dog at være bleven ukiendt, og vilde nu melde sig hos ham som en fattig Dreng, der vilde lære Professionen. Han kom ogsaa virkelig til Koeskilde, og ind til Dreieren, men denne gienkiendte ham øieblikkelig, og da han udbrød: „Ah, det er jo den lille Rogert!“ blev han aldeles consterneret, svarede blot: „Nei, det er ikke mig,“ og løb alt hvad han kunde ud af Byen. Der blev han naturligviis strax indhentet, og da man i hans Hiem havde savnet ham, og havde fattet Formodning om, at han var flygtet til Koeskilde, var strax Rogen bleven sendt ud for at opsoge ham. Saaledes blev han snart bragt tilbage, og man erkjendte viseligen, at Strengbed ikke vilde være det rette Middel til at holde ham.

I Øvrigt varede vor Omgang kun et Par Aar. Rogert drog til Bornholm, hvor hans Fader var bleven ansat; derfra fik vi endnu nogle Breve, men tilsidst den sorgelige Efterretning, at han ved at bade sig var sunken i et Hul og druknet. Det var første Gang, at Døden berøvede mig en Ven, og jeg har ikke forglemt den Smerte, jeg følte derved. Jeg har siden staaet ved den Strand, hvor Ulykken indtraf,

og paa den Kirkegaard, hvor han er begravet, men hvor hans Grav ikke kunde paavises, og jeg har for ikke længe siden haft den veemodige Glæde at træffe sammen med en Halbroder af ham, en agtet Embedsmand, hvem det var tiert at finde en Ven af hans Broder, som han selv ikke havde kiendt, men hvis gode Anlæg han ofte havde hørt prise.

Hvad Underviisningen betræffer, da begyndte den med os meget tidlig; allerede medens vor Moder levede, havde vi en Lærer. Denne var en Slags Fætter, og et meget besynderligt Subject. Steffens har i sit Levnet (Stedet har jeg nu ikke kunnet finde) fortalt om en Mystification, som gjorde megen Opsigt. De andre Studenter indbildte ham nemlig, at den berømte Jerusalem var kommen hertil, og fik ham til med megen Pomp at føre hen til ham i en Deputation, for paa Studenternes Vegne at byde ham velkommen, hvorved da En af Ophavsmændene forestillede Jerusalem. Han blev siden Lærer ved Opsøstringshuset, og jeg har som Barn med stor Forundring seet, hvorledes han, assisteret af tre af Drengene, gjorde sit Toilette: „Nummer 23, hold Båndfadet; Nummer 17, tør mit Ansigt; Nummer 9, bind mit Halsstørklæde!“ Derefter blev han Præst ved St. Hans Hospital, som dengang var Hospital for de Af-sindige. Jeg husker endnu, hvorledes han, da dette Embede var ham lovet, gik op og ned af Gulvet, og med megen Selvtilfredshed sagde: „Jeg er Manden til St. Hans Hospital“. Dette blev han ogsaa virkelig, thi, da Drickældighed kom til hans naturlige Anlæg, sank han omsider fra Præst til Lem af Hospitalet. Dette var han endnu 1807, da man under Kiøbenhavns Beleiring maatte flytte Hospitalet. Da dette maatte skee i Hast, bleve de Af-sindige den første Nat indquarterede i Frederiksberg Kirke. Idet nu den forrige Præst atter befandt sig i en Kirke, besteg han Prædikestolen, og den Gale prædikede nu for de Gale, et Optrin, som vel kunde fortiene en Fremstilling af Tiedt eller en anden Mester.

Alf ham har jeg neppe lært andet end at læse, og min Moder skal paa sin Dødsfeng have bedet min Fader at give os en anden Lærer. Dette skeede nu ogsaa, og den nye Lærer var ligeledes en theologisk Candidat, men ikke ganske ung. Han var stiv og pedantisk, og behandlede os saa strengt, at det vakte hele Husets Medlidenhed. Vi læste i en Sal, hvor min Fader holdt Forelæsninger, og det var os ikke lidet forargeligt, naar han, idet han saa strengt holdt os til Flid, selv, medens vi læste over eller skrev Stil, lagde sig saa lang han var paa de udstoppede Bænke, og fik sig en god Søvn. Imidlertid indpryglede han os ret godt de latinske Elementer; jeg veed ikke, om jeg allerede under ham begyndte paa Græsk.

Ogsaa ham havde vi kun et Par Aar, da han blev Præst, og vi fik da en Huuslærer ved Navn Schierning, til hvem vi ogsaa flyttede op paa det samme Værelse. Om hans tidligere Skiebne veed jeg Intet, uden at han som Student havde af Fattigdom ladet sig hverve til Husar, men ved nogle godgjørende Menneſkers Hielp atter var bleven sat i stand til at fortsætte sine Studeringer. Han omgikkes os fornuftigt og kierligt, vi havde ham meget kier, og uden Tvivl havde han været en bedre Skiebne værd. Hans Rundskaber vare sandsynligen temmelig indskrænkede, imidlertid gjorde vi dog Fremgang. Ham sthldes den Forkortelse af mit Fornavn: Job, under hvilken Benaevnelse jeg længe gik i Familien, og som Mange have troet at være mit virkelige Navn.

Min Stifføster havde efter sin Morfader arvet en betydelig Formue, og da der Intet blev sparet paa hendes Underviisning, fik vi nogen Deel deri. Saaledes lærte jeg at tegne, men ikke med stor Fremgang, og Fransk med ikke synderlig større, men ogsaa af en meget slet Lærer. Tydsk hørte dengang ikke til en god Opdragelses Cyclus, det havde ikke saa berømte moralske Bøger, som Telemak, hvis 24 Bøger vi maatte doe paa Fransk; kun dette Sprog brugtes

i den fornemme Verden, og det fornødne Tydsk maatte komme af sig selv. Jeg troer ikke, at min Søster fik nogen Underviisning deri; til min Broder og mig blev vel en tydsk Commandeersfergeant antagen, som snakkede godt for sig, men efter den første Times Passiar blev han syg og døde, saa at i det eneste fremmede Sprog, hvilket jeg har lært med temmelig Færdighed at tale og skrive, har jeg ingen Underviisning havt.

Musik blev ikke forsøgt med mig, derimod gjorde jeg gode Progresser i Dands, hvori ogsaa Døvelserne bleve mere underholdende ved nogle Pigebørn af vor Alder, som deeltog deri. Vor Dandsmester var en lille pyntelig Mand, som morede os meest, naar han blev vred, thi da gjorde han med stor Iver Pas'ene for os, saa de stive Skiøder paa hans Kiøle og hans lille Haarpung hoppede, og dertil gned han af al Magt paa sin lille Stofviol, saa Strængene ofte sprang. Ellers var han saa frygtjom, at der ret træffende blev sagt om ham, under Krigsbegivenhederne 1801, at han i Klubben ikke turde sidde alene paa en Stol. Desto pudseeligere var, hvad han fortalte, at, da han engang som Hof-Dandsmester havde silde ud paa Aftenen i den daværende Ridderfal paa Slottet indøvet Hoffet en Contredands, bad Kronprindsen, efter sin sædvanlige Godmodighed, ham at blive, saa skulde der blive bragt ham Aftensmad. Ulykkelig blev derpaa slukket i den uhyre Sal, men i dens ene Ende blev der for ham sat et Bord med to Uds, og saaledes sad han der ganske ene, og saae ind i det dybe Mørke, medens han tærede sin Tøde. Maaskee har dog Wren hjulpet noget paa Frygten.

En Tiidlang læste med os hos vor Huuslærer en Martin Chemnitz, en Descendent af den store Theolog, men som af sin berømte Forfader ikke havde stort Andet end Navnet. Hans Bekjendtskab blev dog derved interessant for os, at han førte os ind i sin Familie. Hans Moder var en lille levende tydsk Kone, som engang laae i Barfjelseng paa

samme Tid som to af hendes Døttre. Der var ogsaa i Huset nogle opvoksende Døttre, men den, der meest tiltraf os, var dog Faderen, den tydske Garnisonspræst. Hvo, der kun har kiendt ham fra Prædikestolen, vil undre sig derover; men han var langt mere underholdende i sit Huus. Han var en anseet Conchyliolog, og fortsatte Martini's Conchylien=Cabinet i mange Qvartbind med illuminerede Kobber, hvorfor der steds var en Maler i Huset. Denne anseelige Entreprise, den store, udmærkede og vel ordnede Samling, de Kasser med Conchylier, der ideligen ankom, og efterhaanden bleve sorterede, havde virkelig noget Storartet. Her havde nu den gamle Mand sit egentlige Hiem, og da han i os traf et Par videlystne Dreng, fandt han megen Fornøielse i at meddele sig til os. Hvo, der har læst Noget i hans Værker, især i Fortalerne dertil, kan gjøre sig en Forestilling om den Snakksomhed, men tillige den Tydelighed, hvormed han forklarede Alt. Saaledes lærte vi efterhaanden denne Green af Naturhistorien meget systematisk, vi kiendte Navnene paa en stor Mængde Conchylier, havde seet meget kostbare Exemplarer, og da han ideligen af sit Forraad gav os temmelig anseelige Forærinnger, havde vi tilsidst en meget smuk lille Samling. Jeg kan ikke sige, at jeg siden har havt nogen Nytte heraf, ikke engang til den berømte Stærpelse af den sandkelige Anstuelss=Evne, som steds er bleven meget svag hos mig, men jeg skulder den gode Mand meget behagelige Timer.

Min Fader havde, efter sin Faders Død, været understøttet af sin ældste Broder, en formuende Mand, tilsidst Conferentsraad og Justitiarius i Hof- og Stads=Retten. Denne havde, mod min Faders Tilbøielighed, nødt ham til at studere Medicin, og da dette var gaaet saa godt, var min Fader, som overalt ikke havde synderlig Respect for Ungdommen, bleven bestyrket i den Mening, at de Unge ikke forstode selv at vælge deres Wei i Livet, men maatte lade de Ældre raade. Det var saaledes først bejtemt, at min

Broder, som havde megen Lethed i at tale for sig, skulde være Advocat, jeg derimod Medicus. Denne Bestemmelse blev dog siden forandret, fordi — det er dog bedst at bruge det rette Ord — jeg blev anset som for dum til at indlade mig i det svære medicinske Studium, og jeg skulde da studere Theologie — den bedste Tilflugt for indstrænkede Subjecter, hvis Forældre dog ansaae det for en Skam for sig, ikke at lade deres Børn studere. Jeg var ikke tidlig udviklet, og lovede i min Barndom vistnok ikke store Ting; men naar jeg dog betænker min Fremgang i Forhold til mine Fævneariges, kan jeg ikke Andet end ogsaa deri finde et Beviis paa den Misgunst, hvormed jeg blev betragtet i Huset. Smidlertid ansøgte dette mig dengang ikke synderligt; dersom det huuslige Senat, min Fader og Mormoder, med megen Foragt saae ned paa de Unge, og ikke vilde indrømme dem nogen Stemme i deres egne Anliggender, saa betragtede vi igien de Gamles Philisterier med ikke synderlig større Agtelse; jeg har altid været temmelig ubekymret i Henseende til min timelige Forsørgelse, der var dengang længe til, at den afgjørende Beslutning skulde tages, og jeg vidste med mig selv, at, dersom jeg skulde faae ifinde at vælge et andet Studium, skulde dog Ingen faae mig derfra. Men i sig selv var jeg ikke misfornøiet med den forandrede Bestemmelse; der ulmede tidligen Noget af Taleren i mig, og, skøndt det theologiske Studium just ikke syntes mig meget tillokkende, saa var dette dog Veien til at opnaae en Landsbypræsts Stilling, der tidligen malede sig for mig i meget livlige, idylliske Billeder.

Min Broder skulde nu være Medicus, og dette, i det mindste Studiet, stemmede ganske overeens med hans Tilhøielighed, især dog formedelst dets nære Slægtstabs med Naturvidenskaberne, hvilke han meget tidlig begyndte at dyrke, og hvilke han stedse blev tro. Hans Overvægt over mig, og den dengang hos os først vaagnende almindeligere Interesse for disse Videnskaber, bragte mig ogsaa til at syssel-

sætte mig noget dermed. Foruden paa Conchylier, samlede vi ogsaa paa Mineralier, og jeg fik noget Bekendtskab til Nomenclaturen. Nogen Smag fik jeg ogsaa paa Chemien derved, at en Færvnaarig, som var Lærling paa Hospitals-Apotheket, men af en velhavende Familie og ikke uden Dannelse, holdt sig til os. Hans Navn var Ingversen, og at han i sin Ungdom lovede ikke Lidet, kan sees af et anbefalings-Brev fra Vichtenberg til Goethe af 1796 (Briefe, herausg. von C. W. Vichtenberg, I. 233). Hans Stilling forekom mig dengang meget lykkelig. Alt gaac mellem alle disse utallige Skuffer paa Apotheket, vide Besfeed med alle disse Ingredientser, samle dem, veie dem, støde, opløse, blande, fylde dem i Øster eller i net tilbundne Flasker, og især at arbeide i Laboratoriet, der at koge, destillere, sublimerer, syntes mig meget misundelsesværdigt. Lidet blev ogsaa seet i nogle chemiste Skrivter, som han og min Broder hyslede med.

I Efteraaret 1786 indtraadte uformodentlig en betydelig Forandring i vor Tilstand. Vor Huuslærer gif pludselig fra Forstanden, saae Himmelen aaben, forkyndte Christi Aabenbarelse til om Middagen o. s. v. Da han talede sammenhængende, da jeg var vant til at have stor Verbødighed for Alt hvad han sagde, og jeg aldrig før havde seet denne Slags Affindighed, kan jeg ikke negte, at jeg i de første Timer, uagtet Alt, hvad jeg hørte derom, nærede nogen Tvivl, om han ikke havde Ret, og vi virkelig skulde saae det at see, han forkyndte. Men snart blev Sagen ogsaa mig klar; jeg erindrer ikke, hvor han blev bragt hen, men nogle Aar efter kom han tilbage, havde vel igien vundet Fornuftens Brug, men tabt Liv og Munterhed, og ikke længe efter endte han sine Dage. Det er med Beemod, jeg erindrer en uhykkelig Mand, hvem jeg skylde, og for hvem jeg endnu føler, Hengivenhed og Taknemmelighed.

Det blev nu besluttet at sætte os i Frue latinske Skole. Min Broder skulde om to Aar være Student, han kunde

altsaa komme, som det kaldtes, paa anden Part af Mesterlectien, og i denne øverste Klasse havde flere anseete Familier begyndt at sætte deres Sønder. De lavere Classer derimod stode med Rette kun i ringe Renomme. Min Farbroder, Gujon Münster, var Fjerde-Lectie-Hører, og, da jeg var videre end denne Klasse, blev jeg ikke indstreven i Skolen, men skulde gaae privat hos ham, det er, jeg blev sat ved et eget Bord, og ved Siden af Underviisningen i Classen skulde han, naar han kunde, give sig af med mig.

I Forstningen behagede Skolegangen mig meget. Den daværende Skolebygning var vel noget stummel, men havde tillige noget Høitideligt, og især gjorde det et løftende Indtryk paa mig, naar Morgen og Aften Dørene mellem alle Classerne bleve aabnede, en Psalmes istemt af alle Disciplene, og Duxen traadte frem i Mesterlectiens Dør for at forelæse et Capitel af Bibelen. Skjøndt der blev strengt vaaget over, at jeg ikke havde Commerts med Classens Disciple, af hvilke de Fleste heller ikke tilsalede mig synderligt, var der dog i Skolen et Liv og en Afvevling, som stak meget af mod den døde Eensformighed ved Underviisningen i Kammeret hos Huuslæreren. Ogsaa Vandringen til og fra Skolen var forfriskende. Det var mig derfor meget imod, da det efter faa Dages Forløb blev besluttet, at jeg kun om Formiddagen skulde besøge Skolen. Men hermed blev jeg snart aldeles forliigt.

Skolens Tilstand var dengang meget ringe. Rector, Justitsraad Thorslacius, gjorde sin Pligt, og havde Anseelse for Kundskaber og Retskaffenhed. Rigtignok gif Examinationen efter Guldbergs Naturlige Theologi saaledes, at Rector s. Ex. begyndte: „Men nu døer Mennesket“, og Discipelen derpaa blev ved: „Og for Sandserne synes han ikke

merc at være til. Er denne Dom rigtig? Lad os undersøge den." Men i Øvrigt sørgede han dog for, at Disciplene lærte Noget. Corrector havde efter den daværende besynderlige Indretning — hvis Dphør jeg dog har hørt mange gamle Skolemænd beklage — ingen anden Forretning i Skolen, end at læse med Mesterlectien de tre sidste Dage i Ugen, hvoraf endog Løverdags Eftermiddag var fri. Han tiende Disciplene til Nar, og det kunde ikke let være anderledes, naar han stod som et Sviin og skubbede Ryggen mod Kathedret, eller han i dette lagde sig til at sove. Han var ogsaa ilde berhyttet for sin Sierrighed. Af Hørerne havde kun Estrup, siden Sognepræst i Randers, Respekt, men han var meget streng. Siette Lecties Hører var en aldrende, fordruffen Mand, som altid lettede i sine Beenklæder, og skabede sig meget underligt. Han kunde, til Exempel, begynde Underviisningen med at tage en Discipel fat ved begge Ørene, og i flere Minuter ruske ham frem og tilbage, idet han idelig gientog det Spørgsmaal: „Naa, min Søn! kan du din Gie (Theologie)?" Han blev da fort efter befordret til Klokker.

Min gode Farbroder, som siden blev en retfærdig og almindelig agtet Landsbypræst, og med hvem jeg derefter stedsse har staaet i det venligste Forhold var bleven over 40 Aar gammel ved at vente paa en gammel Præsts Afgang, paa hvis Skald han havde Expectance. Han havde nu i mange Aar i den samme Klasse thygget Cornelius med Tilbehør, og var ked deraf og gnaven. Han havde i Skolen kun liden Tiid til at anvende paa mig, og min Underviisning bestod da blot i, at han i al Hast hørte mig i mine Bensa, og sfiendte, naar jeg ikke kunde dem. Med det græske Testament gik det nogenledes, men kun maadeligt med Ovidii Epistolæ ex Ponto, som jeg skulde læse, uden at de bleve gennemgaaede med mig, og uden at man gav mig noget Hjælpemiddel, undtagen den bekiendte Nucleus. Jeg vil ikke paastaae at jeg anstrengede mig meget, men jeg kunde virke-

lig ikke forstaae den, og naar jeg da jævnlig havde ganske misforstaaet mangt et Sted, jagde min Farbroder vel meget fortræden, at han kom til at giennemgaae det med mig, men der blev aldrig noget deraf. Saaledes var min Fremgang i denne Tiid uden Tvivl kun ringe.

Imidlertid var jeg i Hiemmet meget overladt til mig selv. Jeg var kun 11 Aar gammel, og ved Begyndelsen af vor Skolegang vare alle Lege med min Broder pludselig ophørte: han var kommen ind i en Kreds af de ældre Medicin-disciple, havde tildeels sit Moerkskab paa Skolen, og jeg støttede mig selv. Jeg havde ikke een eneste Kammerad, thi den ovenomtalte Apotheker-Lærling havde kun Frihed om Søndagen. Saaledes sad jeg da om Eftermiddagen ganske alene, og fik tildeels derved den Smag for Eensomhed, der siden stedse har fulgt mig. Jeg opfandt adskillige Lege, hvormed jeg kunde more mig alene, men stulte det omhyggeligen for ikke i Huset og hos min Broders Tævnlige, der af og til besøgte os, at ansees som et Barn. Især havde jeg en Slags Leeg for, som havde en noget høiere Tendents. Saa længe jeg kan erindre, havde det stedse staaet for mig som den højeste Lykkelighed, at være Forfatter. Saaledes havde jeg engang, da Oversætteren af Kaffs Naturhistorie, som var en Ven af vor Huuslærer, fandt mig læsende i den af ham udgivne Bog, forestillet mig, at det for ham maatte være en henrykkende Følelse at see sig læst. Jeg havde i smaa Bøger opskrevet vore Lege, og hvad jeg ellers kunde finde paa, som jeg kunde give Udseende af en lille Bog. Nu syjsjelfatte jeg mig i nogle af mine eenfomme Timer med Læsning i naturhistoriske Skrifter, og af disse uddrog jeg smaa Afhandlinger, hvilke jeg afskrev, vel ikke ziirligt, hvilket jeg ikke formaaede, men paa saa smukt Papiir, som jeg kunde overkomme, undlod ikke at forsynne dem med en anseelig Titel, og, naar de vare færdige, dyppede jeg dem i Vand, for at det skulde see ud, som om de kom vaade fra Pressen.

Min Skolegang varede imidlertid ikke længe, thi allerede i det følgende Aar blev min Farbroder Præst. Jeg skulde nu have Timelærer, og, da alt Sligt i vort Huus gik efter Barmhertighed — hvorfor vi da ogsaa steds havde de fletteste Haandværkere, — saa valgtes hertil en ung medicinsk Studerende, af Familien, som kunde trænge til den maanedlige Betaling. Han var et stifteligt Menneske, men af tarvelige Kundskaber og indskrænkede Evner, kun lidet ældre end min Broder, og i de sidste Aar vare vi aldeles Kammerader. Han kom to Timer daglig, og dette bragte mig egentlig kun den Fordeel, at der var en bestemt Tid, til hvilken jeg skulde være færdig med mit Selvstudium, og at jeg da med ham endnu engang giennemgik mit Pensum. Egentlig lære mig Noget kunde han ikke, og mine Stiil-Ovelser bestode deri, at han opgav mig en Stiil af sin gamle Stilebog, derpaa medbragte en Afskrift af den latinske Oversættelse deri, og efter denne skrev Linie efter Linie over min Version, uden engang at læse denne, eller at lade staae, hvad der i min kunde være ligesaa godt, og uden at gøre mig opmærksom paa de Feil, jeg havde begaaet, eller paa Fortrinene i den Oversættelse, han medbragte. Det var mig en meget ubehagelig Fornemmelse saaledes at see min hele Stiil overstrøgen, uden at jeg kunde overbevise mig om, at den fortiente en saa ubarmhertig Medfart, og uagtet jeg mangen Gang havde skrevet næsten det Samme, som det, der nu stod ovenover som Rettelse.

Saaledes var jeg nu den største Deel af Dagen overladt til mig selv, og tilbragte den, som jeg kunde bedst. Da min Broder 1788 var bleven Student, blev der noget mere levende paa vort Bærelse, saasom hans gode Venner hyppigen kom til os. Af disse vare Adskillige blot forbigaaende Bekendtskaber, eller gave sig kun lidet af med mig, men iblandt dem fik jeg ogsaa efterhaanden mine kæreste Venner, hvilke jeg i det Følgende skal omtale. Her maa jeg dog strax nævne Den, med hvem jeg først blev fortrolig, og den

Æneste af mine Ungdomsvenner, som endnu er tilbage, Hieronimus Laub, fordi han allerede i denne Tid havde en betydelig og velgiørende Indflydelse. Laub var ikke en energisk Charakter, men han var et reent og følelsesfuldt Menneske, fordringsfri og aaben for alt Skønt og Godt. Han havde gode Skolekammerater, og skøndt han just ikke havde nogen ret levende videnskabelig Drivt, forsømte han dog ikke sine Studier; det gif, ved de andre Sjøslers, der vare ham kiere, langsomt, men grundigt og ordentligt. Derimod havde han en overordentlig Drivt til hvad man kalder Lecture; alt Nyt og Værdifuldt, der kom ud, maatte han have fat paa og blive bekendt med, dog fornemmelig i det Æsthetiske. Heri havde han allerede en meget udbredt Læsning, og en meget dannet Smag, om han endog var noget tolerant, og ifølge sin Godmodighed mangen Gang haabede, at et Talent vilde udvikle sig, hvor der intet var. Han var meget vel bekendt med Theatret, var vel modtagen af Adskillige af Litteraturens magna nomina, han havde en sonor Stemme, og var en meget smagfuld Forelæser. Efterhaanden fik han saaledes sin Gang hos os, at han næsten daglig tilbragte nogle Timer i vort Værelse, hvilke dog ingenlunde alle gif hen i ørkesløs Snak, men han havde sine Bøger med, og vi læste, hvad vi skulde eller vilde. Men ved denne daglige Omgang fremmedes baade det æsthetiske og det moralske Element i os, og vi vandt et temmelig udbredt Bekendtskab med den æsthetiske Litteratur. Han var ogjaa saa skikkelig, at han, da han vel saae, hvorledes det gif med min Underviisning, læste med mig Horats, som min Lærer var meget glad ved at slippe fra.

Jeg har endnu en Dagbog, som jeg i disse Aar har holdt, men som tager sig meget barnagtig ud. Den indeholder for det Meste Fortegnelser over de læste Bøger, indtil de enkelte Artikler i Ugeskrivter, med vedføjede Domme, der dog næsten steds ere afgjorte med enkelte Ord: „meget god, fortræffelig, maadelig“, ligeledes over de ikke mange

Skuespil, jeg saae, med vedtegnet fuldstændig Rollebejættning; fremdeles Uddrag af Bøger, hvilke dog kun angaae de almindeligst bekendte Ting, men som dengang vare mig nye, Afskrifter af maadelige Vers o. s. fr.; der findes intet Glimt af Nand, men vel Beviser paa reelig Stræben efter Uddannelse. Om de romerste og græske Classifere, som jeg læste, finder jeg Intet uden om Cicero de officiis, hvilket Vært jeg ogsaa erindrer at have interesseret mig særdeles. Nogle naturvidenskabelige Skrifter bleve excerpere, ligesom jeg ogsaa i disse Aar hørte et eller to Cursus over Chemien hos daværende Lector ved det chirurgiske Akademie, Manthey — uden synderlig Frugt, hvilket dog ikke var Doctens Skyld.

Abskillige Skrifter fra den daværende Oplysnings-Periode, hvori alle gamle Fordomme skulde bekæmpes, og Verdens hidtilværende Tilstand skildres med de mørkeste Farver, for at man des mere skulde skionne paa det Uds, som var i Begreb med at oprinde, faldt mig i Hænderne, og bleve ikke uden Virkning, jaaledes Carl von Carlsberg, som man ret træffende har kaldt en Catalogue raisonné over den menneskelige Slendighed, Spizbart, Sebaldu Rothanker o. fl. Af en bedre Bestaffenhed var Moriz's Anton Reiser, som aldeles fængslede mig.

Laub levede ganste i Theatret, og det var ham ikke svært at bibringe mig sin Interesse derfor. Det første Skuespil, jeg har seet i min tidligste Barndom, hedte, saavidt jeg erindrer, Riobmanden fra Lyon, eller de to Brødre; deri har jeg endnu seet Rose spille, og jeg har ikke forglemte den simple Værdighed i hans Fremstilling, ligesom det hele Stykke, der hørte til den rørende Genre, gjorde Indtryk paa mig. Derimod var det andet Stykke, jeg saae, Beaumarchais's Eugenie, over min Horizont. Nu derimod interesserede ethvert Skuespil mig, og, da den Nydelse at besøge Theatret kun sjelden blev mig til Deel, trøstede jeg mig ved at læse en Mængde Skuespil, og ved Rahbets dramaturgiske Skriv-

ter og Kritiker, hvorved jeg nøie fulgte de Stridigheder, som dengang fandt Sted mellem Tode og Rahbek, og stedse var paa den Sidstes Partie, ligesom jeg meget ivrigen deledede hans — som han selv siden har erkjendt, meget eenfaldige — Fiendskab mod Theaterdirectionen.

Iøvrigt var min æsthetiske Læsning, skjøndt den udfyldte en ikke ringe Deel af min Tid, for det Meste indskrænket til currente Artikler, Godt og Slet imellem hinanden; Schiller finder jeg i min Dagbog ikke nævnet, og af Goethe kun Götz von Berlichingen, men dennes Billeder indprentede sig ogsaa dybt i min Phantasie. Tvende Bøger fængslede mig dog paa denne Tid meest: Stolbergs Zamber og Yoricks sølsomme Reise, og det forekommer mig som et godt Tegn, at den i den første udtalte kraftfulde Generation for det Urværdige og ligejaa dybe Indignation over det Slette, og den i den sidste i alle Nuancer fremtrædende fine Følelse kunde i saa høi Grad tiltale det endnu barnlige Sind. Yorick blev mig endnu længe derefter en meget fier Læsning, og skjøndt jeg nu i mange Aar ikke har seet deri, kan jeg dog vel endnu det Meste deraf udenad.

Af Politik finder jeg i Dagbogen intet Spor, uagtet den franske Revolution allerede var udbrudt, før Dagbogen standsede. Dens Indvirkning giemmes derfor til det Følgende, og jeg skal derfor her kun med saa Ord omtale de Statsbegivenheder, som i min Barndom gjorde meest Indtryk. Syvaars-Krigen var for ikke saa længe siden endt, dens forunderlige Begivenheder vare endnu i frisk Minde, og den store Konge, som var gaaet feirrig ud af Kampen mod saa mange mægtige Fiender, havde tiltvunget sig Agtelse ogsaa hos dem, der satte meest Mistillid til hans Tænkemaade; Anekdoter om hans paafaldende Personlighed, om hans Hærførere og gamle Soldater grebes med Begierlighed, og man saae, hvorledes hans Regering, skjøndt ofte anklaget for Vilkaarlighed, lægede de Saar, Krigen havde slaaet, og befæstede det Monarchie, han først havde givet Glands. Nu

begyndte Grindringen om hans Krigsbedrifter at fortrænges af Beretningerne fra den nye Krigsstueplads paa hiin Side det atlantiske Ocean; den nordamericanste Frihedskamp begejstrede dem, der interesserede sig for Menneskehedens almindelige Anliggender, og Mange syntes at mene, at Solen nu vilde staae op i Vester. Disse Begivenheder laae dog saa meget i det Fjerne, og deres Følger i det endnu Fjernere, at de mindre vare Gienstande for levende Discussioner, end for ørkesløse Samtaler, og det betragtedes omtrent som et Stuespil, naar den jævne Republikaner Franklin — vistnok en høist interessant, skøndt ganske profaisk Natur — blev en Mode-Artikel ved det franske Hof, som kun lidet forudsaae Følgerne af denne Leeg, eller naar Elliot saa heltemodigen forsvarede Gibraltar mod den frygtelige Armada. Heri kunde jeg vel deeltage, men ikke i det Meget, jeg hørte om vor Handels Fordele ved Krigen, eller om de Bindinger og Tab, som Actie-Svindelen førte med sig.

Af vort Fædrelands Begivenheder var Struensees korte Regering og dens blodige Katastrophe i frijt og dybt Minde. Talen kom idelig tilbage dertil, og i Særdeleshed frembrød aldrig den 17de Januar, uden at alle hine Skrækkescener stode levende for Alles Tanke. Jeg var længe efter en Dag i Hirschholm, da Slottet var begyndt at nedbrydes, men det Meste deraf dog endnu stod; der var Talen om intet Andet end om Struensee: ad denne Allee kom han kjørende med sine sex Heste, naar han vendte tilbage fra Kiøbenhavn, her var Badet, her opførtes Opera o. s. v. Den næste Dag gik jeg med en Familie en Spadseretour udenfor Kiøbenhavn, og da vi tilfældigen vare komne ind paa Vesterfælled, blev en ældre Mand af Selskabet pludselig staaende og udbrød: „Just paa dette Sted var det, at Struensee laae paa Steile.“ Saaledes havde jeg ved en næsten umiddelbar Overgang besøgt tvende Steder, hvor Struensee havde været at see under saa forskjellige Vilkaar. I min Barndom veed jeg ikke at have hørt Noget tage Struensees Parti. Uagtet

de daværende Magthavere ikke vare elskede, og uagtet man misbilligede den udviste unødvendige Grusomhed, havde dog hans despotiske Fremfærd, hans løse og feige Personlighed, hans Foragt for det danske Sprog og alle danske Skikke, og den Usædelighed, han bar til Skue, og som han blev anset for at ville udbrede i Folket, vakt en saadan Affky for ham, at man vel forfærdedes over hans Skiebne, men ikke beklagede den. Hans Broder kom, som bekendt, i prussisk Tjeneste, og steg der til høie Poster. Mærkeligt er det, at tvende Sønner af en hollsteensk Generalsuperintendent, i tvende forskjellige Lande og under saa forskjellige Omgivelser, opnaaede Statsministers Værdighed.

Under den paafølgende Regering gif det i det Hele ret godt, og der stode mangen gavnlig Foranstaltning, men de Regerende vare ikke i Besiddelse af udmærkede Egenstaber, og endnu mindre af Folkets Yndest. Guldberg var uden Tvivl en værdig Mand, og nød siden som Stiftamtmand i Aarhus en almindelig Agtelse, men en Statsmands Blik havde han neppe; — Bernstorff sagde om ham: „Er hat eine schiefe Richtung,“ — og hans religiøse Tænkemaade stod i en stærkende Contrast med den, som begyndte at udvikle sig i den yngre Verden. Min Fader hørte under alle Regeringer til de Misfornøiede. Den 14de April 1784 kom han triumpherende hjem, og berettede Kronprindsens Indtrædelse i Statsraadet og de foretagne energiske Forandringer. Jeg, som dengang kun var i 9de Aar, fandt dette saa mærkeligt, at jeg strax løb ned i Gaarden for at meddele min Faders Kudst Efterretningen, hos hvem det dog ikke lykkedes mig at vække synderlig Interesse derfor. Siden var min Fader ligesaa utilfreds med den nye Regering, som med den forrige; vi Unge derimod belede fuldeligen den almindelige Begeistring for Kronprindsen, hans Raadgivere og Foranstaltninger. Vi vare med levende Enthusiasme Deeltagere i den Jubel, hvormed han allebegne blev hilset, men især ved Hjemkomsten fra Norge 1788, da Staden tre

Aftener var illumineret, og ved Formælingen 1790. Disse Tider vare mig i levende Erindring i de sørgelige Dage, da jeg i Koeskilde skulde sige ham det sidste Farvel.

Forinden jeg forlader denne Periode, maa jeg endnu tilføie Noget om mit religiøse Livs Udvikling, eller snarere Indvikling. Jeg har ovenfor bemærket, at den pietistiske Skikkelse, hvori Christendommen først viste sig for mig, ikke virkede heldigt, og da Tidernes Indflydelse kom til, er det let begribeligt, at, skøndt der i mig stedse blev en religiøs Grund tilbage, og mit følelsesfulde Hjerte kunde udgyde sig i Tilbedelse og Bøn, løste dog det ene Stykke af den positive Christendom efter det andet sig fra mine Overbeviisninger. Dette steete uden nogen indvortes Kamp, uformærkt, og gik endnu heller ikke saa vidt, som nogle Aar senere. Min Broders Confirmation havde rørt mig dybt, min egen, to Aar derefter, lod mig kold, dog kun tildeels fordi jeg havde afslagt nogle formeentlige Fordomme; thi tildeels hidrørte det derfra, at Forberedelsen og Udførelsen af Handlingen ikke fyldestgjorde de med Dannelsen voksende Fordringer. Vor Skriftefader var den danske Præst ved Garnisonskirken, Professor Treschow. Ham havde jeg fra Barndommen af flittig hørt, i lang Tid endog opskrevet Prædikenernes Disposition, og mangen Gang havde han virkelig opbygget mig. Men hans Foredrag og hans hele Væsen var stift og kolbt, og efterhaanden blev det mig klart, at en saadan Monotonie dog ikke var nødvendig paa Prædikestolen, og at, hvad jeg tilforn havde anseet som grundigt, dog kun var en overfladist Betragtningssmaade, som let kunde isøre sig en tør logisk Form. Ved Confirmations-Forberedelsen vare vi kun saa, fordi Soldater-Børnene undervistes særskilt, Underviisningen blev givet ordentlig og med megen Graviditet, men der blev mere lagt an paa, at vi skulde svare med Færdighed — i hvilken Henseende jeg fyldestgjorde alle Fordringer — end paa at frembringe noget dybere Indtryk.

Smidlertid maa jeg tilstaae, at Treischow som Prædicant behagede mig mere, end den dengang saa høit prisjede Wastholm. Den Sidstnævnte var upaatvivlelig langt aandrigere, og hans Fortienester af den danske Literatur skal jeg ingenlunde miskiende; hans Prædikener havde en større Tankefylde, og det er bekiendt, at de i høi Grad tiltalte Fichte, men denne Tanke-Udvikling hvilede dog ikke paa nogen fast dogmatisk Grund, gif endnu mindre frem af nogen umiddelbar religiøs Erkiendelse, og hans Foredrag var mig meget frastødende. Wastholm sagde engang til Gutfeld, da denne som Candidat ønskede at prædike for de Kongelige Herskaber: „Hvad vil De prædike for et saadant Auditorium. Jeg kan forsikre Dem, at Mænd som Adler og jeg maa hver Gang søge at overgaae os selv.“ Denne Stræben efter at overgaae sig selv var stedse kiendelig i Foredraget, som derfor blev skulstigt og, mig i det mindste, ubehageligt. En meget jævnere Prædicant, men som behagede mig mere, Dr. Birch, tilsidst Biskop i Aarhus, hørte jeg i disse Aar adskillige Gange. Hans Foredrag var klart, naturligt og fordringsfrit, og man forlod hans Kirke i en velgiørende Stemning. Men alle disse fordunkledes for mig, da Laub førte mig ud til Adler. Denne Mand maa ikke bedømmes efter hans forulykkede Agende og efter nogle andre Misgreb, men som Provst, og siden som Generalsuperintendent har han personlig nydt ualmindelig Hengivenhed. Hans Prædikener have intet blivende Værd, og maae betragtes efter de Lieder, hvori de bleve skrevne; men det rene og klangfulde Sprog, hvori de vare affattede, og de fulde Udgydelser af et fromt og kierligt Hierte henrev mig aldeles, og lod mig i ham see det Forbillede, hvorefter jeg skulde danne mig. Først mange Aar efter gjorde jeg hans personlige Bekiendtskab, og med megen Forundring fandt jeg hans Væsen saa stivt, at jeg kun med saa Ord kunde fremføre den Tak, jeg saa gierne havde bragt ham af fuldt Hierte; ogsaa støbte den Erklæring mig, at han egentlig aldrig havde havt Lyst til at

prædike. Men derfor paastionner jeg med lige stor Taal-
nemmelighed, hvad jeg skylber ham, og er overbevist om, at
hans Indflydelse har været af megen Vigtighed for mig,
hvorel dens Virkning i Begyndelsen yttrede sig paa en
noget færvil Maade, saa at jeg, til Exempel, ved mine første
Prædikener gnygede mig frem og tilbage paa Prædikestolen,
fordi Alder pleiede at gjøre dette.

Da min Fader var bleven Student med en Alder af
femten Aar, bestemte han ogsaa, at jeg skulde være det i
denne Alder; han dimitterede mig selv, uden nogen fore-
gaaende Undersøgelse af mine Kundskaber. Disse vare vist-
nok ikke store, dog skrev jeg mit slette Latin uden gramma-
tikalste Feil, og, skøndt min personlige Fremtræden ellers
var forlegen nok, har jeg dog stedse, naar det gieldte, haft
et vist Fortvivlelsens Mod til at opfylde det saakaldte ellefte
Bud. Ved Examen artium, den 21de October 1790, op-
naaede jeg derfor bedste Charakter i alle Rubrikker, og i 3
Udmærkelse. Jeg blev derved den øverste Laudabilist, eller
den Nærmeste efter de saakaldte Indkaldte. Jeg havde endnu
ikke fyldt mit femtende Aar, og havde saaledes ved meget
tarvelig Veiledning, fyldestgiort, hvad Forældre vare be-
rettigede til at fordre af mig. Men dette staffede mig ikke
større Anerkiendelse i mit Hiem.

Andet Afjnit.

Første Ungdom.

1790—1794.

Det har noget Uhyggeligt at skrive sit eget Levnet. Jeg har aldrig kunnet dele Franklins Ønske, at kunne leve sit Liv om igien, og begriber ikke, hvorledes Nogen, i hvis Liv der har været en virkelig Fremstriben, kunde ønske at vende tilbage til de forrige Tilstande, Sommerfuglen igien at vorde Orm. Men idet man omstændelig skal fortælle sit førte Levnet, lever man det tildeels virkelig igien, og idet man nedskriver Beretningen, skriver man den dog egentlig for Andre, om man endog først i den tilkommende Tid venter at blive læst, men det er ikke behageligt saa længe at skulle sysselsætte Andre med sin egen Personlighed. Dette gielder især, naar man har Uselshed, Smaalighed, Forsængelighed at berette, som man ikke kan eller vil fortie, fordi Virkningen deraf greb dybt ind i Livet; og Ulysten herved beroer ikke saa meget paa den Undseelse, man føler ved at tilstaae, at man ikke var bedre, større, stærkere, thi denne Undseelse er let overvunden, men snarere derpaa, at man ved at gaae ind i Beskrivelsen heraf synes at give disse umodne Tilstande en Vigtighed, som de ikke fortjene.

Idet man nu tillige under Arbeidet maa drage Alt frem, hvad der er levnet fra de forrige Tider, lever man derved under idel Mindesmærker om de menneskelige Ting's Forgængelighed; ethvert Blad fra de tidligere Venner siger os, at de ere forsvundne, ethvert Tegn, der igien gjør de gamle Interesser levende, siger os tillige, at de ere afløste af andre. Vel opstaae derved mange kiere Grindringer, men mange Smerters trænge sig ogsaa paany giennem Sielen, og dette gielder især om min Ungdoms i det Hele mørke og bittre Tiid.

For Mange har Ungdommen været lysere og lettere, men jeg troer dog, at alle de Lovsange over Ungdommens Lykfelighed for en stor Deel beroe paa en Illusion; det er enkelte Timers og Dages Glands, man siden udbreder over det Hele, det er den nærværende Tiids Tryk, der bringer det Tryk, hvorunder man leed i den forbigangne, i For-glemmelse. Der gives Mennesker, i hvilke fortrinlige Evner tidligen udvikle sig, som tidligen finde Anerkiendelse og Virksomhed, og som derfor, naar ikke den driktige Kraft, som ofte steer, indvikler dem i vanskelige Forhold, virkelig have en lykkelig Ungdom; men disse ere for det Meste ogsaa de, som ret vel vide at nytte og nyde den paafølgende Alder. I de fleste Unge gæerer der saa Meget, som er nær ved at sprænge Brystet, inden det nogenledes faaer afbruset; de ville saa Meget, og formaae saa Lidet, begynde, og slippe igien; de kunne nyde med fuld Siel, men der tilbydes dem saa Lidet at nyde, og den største Deel af denne stormfulde og udannede Tid i Livet gaaer dog hen i Ønsker og Savn. Indblyrdes Omgang skienter de Unge vel mange Glæder, men de komme ogsaa jævnlig i Striid, og det er visse-ligen ikke altid lykkelige Timer, naar de hænge over hver- andre med Tobakspiben i Munden, eller sidde uvirksomme i en Klub eller et Skaffehuus, imedens saa Meget skulde be-stilles, som de deels ikke kunne, deels ikke gide tage fat paa.

Det var endnu næsten som Barn, at jeg traadte ind i de Unge's Kreds, og denne Kreds var samlet af og om min Broder, som var mere end tre Aar ældre, end jeg. Selv skaffede jeg mig ingen Omgangskreds, hvilket tildeels beroede derpaa, at jeg var ganske afhængig af min Broders Gnevælde, deels ogsaa derpaa, at mine akademiske Fævinge vare langt mindre interessante, end hans. Det er underligt nok, hvor rige enkelte Aar kunne være paa saadanne Studenter, som siden gjøre sig bemærkelige i Livet, medens andre ere ganske fattige — ligesom der i Skolerne gives gode og flette Classer, uden at der kan angives nogen Grund dertil. Fra det Aar, da jeg blev Student, veed jeg at nævne Nogle, der ere blevne ret agtværdige Mænd, men ingen Notabilitet, uden Henrik Steffens; han kom vel ogsaa snart ind i vor Kreds, men han var $2\frac{1}{2}$ Aar ældre, end jeg, og fik Studier tilfælles med min Broder. De Fleste af dem, der kom til os, vare endog ældre end min Broder, saa at der mellem dem og mig var en Afstand i Alder, som i den Tid af Livet er temmelig betydelig. Jeg var saaledes i denne Kreds den Umødne, var endnu dengang lille af Vægt, spæd af Stemme, havde vel endeel af Lømmelaarenes Unoder, og var maaskee mere tilbøielig til at ville være Kammerad med de Ældre, end Nogle af Disse kunde lide.

Ottende Dagen efter at jeg havde taget Examen, var jeg ved et Studenter-Gilde, hvor næsten alle vore Venner og Bekjendte vare tilstede. Med de Fleste af dem var jeg endnu ikke Dus, ikke engang med Laub, men den Aften gik det lystigt til, vi drak Alle Dus, og jeg glædede mig ved saaledes at være optagen til fuld Ret i Samsundet. Men den følgende Dag bad Laub mig, at dette Duftab maatte være ughydigt; der havde nemlig været en Person i Selskabet, hvem han daglig maatte see, men med hvem han havde havt endeel udestaaende, hvem han med Rette ikke kunde lide, og nødig vilde være Dus med. Han spøjede til, at mig kunde han jige det reentud, men naar han ikke

engang sagde Du til mig, kunde han ogsaa undgaae det med den Anden, og det Hele vilde da blive anseet som et vœiblikkeligt Indfald, der ikke var meent at skulle være giældende uden for den Aften.

Dette var nu uden Tvivl den virkelige Sammenhæng, og jeg anstillede mig ogsaa, som om jeg tog det derfor, men i Grunden gjorde det det forfærdeligste Indtryk paa mig. „Altsaa foragter Laub dig saaledes, at han ikke engang vil sige Du til dig!“ Det var mig, som om der faldt Skæl fra mine Dine, og jeg nu først saa mig i min virkelige Stilling. Ethvert bittert Ord, der kunde være undsluppet Nogen af mine Bekjendte, og ethvert, der kunde dreies til en Uttring af Ringeagt, blev opsamlet og benyttet til Selvpainsler, og man kan ikke let gøre sig nogen Forestilling om den Opfindsomhed, hvormed jeg staffede mig Beviser for, at jeg var foragtet af alle Mennesker. De Forfølgelser, jeg maatte udstaae i Huset, og som jeg ellers let havde rystet af mig, naar jeg kom op af Trappen fra Familiens daglige Bærelser, hvilede nu blytungt paa mig; Vebreidelserne forekom mig mere forskyldte, jeg var, meente jeg ofte, vel ikke bedre, end jeg blev anseet for. Hvilket dumt Menneske — skrev jeg engang i en Dagbog — har vel holdt sig selv for dum? hvilket ondt Menneske har vel holdt sig selv for ond?

Dette var ikke noget Forbigaaende, men det bredte sig som en mørk Skygge over min hele Ungdom, ja langt ind i det følgende Liv, og Sporene deraf ere endnu ikke udslettede. Vel gjorde Ungdommen ogsaa sin Ret giældende, jeg kunde ofte være lystig og overgiven, kunde i eensomme Timer hengive mig til ret fortryllende Drømmerier, og deriblandt ogsaa til det, at der dog vel boede noget Mere i mig, end man vilde antage, og som engang vilde udvikle sig; undertiden kunde jeg ogsaa komme meget lykkelig fra et Selskab, naar det syntes mig, som om jeg der havde været vel optagen, eller især naar en tier Dame havde tilsmilet mig. Oftere derimod forestillede jeg mig, hvilken flau Rolle

jeg havde spillet, plagede mig over enhver Dumbhed, jeg havde kunnet komme til at sige, og over ethvert Ord, jeg kunde optage i den værste Mening, nemlig med Hensyn til mig selv, thi jeg forbittedes ikke let paa Den, der havde sagt det, men paa mig selv, som havde givet Anledning dertil. Herved blev jeg ofte i mine sædvanlige Omgivelser lunefuldt og suur, men ellers forlegen, ordnapt, folkesty, stedse frygtende for at være Andre til Besvær, og endnu anseer man maaskee mangen Gang for Fornemhed, hvad der i Grunden kun er Frygt for at besvære Andre ved min Tilnærmelse, eller for at bære mig keitet ad, som endnu ingen lunde ganske har forladt mig.

Hvad jeg her betroer Papiret, har jeg aldrig betroet til noget Menneſte; jeg bar min Kummer indesluttet i mit eget Bryſt, og jeg var endnu stedse for stolt til at ville, at Noget ſkulde mærke, hvad der laae mig paa Hjerte, og da maaskee af Medlidende behandle mig ſtaansommere, eller tilkaſte mig nogle Smuler af Gunst. Jeg traf engang en ung Mand, der ogsaa fortærede ſig med Misfornøiſe med ſig ſelv og Miſtillid til ſine egne Kræfter, og der, ligesom jeg, dog i Grunden meente, at han var mere værd, end han holdt ſig ſelv for at være; men han talte til alle Menneſter derom, og derved meente jeg, at han dog havde en ſtor Lettelſe, og ikke anſaae ſig ſom ſaa ringeagtet, at han jo ved ſine Klager turde drage Opmærkſomheden paa ſig.

Alt dette havde nu viſtnok for en ſtor Deel ſin Grund Forfængelighed, i den Vigtighed, jeg havde for mig ſelv, og ſom lod mig anſee det ſom ſaa vigtigt, hvad Andre dømte om mig. Det traf mig dybt, da jeg nogle Aar ſenere læſte, hvad Fenelon ſkrev til en Dame. »Accoutumez Vous à Vous voir vaine, ambitieuse pour l'amitié d'autrui, tendant ſans ceſſe à devenir l'idole d'autrui pour l'être de Vous-même.« Men mine Smerter hidrørte ogsaa derfra, at jeg i mit Bryſt fra mine tidligſte Aar af bar et ømmere, mere kjerlighedſtørſtende Hjerte, end de fleſte Andre,

og jeg turde ogsaa tilegne mig, hvad Jean Paul i Hesperus lader Victor sige i Liigtalen over sig selv: „Kalte Gestalt, richte dich auf, und zeige den Menschen die Thränen, die aus einem weichen Herzen fließen, das vor Liebe bricht, und das keine findet.“

Man vil i det Følgende finde Beviser paa, at denne Stemning ofte gik over til den dybeste Melancholie; dog var der i mig en Kraft, som stedsse paany begyndte at arbejde sig frem, hvor ofte den endog hæmmedes af Misstemning og Mistillid.

Jeg skulde nu forberede mig til den saakaldte anden Examen, hvilken dengang af de Studerende blev anseet med ikke uforsigtigt Ringagt. Jeg besluttede, hvilket dengang var tilladt, at afsløre begge dens Afdelinger i et halvt Aar, for at kunne have det næste Halvaar frit til Landreiser og Andet. Af Collegierne forsømte jeg især de mathematiske, fordi de holdtes om Morgenen Kl. 8, de øvrige passede jeg saa nogenledes. Suedorfs historiske Forelæsninger vare vel meget tiltrækkende, og jeg hørte dem meget gierne, men da det engang passerede, at jeg paa hans Examinatorium havde puffet med det Halve, og just kom op i dette, undsaae jeg mig og blev horte. Egentlig Nytte havde jeg kun af tvende Forelæsninger, Badens over tre af Subenals Satirer, hvilke han giennemgik, vel med al pedantisk Gravitet, men ordentligt og lærerigt, og Gamborgs over den saakaldte praktiske Philosophic og Naturetten. Gamborg var vist intet Lys i Philosophien, og sank mere og mere ned i det ganste Platte, men dengang interesserede hans Foredrag mig meget, det var alvorligt, men temmelig levende og smagfuldt, og, hvad der vil sige meget, han besad den daværende Tiids Dannelse, saa vi ikke følte os fremmede, naar vi kom til ham, og bleve i den samme Tankfreds ved den Læsning, der ellers faldt os i Hænderne, hvorimod Riisbrighs tørre Wolfianisme tilhørte en forjunden Tiid. Paa Gamborgs

Examinatorier udmærkede jeg mig stedse, og hans Foredrag skrev og giennemgik jeg meget ordentlig.

Alf de mange andre Videnskaber, hvis Studium dette Halvaar skulde omfatte, tog jeg mig kun lidet for før henimod Examen; derimod foretog jeg mig adskilligt Andet, hvoriblandt at spille Komedie. Endeel af vore nærmeste Bekjendte, til hvilke adskillige Andre sluttede sig, havde nemlig i Nyhavn faaet et lidet Theater indrettet, hvor vi, saavidt jeg erindrer, hver tredie Uge gave Forestillinger. Der var iblandt os adskillige virkelige Talenter, især begge Hegerne, og vi spillede med Bifald, endog af Stuespiller Schwartz, som engang var tilstede, og Rahbek, hvis Bekjendtskab jeg her først gjorde, men kun flygtigt. Jeg spillede Fruentimmer-Roller, og, skøndt en Anden var Prima Donna, gjorde jeg dog nogen Lykke, især som Else i De latterlige Føljesomme, hvor jeg ogsaa skal have taget mig saa smukt ud, at Babels erklærede, at, hvis jeg havde været et Fruentimmer, var han bleven forelsket. Jeg har siden i Borups Selskab spillet nogle smaa Roller, men har ingen Laurbær høstet paa denne Vei.

Hvorvel man i vort Huus var bleven endeel tolerantere mod Ungdommens Forlystelser, turde det dog paa ingen Maade vides, at vi deeltog i saadanne profane Øvelser. Min Broder var ved slige Leiligheder aldrig forlegen for Opfindelser, og deriblandt undertiden de kunstigste, for at forklare vor Udeblivelse om Aftenen, og min Fader, som var meget lettroende, tog dem stedse for gode Varer. Jeg for min Deel havde hellere unddraget mig fra Deeltagelse, deels af Frygt for Opdagelse, deels virkelig, fordi disse Løgne ikke behagede mig, men jeg kunde jo ikke forraade min Broder eller forstyrre det Hele, saa maatte jeg følge Strømmen.

I April Maaned meldte jeg mig til begge anden Examens Prøver, fik af Gamburg Udmærkelse, i de andre Discipliner bedste, kun i den forføjte Mathematik og Historie

anden Charakter. Skøndt jeg saaledes var kommen ret vel derfra, maatte jeg dog af min Mormoder høre meget haarde Rebreidelser, fordi Steffens, som kun havde underkastet sig den ene af Prøverne, havde faaet bedre Charakter, end jeg, og hun ikke vilde forstaae, at der dog var en Forskiel paa, om man brugte et heelt eller kun et halvt Aar til Forberedelsen.

Kort efter foretog jeg min første Reise. Jeg havde dengang kun været i de nærmeste Skovegne, og tilbragt et Par Dage paa Farumgaard, der tilhørte en Onkel, det Øvrige af Landet var mig ubekjendt. Nu anmodede en medicinsk Candidat, Walthers, med hvem vi omgiktes meget, mig om at følge ud med ham til hans Broder, som var Præst til Steenmagle, i Midten af Sieland, da Dennes Kone var bleven syg. Vi skulde kjøre om Aftenen med Stedets Degn, men da vi kom til Giestgiverstedet, var Degnen allerede kjørt. Vor Bagage var ikke stor, og vi besluttede at vandre ud ad Landeveien, i det Haab, undervejs i en Kro at træffe Degnen eller en anden Befordring. Vi gik ud, forbi Damhuset, som jeg første Gang saae, og hen over den saakaldte Hebe. Vistnok er Skoveggen smuk, men den vide Udsigt over en Slette, opløst af et venligt Aftenstær, er ogsaa smuk, og denne egentlig landlige, fredelige Scene var mig ganske ny. Saaledes kom vi ret vel til Roeskilde Kro, men nu var det blevet mørkt, vi vare trætte, Degnen havde ikke været at opspørge, og vi maatte være glade ved at finde en Bønde, som Fod for Fod bragte os til Hedegaarden ved Roeskilde, nu Roeskilde-Hvile. Der ankom vi Kl. 1 i Malm og Mørke, kom vel ind i et anstændigt Værelse, men kunde ingen Seng faae. Jeg lagde mig paa en haard Bræd, men kunde ikke sove, og var derfor paasærd, saasnart det blev Dag. Det kan være imponerende for Den, der blev født og opdragen paa Landet eller i smaa Byer, naar han første Gang finder sig i en stor Stad, i dens lange Gader, mellem dens Paladser, men det gjør ikke mindre en forunderlig

Virking paa Den, der stedse levede inden Hovedstadens Mure, eller paa de alfare Veie, hvor dens Indbyggere færdes, og for det Meste tage en Deel af deres Glands med sig, naar han kommer ud i det Frie, og Landet tilbyder ham eet nyt Syn efter det andet. Saaledes stal jeg aldrig glemme Indtrykket, da jeg denne Morgen traadte for Winduct, og saae Koeskilde majestætiske Domkirke ligge for mig i Morgenbelysningen, omgiven af den stille By. Degnen havde imidlertid hørt om os underveis, han opsogte os nu, og bragte os lykkeligen til vor Bestemmelse.

Præstekonen befandt sig bedre, dog bleve vi der nogle Dage, og deriblandt Confirmations-Søndagen over. Løvedag Morgen bad Præsten mig, om jeg ikke, da Confirmationen vilde trætte ham noksom, vilde næste Dag prædike for ham. Jeg blev naturligtviis forstræffet, og spurgte, hvor jeg skulde faae en Prædiken fra, men Præsten svarede meget rolig, at han skulde give mig Millers Prædigten für das Landvolk, deraf kunde jeg tage en Prædiken, hvilket han selv havde havt isinde at gjøre. Dog var der endnu en Vanskelighed. Jeg havde vel en sort Klædning med, men ingen sort Vest; Præsten var en corpulent Mand, og da jeg skulde prøve hans Vest, druknede jeg i den. Saaledes blev Planen for dengang opgivet. Men mod Aften kom Præsten igien, klagede over, at han ikke befandt sig vel, og bad, at jeg endelig maatte tiene ham i at prædike. Vesten blev da nyet ind, jeg fik fat paa Miller, og anvendte Aftenen til en forkortet Oversættelse af Prædikenen til den Søndag; en Bøn, som manglede, satte jeg selv foran. Det var en tør Prædiken, den begyndte med en Undskyldning for den vantroe Thomas, men gik derpaa over til at vise deres Salighed, som ikke see, men dog troe. Dermed gik jeg da den næste Dag op paa Prædikestolen, aflæste min Prædiken, formodentlig med en temmelig rigtig Declamation, men med en spæd Stemme, og maa med min lille Figur have taget mig meget uanseelig ud. Derefter prædikede jeg i Annexet

Steenlille, og saaledes havde jeg debuteret som Prædicant. Jeg har siden to Gange besøgt dette Pastorat som Visitator.

Den paafølgende Sommer gjorde jeg atter med min Broder en Landreise paa nogle Uger. Vi besøgte først Le-
thraborg, hvor vor ældste Farbroder var Birkedommer og
Forvalter. Egnen var heilig, Slottet pragtfuldt, men Ha-
ven og det hele Bæsen var stibt; man maatte stedse være
ordentlig paaklædt, maatte idelig undvige eller i dybeste
Underdanighed hilse „Herstabet“, og Tønen i Huset var
fiedelig. Behageligere var Opholdet paa Herregaarden
Bonderup, som tilhørte en riig Onkel af os; der vare et
Par ret vakre Cousins, og en Søn, omtrent af vor Alder,
hvem Livet dengang syntes at smile imøde, men som nu i
temmelig høi Alder lever i dyb Armod, syg og forladt.
Det var os nyt at see de anseelige, tildeels skønt beliggende
Herregaarde Kongsdal, Frøhdendal og Biergbygaard, men
bedst behagede os Livet i Steenmagle Præstegaard, hvor vi
rigtignok havde den landlige Glæde at spille Kaart en stor
Deel af Dagen, men tillige ganske havde vort Frisprog og
venlig Omgang.

Denne Sommer hvilede for det Meste Studeringerne,
dog affrev jeg et Collegium over Moralens, og begyndte at
læse lidt Exegetik efter Rosenmüllers Scholia. Det egent-
lige theologiske Studium begyndte jeg med den næste Winter,
men forinden jeg omtaler dette, vil jeg først kaste et Blik
paa min Omgangskreds og min Dannelses Fremskridt i de
tre Aar, jeg endnu tilbragte i min Faders Huus.

Det er, tildeels maaskee af den endnu ikke ganske ud-
døde Omtale, men i det mindste af Dehlenschlägers og
Steffens's Autobiographier, bekendt, hvilken betydende Plads
min Broder dengang indtog i den dannede, fremstræbende
Ungdom. Især har Steffens (II, 158) givet en saa
træffende Charakteristik af ham, at jeg kun har Livet at til-
føie. Endog ældre Mænd saae ham gierne iblandt sig, og
droge ham gierne frem; over de Unge øvede han en afgjort

Overmagt, og samlede dem saaledes om sig, at der neppe var Noget blandt hans Samtidige, som paa een eller anden Maade udmærkede sig, uden at han jo i det mindste til en Tiid var kommen i nærmere Berørelse med ham, og at en stor Deel af dem ret egentlig maatte kaldes hans Kredss. Min Broder kunde omgaaes de Forstielligste, og med Interesse underholde sig med de ubetydeligste og for os Andre kiedeligste Personer. Ethvert Menneſte har ſect, hørt, i ſit ydre eller indre Liv erfaret, maaskee endog tænkt Noget, ſom er mærkeligt, naar man blot forſtaaer at hente det frem; og denne aandelige Jordemoder-Konſt beſad min Broder i ſaa høi Grad, at jeg kun har kiendt den ſaaledes hos en Anden, Naturforſkeren Abildgaard, med hvem mit Bekiendſkab dog kun var lidet. Min Broder erkjendte dem aldeles for hvad de vare, men han tolererede dem, og var mod dem meget ſtaansommere end mod de mere Udmærkede, mod hvilke han ofte var meget ſtreng. Dette kunde vel tildeels hidrøre derfra, at han ikke vilde lade dem voge ſig over Hovedet, men dog fornemmelig derfra, at der hos unge Menneſker, i hvilke Noget gærer, let kommer i Tanken noget Uklart og Forvirret, i Følelſen noget Affecteret og Uſandt, i deres hele Væſen noget Blæreactigt, og alt dette var min Broder en Vederſtyggelighed. Det var virkelig næſten rædſomt, hvorledes han undertiden, naar han blev heftig, kunde i en Strøm af Ord giennemhegle ſine Venner, og det ſyntes at maatte jaare deſto dybere, da der, uagtet al Heftighedens Overdrivelse og Cenſurighed, for det Meſte var meget Træffende deri. Deſuagtet miſtede han ikke let Noget af ſine Venner, han kom dem ſtedſe paany imøde med al Godmodighed, de vidſte, at han dog i Grunden meente dem det vel, og de kunde ikke undvære ham. Uagtet hvad Steffens kalder hans piquante Dovenſkab, og ſom han meget ſandfærdigen har ſkildret, var han dog ſtedſe aandelig virkſom, læſte og hørte Meget, og i forſkiellige Retninger, tilegnede ſig det og bearbejdede det, og havde ſtørſte Lethed

i at fremføre det. Han var i høieste Grad meddelende, og Samtalen gik aldrig istaa, hvad enten man var ene med ham eller i større Selskab. Han var i sig selv et poetisk Gemyt, dybe, ofte endog de tungsindigste Følelser arbejdede i hans Indre, men han elskede ikke at tale derom og gik hellere over til Skarpsindighedens og Vittighedens Øvelser.

Jeg har forhen bemærket, at, saa bundne og tvungne vi i flere Henseender vare, saa meget vare vi igien i andre Tider og Tider overladte til os selv. Hertil bidrog Meget, at vort Værelse var, som det kaldes, ovenpaa, adskilt fra Familiens daglige Værelser. Det var et af de numererede Værelser, som ellers brugtes til de Patienter, der ikke vilde ligge paa sælles Stue, men det var ikke, som Steffens siger, Nummer 8; dette beboede min Broder senere, men det Værelse, hvor Steffens kom sammen med os, var Nummer 5. Her var nu ideligen saakaldet Commerts, hvilket vistnok spildte os megen Tid, men ogsaa medførte mange Behageligheder. Hospitalet selv havde en stærk Befolkning af Studerende, hvortil ogsaa nogle Tydske og Svenske, som her lagde sig efter Lægevidenskaben, kunde henregnes, og desuden kom Mange fra Byen jævnlig til os. Især var der Conflux om Aftenen Kl. 10, naar vi kom op fra min Fader, da Udskillige medbragte deres Piber, eller havde dem staaende, og deriblandt en ostindisk Pibe, hvor Røgen med megen Allarm gik igiennem Vand og havde en affhyelig Lugt.

Blandt disse Besøgende vare mange Ubetydelige, som for det Meste ogsaa kun vare temporære Medlemmer af Commertsen; med Nogle stiftedes vel ogsaa varigere Forbindelser, men mere ved tilfældige Omstændigheder, end ved egentlig Sympathie. Her skal jeg først, foruden Laub, med hvem Venskabet stedse knyttedes næiere, nævne Henrik Steffens. Vi havde vel ved Familieforholdene tidligere kiendt ham og hans Brodre, men nu var det først, at han traadte os nærmere. Om hans Moder erindrer jeg kun, at

hun var en iyg Kone, som saae ret mildt til os, naar vi kom der, og som var min Fader den Kiereste af hans mange Sødskende. Hans Fader var en temmelig udannet Chirurg, som foruden andre Vyder, havde en stor Portion Forfængelighed. Han forundrede mig som Barn engang meget ved en lang Forelæsning om den Respect, man skyldte sit fædrene Navn, hvorefter han søiede til: „Det har jeg sagt mine Børn, at, dersom Noget af dem skulde blive nobiliteret, maa han dog ingenlunde forandre sit Navn.“ Suppositionen forekom mig, især i de Vilkaar, hvorunder han levede, saa besynderlig, at jeg aldrig har kunnet glemme denne Yttring. Den Søn, der siden, men paa en anden Maade end Faderen meente, har nobiliteret sig, havde saa fortrinlige Hovedets og Hjertets Egenheder, at han maatte blive os meget kær; men man maa ikke forestille sig ham i den Tiid, efter hvad han siden blev. Han manglede dengang endnu aldeles den indvortes og udvortes Dannelse, som han siden i saa høi Grad tilegnede sig. Han tilstaaer selv paa det anførte Sted, at Ungdommens selskabelige Lege, Opgaver, som øve Vittighed og Skarpsindighed, Ordsprogsleg og desl. ikke vare ham mindre imod, end Raartspil, og hans Ubehjælpelighed ved slike Leiligheder tiente os ofte til Moerstab. Tonen i vor Kreds, var for det Meste sarcastisk: den ene angreeb idelig den anden, og denne giengjældte det saa godt, han kunde. Til Exempel: en Dag, da der var Selskab hos os, havde min Fader om Middagen udsat en Komædie-Billet som Præmie for den bedste Oversættelse af et af hans Yndlings-Ordsprog: Qui amat ranam, ranam putat esse Dianam, hvormed han meente at adbare os mod ungdommelige Forliebelse. Om Eftermiddagen morede vi os da med at forsøge adskillige Oversættelser, deels til at fremlægges, deels til vort eget Bedste. Jeg fortiente vel egentlig Præmien — skjøndt jeg ikke erhøldt den — ved den Oversættelse:

Naar først Du er tændt an af Elskovs Flamme,
 For Venus selv Du tager Maren Amme;

men desuden oversatte jeg blandt Andet Ordspøroget ogsaa
 saaledes:

Forliebte elste tidt ueffens,
 Nys elste Lise Henrik Steffens.

Ved saadanne Angreeb pleiede da Steffens for Alvor
 og meget omstændelig at retfærdiggjøre sig, men fik da ikke
 andet Svar, end det, der hos os var blevet til en staaende
 Replik: „Steffens forsvare sig!“ Engang, da min Broder
 og jeg laae i Sengen, sagde min Broder, som laa inderst,
 Noget, der i den Grad ophidsede Steffens, at han vilde
 slaae fra sig, men, da han ikke kunde naae min Broder, gav
 han sig til at prygle paa mig, rigtignok saa det ikke kunde
 føles, og havde da ingen anden Løn, end Latter. Men saa
 lidet han endog ofte vidste at hjælpe sig, manglede det ham
 igien ved andre Foranledninger ikke paa Dristighed til at
 gjøre sig selv og sine Fortrin giældende, hvorfor ogsaa Tyge
 Rothe i den første Samtale, han havde med ham, sagde
 ham: „Seg maa prædike Bestedenhed for den unge Mand.“
 Men hvad der meest stødte os, var en Upaalidelighed i
 hans Fortællinger om sig selv, der gif saa vidt, at vi, som
 han selv fortæller i sit Levnet, først ikke vilde troe det, da
 han siden skrev os, at han havde liidt Skibbrud ved Elben.
 1794 foretog han sin eventyrlige Reise til Bergen, efterat
 han her havde maattet bruge den største Deel af den Sum
 der var ham tilstaaet til Reisen, til at betale Gield. Vore
 senere, for det Meste glædelige, Møder skulle i det Følgende
 blive omtalte.

Den Eneste af mine Ungdomsvenner, med hvem det
 blev mig forundt at beholde stadig Forbindelse, var Carl
 Heger. Han var bleven Student med min Broder, og
 havde strax sluttet sig til os. Endnu nærmere bleve vi be-
 kiendte ved de dramatiske Forestillinger i Nyhavn, hvor, saa-
 velsom siden i Borups Selskab, han spillede baade Elsker

og komiste Roller med meget Talent. Han havde overalt hyperlige Anlæg, men en vis lunefuld Skyhed gjorde, at Alt ofte pludselig gik istaa for ham. Han studerede Theologie, og med langt større Grundighed og langt mere udbredt Læsning, end de fleste Andre; han har manuduceret Adskillige, som med Held have bestaaet Examen, men selv var han ikke at formaae til at underkaste sig den. Heller ikke troer jeg, at han ved sine Særheder, som han aldrig lagde Dølgemaal paa, havde været skicket til at indtræde i en fast Embedsstilling. Mest hvortil han var skicket, og hvad han troligen har udført, var, at være sine Benners Ben. Han har ikke blot kiendt, men levet med næsten alle mærkelige Menneſter i Danmark og Norge, og, naar vi ellers lignede hans Bane ved Kometernes, der til en Tid stedsse ere synlige, men da igien forsvinde for uberegnelige Tider, saa var han derimod for min Broder og mig altid over Horizonten. Han havde en særdeles Gave til at opfatte det Romiske; han kunde sidde hele Timer ganste tvær, uden at lukke Munden op, medens de Andre talede, men derefter kunde han ofte paa den fornøieligste Maade giengive hele Samtalen, og fremstille de Talende i deres Eienommelighed, og det var da undertiden, som om en Dæmon beherskede ham, saa at han ikke igien kunde standse. Men han kunde ogsaa med den fuldeste Begeistring opfatte alt Uedel og Skjont, og var da utrættelig i sin Stræben for at skaffe det Anerkiendelse. Jeg har ikke let kiendt Nogen, der med saa reen, fra al Misundelse fri Siel, har glædet sig over sine Benners Fortrin, over deres veltlykkede Frembringelser, og forkyndt deres Priis, som han, eller der med saa levende Indignation kunde fortørnes over enhver Krænkelſe, der vederfores dem, langt over hvad han følte, naar det gieldte ham selv.

En anden Ben, som aldrig har svigtet, og med hvem jeg er bleven i stadig Forbindelse, skjøndt den efter vore forſtiellige Livsretninger ikke kunde være nøie, var Jens

Wilken Hornemann. Han var en glædelig Selstaber, dengang legemlig stærk, altid særdig til enhver legemlig og aandelig Anstrengelse, altid oprømt, vittig, riig paa morsomme Fortællinger, og dog med Sands for det Ophøiede i Livet, reen af Hierte og Sæder. Med Mod og Bestemthed havde han valgt sin Bane i Livet, og min Fader kunde ikke noksom forundre sig over, at han havde kunnet foretrække denne for den Udsigt, han kunde have til et godt Præstefald. Hans legemlige Kraft blev temmelig tidlig nedbrudt, men det indre Liv svækkedes ikke, og selv i hans sidste langvarige Svaghed, da han kunde have Meget at bekymre sig over, traf man ham altid sjælsfæt og munter.

Lundby var dengang en begyndende Digter, af hvem man lovede sig Meget. Saa urimeligt det endog var, at R. H. Seidelin optog hans Ungdoms-Forsøg i den Samling af Danske Digtere, han udgav, saa kan man dog ikke negte, at adskillige af de tidligste Digte viste Anlæg; og vil man eftersee det i hans Rhapsodie optagne „Enderim,“ som blev skrevet ved en af Døvelserne paa Nummer 5, og hvori den oprindelige Læsemaade var „Jakob“ istedetfor „Søfren“, saa vil man see, at han dengang passede ret godt i vor Commerts.

Det Navn nævner jeg med Beemod, og desto mere, fordi der maaskee nu ikke er Noget tilbage, der erindrer det: Johan Frederik Schambogel. Han var et ædelt og sjelden dannet Menneske, havde udmærket Talent for Musik og Tegning, og jeg sympathiserede langt mere med ham, end med de fleste Andre i vor Omgivelse. Han var fra Als, og nu medicinsk Candidat paa Hospitalet. Med hans Navn kunde Opvartningskonerne slet ikke finde sig tilrette. En kaldte ham Stamful, en Anden Stamfux, men en Tredie, som ikke turde give en Candidat saa ordinaire Navne, kaldte ham: Hr. Fuglesang. En Typhus bortrev ham, og vi savnede ham med dyb Smerte.

En Ven af ham, Nijsen, der, saavidt jeg veed, siden blev Skolelærer i det Slesvigske, kom ofte til os, og var os underholdende. Han havde megen Gave til at portrætere, og afbilde os Alle meget træffende med Kridt paa Døren, og selv, i fuld Legemstørrelse, paa Gulvet.

Blandt de øvrige medicinske Candidater fremragede Magnus Strøm, der siden som Practicus og Menneſteven havde et meget hæderligt Navn her i Staden. Han var ældre end vi Andre, og, skøndt han daglig besøgte os og deeltog i vor Spads, vidste han dog meget godt at holde os i den tilbørlige Afstand. Hans mange træffende og skarpe Bemærkninger foranledigede, at vi, da vi engang fandt paa at give hinanden botaniske Navne, kaldte ham: *Strömia acerrima*.

Det vilde være hensigtsløst her at opregne de mange Flere, med hvilke vi i kortere eller længere Tid havde Samqvem. Adskillige af dem ere siden blevene meget agtværdige Mænd, men vor Forbindelse beroede mere paa Tilfældighed, end paa indre Overeensstemmelse, og fremmede derfor ikke det egentlige Livs Udvikling. Blandt de chirurgiske Candidater herstede dengang et raat og liderligt Væsen, som altid paa mig har virket meget frastødende.

Blandt de Gienstande, der meest hysfelfatte vore Tanter og Samtaler, indtog, som det forstaaer sig, den franske Revolution, der dengang var i sin frodigste Fremgang, en meget høi Plads. Hvor stærkt og tildeels hvor lidensfabelig endog de Andres Interesse i Sagen var, betragtede de Fleste af dem den dog mere som et Skuespil, hvori Situationerne og de Spillende opfordrede deres Kritik, end som et for dem selv høist vigtigt Anliggende, hvorimod Deeltagelsen hos mig var dybere, og bevægede de inderste Strænge i mit Væsen. Begyndelsen af denne Revolution var et stort og skønt Tidspunkt, og dersom man ikke kan fortænke de Ældre og Erfarne i, at de betragtede den med Mistillid, og giennemskuede Meget, som vi kun saae paa Overfladen, saa var der

dog i de Flejste af Revolutionens Modstandere saa megen Fordom, Genjiddighed, aandelig Dovenstab, hovmodig Ringagt for Menneskehedens høieste Interesser og for enhver Begeistring, at det let kan tilgives de Unge, at selv Sandheden i Hines Mund intet Indtryk kunde gjøre. Hvor overdrevne endog Klagerne over den daværende Tilstand i Europas Lande kunde være, saa vare der dog Mangler og Sammerligheder nok, og hvor vederstyggelig endog nu den franske Revolutions Historie er at læse, idet den menneskelige Naturs Fordærvelse, det Ondes uhyre Kræfter her havde brudt alle Stranker, og man ikke trøstes ved Fremtrædelsen af nogen virkelig stor, ophøiet Charakter, til hvilken man kunde sætte sin Kierlighed, saa er det dog vanskeligt at sige, hvorledes uden denne Omvæltning Europa skulde være vakt af sin Søvn, eller en Grændse være bleven sat for de Misbrug, der dog nu i saa mange Lande ikke tør yttre sig uden Undseelse. Dengang vare disse Blade af Verdens Aarbøger endnu ikke bestrevne, og den ungdommelige Phantasi, det ungdommelig begejstrede Hierte kunde endnu udfylde dem efter de Forhaabningers Indgivelse, som neppe noget andet Tidspunkt har kunnet vække saa rene og skønne. Ingen, især naar han dengang var i sin tidlige Ungdom, behøver at skamme sig ved, at han i Revolutionens første Tider af den ventede Menneskehedens Regeneration; men vel er det med Undseelse, jeg erindrer, hvor eensidige, partiske, forblindede vi kunde vedblive at være under dens Fortgang, hvorledes vi kunde undskylde, forsvare saa Meget af det Vederstyggeligste, kunde, imod de sikreste Efterretninger, betvivle saa mange af de rædselsfuldeste Optrin, eller vælte Skylden derfor blot paa de fremmede Magters Indblanding, og til hvilke ubillige og uretfærdige Domme over herværende Personer og Foranstaltninger vi af den herskende Stemning kunde lade os forlede. Saadanne Grindringer lære vel den Eldre at dømme skaansommere over Ungdommens Opbruken — men derfor ikke over dem, som, uden

selv længere at høre til den, kun bruge den som et Middel — og i de af denne Slags Domme, man selv senere maa taale, maa man vel erkiende en Nemejis. Lykkeligviis var min Broder for moden og jeg for umoden til at tage nogen virksom Andeel i de Bevægelser, som dengang fandt Sted, en Lykke, jeg saameget mere paastionner, som jeg saa ofte har seet, hvilken skieb, eller dog vaklende Retning et heelt Liv kan tage ved i Ungdommen at gribe et urigtigt Partie. Heller ikke var der Nogen af de Yngre, der dengang stillede sig i Spidsen, som synderlig tiltalede os, uden Malle Conrad Bruun, som kun kom sjelden, ikke bekymrede sig stort om mig, men for hvem jeg havde megen Hengivenhed. Han var kun saa Maanedes ældre end jeg, var bleven Student et halvt Aar tidligere, og vort Bekendtskab indtraadte først noget senere. Han var meget tidlig uddillet, besad et skönt poetisk Talent, var en livlig, elskværdig Personlighed, meget begunstiget af Damerne, til hvilke han ogsaa gierne holdt sig, og hans jomfruelige Udseende bebudede ingenlunde en Person, der havde ifinde at omstyrte Throner. Hans senere Færd har ogsaa viist, at de revolutionære Sætninger just ikke vare Grundsætninger hos ham, men naar man har tællt ham blandt de politiske Veirhaner, da hidrørte denne Foranderlighed vist ikke fra nogen Beregning af udvortes Fordele, som i det mindste i hans Ungdom var ham aldeles fremmed, men fra den Lethed, hvormed han modtog de forskellige Indtryk. Hvor stor en Deel af hans Virksomhed endog kun tilhørte Diebliffet, gjorde han dog i den Tid, jeg kiendte ham, alvorlige philosophiske og æsthetiske Studier, og hans senere videnskabelige Fortienester ere almindelig erkiendte. Uagtet han i en fremrykket Alder neppe vilde have fundet sig vel i Danmark, glædede jeg mig dog til det forventede Gienfyn, da han 1826 paa sin Ansøgning havde erholdt Tilladelse til at vende tilbage, men strax efter modtog vi med Bedrøvelse Budskabet om hans Død.

Endeel politiske Conversationer bivaanede jeg i det saakaldte Neergaards Kaffehuus, hvor en mere dannet Kreds havde pleiet at samle sig, men som nu var blevet noget suspect, og hvor man sagde, at ogsaa Politie-Spioner indfandt sig.

Ved Siden af mine egentlige Studier, som nedenfor skulle omtales, foranledigede min Omgangskreds mig endnu stedsje til at give mig noget af med Naturvidenskaberne. Saaledes hørte jeg et Cursus over Botanik hos Rottbøll, hvilket var mig saameget behageligere, som det, i en smuk Sommer, for det meste holdtes under aaben Himmel i den botaniske Have. Rottbøll var vel meget distrahit, og det skeede ham ikke sjelden, at han midt i en Periode glemte, hvad han vilde sige, hvilket i Øvrigt ikke generede ham, thi han sagde blot: Naa! og begyndte saa paa en ny Periode; men desuagtet var han ved Orden, Klarhed, en kraftig Stemme, en af de fortrinligste Docenter, jeg har hørt. Det var saaledes ikke hans Skyld, at dette Cursus, og heller ikke et, jeg senere hørte hos Hornemann, ikke efterlod blivende Frugt. Mere Nytte har jeg havt af den Physik, jeg lærte, og for denne Videnskab er jeg ogsaa siden ikke bleven ganske fremmed.

Uf et „literairt og naturforskende Selskab“, som min Broders Samtidige havde stiftet, hvortil et Par egne Værelser vare leiede, som besad en lille Naturaliesamling og et endnu mindre Bibliothek, blev jeg Medlem, men Selskabet gik kort efter istaa. Det naturvidenskabelige Disputeer-Selskab, som Steffens udførligere omtaler (II. 209.) kunde jeg kun undertiden frekventere, naar jeg var indbudet som „spisende og drikkende Medlem“. Det gik meget lystigt til, jaa at en Opponent engang bebreidede en Forfatter, at han, ved de af ham brugte Abbreviationer „det nat. v. D. S.“ og „mine ærede S. B.“ let kunde foranledige Misforstaaelse, da man ogsaa kunde tillægge Bogstaverne den Betydning „Drikke-Selskab“ og „Svire-Brodre“. Imidlertid har jeg der ikke bivaanet noget egentligt Bacchanal.

Et meget stillere Disputeer-Selskab blev allerede oprettet i Sommeren 1790, og bestod dog, skjøndt med nogle Afbrydelser, i over to Aar. Det havde kun tre Medlemmer, den forhen omtalte medicinske Candidat Walthers, med hvem Omstændighederne og hans Godmodighed havde bragt os i et fortroligt Forhold, min Broder og mig, og kaldtes derfor *Trifolium amicorum*, mod Slutningen optoges ogsaa Steffens, og Selskabet fik da Navn af *Trifolium auctum*. Hensigten var egentlig at øve os i at tale Latin. Een af os leverede paa et Octav-Blad nogle Theses eller Bemærkninger, og de Andre opponerede. Min Broders *dissertatiunculæ* havde endda et nogenledes ordentligt Udseende, men jeg gysrer næsten ved at see, hvad vi Andre leverede, og jeg trojster mig kun ved, at Steffens's Præstationer ikke vare bedre. Hans sidste Dissertation, som ogsaa sluttede vore Dvælses, førte den Titel: *Quid (Noget)*.

Den Tone, der herstede i vor Omgangskreds, var meest den, som pleier at benævnes efter det Norste Selskab, Wittighedens, Persiflagens, undertiden den ubændige Lystigheds; ogsaa de forstandige Discussioner bleve sædvanlig kryddrede med Indfald og moersomme Historier. Jeg lærte godt at istemme denne Tone, men i sig selv var den ikke den naturlige for et Mennekte, i hvem Følelsen stedse har været det Overveiende, og især svarede den ikke til den mørke Stemning, hvori jeg i disse Aar for det Meste befandt mig. Jeg søgte derfor gierne, naar jeg kunde, Gensomhed, og det var mig en Betselse, da det Halvaar kom, hvor min Broder var Candidat paa Fødselsstiftelsen, fordi jeg da havde Bærelset for mig selv, og det var meest om ham, at Selskabet samlede sig. Jeg gik ofte eensomme Spadseregange, især ud af Castellet forbi Glasens Have, hvor dengang næsten ingen Mennekte kom; jeg havde en Bog med, botaniserede lidt, digtede, tabte mig i allehaande Drømmerier, og disse vare mine bedste Timer.

Lecturen bestod for det Meste i populærphilosophiske Skrifter og Digte, men i begge Dele var der dengang sielden nogen ret kraftig Aandsnæring. I den danske Literatur virkede Ewald endnu velgjørende; hvad der endog hos ham var overspændt eller kun Efterklang af Klopstock, kunde ikke fordunkle det Meget, der ganske oprindeligt gik ud af en dyb og kæmpende Siel, hvilken Armod, Lidelse, svære Erindringer, ja Synden selv ikke havde kunnet forstyrre. Som Dansk havde Ewald ogsaa komisk Sands, og hans Harlequin Patriot kan ganske dristig træde i Rækken af de øvrige komiske Digtninger, vor Literatur har at fremvise; men til saamange af de lyriske Digte, til Fisterne og Valders Død havde vi dengang intet Tilsvarende. Ewald staaer heri uden Tvivl ligesaa skabende iblandt os, som Holberg i sin Sphære, og Ewalds Productioner vise sig ligesaa vel som voxede paa dansk Grund, som Holbergs, skøndt de Begge, som det bør sig, vare paavirkede af det Fremmede. Jeg tilstaaer, at Valders Død endnu er mig saa kær, at det var med Indignation, jeg læste Oehlenschlägers Anfald derpaa. Bistnok er denne Digtning ikke nordisk, men Digteren har skabt en egen Verden, som i det mindste for min Phantasie har noget saare Tiltrækkende. Jeg har ikke blot læst, men seet dette Drama i forskjellige Tider i mit Liv, og stedse gierne ladet mig henseette blandt de majestætiske Fjælde, der altid, især for Dalbeboerne, have noget Mystisk, hvor kun den dristige Jæger vover sig hen, og Koglerie synes at omgigle hvert hans Fied, men hvor den vise Gevar havde reist sit Tag høit over Dalens Taager, hvor Guder stige ned blandt Menneskene, hvor Gevars Datter fængslede baade Guder og Mennesker, men i al quindelig Omhed stod reen som Fjeldets Sne. Naar Digterne henlægge Scenen for deres Digtninger til de gamle Tider, maac de dog stedse udtale mange Følelser, som tilhøre deres egne Tider, og da vil vel den bløde, men rene, fine og dybe Følelse, som udtaler sig hos Ewald, ikke være af ringere Værdi, end man-

gen sentimentalst Moralitet, som andre Digtere bringe op i de oldnordiske Regioner. Ewald var en mægtig Mand, og ligesom den uhyre Subscriber-Liste foran den kostbare Udgave af hans Værker er et smukt Vidnesbyrd for hans Samtid, saaledes var det fornemmelig ham, der i den paafølgende sløve Tiid dog vedligeholdte nogen Kraft i vor Litteratur.

Vi havde havt Besættelse, men han var mere den ypperste Repræsentant for en eiendommelig Retning, der allerede var i Nationen, end Frembringer af noget Nyt. Baggesens Ungdomsarbejder eller Labyrinth vare skrevne med Aand, Naivitet og Smag, men han vilde stedse høiere op, end han kunde komme, „Krampen“ blev stedse iynlig, og hans Personlighed indgød ingen Agtelse. Thaarup havde mandig Kraft men ingen Opfindsomhed, enkelte Stykker af Sneedorf nærmede sig Ewalds Diction, W. H. Frimanns Hornel og nogle Digte af Storm hævede sig langt over det Sædvanlige; men betragter man dette Sædvanlige, den Skare af Poeter, som dengang kunde vinde Celebritet, da forbauses man over den daværende Tiids Middelmaadighed og Flauehed. Ikke ringe Deel i at fordærve Tidens Smag havde Rahbeks Lovpriisninger, thi han var uudtømmelig i at anbefale maadelige eller endog slette Arbejder, medens han selv endnu dengang præsterede det langt Bedre. Rahbeks Værker læstes begierligen, og hans Danske Tilskuer var dengang en virkelig Magt. Hvor mange svage Sider den endog havde, greb den dog stedse ind i Diebliffet, den var skreven baade med Vittighed og med Varme, og disse tvende ægte danske Egenskaber var det, hvorved han paa den Tiid ikke blot bemægtigede sig os Unge, af hvilke de Fleste, og maaskee de Bedste, saae op til ham med stor Veneration, men vel ogsaa en Tiidlang var Nationens Yndlings-Forfatter. Det er mærkeligt nok, at, hvor megen Umage Rahbek siden gjorde sig for at fordunkle sine tidligere Fortienester, og hvor meget Betydende der endog siden er fremkommet, lever han dog endnu i meget kiert Minde i Danmark, medens saa Mange

af dem, der fornemt saae ned paa ham, og tildeels virkelig stode over ham i Forstand og Consequents, ere næsten ganske forglemte.

Kagbets profaiske Forsøg bidroge meget til at nære den Sentimentalitet, der fra Tydskland væltebe ind i svære Strømme. Ikke blot Tyskland, som virkelig stod noget høiere, men Kogebue og Lafontaine gjorde dengang furore hos os, som allevegne, og efter min daværende veemodige Sindstæmning var jeg aldeles henreven deraf. I Siegwart var det fornemmelig Klosterlivet, der tiltraf mig, og jeg var nærved at ønske, at vi endnu maatte have Klostere, for at jeg der kunde have søgt Ro for mit piinte Hierte. Og jo mere jeg virkelig leed, desto mere drev Sentimentaliteten mig til at oprive ethvert Saar, at trykke enhver Braad dybere ind, og mit Fnderste blev derved saa ømtfølsende, at det endnu fornemmer den mindste Berørelse. Dog var der Noget i mig, som aldrig ganske sank under Byrden, og jeg sympathiserede meest med de Helte i Romaner og Skuespil, som forjmaaede, forskudte, forraadte, dog endnu havde Kraft til at vise, at de vare en bedre Stiebne værd, saaledes med Kojings Fremstilling af Meinau i Menneſtehad og Anger, med Waldfels i Sophie Brauneck, Philip Brook i Myndlingerne. Der vaagnede undertiden et Mod i mig, hvormed jeg sagde: de skulle see, i hvem de have stunget; men dette Mod var kun forbigaaende, derimod var Dødstanken min jævnlige og bedste Trøst. Hvor meget sygeligt der endog var i den Ungeſ uophørlige Dvælen mellem Gravene, saa var det dog for det Meste derfra, jeg hentede Mod til at leve. Heller ikke klager jeg over, at jeg saa tidlig blev fortrolig med Døden, thi denne Fortrolighed har hiulpet mig over mange svære Timer og Tider. Jeg veed ikke, hvorfra det Navn „Freund Hain“ stammer, hvormed den berømte Wandsbecker Bote, som ogsaa dengang hørte til min kiereſte Læsning, betegner Døden, men naar jeg betragtede Knokkelmanden, der staaer foran Hiins Værker, da sagde jeg ofte med Forfatteren:

„Er ijt auch so, dünkt mich, recht schön, und wenn man ihn lange ansieht, wird er zulezt ganz freundlich aussehen“; og jeg har igiennem mit hele Liv ofte sagt, som Åsmus, da han atter dedicerede den 3die Deel af sine Værker til den samme Mand: „Ich habe in der Zeit keinen bessern Freund kennen lernen als den Freund Hain, und so bleib ich beim Alten.“

Jeg skrev ogsaa i denne Tiid endeel Vers, for det Meste Oversættelser eller Efterligninger af Hölty og Matthiäson. De have aldeles intet Værd, imidlertid begyndte jeg dog nu at faae nogen Magt over Sproget. De længere Stykker kostede mig tildeels suur Møie, men der var ogsaa de, som kunne kaldes Benneprover, naar jeg sad med et Stykke Papiir for mig, og for at udfylde Tiden skrev nogle Vers hen, uden at vide, hvad der skulde komme ud deraf. Idet jeg nu tilintetgjør disse Blade, forestiller jeg mig dog, at mine Benner, hvis de havde fundet dem efter mig, vilde have kastet et Die deri for at see, hvad og hvorledes jeg dengang skrev. Derfor hidsætter jeg her med nogen Overvindelse nogle Linier. Det falder latterligt, og i nærværende Tiid endnu mere end under den daværende sølsomme Stemning, naar to unge Mennecker ved en Skilsmisse, der endda ikke var beregnet paa at blive af lang Varighed, give sig til forud at græde ved hinandens Grave; imidlertid kan det ikke negtes, at jeg sluttede et Stykke, som jeg ved Steffens's Afreise skrev i hans Stamboq, saaledes:

Dog, naar Benners Hilsen fro Du hører,
 Brudt er alt maastee min Vandringstov,
 O maastee den Vind, som hid Dig fører,
 Ræsler mellem Lovet paa min Grav.
 Da, o Ven! da lad en Taare rinde,
 Beemodsfuld til min Grindring ned,
 Døst, at jeg i Graven Fred maa finde,
 Blant en Rose ved mit Hvilested!

Mindre urimeligt er det, at jeg til Opbyggelse for mig selv skrev følgende Gravskrift:

Den Yngling, Vandrer! som nu hviler her,
 Har kæmpet svart for denne Plads at vinde,
 Igiennem mangen Øst han vandret er,
 Han søgte Glæden, kunde den ei finde.

Misliendelse og Haan var, af! hans Lod,
 Og Kummer mæskede hans Ungdoms Dage,
 Den Ven, han elskte, grusom ham forlod,
 Og midt i Nattens Mulm lod ene staae tilbage.

For stille Glæder i Naturens Skjød
 Og Kierlighed hans hele Hierte brændte,
 Hans saure Tid blandt Byens Larm blev ød,
 Af Ingen elsket han sin Vane endte.

Dog nu han hviler trygt i Dødens Bo,
 Og Gravens Engel kiertlig ham bevarer;
 Til evig Fryd han vaagne Skal saa fro,
 Og mindes glad de overvundne Farer.

Paa et af de Blade, hvilke jeg ovenfor har kaldet Bemær-
 prøver, finder jeg disse Vers:

Dg man Hjien skal udstette,
 Som bedækker mine Been,
 Ingen kiertlig Ven skal sætte
 Der en Mindesteen,
 Ingen nogensinde det erindre vil,
 At der var en Jakob Mynster til.
 Ingen sørgede ved ham at miste,
 Ubescet man gif hans Grav forbi,
 Fremmede ham skienkede hans Kiste
 Og den Smule Jord, han ligger i.

Naar Livslysten igien vaagnede, fordybede jeg mig
 gierne i idylliske Drømme; af Gesner og Florian lod jeg
 mig gierne føre ind i en Verden af Ustyd og Kierlighed,
 omringet af Naturens Ynde, hvor Dagene glede hen i usor-
 styrret Ro; da hlytes Landsbypræstens Stilling mig den

lykkeligste, og „en Hytte og et Hjerte“ var Gienstanden for mine høieste Ønster.

Maaskee var det ret velgiørende, at mine Omgivelser saa snart igien rev mig ud af disse, snart blodagtige, snart smertelige Drømmerier, og dog ofte igien vakte Ungdommens Munterhed i mit Bryst. Det er ovenfor omtalt, at vi i vor Commerts ogsaa mangen Gang øvede os i Versekunsten efter forstieilige Opgaver. Af disse maae endnu et Par Prøver her finde Plads, inden det Øvrige overgives til Ilden.

Gravskrivt.

Du ligegyldig læser, jeg er død,
 Og at jeg ligger her i sorten Kiste:
 Gid Hver sig saa af Verden kunde liste,
 Forinden at man vidste, han var fød.

Paa Henrik Steffens's Grav.

Bandrer, her ligger den Mand, hvem ingen
 Ting høied,
 See, endnu i sin Grav ligger han stiv
 som en Bind.

Durum, sed levius fit patientia.

Maa Du med Uhelds Raabe ta'e tiltakke,
 Saa stul Du den med Taalmøds stønne Frakke.

Plerumque parvæ res maximas trahunt.

Du vist med mig vil sande det,
 Naar nøie Du til Tingen Mærke lægger,
 Som oftest det en Loppe er, der trækker
 Afsted med vores Livs Kareet.
 („Man har for længesiden seet en saadan,
 som en Loppe kunde trække.“ Baggesen.)

Multa pati dura paupertas cogit.

En fattig Dievel faaer fast aldrig Tak,
Han i sit hele Liv staaer næsten stedse Stak.

Forlang af mig for Meget
ei, Apoll!
Af det, som Tankerne maae
gi'e i Told,
Før de til Jamber og Trochæ'r
kan blive.

Naar jeg intet Bedre har end det her Afstrebne for at vise, hvorvidt jeg dengang var kommen i Stiil og Production, vil man let see, at, hvis jeg besidder noget Talent, da var det ikke af de tidlig udviklede. Overalt, naar Flere af mine Samtidige siden ikke have holdt, hvad de i deres Ungdom lovede, da har jeg den Trøst, at man ikke i min Ungdom har lovet sig Mere af mig, end jeg siden har holdt.

En lille Theater-Begivenhed, hvori jeg blev indviklet, maa jeg dog her fortælle. Laub og jeg toge den meest levende Deel i Theatrets Vel og Bøe, og den flittige Læsning af Rahbeks Skriver nærede hos os meget høie Forestillinger om dets Værdighed. Theatret havde paa denne Tiid under en Grev Ahlefeldt vel en af de fletteste Bestyrelser, der nogen- sinde er bleven det til Deel, ja at der i Publicum var almindelig Misfornøielse dermed. Nu traf det sig, at et Syngestykke, „den røde Hue,“ blev opført, som havde en smuk Musik af Dittersdorf, og Texten var vel ikke slettere end mange andre. Men jeg veed ikke, hvorfor det i Særdeleshed vakte almindelig Indignation; det blev tumultuarisk udpebet og udhysset, og dog vedblev Theater-Directeuven at lade det opføre den ene Aften efter den anden, tildeels maaskee, fordi han ikke vilde lade sig beherske af Publicum, men tildeels ogsaa, fordi Theatret var i en saadan Forsatning, at man

intet Andet havde at give. Under den Gicæring, som herved fremkom ogsaa hos de ældre Stuespilbesøgende, besluttede jeg — Himlen veed i de reneſte Henſigter — at forſtærke Oppoſitionen. Jeg havde forud gjort mig bekiendt med Politie-Anordningen, ſom kun forbød Miſhagſ-Uttringer „medens Komedierne opføres,“ og altsaa ikke naar Teppet var faldet. Dette holdt jeg mig efterretteligt; jeg havde medbragt en lille Bibe, men førſt da Stykket var til Ende, peeb jeg af Hierrens Grund. Theater-Directeuren var imidlertid yderlig forbitret over den Driſtighed, hvormed man vovede at udpibe et Stykke, ſom han havde bragt paa Scenen, og raabe: „Til Dyrehaven dermed!“ og han havde derfor ſaaet Politiet i Virkſomhed. Mit Navn og Opholdsſted blev opnuſet, og jeg indſtevnat at møde paa Politiekammeret.

Et Par gode Venner, ſom vare i ſamme Brøde, og ſom kiendte Rahbek, ſik mig med ud til ham, ſom blev anſeet for den bedſte Raadgiver, og virkelig ogsaa meddeelte adſkillige ret gavnlige Oplyſninger af Theatrets Hiſtorie. Jeg havde vel tilforn ſeet Rahbek ved Foreſtillingerne i Kjøbenhavn, men dengang kun vexlet ſaa Ord med ham. Nu beſøgte jeg førſte Gang den Mand, for hvem jeg da havde ſaa dyb en Veneration. Han boede allerede længe paa ſit Bakkehuus, ſkiøndt det endnu ikke tilhørte ham; det var en ſkøn Dag i Mai; han ſad i ſit Værelſe mellem Bøger og Papirer, og giennem Vinduet ſaae man ud i det friſte Grønne og over den klare Sø. Han forekom mig ſom en Viis i den miſundelſesværdigſte Tilſtand, og jeg var ligesaa langt fra at ane, at det forholdt ſig meget anderledes, ſom at jeg ſkulde komme i en Embedsſtilling, hvor jeg kunde viſe ham vigtige Tjenefter, og at hans Levnet ſkulde blive dediceret til mig.

Ved Politieforhøret forklarede jeg meget udførligt, at jeg ikke havde overtraadt nogen Anordning, at Theater-Directionen altid havde anerkiendt Publikums Ret til at yttre Biſald og Miſhag, at den hidtil ſtedſe havde rettet ſig derefter, at ſelv ved dette Stykke var ved den ſeneſte Foreſtilling de Steder,

som især vare fundne anstødelige, blevne udeladte, hvorved man altsaa havde anerkjendt, at Mishaget ikke var nyttret uden Grund o. s. v. Den daværende velvise Politimester dømte desuagtet ikke blot mine Medskyldige, som ogsaa havde pebet under Stykket, og altsaa virkelig overtraadt Anordningen, i en Mulct af 10 Rbd., men ogsaa mig, som intet Lovstridigt havde begaaet, i en halv saa stor Mulct.

Jeg havde nu vel Parterret, hvilket dengang ogsaa blev besøgt af mange Eldre, paa min Side, og den af mig, saavel ved Foretagendet selv, som ved Forhøret, udbviste Courage hævede mig i den unge Verdens Gunst; men jeg kunde dog ikke dølgge for mig selv, at den hele Sag, uagtet jeg var mig en reen Iver for Sandhed og Ret bevidst, havde et noget drengeagtigt Udseende, og jeg var i Grunden flau derved. Dog blev jeg snart beroliget for den Frygt, hvorledes min Fader vilde optage denne Begivenhed, thi, forunderligt nok, traf den ham i det bedste Lune, han erklærede endog: „Havde jeg været et ungt Menneſte, kunde jeg saamænd have gjort det Samme“, og betalte meget villigen min Mulct, som oversteeg mine meget svage pecuniære Kræfter.

Det kan synes besynderligt, at en Theolog kan indbefatte Veretningen om sit hele theologiske Studium i de academiske Aar i et ganske snevert Rum. At jeg dog kan dette, er ikke ganske min Skyld. Jeg hørte Forelæsningerne med nogenledes Flid, men de vare kun lidet lærerige. Hornemanns theologiske Tone er betiendt nok; vi meente dengang, at vi lærte noget Hebraisk hos ham, men jeg har siden maattet erkjende, at det kun var Lidet, og kun lidet grundigt. Münters tørre kirkehistoriske Notitser, uden Overblik, havde intet Tiltrækkende, og hans naturlige Theologie var kun lidet beaandet af ægte Religionsphilosophie. Münter har havt gavn-

lig Indflydelse paa mange Studerende, i det han velvillig kom dem imøde, gjorde dem bekendte med Bøger, og drog dem ind i sine videnskabelige Interesser; men jeg havde intet Mod til at nærme mig en ældre Videnskabsmand, og ingen Drift til at selskætte mig med Mønter og andre archæologiske Gienstande, hvorover han gjerne meddeelte sig, og hvori der var Meget at lære hos ham. Moldenhawer stod som Docent i stor Reputation, og man hører endnu jævnlig hans gamle Tilhørere prise hans veltalende Foredrag. Han var en Mand af betydnende Egenstaber, og hans Omgang var i hans Belmagts=Dage meget underholdende; han havde anvendt nogle Ungdoms=År til flittigt Studium, men siden læste han meest Journaler, kændte godt Bogtitler, og vidste, hvor han kunde finde, hvad han behøvede. Men hans Forelæsninger kunde jeg aldrig sætte høit. Han meddelte Intet, uden hvad man ligesaa godt kunde finde i de bekendteste Hæandbøger og Commentarer.

Min religiøse Følelse var usvækket, men fra det positivt Christelige var jeg ved Tidens Indflydelse og ved den ulystelige Skikkelse, hvori jeg fra min Barndom af havde seet det, stedse kommen længere bort, og den theologiske Videnskabs daværende Tilstand var ikke skicket til at drage mig nærmere dertil. Tværtimod, da jeg klarligen erkjendte, at Theologernes Bestræbelse i den Tid egentlig gik ud paa at dreie de hellige Skrifter til en anden Mening end den, der aabenbar havde været Forfatternes, kunde jeg ikke Andet end fatte Ulyst til det hele Studium. Smidlertid læste jeg dog det Nye Testament efter de bedste da brugelige Commentarer, selskættede mig ogsaa noget videnskabeligere med Dogmehistorien; i det Øvrige søgte jeg kun at fyldestgøre Examens tarvelige Fordringer. For at kunne dette benyttede jeg ogsaa den da meest søgte Manucteur, en vis Schulz — siden berygtet som Redacteur af Maribo Avis og paa andre Maader — som gjerne legede Moldenhawer, men ellers var en duelig Repetent.

Min Fliid var ikke overordentlig, men den havde ogsaa adskillige Hindringer at overvinde. Jeg var i de senere Aar noget stærkt, var nu en lang opløben Person, om hvem Alle troede, at jeg var bestemt til at døe af Brystsyge, som jo og tidlig havde bortrevet begge mine Forældre; som en Følge af den stærke Væxt var jeg nervesvag, og følte mig ofte ilde, dog uden nogen egentlig Sygdom. Paa mit Bærelse, som jeg deelte med min selfabelige Broder, var der ikke megen Ro. Om Aftenen, naar vi kom op fra min Fader, var der altid Commerts fra 10 til 12; i de sidste Maaneder før Examen brugte jeg da i disse Timer at lægge mig paa Sengen, og sove saa godt jeg efter Omstændighederne kunde; naar de Andre gik, stod jeg op, og læste til Kl. 2 eller 3; Morgenmand har jeg aldrig været, og naar jeg undertiden i min Ungdom vilde vænne mig til at staae tidlig op, befandt jeg mig for det Meste saa ilde, at jeg igien maatte lægge mig. Jeg har derfor havt det Mundheld, at Morgenstund har Guld i Mund, fordi den bringer den sødeste Søvn. Jeg havde ogsaa i denne Tid en lille, ret godmodig Dreng at undervise to Timer daglig. Jeg gjorde mig megen Umage dermed, men gjorde det uden Tvivl slet. Det var mig i de mange pædagogiske Bøger indskræppet, at man ikke maatte lære Børnene, uden hvad de forstode; jeg søgte derfor paa enhver Maade at gøre Barnet Grammatiken tydelig, udviklede mine Tanker først skriftlig for mig selv, søgte Skridt for Skridt at gøre min Eleve Alting klart, men kunde uden Tvivl have bragt ham videre, naar jeg havde fulgt den sædvanlige Methode. Lykkeligviis har jeg vel ikke Meget paa min Samvittighed, da Underviisningen ikke varede ret længe.

Efter nu at være nogenledes forberedt, tog jeg Mod til mig, og meldte mig til Examen. Med mine skriftlige Besvarelser var jeg selv meget misfornøiet, men ved Censuren kom de dog i første Klasse. Til mundtlig Examen stededes jeg den 14de Juli 1794. Jeg talte slet Latin med megen

Færdighed — tildeels en Frugt af det ovennævnte Trifolium — og jeg havde foretaget mig, ikke at blive Examinatorerne noget Svar skyldig. Dette holdt jeg ogsaa; naar jeg i Svarene kom paa Afveie, fandt jeg dog snart igien det rette Spoer og vandt lykkeligen mit Laudabilis.

Som et Beviis paa, hvor Ietsfærdigen Attester dengang blev udfærdigede, skal jeg dog anføre den, som faa Dage efter blev meddeelt, hvorved jeg maa bemærke, at den deri omtalte vir eximius egentlig kun var en Dreng, at Udstederen aldeles ikke kiendte mig uden fra sine Collegier, hvor jeg ingenlunde havde hørt til de Flittigste, og fra Examinationen, som, da Hornemann havde examineret for længe, kun gik ud paa et Sted i Lukas, og neppe varede et Qvarteer; men rigtignok var min Fader hans Læge.

J. P. M., Candidatus præstantissimus, vitam apud nos egit honestissimis studiis dicatam. Ex quo disciplinis theologicis colendis operam addixerat, se iis totum dedit, quavis proficiendi opportunitate cupidissime utens. Ea discendi aviditas effecit, ut scientiam sibi pararet multiplicem et accuratam, cujus specimina, quæ in Examine publico edidit nuperrime, ea cum laude, qua merebantur, excepta sunt. Cum plane confidam, eodem ardore ipsum intentum fore augendis doctrinæ copiis, mihi que multis documentis constet, quanto bene merendi de rei Christianæ salute desidero flagret, habeo causas justissimas. Virum hunc eximium de meliore nota commendandi iis quotquot litteris nostris eorumque probis cultoribus bene cupiunt.

Saaledes var jeg da, endnu ikke 19 Aar gammel, theologisk Candidat. Hvad skulde jeg nu begynde? Det var allerede aftalt mellem min Fader og Grev Moltke til Bregentved, at jeg skulde være Huuslærer for Dennes eneste Søn, hvis forrige Lærer da forlod ham. Det har ofte undret mig, at den kloge, forsigtige Grev Moltke kunde til en for ham saa vigtig Post antage et ungt Menneske, som

han aldrig havde seet; han maa have hørt fordeelagtigere Relationer om mig, end mine Kundstaber og min Modenhed fortiente. Derimod undrede det mig ikke, at min Fader disponerede over mig, aldeles uden at tage mig paa Raad med, thi det var hans Waade. I flige Ting følte jeg vel Mod til ikke at underkaste mig, og i Førstningen stod min Hu just ikke til denne Bestilling. Men den stod ikke heller til noget Andet i Verden; i min Faders Huus kunde jeg ikke blive, naar han vilde, at jeg skulde forlade det. Jeg havde ikke den Tillid til mine egne Kræfter, at jeg kunde tænke paa at gaae den egentlig videnskabelige Vej, og der var heller ingen Videnskab, der særdeles tiltraf mig; at hulle mig igiennem ved Time-Informationer, kunde ikke være at foretrække; saa tog jeg mod Tilbudet, skjøndt det for mig intet Tillokkende havde. Naar nogle af mine profaiske Venner anpriste denne Stilling, fordi den vilde være en sikker Vej til et godt Præstekald, da kan jeg forsikre, at denne Udsigt ikke havde mindste Andeel i min Beslutning; jeg har aldrig indladt mig meget i saadanne verdslige Beregninger, og dengang især vare de langt fra mine Tanker; den Opgave, der uophørligen bragte mig nær til Fortvivlelse, var, hvorledes jeg aandeligen skulde blive til Noget; kunde jeg naae dette, saa meente jeg, at der vel ogsaa vilde findes Vej til at blive til Noget i Verden.

Grev Woltkes kom først til Byen i November, og først da skulde jeg tiltræde. Fra disse Maaneder erindrer jeg Intet, uden at jeg fik isinde engang at prædike. Liebenberg var dengang Præst ved Tugthuset paa Christianshavn, og Tugthuset havde dengang en egen Kirke, som var aaben for Alle. Der betraadte jeg da anden Gang en Prædikestoel, og prædikede efter Evangeliet paa 14de Søndag efter Trinitatis om den Taknemmelighed, vi ere det højeste Væsen skyldige. Themaet syntes ikke meget passende for det Auditorium, hvilket Kirken egentlig tilhørte. Dog var der taget noget Hensyn til dette. Ved nu at gienemsee Prædikenen, finder

jeg den ikke slettere, og ikke bedre, end det efter min Alder og efter den da herskende Prædiketone kunde ventes. Jeg havde kun memoreret den nogenledes, da jeg stolede paa Manuscriptet, som jeg havde for mig; men Prædikestolen var meget mørk, saa jeg vanskelig kunde læse, og Foredraget var derfor ogsaa kun saa temmeligt. Jeg var i det Hele kommen nogenledes derfra.

Tredie Afsnit.

Senere Ungdom.

1794—1802.

Ved at begynde Beskrivelsen af denne Periode i mit Liv driver Hjertet mig til først noget udførligere at omtale den Mand, med hvem jeg nu traadte i Forbindelse og indtil hans Død vedblev at staae i det skønneste Forhold, og i hvem jeg stedse havde en trofast Velynder: Grev Joachim Godske Moltke. Da et Omrids af hans Levnet findes i Universitetets Program til hans Mindefest, vil jeg ikke gientage den deri indeholdte Detail, men kun forøge Beretningen med enkelte karakteristiske Træk og i Skildringen ikke blive staaende ved den Tiid, som her egentlig kun skulde omtales, men ogsaa samle Erindringer fra de 16 Aar, han endnu levede, efter at jeg havde forladt hans Huus. *)

Joachim Godske Moltke var fød 1746, en af de yngre Sønner af den i Danmark saa navnkundige Grev Adam Gottlob Moltke's første Egteskab. Faderen har jeg ikke kiendt, og det vil uden Tvivl først være en følgende

*) Den følgende Skildring findes i Forfatterens „Blandede Skrifter“, men kan for Fuldstændigheds Skyld ikke vel ubelades her. Udg. Anm.

Tiid forbeholdt at vurdere ham retsfærdigen, naar ogsaa de Memoirer, han har efterladt, komme for Lyset. Unegtelig besad han glimrende Egenstaber, deriblandt stort selskabeligt Talent; han kunde endnu i sin Alderdom sige sine Børn — af hvilke til samme Tiid En var Geheimeraad og blaa Ridder, og en Anden ung Student, En Admiral, og en Anden ung Secondlieutenant — naar de besøgte ham paa Bregentved: „Nu har jeg underholdt Eder, naar jeg kommer til Eder, kunne I underholde mig.“ Hans Yndest og Agtelse for Konster og Videnskaber er bekendt; derfor sørgede han ogsaa for, at hans Søner erholdt en fortrinlig Underviisning, og Flere af dem opnaaede ogsaa en meget agtværdig videnskabelig Dannelse. Blandt disse var Joachim Godske. I sin Barndom var han ved en jaakaldet Raadesbeviisning mod sin Villie bleven udnævnt til Officeer, og var allerede i sit 14de Aar avanceret til Capitain i Livgarden tilføds. Men da denne Bane ikke anstod ham, havde han fortsat sine Studeringer, og gik 1762 som Legationssecretair til Regenssburg. Paa Veien besøgte han Leipzig, og gjorde Gellert's Bekiendtskab. Da Denne uden Tvivl i ham erkjendte en lærvillig ung Mand, og sagde ham: „Wie wäre es, wenn Sie bei uns blieben, und erst etwas lernten?“ var dette ganske efter hans Sind, og han udbirkede sig ogsaa Tilladelse dertil, dog, som det synes, først efter et Ophold i Regenssburg. I Leipzig forblev han nogle Aar, og i Gellert's Huus, hvis særdeles Yndest han vandt, og med hvem han siden stod i stadig Brevvevling. Det er at beklage, at Moltke, da Gellerts Breve efter hans Død bleve udgivne, af en maaskee for stor Omhu for ikke at misbruge den Fortrolighed, der var ham stienket, negtede at meddele de Breve, hvoraf han var i Besiddelse, og at de maaske ere tilintetgjorte; de vilde uden Tvivl have givet mangen interessant Oplysning om de daværende Tider. Moltkes Evner, hans Fliid og hans strenge Sædelighed, i det den Følelse af Værdighed, som stedsse ledsagede ham, bevarede

ham fra de Udsvævelser, hvortil et ungt Menneske i hans Stilling saa let fristes, forstaaede ham Yndest hos Flere af Leipzigs udmærkede Mænd og deriblandt i Særdeleshed hos Ernesti, som tilegnede ham sin Oversættelse af Quinctilians 10de Bog. Denne Bog har Moltke oversat paa Tydsk, hvilken Oversættelse senere blev trykt; ogsaa skulde nogle Recensioner af ham findes i Leipziger gelehrte Zeitung for disse Aar.

Efter at have forladt Leipzig opholdt han sig en Tiidlang i Paris, men medens han ofte omtalte sit Ophold i Leipzig, mindes jeg aldrig at have hørt ham nævne det i Paris.

Ved sin Hjemkomst fandt han vel sin Faders Stilling ved Frederik den Femtes Død aldeles forandret, og — som det hedde i Hoffets Wittighed — „var den lille Grev Hold kommen istedetfor den lange Grev Moltke;“ dog beholdt han en Ansættelse i Sø-Statens Commissariat. Da Struensee havde bemægtiget sig Statsstyrelsen, erkjendte Denne, hvor brugbar Moltke kunde være, og søgte at vinde ham. Saaledes blev Moltke engang kaldet til Hirschholm, hvor det med megen Bram blev ham sagt, at de Værelser, der bleve ham anviste, vare de samme, som Hertugen af Gloucester nylig havde beboet. Men Struensees revolutionaire Planer og voldsomme Fremfærd vare aldeles ikke efter Moltkes Sind; han tog tværtimod sin Afsteed, og dette var ham naturligtvis under den paafølgende Regering den største Ubefaling.

Under denne traadte han igien ind i Forretningerne, steg efterhaanden til første Deputeret i Rentekammeret, Finantscollegiet, Toldkammeret, Oekonomie- og Commerce-Collegiet, til Geheimeraad, Statsminister og Ridder af Elephanten. Paa denne Embedsvei kan nærværende Nekrolog ikke følge ham. At han i alle sine vigtige Embeder ikke har ladet det mangle paa Duellighed, Fasthed, Orden og god Huusholdning, er almindelig erkjendt; og, skjøndt de viden-

stabelige Søsler nu vare tilfidesatte, viste det sig ogsaa her, hvor meget et tidligt og grundigt videnskabeligt Studium bidrager til at stærke Tænkraften og at danne Charakteren. Paa giennemgribende Foretagender tænkes der under den daværende Regering kun lidet, og Moltke var vel heller ikke just Manden dertil; dog er Forordningen af 23de April 1781 stedsse bleven anseet som et hæderligt Mindesmærke for hans Virksomhed i Rentekammeret. Og jeg har ofte havt Anledning til at betænke, at det Gavn, en hæderlig Embedsførelse stifter, ikke blot bestaaer i det Gode, der bevirkes, men ogsaa i at forhindre det Skadelige; det Sidste er ofte ikke forbundet med ringere Besværligheder og Ubehageligheder, end det Første; for det slettes der ingen Krandsse, det erfares sædvanlig kun af Faa, glemmes snart, undtagen maastee af dem, der bære Nag til Den, der stod dem iveien, men det er ofte i høi Grad fortienstligt. Af denne Slags Fortienester er jeg overbeviist om, at Moltke har erhvervet sig mange, at han har forhindret mange umodne eller forbærrkelige Projecter, som kun vilde have ødt Kraft og Penge, og bragt Forvirring istedenfor Forbedring.

En Sidegreeen af hans Forretningssliv, som forstaaede ham megen Glæde og Hæder, var Bestyrelsen af Bemmetofte Kloster. Han fortalte ofte med Tilfredshed, hvorledes der, efterat allerede det fundatsmæssige Antal af Klosterfrøener havde maattet indskrænkes, i det første Directions-møde, han bivaanede, blev forestillet Nødvendigheden af at nedlægge endnu en Plads. Moltke derimod foreslog at oprette en ny, og, da man forestillede den formeentlige Umulighed af at udrede de dermed forbundne Udgifter, paatog han sig at udrede dem, dersom Klosteret ikke formaade det. Man veed, hvor stor og veigjørende en Udvidelse dette Kloster, ligesom ogsaa senere Ballø Stift, har vundet under hans Bestyrelse.

Saalænge Moltke var, som det kaldes, i Forretningerne, levede han ganske for dem, og syntes ikke at have Tiid til

at tænke paa nogen huuslig Forbindelse. Ved Orden og Sparfommelighed, jeg troer ogsaa ved en heldig Penge-Speculation, havde han lagt Grundvoild til en Formue, og kjøbte nu Godsset Einsiedelsborg i Fyen. Det var ikke hans Hensigt at trække sig tilbage, thi — sagde han mig engang — dersom man endog undertiden kan føle et saadant Ønske, fortryder man det dog stedse siden. Men han mærkede, at det dog kunde blive nødvendigt. Han stod ikke længere saa ganste vel med de Magthavende; adskillige Indretninger — det er hans eget Udtryk — han havde truffet, fandt ikke Bifald, og da syntes han at ville sikke sig en anden Existent. Mod Slutningen af Aaret 1783 ægtede han Georgine Buchwald, Datter af en hollsteens Godseier, stille, blid, huuslig opdraget, og, skjøndt hun efterhaanden lærte ogsaa at træde frem i den store Verden, dog egentlig skabt for det huuslige Liv. Det var ikke Moltkes Sag at spille den Forelskedes Rolle; Brylluppet fandt Sted meget kort efter Forlovelsen, og da han i Mellemtiden paa 8 Dage maatte forlade sin Forlovede, havde de aftalt imidlertid ikke at skrive til hinanden. Dog var det et meget lykkeligt Ægtekab, der begyndte saaledes; kun een Søn var en Frugt deraf. Hans Ven stal her indskrænke sig til at henkrive hans Navn: Adam Wilhelm Moltke.

Imidlertid indtraf Katastrophen af 1784. Denne vigtige Begivenheds hemmelige Historie er endnu ikke tilstrækkeligen opklaret, men jeg har Grund til at antage, at den ikke kom Moltke uventet, at han endog af Hovedmændene var indbudet til Deeltagelse, men at han fandt det uredeligt at indlade sig i et hemmeligt Foretagende mod dem, med hvilke han hidtil havde arbejdet, og som havde havt Tillid til ham. Han foretrak derfor at dele sine Collegers Skiebne, og blev saaledes entlediget tilligemed dem.

Men, skjøndt forsaavidt disgraceret, levede han dog med Værdighed og Ansæelse. Heller ikke traak han sig tilbage fra Verden; skjøndt han den største Deel af Aaret opholdt sig

paa Einsiedelsborg, tilbragte han dog Wintermaanederne i Kiøbenhavn. Her levede han vel meget tarveligt og indskrænket, og gav ingen Selstaber, men han besøgte jævnlig Soireerne et Par Timers Tiid. Der gif ikke sielden Rygte om, at han atter skulde træde ind i Forretningerne, og jeg veed Exempel paa, at det vakte Opsigt, at han en Aften talede længe med en anden, ogsaa høitstillet, Mand — om Aviserne, sagde han selv — da man syntes at befrygte en Coalition.

Ved hans Faders Død 1792 maatte han overtage Grevskabet Bregentved. Da man endnu undertiden hører hente om, at han derved skulde have forurettet sine Brødre, eller disses Børn, maa jeg dog berøre Sammenhængen hermed. Faderens oekonomiske Forfatning var meget derangeret, og da det dog laae ham meget paa Hierte, at Grevskabet efter hans Død kunde bevares samlet, udvirkede han Tilladelse til at maatte overlade det til hvilken af sine Sønner han vilde. Af de ældre Sønner var Ingen skiftet til at ophielpe de forfaldne Sager. Den ældste Søn var for mange Aar siden død; den næstfølgende, som altsaa nu var den egentlige Stamherre, var allerede en aldrende Mand, og i meget stor Gield. Faderen indsatte derfor Godske Moltke til Arving af Grevskabet, imod at han skulde betale saavel Faderens som Broderens Gield, og, saavidt jeg veed, svare Denne en aarlig Apanage. Ved Proclamaet efter Faderen viste det sig, at Dennes Gield var meget større, end man havde ventet, og Godske Moltke var derfor i flere Aar i Veraad, om han turde overtage Grevskabet. Først da han, efter Christiansborg Slots Brand, havde overladt Kongen det Moltkeste Palais paa Amalienborg, vel for en høit moderat Sum, men som dog kom til Afdrag paa Gielden, og hvorved han tillige blev befriet fra den betydelige Byrde af Palaiets Vedligeholdelse, samt da fordeelagtige Aar for Landeieendommene indtraf, vovede han definitivt denne Overtagelse.

Han er ogsaa siden kommen de af hans Brødre, der behøvede det, til Hielp, endog med betydelige Summer.

Da jeg lærte Moltke at kiende, havde han i ti Aar været uden offentlig Virksomhed. Denne Tilfidsættelse i hans kraftfuldste Alder, medens han saae dem, der havde tient under ham, og med hvilke han tildeels kun lidet harmonerede, at have den virksomste Deel i Statsstyrelsen, og han som Godsbesidder i mange Henseender var afhængig af dem, havde gjort ham bittere og eenfidiere, end han ellers vilde have været. Thi vel var han i høi Grad konservativ, men han havde formegen Klogskab til ikke, naar han havde været i Forretningerne, at have indseet, at man maa stikke sig i Omstændighederne, og i Afstilligt rette sig efter den almindelige Mening, ligesom ogsaa den mere levende Berørelse med andre Forretningsmænd vilde noget have modificeret hans egne Anskuelser. Nu derimod hørte han bestemt til den aristokratiske Opposition, han vedligeholdt indtil Egenjindighed sin gammeldags Klædebragt og sine gammeldags Manerer, som vel underiden stak meget af mod den nyere Stik, men dog steds viste ham, ikke blot som en fornem Mand, men som en Mand af fine Sæder; ogsaa var han, som for det Meste det ældre Aristokratie, høfligere og mere forekommende, end de af den nye Skole, som ofte ere egentlig uden Skole. Smidlertid udtalte han sig sielden, undtagen i enkelte Ytringer, om de offentlige Anliggender, og, da han indsaae, at han under de daværende Forhold Intet vilde kunne udrette, og ved enhver Manifestation af sin Misjornøielse kun vilde gjøre sig selv -- som det hedder i det nyere Sprog -- end mere umulig, syntes han med Resignation at vente paa, hvad der vilde komme ud af Giæringen i Landet og i den hele Verden, for da efter Omstændighederne at tage sit Partic.

Jeg var endnu for ung, for hildet i den frembrydende Tiid, i det Hele for umoden, til at jeg saaledes kunde paa-
fionne ham, som jeg siden lærte at gjøre det, eller saaledes

vinde hans Fortrolighed, som det siden lykkedes mig, og jeg har senere ofte beklaget, ikke bedre at have benyttet den Leilighed, jeg kunde have havt til at erholde flere Meddelelser fra de mangehaande Forhold, hvori han havde levet. Ogsaa var det først senere, da han atter fik Deel i Regerings-Anliggenderne, at han ret udfoldede de store Egenskaber af hvilke han var i Besiddelse.

Frederik den Siette havde steds baaret megen Agtelse for Moltke, om han end, og ikke uden Grund, fandt ham mindre stikket til at gaae ind i hans Synsmaader, og at fremme Foretagender, som dog tildeels have viist sig meget velgiørende for Folket. Der havde allerede tidligere været Tegne, som bebudede den stigende Gunst, og Vregentved søgtes allerede med et vist Empressement af Saadanne, der gierne hylde den opgaaende Sol. Uden Tvivl følte Kongen under de indtraadte vanstelige Forhold Trang til at benytte en Mand af Moltkes Klogskab og Fasthed; men det var egentlig først Dannebrog=Ordenens nye Organisation, der gav Anledning til en større Tilmærmelse, i det Moltke, som ældst Elephant-Ridder, blev udnævnt til Ordens=Capitler (1808). Denne Stilling var vel i sig selv mindre betydelig, men gav dog ved mange Projecter, der fremkom, og ved nogle Conflicter i Ordens=Capitlet, Anledning til at forhandle, ligesom ogsaa Dannelsen og Bestyrelsen af Ordenens Fond udfordrede Virksomhed og Orden.

Denne hele Ejsjel kom meget velgiørende for Moltke, som ved sin Hustrues ganske uventede Død var dybt bedrovet, og havde tabt al Lyst til Livet. Det var ham kiert igien at nyde Tiltro, og han gik ofte, at han fandt det meget behageligt at arbejde med Kongen, hvis Oprigtighed, sunde Sands og varme Fædrelandskierlighed han tilfulde stattede. Som karakteristisk med Hensyn til hans Forhold til Kongen fortjener følgende lille Begivenhed at anføres. Det var under Forhandling, om General Peyman, Kiøbenhavns ullykkelige Commandant under Beleiringen, skulde, efterat den

strenges Krigsrets-Dom var falden, miste Dannebrog's-Ordenen. Kongen var stemt derfor, men Moltke skrev en Forestilling i modsat Retning. Denne Forestilling havde han læst for En af sine Venner, som meget fraraadte at indgive den, og den næste Morgen kom igien, forsikkert, at han af Bekymring derover ikke havde kunnet sove den hele Nat, og paa det Indstændigste bad ham at holde den tilbage! „Kongen bliver rasende,“ sagde han. „Saa faaer han blive det, men hvad jeg skrev, det skrev jeg,“ svarede Moltke, gik til Kongen, og overrakte ham Forestillingen. Kongen læste den stiltiende to Gange igiennem; derpaa sagde han: „Ja jeg troer, det bliver ogsaa min Mening; det vil jeg betænke mig nærmere paa.“ Det blev Kongens Mening, og saaledes blev den uhykkelige Olding frelst fra en ny Ydmygelse, som den offentlige Stemme ingenlunde fordrede.

Uagtet Moltke saaledes i flere Aar nød Kongens Tillid, vare dog Forholdene endnu ikke saadanne, at han kunde tage Deel i Statsstyrelsen, og han var for klog til at blande sig i Forhold, hvilke han ikke kunde beherske. Men imidlertid var Finantsernes Tilstand bleven fortvivlet; Rigsbank-Forordningen havde ikke bragt den forhaabede Hielp, alle Kasser vare udtømte, Terminen maatte forlænges, som det skulde synes, til Bettelse for de private Debitorer, men i Grunden, fordi Finantserne ikke kunde betale. En Conferents blev holdt mellem Schimmelmann og Møsting, og jeg veed ikke hvem ellers, hvori den ædle, i saa mange Henseender fortreffelige Schimmelmann intet Andet vidste at sige, end at gientage de Ord: „Der maa hurtig staffles Hielp, thi Ulyset brænder i begge Ender;“ men hvorledes Hielpen skulde staffles, vidste han ikke at angive. Kongen var yderst nedtrykt; Møsting raadete ham at søge en Mand, der besad den almindelige Tillid, og som en Saadan foreslog han Moltke. „Men han gjør det vist ikke,“ sagde Kongen. Det var neppe heller at vente, at en Mand i en høi Alder, i en ganske uafhængig Stilling, som i 30 Aar ikke havde været brugt,

skulde være villig til at overtage en Minister-Post i et saa fortviolet Dieblit, og naar han dog gjorde det, da mener jeg, dette viser saavel den udmærkede Mand's Bevidsthed om de Ressourcer, han havde i sig selv, som den dybe og varme Følelse af hvad han skyldte sit Fædreland, som Moltke vel kun sielent udtalte, men hvoraf han i Sandhed stedse var giennemtrængt. Moltke gik til Kongen og havde en lang Samtale med ham. Hvor varm og alvorlig denne Samtale var, kan kendes deraf, at Moltke endte med disse Ord: „Derjom endog Nogen har samme Magt, som tilforn Paven, eller i vore Tider Napoleon, har han dog en tredobbelt Stærksild at giennemgaae; sin egen Samvittigheds, Efterverdenens, og, efter min Overbeviisning, Dommen hiiset over os Alle.“ Næste Dag sendte Kongen General Bülow til ham for at takke ham for denne Samtale. Statsraadets Forsamlinger, som i længere Tid vare ophørte, begyndte paa Moltkes Forestilling igien, og Alt blev indrettet efter hans Ønske.

Bed sin personlige Credit og ved at bruge practisk-dygtige og virksomme Mænd afhjalp Moltke ikke blot Dieblikkets Forlegenhed, men bragte ogsaa Orden i de forvirrede finansielle Anliggender. Hans Fortienester heraf ere almindelig erkjendte, men, da jeg ikke i nogen Detail kan opløse dem, skal jeg indskrænke mig til at anføre tvende meget gyldige Bidnesbhrd. Det ene af Grev Christian Reventlov, som ellers ikke stod i noget vensabeligt Forhold til Moltke, men som dog i sit sanddrue og redelige Sind erkjendte Fortienesten, og yttrede: „Jeg beundrer af oprigtigt Hjerte, hvad Grev Moltke har gjort.“ Det andet af Mösting, som unegtelig besad al Kyndighed til at bedømme Sagen, og af hvem man maastee snarere vilde vente nogen Jalousie mod en Mand, der i disse Foranstaltninger overstraalede ham. Men, ligesom jeg har nogle af de foranstaaende Efterretninger fra ham, saaledes sagde han mig engang, ganske uopfordret: „Moltke vil i Tiden komme til at staae meget

høit i Danmarks Historie"; og da jeg yttrede, at jeg beklagede ikke at besidde den fornødne Indsigt og Evne til at forfatte hans Levnetsbeskrivelse, tilbød han at ville levere mig en stor Deel Materialier, et Tilbud, som det dog laae altfor langt udenfor min Sphære at benytte.

Moltkes Indflydelse var i disse Aar meget stor, men han skede al personlig Repræsentation, hvilken han meget gjerne overlod til Andre, naar han ikkun kunde holde Traadene i sin Haand. De andre Ministre behandlede han med den største Delicatesse, og ved Fiinhed og Belevenhed vandt han Mange, som tilforn ikke vare gunstigen stemte imod ham. Saaledes erindrer jeg, at Grevinde Schimmelmann, som først havde talt meget bortkastende om hendes Mand's Efterfølger, siden, da Moltke havde gjort hende et Besøg, sagde mig: „Det er en meget artig og behagelig Mand, Deres Grev Moltke.“

Moltke forandrede ikke sin indskrænkede Levemaade; man fandt ham næsten steds i en meget simpel Morgenfrakke, men hvori hans høje anseelige Figur tog sig meget bedre ud, end i den stive gammeldags Kiøle, og især var det en meget heldig Forandring, at han hjemme for det Meste havde aflagt den meget uklædelige Baryt, hvorved hans ædle Ansigt's og Hoved's Dannelse frit kom tilsynne. Han indbød kun engang imellem nogle Saa til Middag, men var desuagtet, som det forstaaer sig, meget søgt af Personer af de forstieiligste Classer. De Summer, en mere glimrende Levemaade vilde have kostet, anvendte han hellere til at stifte de Legater, der paa saa mange Steder og paa en saa velgiørende Maade bevarede hans Minde.

Hvor behagelig endog hans Stilling nu i mange Henseender var, havde han dog meget svære Tider at giennemgaae. Han havde maattet være Tilstuer ved den smertelige Afstaaelse af Norge, men derved vare Anfægtelserne ikke forbi for Danmark. Ved den almindelige Oplosnings-Tilstand i Europa anstaa Stormagterne sig besøiede til at stalte og

valte med Landene efter deres Godtbefindende. De Delings- og Bytte-Projecter, som i denne Anledning fremkom med Hensyn til Danmark, kan jeg vel ikke bestemt angive, og afholder mig derfor hellere fra at anføre, hvad jeg mener at erindre derom; men vist er det, at saadanne Planer fandt Sted, og at det allerede var kommet vidt dermed. Jeg har aldrig seet Moltke saa nedtrykt, som i denne Tiid, hvad enten jeg fandt ham gaaende op og ned i de flere Værelser, han brugte dertil, eller han laae paa Sophaen, Nederkroppen indhyllet i en stor Jodpose, følende sig mat og syg. „Det er en saa skrækkelig Tanke,“ sagde han mig en Dag, „at alt dette (Danmark) nu er samlet, og om sex Uger er det maaskee opløst.“ Men saasnart der var Noget at foretage, tog han sig sammen, og var i Tale og Handling ganske Den, han pleiede at være. Han raadede Kongen at modtage Indbydelsen til Congressen i Wien; Underhandlinger, sagde han, forslaae ikke mere, il faut payer de Votre personne. — Uveiret drog da ogsaa over, og jeg tvivler ikke om, at jo Historien vil stadfæste, hvad man har bebreidet mig at have sagt i min Sørgetale over Frederik den Siette, at han frelst Danmarks Rige fra Opløsning.

Under Kongens Fraværelse førte Dronningen Regeringen, og førte den med Talent og Tact; men ved ethvert Foretagende stod Moltke ved hendes Side som en tro og forstandig Raadgiver, og den Tilfredshed, Kongen ved sin Tilbagekomst yttrede med Alt, hvad der var steet, var ogsaa en Belønning for Moltke, og forøgede hans Indflydelse.

Men efterhaanden blev denne Indflydelse flere andre formaaende Mænd besværlig, og det blev Tone at sige, at Moltke vel var en god Huusholder og en klog Mand, men at han ikke havde Genie, og manglede det omfattende Blik, der udfordredes for en Statsmand. Bistnok modsatte han sig ogsaa Udførelsen af mangen formeentlig genialst Idee, og i Særdeleshed havde han i sin sidste Tiid at kæmpe mod

det dengang allerede projecterede Vaan, som skulde afhjælpe Godseiernes Forlegenhed, og hvorved man vilde bringe Fasthed i Pengvæsenet. Dette Vaan blev effectueret strax efter hans Død, i Begyndelsen af 1819, og har, som Alt, hvormed man kun vil redde sig ud af Dieblikkets Forlegenhed, noksom viist sig som fordærveligt, baade for dem, efter hvis Striig det blev idærksat, og for Staten.

Om Moltke tilsidst havde kunnet afværge det, dersom han havde levet længere, er uvist, men det vilde have krænkert ham dybt, dersom han ikke havde kunnet det. Men forinden var hans Timeglas udrundet. Uden lang og smertelig Sygdom, i den fulde Besiddelse af sine Aandsbevner, men fordi Legemets Kræfter vare udtømte, døde han rolig, i sin Søns Arme, den 5te October 1818.

Han havde med Fasthed og Værdighed baaret enhver tung Stiebne, han havde maattet giennemgaae, og Lykken havde aldrig beruset ham. „Hvad er dog alt Verdens Gode,“ sagde han mig engang; „jeg har opnaaet Alt, hvad Menneffene ønske, Riiigdom, Ære, Indflydelse, og jeg føler dog, hvor liben Tilfredsstillelse der er i det altfammen.“ Kort efter hans Død kom der Lider, som vilde have været ham meget tunge, især ved den dybe Dalen af Kornpriserne, som havde en meget sørgelig Birtning paa hele Statens Tilstand. Denne Tanke har ofte formildet mig i mit Savn. Thi jeg har savnet ham, som Faa. Jeg har tabt dem, der vare mit Hierte endnu nærmere, men Ingen, hvis Raad og Bistand jeg saaledes har savnet. Han var mig en trofast Velynder, og saare Mange ville med mig sande, at vi frit kunde vende os til ham i alle vanskelige Anliggender, og at hans Raad næsten stedse vare strax indlysende som de forstandigste. Dette berovede tildeels derpaa, at han virkelig fortiente den Berømmelse, som jeg engang hørte en meget forstandig Mand tillægge ham, at, medens saa mange andre Stormænd ere saa forlegne for at faae deres egen Wiisdom anbragt,

jaa man neppe kan komme til Orde, hørte han først meget opmærksom paa hvad man havde at sige, før han udtalte sin Mening.

Efter denne Disgression er det ikke med Lyst, at jeg vender tilbage til Beskrivelsen af et ungt Menneskes umodne Tilstande og Fremstillingen af hans kun lidet mærkværdige Dannelses-Historie.

Ritten Aar gammel forlod jeg saaledes min Faders Huus. Ved Udgangen deraf havde jeg endnu den Gienvendighed, at min Fader lod trykke et „Christeligt Afsteeds-Raad til min Søn.“ Da han viste mig Manuscriptet, idet han vilde sende det til Bogtrykkeren, forestillede jeg ham, at dette vilde tildrage mig en meget ubehagelig Opmærksomhed, men, som jeg vel forud vidste, hjalp mine Forestillinger Intet. Da Skrivtet kom ud, blev der i Byen spurgt, om jeg havde været et saa udsvævende Menneske, at jeg behøvede saadanne Formaninger; men saa Dage efter var Sagen naturligviis glemt.

Jeg traadte nu ind i et Huus, hvor Alt var ganske forskielligt fra, hvad jeg hidtil havde seet, men derfor ikke mere efter mit Ønske. Jeg var fri for alle de Formaninger og Bebrejdelser, der hidtil havde været et jævnligt Krydderi ved Middags- og Aftens-Maaltiderne. Men paa den anden Side var jeg fra et Huus, hvor der stedse var Liv, og fra en talrig Omgangskreds af Ungdoms-Benner og Bekjendte, kommen ind i et Huus, hvor Alt var stille og dødt. Grev Moltkes levede meget eensformigt. Grevinden var en bliid, i mange Henseender elskværdig Kone, men stille og noget forelegen; Grevens Søster, Grevinde Wedell, en meget godmodig og agtværdig, men sngelig Kone, levede med dem. Jeg saac dem kun lidet uden om Middagen, hvor næsten aldrig nogen fremmed Giest var tilstede, kun en gammel tydsk Privatsecretair, og hvor Conversationen kun var lidet levende.

Min Eleve, Forældrenes eneste Barn, var 9 Aar gammel, mangtede ikke Evner, heller ikke Værelst, og jeg bandt snart hans Hengivenhed; men jeg var for det Meste med ham fra Kl. 9 om Morgenen til 7 eller 8 om Aftenen; han havde vel andre Timestærere, men ogsaa ved disses Underviisning maatte jeg være tilstede, skøndt jeg vel derved kunde læse i en Bog; kun Dandsetimerne overværede Grevinden selv. Legekammerader havde han ikke, saa at jeg i de første Aar ogsaa maatte lege med ham i Fritimerne, nemlig saadanne Lege, som kunde finde Sted ved et Bord i Stuen, saasom alle Slags Børnespil, thi at løbe omkring i Gaarden eller foretage Noget, der var forbundet med Støi, var ikke tilladt. Om Aftenen kom han sædvanlig til sin Moder, naar hun var hjemme, eller til sin Tante. Mit Værelse havde jeg for mig selv, langt nede i en Baggaard, ud til en lille Have, hvor jeg ikke hørte en Lyd, uden af Musene bag Paanelet, eller og, ikke fielden, i Sengen. Klokken 10 var det hele Huus til Ro, og skøndt jeg vel undertiden overstreed dette Klokkeslet, kom jeg dog for det Meste hjem paa den Tid, for ikke at volde Forstyrrelse i Huset. Da jeg, som et Aftenmenneske, ikke kunde gaae saa tidlig tilfjængs, fik jeg derved den Bane til et Par sildige Aftentimers eensomme Ro, som jeg mit hele Liv igiennem har beholdt, og som har været mig meget velgiørende.

At give Underviisning har aldrig havt nogen Interesse for mig, og kunde her saameget mindre have det, som jeg kun havde een Eleve, over hvem jeg vel ikke havde at klage, men hvem jeg maatte sysselsætte hele Dagen, og jeg vilde være bleven anseet for at forsømme mine Pligter, dersom jeg havde overladt ham mere til Selvdirtksomhed. Skøndt jeg altsaa vel varetog mit Hverv efter bedste Indsigt — som dog, især i Begyndelsen, ikke var stor, da jeg selv Intet havde lært grundigt, og ikke havde nydt nogen ordentlig Underviisning, hvortaf jeg havde kunnet lære Methode — og med al Trost, saa gjorde jeg det dog kun fielden med

Glæde. Men hvad der udvortesfra meest trykkede mig, var den stive, fornemme Tone, der herskede i Huset. Nu kiender man hertillands kun lidet til den egentlige Adelsaand, men dengang var den først i Begreb med at brydes, og hvor forstandige endog de Menneſter vare, hos hvilke jeg levede, og hvor høflige de endog viste sig, saa var der dog imod et ungt Menneſte, som endda stod i deres Brød, Fornemhed nok tilbage, som ofte meget ubehageligt berørte min kun altfor store Sensibilitet, og krænkede min vel ogsaa kun altfor store Stolthed. I de senere Aar blev dette Tryk mindre, da den almindelige Tone forandrede sig, og Forandringen ogsaa indvirkede paa dette Huus, da jeg blev fortroligere med Forholdene, blev mere uddannet, og da min Glee voxte til, og vi saaledes vare to unge Menneſter i Huset. Men i de første Aar var min Stilling mig ofte meget besværlig, og da jeg ikke havde Forstand og Kraft nok til at forbedre den, jeg var i, eller til at udfinde en anden, der kunde være mig convenablere, saa tog jeg mangen Gang min Tilflugt til det Uheldigste, til at gloe suurt. Har man i nogle Stykker feilet med mig, saa har jeg igien mangen Gang været til Blage ved mine Luner — en Feil, som jeg haaber siden ganske at have afslagt.

Min Recreation søgte og fandt jeg i mit gamle Hiem, paa Hospitalet. Her var mit Forhold nu ganske forandret; jeg forføjede mig nu selv, jeg kom sielbner og var derfor velkommen, og blev halv behandlet som en Giest. Min Fader blev med Aarene mildere og elstværdigere, og det var ikke uden Indflydelse, at min Stifføster var bleven voksen. Hun var en riig Pige, og syntes at have nogen Fordring paa, ved sin Formue at gjøre sig Livet behageligere; hun havde en Loge i Theatret, hvilken hele Familien med Glæde benyttede; hun maatte see sine Veninder hos sig, og selv de tildeels anseelige Veilere, der meldte sig, maatte man give Leilighed til Tilnærmelse. Min Fader, havde efter sin Naade, tidligen aftalt med en af sine Venner et Partie

mellem hende og hans ældste Søn, der havde begyndt en lovende Carriere, men just ikke havde meget Tiltrækkende for en ung Pige; denne Plan lykkedes ikke, men Forsøget blev dog fortsat, og derefter maatte man aabne Veiligheden for et andet om muligt ligesaa fordeelagtigt Tilbud. Søndags- eller Onsdags-Selskaber vare flere Aar i Gang, som skiftede mellem endeel Familier, og især hos Obelig's, Rottbolls og mine Forældre vare meget behagelige; vi vare endeel unge Mennesker af begge Køn, vel ikke paa hvert Sted ganske de Samme, men vi saaes dog ofte nok til at blive nøie bekendte, og et Par Timers Dands, Musik, smaa Selskabsspil gave os en meget livlig Ehselsfættelse. En stor Deel af mine Søndage tilbragte jeg hos min Broder, som efter sin selskabelige Natur ikke blot stedse samlede en Kreds om sig, men ogsaa jævnlig trængte til en Contubernal, og som saadan i disse Aar havde deels Laub deels Hornemann.

Sommeren — hvis Begyndelse dog sædvanlig først regnedes fra Slutningen af Juni-Terminen, men som ogsaa for det Meste varede til imod December-Terminen — tilbragtes paa Bregentved, hvorfra man dog et Par Gange hver Sommer paa nogle Dage eller Uger begav sig til det nærliggende Thurebyholm, hvor Grevinde Wedell havde sit Sommeropholdssted. Det deilige Bregentved aabnede mig en Rikdom af Natur-Nydelser, som hidtil for største Delen vare mig fremmede. Jeg erindrer endnu meget levende, hvorledes, da jeg en Aften første Gang i mit Liv gik alene i en Skov, pludselig alle Rødsler, hvorom jeg havde læst i Romaner, at de boede i Skovens Indre, overfaldt mig, det forekom mig, som om bag hvert Træ Nogen lurede paa mig, som om der i Skovens Dybning maatte være en Høverkule, og alt det Hemmelighedsfulde, der virkelig er i en Skov, spændte saaledes min Phantasie, at jeg maatte tvinge mig selv til at fortsætte min Vandring. Siden bleve disse deilige Veie mig overmaade fiere, og skienkede mit hede Hjerte mangen velgørende Lindring. I Øvrigt var jeg paa Bregentved den

meſte Tiid meget eenſom. Moltkeſ levede ogſaa der meget ſtille. Paa det nærliggende deilige Wiſſelfeldt havde Grev Danneſtiold nylig giftet ſig, og de unge Folk levede meget ſelftabeligt, men juſt dette var en Grund for Moltkeſ til at trække ſig tilbage, og man indſtrænkede ſig fra begge Sider til en aarlig Stadsviſit. Det var førſt mange Aar efter og i en anden Stilling, at jeg blev indført i denne gieſtfrie og meget behagelige Familie, ſom derefter har ſkientet mig megen Yndeſt. Ellers var der intet Samvem mellem Bregentved og de omliggende Herregaarde. Kun eengang opholdt vi os paa det ſmukke, men dengang meget forſalbne Næſbyholm hos Grevindens Søſter, en Geheimeraadinde Kabe, en Enke, der ogſaa førte et meget ſtille Liv. Meer Underholdning ſkientede et aarligt Beſøg paa Bemmetoſte Kloſter, hvor dengang et ſtørre Antal Damer, end ſædvanlig ſiden, havde faſt Bopæl. Adskillige af dem vare temmelig fremrykkede i Alder, Nogle ret komiſke, men der vare ogſaa yngre, ſom næſten Alle vare meget godmodige, og Converſationen var levende og forekommende. En mærkelig Perſonlighed var Priorinden, Anna Frederikke Bülow. Hun var fød paa Bemmetoſte, hvor hendes Fader havde været Kammerherre hos Prinds Carl, og der levede hun, indtil hun, 80 Aar gammel, ogſaa endte ſit Liv; kun paa et kort Beſøg havde hun været i Meklenborg, men i Kiøbenhavn ſaa lidet, at hun aldrig havde ſect et Skueſpil. Deſuagtet var Intet, af hvad der foregik i Verden, hende fremmed, hun var vel bekiendt med de bedſte franſke, engeliſke og tydiſke Forfattere, hun havde aldeles Intet af den gamle Pige, der imod gav hendes hele Væſen Indtrykket af en værdig Bedſtemoder, og den beſynderlige qvindelige Republik paa Bemmetoſte, hvor Damerne leve og ſpiſe ſammen, ſtyrede hun med ligesaa megen Fermetet ſom Godmodighed. Saavel i ſom udenfor Kloſteret nød hun almindelig Agteſe, og da jeg ſiden i en Række af Aar har boet ſaa at ſige under Kloſterets Vg, og hun ſtedſe har viiſt mig megen Godmodighed, har

hun al Udførelse til at mindes og nævnes af mig med sand Erkiendtlighed.

Paa Bregentved var der i min Tid kun faa større Selskaber, derimod indfandt sig undertiden Giester af forskjelligt Slags. Naar disse vare Saadanne, som havde kiendt Bregentved i dets glimrende Periode, under den gamle Greve, anstregede man sig for ikke at staae for meget tilbage, og den Pragt, som da udfoldedes, den vidtløftige Bygning straalende af Lys, Bordene, der bugnede under en Mængde af de forskjelligste Frugter, var mig noget Nytt og Paafaldende. Blandt Giesterne var den næsten udlevede Geheimeraad Brochenhuus en af de Fævnligste. Hans Fortællinger dreiede sig næsten steds om Frederik den Femtes Tid, men indeholdt da kun Pagestreger og andre Hof-Anekdoter, f. Ex. hvorledes Kongen engang, da han kiørte med Grev Moltke, var væltet, og, idet han blev hiulpen ud af Bognen, havde sagt: „Ich trete auf ihn, Moltke!“ hvortil Moltke nede fra Bognen havde raadt: „Viele Gnade! viele Gnade!“ hvorledes Rudstken derpaa havde trukket Liberiet af sig, og erklærede, at han var uværdig til længere at bære det, da han havde havt den Ulykke at vælte Kongen, og Kongen, for at trøste ham, havde givet ham en Ducat; eller hvorledes Pargerne ikke blot visse Gange om Aaret bleve aareladte, og Rendestenene omkring Slottet i de Dage strømmede med Blod, men ogsaa, naar en Page havde begaaet en dum Streg, dette da blev anseet som en Virkning af Fuldbloedighed, og Straffen bestod i, at han under strømmende Taarer blev aareladt o. s. v. „Ja, das war die gute Zeit!“ føiede da sædvanlig Fortælleren til. Mere underholdende, men, som man paastod, mindre paalidelige, vare Grev Ostens Fortællinger. Han havde været Gesandt i Petersborg, en Yndling af Catharina II, og det Liv, han der havde ført, saavel som hans Tilbøielighed til Gourmandise, svarede just ikke ganske til den Pietisme, hvortil han ellers var hengiven. For det Meste opholdt sig om Sommeren paa Bregentved

eller Thurebyholm Grev Magnus Moltke (Fader til Baggesens Ven Adam Moltke), som ogsaa senere i Kiøbenhavn blev en daglig Bordgjæst. Han havde den Sinds- og Vegemssbefæffenhed, at han for det Meste tilbragte nogle Maaneder i Sengen i dyb Hypochondrie, men de øvrige Maaneder var han overgivet munter, havde som mange Personer af denne Stand, der Intet have at bestille, en vis Mutterwig, og bidrog ikke saa Lidet til at opmuntre vort daglige Liv.

Det kunde ikke nytte, om jeg, dersom jeg endog kunde erindre det, vilde opregne den Mængde Personer, af og udenfor den Moltkeske Familie, Herrer og Damer, der enkelte Gange eller oftere, men dog sædvanlig kun paa kort Tiid, besøgte Bregentved. I denne Verden var jeg i Førstningen forlegen og keitet, men lærte dog efterhaanden at stikke mig bedre, tilbragte, naar der vare Fremmede, ogsaa Aftenen i Familien, spadserede med Selskabet, maatte lære at spille Treskett og Reversi, og spille det med meget fornemme Herrer og Damer, da Greven, som dog kunde det, ikke havde Lyft dertil, men endnu mindre Lyft til den hele Aften at underholde sine Gæster med Conversation. Alt dette var undertiden ret kedsommeligt og undertiden ret moersomt, og i alt Fald ansaae jeg det som dannende, at jeg nødtes til at bevæge mig i denne Sphære. Jeg besluttede mig ogsaa, saa vidt jeg kunde, paa at lære Anstand og gode Manerer, ja jeg anskaffede mig endog i dette Diemeed Chesterfields Letters to his son. Jeg har ofte havt Anledning til at forundre mig over, hvilke Bøger der have kunnet vinde europæisk Celebritet, men sjelden mere end over disse 4 Bind, af hvilke jeg ikke veed at have lært Andet, end den idelig indstærpede, og rigtignok stedse i den fine Verden med stor Omhu iagttagne, Regel, altid at føre Maden til Munden med Gaffelen, og ikke med Kniven „to great danger for the mouth.“

Egen Omgang havde jeg ikke, uden i den første Sommer med den senere som Domprovst i Roeskilde afdøde Bang, som dengang var Lærer ved en paa Bregentved oprettet lille

Stole og Prædicant i Capellet, og havde sin Moder og en Søster hos sig. Der gik jeg undertiden hen om Aftenen. Forvalter- og Præstefamilierne i Omegnen vare ikke meget tiltrækkende, jeg var meget bunden, paa Bregentved var ikke engang en Ridehest, og fornemmelig var jeg undseelig ved at komme i et Huus, hvor jeg ikke var kiendt, og frygtede stedsse for at være til Besvær.

I nogle Maaneder af den paafølgende Sommer (1796) var Laub hos mig paa Bregentved. Han var nemlig, da Wang var befordret og Stolen nedlagt, af Greven bleven engageret til at prædike i Capellet, hvorved Greven tillige havde den gode Hensigt at skaffe mig en Ven til Selstøb. Den sidste Hensigt opnaaedes ogsaa, og vi tilbragte mange glade Timer med hinanden. Laubs Prædikener vare tildeels endog meget smukt udarbejdede, men han havde den slemme Feil, først at blive færdig i det sidste Dieblik; han havde derfor ikke memoreret dem, kunde som kortsnyet neppe læse dem, og hans Foredrag, der ved hans smukke Stemme og fortrinlige Declamation kunde have været særdeles godt, blev derfor ofte saa klubbervorent, at han satte sine Tilhørere, og især mig, i Uengstelse og Forlegenhed. Man erkjendte, at han kunde skrive smukke Prædikener, men at de ved Foredraget ingen Virkning kunde gjøre, og Engagementet blev ikke fornøjet. Jeg selv havde det foregaaende Aar holdt en Prædiken i Capellet. Det var den første Prædiken, hvortil jeg ordentlig havde forberedt mig; den var, som man efter Tidernes Leilighed kunde vente det; den var ikke skreven uden Barme, og især troer jeg, at Foredraget var frit og varmt; Prædikenen gjorde ogsaa Lykke. Mindre behagede en Prædiken, jeg holdt i det paafølgende Efteraar. Jeg erfoer siden, at man havde fundet den Marezollst — den lignede ham vel mere i hans Feil, end i hans Fortrin. Siden ophørte disse Capelprædikener, og jeg øvede mig ikke videre i denne Kunst.

Fra denne Sommer maa jeg endnu anføre, at jeg, medens min Eleve var med sine Forældre i Holsteen, gjorde

med Naturforskeren Carl Rafn en lille Rejse paa et Par Dage til Lund i Skaane. Denne Rejse er mig mærkelig derved, at jeg tilbragte en Aften i Selskab hos den berømte Norberg, og en Dag hos Rezius, som viste os sit Cabinet, og hvis klare Udvikling af adskillige Gienstande var ogsaa mig interessant. Paa Hiembeien besøgte jeg Malte Bruun i hans Landflugtighed paa Hveen. Jeg fandt ham munter og glad, tilbragte Natten hos ham, talede med ham om mange philosophiske, politiske, poetiske og private Gienstande. Han vilde nu drage til Frankerige, og det var med en forunderlig Følelse, at jeg, da han havde ledsaget mig til Baaden, saa ham forsvinde paa Klinten. Dog saa jeg ham endnu engang en Aften i Borups Selskab, da han havde listet sig herover; dermed forsvandt han af mit Liv.

Hvad jeg har sagt om Selskabeligheden paa Bregentved, gielder kun enkelte Tider, i det Hele vel et Par Maaneder af Sommeren; i den øvrige Tiid herskede Tensomheden der, og hvor meget Greven hndede denne, viste sig ogsaa deri, at medens Faderen havde søgt at samle Forvaltere, Betiente og Haandværkere omkring Gaarden, søgte Sønnen at fjerne dem derfra; han vilde ikke gierne have Dine omkring sig, der bevogtede hvert hans Skridt. Hvor mange Savn og Længsler nu endog denne Tensomhed fødte, især mod Slutningen af vort saakaldte Sommer-Ophold, naar vi allerede vare komne dybt ind i Vinteren, og jeg tilbragte de lange Aftener ganske ene, saa benyttede jeg dog tildeels Tensomheden ret vel. Docendo discimus, og jeg indhentede derved ikke blot Meget af det i min Barndom Forsømte, men efterhaanden, som min Eleve voxte til, udvidede Underviisningen sig temmelig langt over de sædvanlige Grændser. Vi læste Classikerne i et for hans Alder temmelig stort Omfang, og i Historien læste vi med hinanden Mange af de fortrinligste Forfattere, Hume, Robertson, Gibbon og flere vidtløftige Værker. Da vi havde Tiid nok, anvendte vi daglig en Times Tiid hertil, idet jeg, medens han spiste Væbter og Rødder,

forelæste, og derpaa examinerede paa Kryds og Tværs. Herved troer jeg tillige at have dannet hos ham, hvad der kun er altfor sjældent, et ordentligt Foredrag, og jeg har mange Aar efter hørt den Bemærkning, at, naar han refererede i Statsraadet, var det, som om man hørte mig. Med ham lærte jeg Engelsk, men af en maadelig Lærer; noget Italiensk lærte jeg mig selv, og stændt jeg i Digterne maatte lade mangt et Sted uforstaaet, læste jeg dog Dante, Petrarca, Tasso, endeel af Ariost, ogsaa Boccaz og Macchiavelli. I Lydst perfectionerede jeg mig, da dette Sprog for det Meste blev talt ved Bordet, fordi Grevinden med mindre Lethed talede Dansk; til min Øvelse skrev jeg ogsaa flere smaa Stykker paa hiint Sprog. Fransk maatte jeg ogsaa undertiden tale, men det har aldrig villet lykkes synderligt.

I mit Selvstudium var Theologien aldeles lagt tilside; derimod kom jeg besynderligt nok! ikke saa lidet ind i Finantsvidenskabene. Samtalen kom ofte hen paa disse Gienstande, hvori jeg var ganske uvidende. Paa Bregentved fandt jeg Necker: Sur l'administration des finances, hvilken jeg læste med Interesse, saavel som flere Skrifter af Büsch og Andre om Banker, Handel m. m. Jeg anskaffede mig Adam Smith, og læste den ret grundigt. Ogsaa læste jeg Landbocommissionens Forhandlinger, og overalt har jeg til forskjellige Tider syjsjelsat mig mere med Statshuusholdningen, end man skulde formode; jeg troer derved at have vundet ret sunde Grundfætninger, at være istand til ret vel at sætte mig ind i en herhenhørende Sag, men i Benyttelsen af hvad jeg har lært, hindres jeg blandt Andet meget ved min Mangel paa Hukommelse for Tal, der gaaer saa vidt, at jeg ofte efter en kort Tiids Forløb kun ved Raisonnement kommer efter, om det er Hundreder eller Tusinder det gielder.

Af mine æsthetiske Studier fra disse Aar finder jeg endnu endeel Oversættelser og Excerpter af større Stykker, og i Serdeleshed studerede jeg Lessings Laokoon meget nøi-

agtigt og grundigt. Overalt udvidede min Lecture sig ikke blot, men forædlede sig ogsaa.

Naar jeg skal angive nogle Momenter i min indre Udviklings-Historie, da standser min Erindring først ved Rousseau. Det var ikke, hvad man kan kalde det Følsomme i hans Bærter, der tiltalte mig, nouvelle Heloise stufede ganske min Forventning og behagede mig slet ikke; hans Confessions har jeg vel, som uden Tvivl Alle, læst med Interesse, men meget deri virkede snarere frastødende paa mig, end tiltrækkende. Men hvad der tiltrak mig, var hans Emil og hans fleste mindre Skrifter. „Hele Europa — siger Johannes Müller — har beundret Rousseau, og har intet lært.“ Dette er tildeels sandt, og gielder ogsaa mig; han har ikke bibragt mig noget Positivt, som for mig har beholdt blivende Værd. Men det var den Mand-Frihed, den Uafhængighed af Andres Meninger, den Selvtændighed, hvormed han turde træde op imod den hele Verden, som allevegne fremlyste i den klare og veltalende Diction, hvilket jeg tydeligen følte at have en saa velgiørende Virkning paa mig, som man undertiden tillægger en Lægedrik, der rækkes i rette Tid, og hvorved den Syge føler sig gennemstrømmet af ny Kraft. Indtrykket var desto stærkere, da jeg nylig var kommen ud i Verden og godt fornå, hvor meget det fattedes mig paa Selvtændighed. Jeg havde i min forrige Stilling været forkuet, ikke blot ved det huuslige Forhold, men ogsaa derved, at mine Venner vare mig overlegne, og jeg havde for megen Mistillid til mig selv, for megen Verbødighed for dem, til at jeg turde forsøge paa at afskaffe deres Herredømme. Jeg greb mig selv ofte i, at jeg uden Modsigelse havde samtykket, hvad jeg dog aldeles ikke billigede, dette fyldte mig da med Skamsfuldhed, og jeg erindrer, at jeg engang sagde til mig selv: Da du endnu er saa ung, kan det maaskee undskyldes, at du hidtil har viist dig saa lidet selvstændig, men dette kan ikke saaledes blive ved; der er endnu et halvt Aar til din næste Fødselsdag, og da maa

du foretage dig, ikke mere at skamme dig ved din Overbeviisning, men have Mod til at forsvare den. Men da Fødselsdagen kom, var imidlertid det indre Menneske voget saaledes, at der intet Forsæt behøvedes, jeg havde allerede ret godt lært at forsegte mine Meninger. Til at vække den ædelere Frihedsfølelse i mig, troer jeg, at Rousseau bidrog Meget, men Læsningen af hans Skrifter havde ogsaa en anden Virkning paa mig. Hans eensidige Paastande om, at kun Den burde betræde den egentlige videnskabelige Wei, som var istand til at bringe Videnskaberne nyt Udbytte, syntes mig dengang indlysende, og jeg betænkte ret alvorligen, om det ikke var min Pligt at vælge mig en anden Wei i Livet, og f. Ex. blive Gartner. Det var ikke en forbigaaende Grille, men denne Tanke fulgte mig længe, og, da jeg dog nu tør antage ikke at være kommen paa en Afvei og have spildt mit Liv, kan mit Exempel maastee være til Opmuntring for mangt et ungt Menneske, som lider under det samme Mismod, der saa ofte nedtyngede mig.

Af en ganske anden Slags, men meget gavnlig, var Indvirkningen af Homer, som jeg i et Par Sommere læste heel, vistnok uden philologisk Nøiagtighed, men derfor maastee med desto mere levende Følelse af Skønhederne. Jeg kiendte jo vel, hvad man kalder Indholdet, af historiske og mytologiske Compendier, dog var det en mig ganske ny Verden, der aabnedes mig, og som fortryllede mig, og ved den ophoiede Simplicitet, ved de dybe Følelser, hvis Udbrud dog altid ere inden Maadeholdets Grændser, og ofte kun udtale sig i enkelte Accorder, erkiendte jeg klarligen, at den sande Smag aldrig kan ganske uddøe, saalænge Homer læses. Jeg oversatte Odysseens fiortende og Iliadens fiette Sang paa Hexametre, men da jeg hverken var mit Sprog eller dets Metrik tilstrækkelig mægtig, har Oversættelsen intet Værd uden som et Exercitium. Ogsaa forsøgte jeg af Iliadens fireogtyvende Sang at indfløde Priamus's Besøg hos Achilleus i moderne Vers. Til Prøve nogle Stropher:

Dagens sidste Purpurlys var slukt,
 Ved den skibsbefaaede tause Bøgt
 Uacidens smertelige Klage
 Kalbte jamrende hans Ben tilbage,
 Som en Biergstrøm i den trange Dal
 Larmer torbnende med gienlydt Fald.

„At! ved Troia hvile dine Been,
 Ei din Fader stuer dig igien.
 Gifte! aldrig skal jeg dig forglemme,
 Aldrig, til os fælles Grav skal giemme,
 Skal, naar Dødens Mulm omslygger mig,
 End i Ades' Bolig mindes dig.“

See, da ved hans Fødder pludselig
 Priamos, den iisgraa, kaster sig.
 Giennem Mørket han, omspændt af Farer,
 Kom igiennem vilde Fienders Starer,
 Heltet studsende den Gamle saae,
 Da han bange ved hans Fødder laae.

Knuust han laae, han kysede Hænderne
 Med hans Sønners Blod besmittebe.
 „Du din Fader tænk dig, Peleide!
 Aldren farver og hans Loffer hvide,
 Og maastee af Stræk omtrænges han,
 Men hans Forsvar fiern i fremmed Land. — —

Guld og kostbar Stient jeg bringer dig,
 At tilbageløbe Hektors Liig.
 Tænk din Fader, Helt, og Dig forbarme!
 Meer, end han, jeg lider; vee mig Arme!
 Jeg har giort, hvad ingen Dødelig,
 Kyst den Haand, som Sønnen røved mig.“

Ved hans Fod i Støvet væltet ned
 Priamos sin tabte Søn begræd,
 Sorgfuldt Savn steg i den Stærkes Hierte,
 Og han mindedes med bitter Smerte
 Nu sin Fader, nu Patroklos Død.
 Vidt om Begges høie Jammer lød.

Men da Sorgen udgræbt nu svandt hen,
 Ynkede Achilles Oldingen.
 „Jammerfulde! giennem Nat og Farer,
 Ene giennem vrede Fienders Skarer,
 Du til Den, som slog i blodig Striid
 Dine Sønner, Gamle, kommer hid!

Ret som en Gud i Folket, riig,
 Mægtig Peleus var; skjændt dødelig,
 Dog ham Zevs formælte en Gubinde.
 Men og Ondt han fik, thi kun af hende
 En uheldig Søn ham fødtes, som
 Ei ham glæder i hans Alderdom.

Fiernt jeg kriger her omkring din Borg,
 Bringet dig og alle Dine Sorg.
 Og saa Du, o Gamle! har jo næret
 I dit vide Rige mægtig, æret;
 Stor du herskede og lykkelig,
 Og paa mange tappre Sønner riig.

Men nu gave Guderne dig Sorg,
 Altid larmer Mord omkring din Borg.
 Stands din Klage dog; thi Ingen vækker
 Dem igien, som Gravens Mørke dækker;
 Gamle! ingen Klage, ingen Bøn
 Vækker op igien din døde Søn.“

Arbeidet blev ikke fortsat, men disse Stropher hensætte mig saa levende i den Stemning, Homer saa ofte fremkaldte hos mig, at jeg, uagtet alle deres Feil, dog har villet bevare dem her.

Af megen Indflydelse paa mig var Bekjendtskabet med Adrian Benoni Bentzon, atter et Navn, som er indflettet i alle lidt bethdelige unge Mænds Liv fra den Tiid, og den mest imponerende af os Alle. Han var fra Bergen, blev ung Student, havde Ingen til at indføre sig i Verden, men kunde godt gjøre det selv. Han var en temmelig lav, men meget kraftig Figur, havde i det Hele et meget fordeelagtigt

Udvortes, men ved en slet cureret Beenstade var han bleven halt, og dette, sagde hans Venner, var en Lykke, thi, meente de, man havde aldeles ikke kunnet komme ud af det med ham, dersom han havde kunnet staae fast paa begge sine Been, som nu paa det ene. Vistnok var han skarp, og havde en stærk Selvfølelse, men han havde ogsaa Grund dertil; thi han var et udmærket Hoved, omfattende klart og i bedste Forstand skarpsindigt. Han besad en stor Masse af Kundskaber, som han stedsse forøgede, ikke fordi han just var flittigere end vi Andre, men fordi han opfattede hurtigere og bevarede bedre. Selv havde han aldrig kunnet frembringe een Linie Vers — „jeg erkiender, sagde han, at det er Guds Finger“, — desuagtet havde han en meget levende poetisk Sands, læste i alle Sprog de fortrinligste Digtere, og kunde en stor Deel af deres Digte udenad. Overalt var det en skøn Egenstabs, at han var saa mangesidig, han havde Interesse for de forskielligste Gienstande i Konst, Videnskab og i Livet, kunde ogsaa leve med de forskielligste Mennesker, deriblandt ogsaa med ganske ubetydelige, naar de kun ikke gjorde Fordring paa at være Mere, end de vare. Men mod slaaue, fordringsfulde Personer, og saaledes ogsaa mod det Slette i Literaturen, naar det blev gjort gieldende, kiendte han ingen Skaansel. Et særdeles, og mere end billigt, Nag bar han til Rahbet, og det kan ikke negtes, at Denne i disse Aar viste sig saa inconsistent, at det overgik Taalmodigheden. Naar Rahbet ved deres jævnlige Debatter i Dreiers Klub ikke kunde komme videre, sagde han ofte: „Du er et Beest“; hvortil Benkon svarede ganske rolig: „Men Du er et Bæst“, og meente dermed at have betalt med Renter. Da Benkon og jeg mere og mere bleve de Uadskillelige, kunde Rahbet, som jeg fik at høre, ikke noksom forundre sig over, at med det arroganteste af alle Mennesker havde et Menneske associeret sig, der syntes at gøre mindre Pretension, end han dog i sig selv gjorde, men som gierne kunde gøre mere —

hvormed han meente min Kinghed, hvis Optræden vistnok var meget bestednere end Benzons.

Min Omgang med Bensen var mig desto gavnligere, jo mere jeg trængte til en kraftig Indvirkning. Af det Døme og Bløde havde jeg havt nok, og dertil hælde min Natur saa meget, at jeg i denne Henseende godt kunde hielpe mig selv, og snarere behøvede en Modvægt. I min tidligere Omgangstreds havde der været endeel opvakte og vittige Hoveder, men der manglede for det Meste en Fond af Interesse for Videnskab og Poesi. Fra den flauere Sentimentalitet var jeg vorret, og ved Bensen blev jeg i Særdeleshed fortroligere med Goethe, end jeg hidtil havde været. Naar vi To om Aftenen i Klubben holdt vore Philippiker mod Fontaine og de Dvrigte af samme Caliber, sad der undertiden et ungt, sortloftet, særdeles smukt Menneske, som ikke vovede at modsiges, men som kunde see saa bønlig op paa mig, at jeg for min Deel gierne havde staaet ham, naar Bensen havde kunnet bringes dertil. Det var Dehlenschläger, som ogsaa har omtalt denne Sag i sit Levnet (I. 172 f.).

Et alvorligt Studium anvendte jeg i flere Aar paa Kant. Hvor stor Veneration jeg endog følte, og stedsse har bevaret for denne Philosoph, blev jeg dog aldrig Kantianer. Herfra affrækkede mig ikke blot det servum pecus, som i disse Aar blev saa talrigt, og, uden Aand, drog nogle Kantistiske Sætninger ned i Trivialitetens Smuds, men ogsaa dette, at jeg ikke kunde lade den menneskelige Videnskab indskrænke inden saa snevne Grændser, som Kant har afftukket for den. Meget, som jeg siden har erkendt som Mangler ved denne Philosophie, holdt jeg dengang for Mangler ved mig selv, at jeg ikke havde forstaaet Kant rigtigt, og at det vel vilde blive mig klart, naar jeg forstode dybere. Men dette Studium var mig ikke blot lærerigt og dannende, men virkede ogsaa høist velgjørende paa min Sindssro. Jeg var nemlig kommen ind i fortærende Tvivl, i materialistiske Anskuelser, hvorimod mit hele Sinderste oprørte sig, men som

min Forstand ikke kunde afvise. Jeg stod endnu i den For-
 mening, at man Intet var berettiget til at antage som
 Sandhed, naar man ikke kunde bevise det efter den Wolffsfe
 Philosophies Principer, som vare de eneste mig dengang be-
 kiendte; jeg haabede stedsje, at dette Beviis skulde lykkes, men
 jeg kunde ikke dølgje for mig selv, hvor ofte det bristede. Det
 var en uhyre Rædsel, der greb mig, naar undertiden disse
 Forestillinger bleve levende, og, hvormeget jeg endog søgte
 at forjage dem, trængte de sig dog stedsje frem paany. I en
 saadan Stemning skrev jeg en Nat disse Linier:

Glæd dig, du Ulykkelige!
 Snart skal Jordens Kummer vige,
 Snart skal hver en Sorg forsvinde,
 Som dig Livet gav,
 Snart skal Vintrens kolde Vinde
 Suse om din Grav.

Hvorfor glæder du dig ikke?
 Hvi er Skræk i dine Blikke? —
 Snart du evig giemt skal være,
 Smulret hen til Støv;
 Du skal aldrig vaagne mere,
 For hver Stemme døv.

Under Taarer dine Dage
 Lungt du her har lagt tilbage —
 Hisset er der ingen Glæde;
 Døden er dig nær,
 Snart dit Liig skal Ormen æde,
 Du ei vaagne meer.

Hadde jeg kiendt de ældre Skeptikers Indsigelser mod
 den formeente dogmatiske Viden, vilde dette i det mindste
 have ledet mine Tanker i en anden Retning; men de bleve
 mig først bekiendte ved Kant, og da i Forbindelse med hans
 System; men det for mig Store og Belgiørende var, at,
 naar de franske Philosopher anvende al deres Skarpsindighed

og Vid for at forflygtige det Edle i Mennesket til en Drøm, da anvender Kant de mægtige destruerende Kræfter for at gjøre det Edle i Mennesket berettiget og frit. Med mindre philosophisk Dygtighed, men i en høiere Stil, arbejdede Jacobi paa det Samme, og man maa have kiendt Tilstanden, før disse Mænd fremstode, eller — hvilket var endeel senere — før de kunde gribe ind, hvor aldeles Intet der paa den Tiid var i de philosophiske og theologiske Videnskaber, som kunde fyldestgjøre dybere Naturer, for ret at paastionne, hvilken Velgjøring de have bragt Menneskeheden.

Det fattedes saaledes ikke paa aandelig Sysselsættelse af mangfoldig Art, og jeg finder i mine Papirer nogle Arbejder, der ret vel betegne Fremgangen fra Aar til Aar, nemlig Forsøg til Besvarelse af akademiske Priisopgaver i tre nær paa hinanden følgende Aar. Det første Forsøg var over den æsthetiske Opgave 1795: „Hvilken Alder er meest stikket til at danne den store Digter? den raae og uslebne, eller den dyrkede og slebne?“ Det blev et Udkast, ved hvis Udarbejdelse jeg meente, at mine Tanker efterhaanden vilde modnes; men da dette ikke lykkedes, blev Udkastet ikke engang fuldendt. Det indeholder allehaande Bemærkninger, skrevne meest under Herdersk Indflydelse. Benzons, som dengang endnu kun var mig lidet bekendt, skrev over denne Opgave, og vandt Prisen. Skøndt han var yngre end jeg, havde han dog større Modenhed, og jeg kunde neppe have gjort ham Prisen stridig, dersom jeg havde concurreret. Hans Priisfrivort blev trykt i Minerva; jeg erindrer det kun dunkelt, men han var selv siden meget misfornøiet dermed, og sagde engang: „Jeg har bidt mig i Fingrene over, at det er blevet trykt“. Næste Aar fordrede den philosophiske Opgave en Sammenligning mellem Grækernes Folkeopdragelse (artes populares) og vor. Her fik jeg virkelig en lille Afhandling særdis, som er skreven i den dengang brugelige antithetiske Maneer, saa at først begge Extremerne udtale sig, og derpaa juste-milieu afgjør Striden. Dog holdt Af-

handlingen sig just ikke til dette juste-milieu, thi den er streben med temmelig Bitterhed mod den nyere Tid. Den gik ud fra den Sætning, at den Slags Fortieneste, hvorved Statens Magt vedligeholdes og forøges, altid vil blive anseet for den vigtigste. Derfor gik Grækerne Opdragelse fornemmelig ud paa Tapperhed. Hos os derimod, hvor det selv i Krigen mindre kommer an paa de Enkeltes Tapperhed end paa Anførerenes Indsigt og Talent, er Hoved=Diemedet Klogskab. Grækerne Børn skulde dannes til Borgere, vore til Privatpersoner; Grækerne dannede dem til Vresfølelse, vi til Forsængelighed. Afhandlingen tilfredsstillede mig ikke, og blev ikke indleveret. To Aar senere gjorde jeg dog Alvor deraf. 1798 angik den philosophiske Opgave „Fordelene og Manglerne, saavel ved den offentlige, som ved den private Opdragelse“. Jeg begyndte først paa Arbejdet den 24de October, men havde dog allerede den 8de November en lille Afhandling færdig, som vel, naar der tages Hensyn til de daværende Tider, ret godt kunde lade sig læse, og hvis Gen= sidighed vel lader sig forklare af den billige Harme, jeg følte, og endnu føler, mod de nyere Tiders Pædagoger, sædvanlig de Overfladeligste af alle Mennesker, som mene, at de med deres Phraser og Stumper af Kundskab kunne omstabe Menneskeheden, og af hvilke Mange tillade sig mangehaande Slethed, i det de for sig selv undskyldte sig med, at de, saavel som den hele Generation, hvortil de høre, nu engang ere fordærvede, men leve i det salige Haab, at de Grene, der næres af denne Stamme, ved omhyggelig Pleie skulde bære de yndigste Frugter. Min Afhandling vandt Prisen, fik en meget fordeelagtig Censur (see Badens Universitets=Journal VII. 19), og Riisbrigh lod mig opfordre til at lade den trykke, hvortil jeg imidlertid ikke følte mindste Drivt.

Alt dette seer nu ret fordeelagtigt ud; det synes Skil=bringen af et ungt Menneske, der, under ret heldige udbortes Vilkaar, ved temmelig Flid, strider frem i Kundskab og Dannelse. Jeg havde ogsaa mange gode Tider, og især

Timer; men jeg havde sandeligen ogsaa mange tunge og bittere. Der var en Stormen og Trængsen i mit Indre, som jeg skammede mig ved at udtale for noget Menneske, som jeg forsøgte at udtale for mig selv i Vers og Prosa, men uden at det vilde lykkes. „Kunde jeg dog udtrykke det — skrev jeg engang — kun eengang udtrykke det, som det brænder i mig; saa kunde jeg atter læse det, og føle, det var mig. Men det gaaer ikke. Alt hvad jeg skriver, er koldt og tomt, som Alt uden om mig; kun i mit Inderste brænder det.“ Der brændte en Kierlighed, som ingen Gienstand fandt, Følelser, som ikke vilde modnes, et Ideal, som jeg fortvivlede om at kunne naae. Turde jeg endog sige mig, at jeg var gaaet frem, følte jeg det i Forholdet til mine tidligere Venner, saa vare der dog saa mange agt- og elskværdige Egenskaber, der fattedes mig, at det ikke kunde undre mig, naar jeg syntes mig at forsvinde iblandt Mængden — og dette vilde jeg dog saa nødvendig. Saa sank jeg mangen Gang i Dvale, Alt, og jeg selv med, blev mig ligegyldigt. Denne Tilstand er jo ikke sielden, men maaskee sielden ledsaget af en saa bitter Fornemmelse som hos mig. Min Broder skrev mig engang: „*Ich har atter sovet en heel Uge, og intet Gavn giort — Mich wecken nicht der schlummernden Menschheit mächtige Wecker, nicht — nei ingenslunde — der Durst nach Thaten, nicht des Ruhms Drommete, ja knap der Liebe Lippel*“. Mig tillod min Stilling ikke saaledes at gaae udvortes istaa, men vel indvortes, og af mine mange eensomme Timer blev kun et for stort Antal tilbragt i en mørk Rugen. Jeg havde endnu ikke lært Goethes gyldne Regel, at det er bedre at foretage Noget, om det end er det Ubetydeligste, end slet Intet at bestille. Saa sad jeg mangen Gang med Pennen i Haanden, og malede Ansigter eller Bogstaver, og disse Dvælses endte sig da undertiden i en — *sit venia verbo* — poetisk Udgydelse. Her er et Par af disse Penneprøver — som jeg ovenfor har kaldt dem, fra denne Tid, som

nogenledes udtrykke min Stemning i saadanne Timer eller Tider:

Siig, kiender du endnu min Røst?
 Den er den samme, skjøndt den taug saa længe;
 Den jubler ei i Livets vilde Lyst,
 Den quæles ei af Taarer, sig fremtrænge.
 Den er ei, som den Vises Stemme, mild,
 Ei stolt i Kraftens Følge den sig hæver,
 Den blusser ei af Lidenskabers Ild,
 Af ingen skjulte Følelser den hæver:
 Den lyder dæmpet, som en tilluft Grav.
 Thi og dens Kilde,
 Mit Hjerte, er saa stille,
 Saa stille som et frossent Hav.

Mat som Aften solens sidste Glæde,
 Sørgeligt, som bange Midnatsklager,
 Skummeltflagrende, som Jerns-Dands,
 Som ad høftet Mark kold Binden drager,
 Skrider Livet end hen over mig,
 Uden Fryd og uden Haab og Minde;
 Ven! o lad kun dine Taarer rinde,
 Af de rinde ved din Elstes Liig.

Hvo der i Tiden læser disse Blade, vil maaskee undre sig, endnu ikke deri at være truffen paa nogen Kierligheds-historie. Naar her hidtil Intet er talt om Kierlighed, da er det ikke, fordi den gamle Mand skulde stamme sig derved, eller fordi det ikke skulde interessere ham at fortælle derom, da han endnu finder de samme Strænge i sit Indre, som dengang vistnok lettere vare anrørte, men som endnu ikke have ganske mistet deres Tone. Men det er, fordi der er kun Tidet at fortælle; thi vel kan jeg sige, at jeg fortæredes

af ulykkelig Kierlighed, men denne Kierlighed har ingen Historie; det er ikke en Elsker, der er forsmaaet af sin Elskede, eller der er reben fra hende ved udvortes Magt, som her skal fremstilles; og dog har ogsaa mit Hierte i denne Tieneste været saa „himmelhøit jublende og til Døden bedrøvet“, som nogen Andens. Men de utallige vigtige Smaating, hvoraf Kierligheden suger Næring og Gift, lade sig ikke skildre uden heftede til en Begivenhed; en saadan fandt for mig egentlig ikke Sted i Virkeligheden, og „Digtning“ skulde disse Blade, i det mindste med mit Vidende, ikke indeholde.

Jeg kan ikke erindre den Tiid, da jeg ikke har været forelsket; jeg kan sige, som Yorick, at der altid har været en eller anden Prindsesse, som har været Gienstand for min Hylbing, og denne Hylbing har hos mig, som hos ham, stedsse havt en forædlende Magt, og ført mit indre Liv hen i andre Sphærer, end de, hvori desværre saa mange unge Mennesker leve. Allerede i min Barndom var der for det Meste en eller anden elskværdig Skikkelse, der svævede i mine vaagne Drømme; dog vare der ikke blot da, men ogsaa siden, kun Saa som efterløbe et dybere Indtryk i min Erindring.

Den Første, der saaledes vandt et blivende Sted i mit Sind, og endnu i dette Dieblik træder venlig og fier frem for min Phantasie, var en Cousine fra Fyen. Hun var en voksen Pige, jeg en Dreng, og hun aner vist ikke, at et meget sødt Smil, der var paa hendes Læber, og den Godhed og Fortrolighed, hvormed hun omgikkes mig, endnu ere uforglemte. Jeg har ikke seet hende siden, og, skøndt vi nu leve i den samme By, har jeg ikke søgt hende; jeg har en vis Sky for at møde Damer, hvilke jeg har kiendt som unge blomstrende Piger, igien som ærværdige Matroner, naar vi ikke i Mellemtiden have seet hinanden, og efterhaanden ere ældede med hinanden. Saaledes har jeg heller ikke siden seet en ung norst Pige, med hvem nogle Aar efter Forholdene i et Par Maanedes ideligen bragte mig sammen. Der var kun Venstabs mellem os, men ved Alfstedens Klippede hun

uopfordret en Lok af sit Haar, og gav mig; den Lok ligger endnu lige saa frisk og bruun, som da den flød om hendes Skuldere, men paa hendes Hoved maae Lokkerne længe siden være blevne hvide.

Det kunde i de Aar, da alle Udsigter endnu vare saa fierne, og jeg ansaae mig for en altfor ubetydelig Person, til at nogen elstværdig Pige kunde betragte mig anderledes, end høit med nogen Velwillie, ikke salde mig ind at tænke paa at knytte nogen alvorlig Forbindelse; men jeg badede mig usigelig gierne i Straalerne af smukke Dine, og enhver lille Gunstbeviisning henrykkede mig. Medens Hornemann og nogle Andre af vore Benner vare, som vi kaldte det, Monogamister, og alle deres Elstovstanker til en vis Tiid kun dreiede sig om een Gienstand, erklærede min Broder og jeg os for ægte Polygamister, og kunde meget vel sammenfatte mange elstverdige Personligheder i een Simultan-Kierlighed, som Jean Paul kalder det. Min Hylдинг var vel, hvad Englænderne kalde Flirt, og bragtes undertiden til Væsener, der blot vare mig behagelige, uden ellers at staae høit i min Agtelse, men egentlig var min Tilnærmelse til Kønnet en Søgen, det var „Een i Alle“ jeg søgte, dog paa en ganste ustyldig Maade; det var kun Hylдинг, ingen Kierligheds-Erklæring, og skulde det siden være skeet, at en agtværdig Pige havde nærret Følelser for mig, som jeg ikke giengieldte, da er jeg mig just her bevidst ikke at have overstredet Grændsen af Agtelse og venlig Opmærksomhed, medens de, af hvilke jeg maaskee undertiden kunde synes aldeles sængslet, for det Meste kun modtoges min Hylдинг som en Tribut, der ikke vakte noget ømmere Giensvar.

Men uagtet denne Fremstilling er ganste sanddru, var der dog een Pige, for hvem jeg nærede en dybere Følelse, hvem jeg idelig saa i hendes Hiem, i mit Hiem, næsten i alle Selskaber og paa alle Baller, hvor jeg kom, og som virkelig har forskønnet og forædlet en Række af mine tidligste Ungdomsaar. Da Graven nu dækker hende og vel de Fleste,

der kiendte hende i hendes Blomstring, veed jeg ikke, hvorfor jeg ei skulde nedskrive et Navn, som engang havde en saa god Klang i en meget viid Kreds: Sophie Gaarder. Jeg kiendte hende, længe før hun blev forlovet, men hun var nogle Aar ældre end jeg, og det kunde dengang end ikke i Drømme falde mig ind, at jeg turde tilbyde mig til en Pige, som var Gienstand for almindelig Tilbedelse. Og saa maatte jeg tilstaae mig, naar jeg spurgte mig selv, om jeg her havde fundet Foreningen af de Egenstaber, jeg ønskede hos mit Livs Ledfagerinde, at de Fiammer dog ikke brændte i hende, om hvilke jeg vel følte, at de gave mit Liv dets Piinsel, men ogsaa dets Værd, og at hun ikke interesserede sig for Meget af det, der for mig havde en høj Grad af Interesse. Thi det er ikke ganske rigtigt, naar Steffens — Hende er det nemlig, han omtaler i sit Levnet II. 144. — lader hende udmærke sig ved Aand. Egentlig Aandsfuldhed og Vid bejad hun ikke, var heller ikke egentlig nogen Skjønhed; hun var næsten for blond, men naar den ranke Stikkelse stod der i al den ukonstlede Anstand, og den fine Teint og det milde Die udtrykte Alt, hvad der foregik i hendes Indre, var hun virkelig henrivende, og ethvert Ord fra hendes Læber fik Betydning. Jeg har ikke let hørt en skønnere Lovtale, end da hun engang havde hørt en smuk Handling af En af hendes Venner, og hun da bøiede Hænderne mod Brystet, hævede Dinene lidt opad, og sagde de simple Ord: „Gud, det er saa honnet!“ Hvad der udmærkede hende, var ikke blot den uforstyrrelige Blidhed, men især den himmelske Reenhed, der forklarede hendes Væsen, og virkelig udbredte sig over Alt, hvad der kom i hendes Nærhed. Det er fuldkomment sandt, hvad Steffens siger, at man elskede hende uden Videnskab, og at det Indtryk, hun gjorde, var sædelig velgiørende. Hun var velkommen allevegne, bevægede sig med Frihed i enhver Kreds, hun levede med den Familie, hos hvilken hun var, i udbredt Selstabelighed, var næsten den meest feterede Dame paa alle Baller, der var ved hende ikke det mindste Snerperie,

som det Herredømme, hendes naturlige Værdighed gav hende, gjorde aldeles uforfødt, og dog troer jeg, at Bagtalelsen, aldrig har vovet at angribe hende, det var, som om den følte, at ingen Plet dog kunde heste paa denne Reenhed. Uden Begierlighed, uden mindste Tanke om, at hun kunde blive min, hængte jeg ved hende, kunde leve længe af enhver lille Gunstbeviisning, hun forundte mig, nød den i Kierlighedens saligste Henrykkelse, men just fordi jeg ingen Fordring gjorde, leed jeg mindre af Kierlighedens Qualer; selv en Aften, da jeg over en Time gik frem og tilbage udenfor hendes Vinduer, og ikke formaaede at rive mig løs, indtil jeg omsider ligesom opløstes i en Strøm af Taarer, og den hele Verden forsvandt for mig som en Drøm, selv da var det mindre Smerte, end Opløstelse. Ved Slutningen af de Aar, som her nærmest omtales, forlod hun vor Kreds. Nogle Aar derefter var hun her paa et Besøg; jeg traf hende i et Selskab, hvor jeg ikke strax kunde nærme mig hende, men jeg har ikke forglempt den Følelse, der giennembævede mig, da jeg paa eengang bag ved mig hørte hendes sølvklare Stemme. Hun har siden levet paa flere Steder, fiernt fra Hovedstaden, gift med en anseet, men sygelig Mand, hvis Støtte hun har været, uden Børn. Hun har stille og tro opfyldt sit Livs Pligter, men de, der kun kiendte hende i senere Aar, kunde ingen Forestilling gjøre sig om den Trolddom, hvormed hun i sin Ungdom fængslede Gamle og Unge.

Efterhaanden kom jeg i den Alder, at det ikke kunde synes mig selv eller Andre latterligt, om jeg indgik en alvorlig Forbindelse. Mit Mod voksede ogsaa, og jeg erindrer at have sagt til mig selv, at, dersom jeg kunde finde Den, jeg søgte, vilde jeg tage hende, om det var fra Kongens Sale. Men jeg fandt hende ikke. Undertiden syntes det mig, som om hun spævede mig imøde, men naar jeg traadte nærmere, forsvandt enten Illusionen, eller der var Noget, der stødte fra. Flere af mine Venner vare meget ulykkelige i Kierlighedshandler, men skøndt jeg engang skrev til min Broder,

at jeg vel mærkede, at Kierlighedens Bei ingen Chauſſee er, og at jeg erkjendte mig kun at være „en Carnaille imod de Andres Phoenixheder“, var jeg dog i mit Sinderste vis paa, at jeg aldrig ſkulde faae en Kurv. Jeg forſtod ret godt at nærme mig Damer, jeg var ikke indbildſt nok til at udlægge enhver lille Gunſt til min Fordeel, derimod beſad jeg fine Følenerver nok til at fornemme, naar jeg ikke trængte dybere ind, og for megen Stolthed til at ville ſeire ved Overtalelſe, naar Tilbøieligheden ikke ſtrag kom mig imøde, eller til at ville gaae omkring ſom en ſukkende, uhykkelig Elſker. Hvad der var mig ſmerteligt, gienste jeg hos mig ſelv, og i nogle Tilfælde har jeg ſiden erfaret, at, naar jeg mødte en pludſelig Kulde, ſom da ſtedſe var nok for mig til ogſaa pludſelig at trække mig tilbage, Grunden da var en hemmelig Forlovelſe, ſom ofte gjør en ung Pige mere tiltrækkende; Knoppen har aabnet ſig og udgyder ſin Duft, men den ſkal kun dufte for den Lykkelige.

I Efteraaret 1797 reiſte min Broder udenlands. Jeg havde om Sommeren været en kort Tid i Kiøbenhavn, juſt da han arbejdede paa Redactionen af ſin Doctor=Diſſertation; ved dette Arbejde havde jeg hiulpet ham, vi havde været ſyſſelsatte dermed paa mit Værelſe næſten indtil det ſidſte Dieblik, da jeg ſkulde reiſe til Bregentved. Et Par Maaneder efter afreiſte han, og, ſaa længe jeg var paa Landet, fik Breve fra ham og ſkrev til ham, ſavnede jeg ham ikke. Men da jeg om Vinteren kom tilbage til Byen, da jeg fandt mit Bord fyldt med Papirer, ſom hørte til det Arbejde, vi havde foretaget ſammen, men han var ikke der, og ikke i nogen af de Kredſe, hvor jeg altid pleiede at finde ham, og ſom han pleiede at animere, da hans Værelſe, og dermed Samlingsſtedet for Ungdomsvennerne, var tilluſt for mig, forekom ikke

blot Kiøbenhavn, men hele Livet mig i Førstningen saa tomt, som om det var et Dødsfald, der var indtruffet, og ikke blot en Vortreise. Det var mig uden Tvivl gavnligt, at jeg saaledes afvænnedes med det Herredømme, som min Broder hidtil havde ført over mig, men det var mig meget smerteligt, og det Første, der igien vakte noget indre Liv i mig, var Læsningen af Jacobi's *Woldemar*. Bogen behagede mig just ikke ganske, men det var første Gang, jeg gjorde den Opdagelse, at der var et andet Menneske i Verden, der var som jeg, det vil egentlig sige, der havde den samme sygelige Sensibilitet til at fornemme den fineste Berørelse, og ved den enten bringes til at svømme i Bellyst, eller saares paa det Bittreste. Jeg har siden fundet lignende Sympathie med Victor i *Jean Paul's Hesperus*, og fornemmelig med Goethes *Tasso*.

Ogsaa Hornemann var udenlands, og med begge de Fraværende førte jeg en nogenledes levende Brevvevling, men Brevene egne sig ikke til Meddelelse; de ere for det Meste skrevne i hvad man kunde kalde *Commerci-Stil*, altsaa aldeles ugeneerte, og sjelden berørende Andet end personlige Interesser. Hornemann hittede engang, at det kun er kloge Fruentimmer og dumme Mandfolk, der skrive gode Breve. Der er noget Sandt i Bemærkningen, men at den dog ikke gielder i Almindelighed, viser just Hornemann selv, thi han skrev virkelig meget interessant Breve; dog ere de saaledes indflettede med det ganske Personlige, at jeg itkun kan opbevare et Par af dem.

Jeg sluttede mig nu ganske til Venkon. Han kiendte vel alle Mennesker, men dannede ikke saaledes en Kred omkring sig, som min Broder, saa vi To for det Meste vare ene med hinanden. Undertiden tyede vi ogsaa til Dreiers Klub, men den levede dengang for det Meste af Reminiscenter om, hvor moersomt der engang skulde have været i den. Om det virkelig forholdt sig saa, veed jeg ikke. Jeg har, som reisende Medlem, forsøgt et Par andre Klubber, men aldrig

fundet, hvad man kunde kalde en god og levende Conversation; derimod har jeg vel siddet om et Bord i en Klub, hvor Alle aabenbart kiedede sig, men hvor man dog kunde høre det Udraab: „Ja her have vi haft mangen en behagelig Aften.“ I Dreiers Klub veed jeg kun at have været tilstede ved een virkelig animeret Samling. Een af vore Bekjendte, der opholdt sig i et diplomatisk Huus, sendte en Aften en Seddel hen i Klubben med de Ord: „Keiserinde Catharina II er død.“ Ved den Stemning, der, især i den yngre Verden, var imod Keiserinden, frembragte denne Efterretning en almindelig Munterhed. Seddelen blev heftet paa Væggen, men de Ankomende fik kun Afgang til at læse den mod Erlæggelsen af et Gebühr som Bidrag til Omkostningerne ved den berømte „store Bolle“, der blev hentet frem. Vystighed og Vittighed strømmede i et Par Timer ligesaa rigelig som Punsch; det gik rigtignok til temmelig Vicents, saa at man endog drak $\frac{1}{2}$ Skaal, fordi han havde taget Keiserinden, men Kredsens om Bordet var saa vel sammensat, at Alt blev optaget i den bedste Mening. Først da Klubbens Philistere stode fra Spillebordene, og omringede den muntre Kreds — jeg var lykkeligviis gaaet — kom det til et brutalt Klammerie. I Almindelighed var der i Klubben ingen Anledning til slige Forargelser; der vare nogle Medlemmer, med hvilke man kunde føre en interessant Samtale, men de kom sielden, ligesom jeg, og den slette Belysning, den stærke Tobaksqualm og den øvrige Forsamlings Dødhed animerede ikke til en levende Conversation. Satte man sig derimod ind i Læsestuen, fik man sielden Ro for dem, der vilde begynde en ligegyldig Samtale. Heller ikke tiltrak mit stille Væsen og Venkens aandelige Fornemhed de Yngre, f. Ex. Orstederne, som jeg vel her saae, men med hvilke mit egentlige Bekjendtskab først var senere og ad andre Veie.

Min Søster var imidlertid bleven gift med Landvæsensecretair Kasn, der siden døde som Amtmand i Drammen. Han var en opvakt Mand med mange fortrinlige Egensaber,

men der var noget Ustyrligt i hans Væsen, som gjorde, at han aldrig var tilfreds med de nærværende Forhold, og dog ikke kunde danne sig andre. En legemlig, stedse tiltagende, Svaghed hos ham, og en aandelig Svaghed hos min Søster, der omsider gik over til en Sindssvaghed, som vedvarede indtil hendes Død, gjorde deres Samliv mindre lykkelig. Et Par Aar efter deres Giftermaal flyttede de ud paa Gaarden Rolighed, ved Falconeer-Alleen, et smukt Sted, hvor jeg har haft mange behagelige Timer, men hvor Selskabeligheden dog for meget gik ud paa en vild Vystighed, som forstyrrede den rolige Samværen.

Et tiert Bekjendtskab gjorde jeg i denne Tiid med Birckner og hans elskværdige Hustru, siden Fru Collin, Hornemanns Søster. Birckners dengang saa store Celebritet var for meget grundet i de da herskende Anskuelser, til at den kunde vedligeholde sig; men hans lyse Aand, hans ubrødelige Ketskaftenhed, hans oprigtige og velvillige Sind, og hans Modbydelighed for al Pharisæisme vil gjøre ham uforglemmelig for Enhver, som har staaet i nærmere Forbindelse med ham. Han var allerede angreben af den Sygdom, der kort efter lagde ham i Graven, og jeg gjorde her første Gang den Erfaring, som jeg siden oftere har haft den Trøst at gjøre, at min Omgang med Syge og Corrigfulde har nogen beroligende Kraft, i det Birckner havde yttret, at jeg var En af de Faa, han gierne saac hos sig, naar han var bedrøvet.

Mine Samtaler med Benzon gik for det Meste ud paa videnskabelige og literariske Gienstande; vi læste ogsaa endeel af Utschylus med hinanden, og havde en Tiidlang fransk Parleur sammen. Benzon var vistnok ofte eensidig, havde mangen Gang utilbørlig Ringeagt for det, der dog ikke ganske fortiente at forkastes; men han gik ogsaa med Liv og Siel ind i, hvad der taltalte ham som fortrinligt. Han forekastede mig ofte, at jeg ingen Energie havde, og jeg fortiente ogsaa denne Vebreidelse; men hvorledes skal man have den Energie, naar man aldeles ikke veed, hvad man vil? Og dette var

just mit Tilfælde. Jeg havde vel med al Flid og i et temmelig stort Omfang arbeidet paa min almindelige Uddannelse, men min Stræben havde intet bestemt Maal; og dog nærmede de sig, da en Beslutning burde tages for Livet. Benzon, som meente, at man i enhver Retning burde eftertrægte det Høieste, opfordrede mig til at lægge det an paa, enten at blive Professor, eller Biskop. Det Sidste var dengang længst fra mine Tanker, og hvad den academiske Veien angaaer, da kan jeg ikke sige, at Kathedret fristede mig, og atter her vidste jeg ikke, til hvilken Videnskab jeg skulde opoffre mig. Theologien havde efter dens og min daværende Tilstand intet Indbydende for mig; Philosophien langt mere, men jeg var mig meget vel bevidst, at jeg ikke havde — saalidt som jeg endnu har — naaet noget fast filosofisk Standpunkt; med Philologie havde jeg vel ikke afsjælsat mig lidet, men jeg manglede ganske det egentlige philologiske Talent; og saa megen Lyst, maaskee ogsaa Evne, jeg søgte til Frembringelsen af et eller andet historisk Værk, saa søgte jeg dog ingen Drivt til at tilegne mig den hele Masse af Kundskaber, som fordres af en egentlig Historiker, hvortil det ogsaa fattedes mig paa Hukommelse. Jeg havde vel ikke opgivet Tanken om at blive Præst, men den traadte dog ofte mere tilbage; undertiden overveiede jeg, om jeg ikke skulde søge at komme ind i verdslige Forretninger, hvorved jo Mange have opnaaet en hæderlig Stilling uden foregaaende egentlig juridisk Forberedelse; ja der vare endog Tider, hvori mit urolige Hierte indbildte sig, at det kun kunde finde Fred i Krigenes Tummel, som jo vedblev at lyde fra alle Verdens Hjørner.

Det er ikke med Triumph, men med Beemod, jeg tænker paa, at jeg, uagtet min formeentlige Mangel paa Energie, dog, selv fra det ganske verdslige Synspunkt, har bragt det videre, end min unegtelig høist energiske Ven. Benzon var, efter en med megen Hæder bestaaet Concurrence, bleven udnævnt til Adjunct i det juridiske Facultet. Men saa liden

Mand var der i de juridiske Studerende, at, uagtet den almindelige Agtelse for hans Kundskab og Talent, saavidt jeg erindrer, kun To mødte, da han skulde begynde sine Forelæsninger. Dette, saavel som ogsaa Lyft til et mere bevæget Liv, bragte ham til at modtage Ansættelse som Regeringsraad i Vestindien. Den formaaende og forsængelige Mand, som gjorde ham Tilbudet, malede ham de meest glimrende Udsigter, og nævnedes udtrykkelig „Baandet“ som den Palme, der vinkede i Baggrunden. 1799 afgik Benken til Vestindien. Han har der sikkert udviklet større Dygtighed, end man var vant til at finde under denne Himmelegn; man har i Hiemmet været tilfreds og utilfreds med ham, men under Krigen og ved Tilbagegivelsen af Øerne har han viist Tjenester, som bleve almindelig paastjønede. Han steg til Generalgouverneur, stod just, som det syntes, i stor Yndest, og der hystedes om — jeg veed ikke, hvorvidt det var grundet, eller ikke — at han skulde udnævnes til dansk Gesandt i London. Smidlertid benyttede hans Fiender hans Fraværelse i Europa til at smedde en Anklage imod ham, som blev funden saa vægtig, at en Commission blev sendt over for at undersøge hans Forhold. Jeg har haft Leilighed til at gøre mig temmelig nøie bekendt med Sagen, og har Intet fundet, som kunde retfærdiggjøre, enten Anklagen, eller den paafølgende Dom. Men — de, som ville vorde rige, falde i Fristelser og mange Snarer; han havde ikke tilladt sig nogen Slethed, og for en Bestyrdning om Ager blev han ved Høiesteret aldeles frikendt; men i det man nøie eftersporede ethvert af hans Foretagender, fandtes dog Udstilligt, der syntes mindre æragtigt, og som skadede hans Reputations; han begik en stor Feil ved af Frankeriges Tillokkelser at lade sig holde længe tilbage, istedetfor strax at ile over og bekæmpe Sammenrottelsen imod ham, inden den ret havde vundet Consistents; og fornemmelig havde han ved sit imponerende Væsen og sin skarpe Tale gjort sig hadet af Mange, frygtet selv af dem, der kaldte sig hans Venner, og som derfor ikke

uvilligen opoffrede ham; de Svage og Feige forlode ham, da Lykkens Soel syntes at dale; hans Dommere vare indstrænkede Mænd, og saaledes var han givn til Priis. Han blev affsediget, og maatte betale de svære Omkostninger. Herved var hans Formue næsten tilintetgiort, alle Udsigter spærrede for ham, i flere Aar var han ved Gigt og andre Svagheder fængslet, ikke blot til Bærisset, men næsten til Sengen. Dog havde hans Aand ikke tabt sin Spændkraft, han søgte at holde Ruinerne af sin Tilværelse sammen, saa godt han kunde, og fordybede sig i Studier, især i det videste Omfang angaaende det gamle Grækenland, dog ogsaa angaaende andre Gienstande; saaledes var det et af hans sidste Forlangender til mig, at sende ham en nyere udførlig Kirkehistorie. Da han 1827 sank under Byrderne, var han forglemt i sit Fædreland, og neppe er der nu Noget tilbage, uden jeg, der erindrer ham med Hengivenhed og med dyb Beklagelse over, at et Liv, hvis Morgen lovede saa Meget, skulde endes i saa mørke Skygger.

For at vende tilbage til mig selv og til det Tidspunct, hvorved vi standsede, da vedblev jeg, i en vis urolig Forventning af en Afgjørelse inden- eller udenfra, der kunde give mit Liv en bestemt Retning, at sysselsætte mig med mangehaande Gienstande. I Philosophien var nu Fichtes Stjerne oprunden, og den unge philosophiske Verden hylkede en Tidlang ham næsten udelukkende. Ogsaa Benzon blev bunden af hans Skarpsindighed, Kraft og Selvstændighed, og selv Grovheden i hans Polemik behagede ham ikke ilde. Mig har Fichte aldrig, hverken i hans ældre eller senere Skikkelse, ret villet tiltale; jeg savnede hos ham det virkelig dybe og omfattende Blik, og det har aldrig villet lykkes mig, at vinde Indsigt i Sammenhængen af hans System. Saa meget jeg endog sysselsatte mig med hans theoretiske Philosophie, saa var jeg dog her tilbøielig til, i det mindste for en stor Deel, at tilskrive de Mangler og Inconseqventser, jeg meente at finde, min egen Mangel paa speculativt Talent; i det Prac-

tiste troede jeg at turde tiltage mig en mere selvstændig Dom. Af de Bemærkninger, jeg under disse Overveielser nedskrev, skal jeg her kun optage Følgende, som temmelig godt viser mit Standpunct.

„Den formale Sædeligheds-Lov bør svæbe som en absolut Form, som *conditio sine qua non*, over alle vore Handlinger, ligesom *principium contradictionis* over alle vore Tanker. Men ligesom dette Princip kun tiener den theoretiske Fornuft til at danne analytiske Sætninger, saaledes hviin formale Lov den praktiske til at fordre, om jeg saa maa sige, analytiske Handlinger, der ere saadanne, som føre til Selvstændighed. Saavidt, og ikke videre, fører den hele kritiske Moral. Til de syntetiske derimod udfordres et andet Princip, nemlig Kierlighed. „At elske Gud — siger Kant (*Kritik d. prakt. Vernunft* S. 148) — vil sige, at gjøre hans Bud gierne, at elske Næsten, gierne at udøve al Pligt imod ham.“ Dette „gierne“ (maaſkee bedre „villig“) kan Kant conſequent ei forſtaaе anderledes, end om Willighed, Redebonhed mod Loven, ikke mod Næsten, og han forſtaaer det ſikkert ikke anderledes; men da taber den Tieneste, der beviſes Næsten, juſt ſin ſkønneste Prydſe. „Jeg gjorde det gierne,“ ſiger Vennen i en ganſke anden Mening end den ovenſtaaende, og vil dermed betegne: Jeg gjorde det vel overeensſtemmende med mit Pligtbegreb — thi ellers havde jeg ikke gjort det — men ikke fordi det var Pligt, men fordi jeg vilde dig — min Ven, eller blot min Næſte — vel. Dette er vel aldeles ukantift, men dog det, der alene gjør Handlingen ſkøn, alene kan tilfredsſtille baade den Givende og den Tagende, og paalægge den Sidſte, ikke en trykkende, men en uendelig og jød Taknemmelighed“.

Langt mere end Fichte tiltrak Schelling mig, og vakte ofte min høieſte Beundring. Han var en omfattende og eminent Aand, og derſom jeg endog ikke altid kunde følge med, derſom jeg endog ikke ſjelden ſtødtes ved paradoxe og umodne Paafaanſe, ſaa var Schelling jo ogſaa endnu ung,

han tog stedse nyt Anløb, og, som mig syntes, stedse kraftigere og grundigere, og hans Stil syntes med hvert nyt Skridt at forædles. Jeg kommer i det Følgende atter til at omtale ham; dengang var det mig undertiden nedtrykkende at forestille mig, at Schelling kun var et halvt Aar ældre end jeg.

Det var imidlertid ikke blot tydske Forfattere, jeg læste, men jeg seer af mine Optegnelser, at jeg ogsaa gjorde Bekendtskab med Hume, Helvetius og Montesquieu. Til den Sidstnævnte førte i Særdeleshed de politiske Betragtninger mig, hvori Tidernes Omskiftninger idelig indviklede mig, og hvor jeg forgieves ledte efter en fyldestgørende Theorie.

I mine æsthetiske Nyheder dannede Jean Paul en betydelig Episode. Det var unegtelig en mærkværdig Fremtrædelse, og man maatte være gammel eller Partismand for ikke at lade sig henrive af den. Vel tilstaaer jeg, at jeg nu ikke føler Lust til at vende tilbage til denne Forfatter, og flere af hans Mangler vare mig allerede dengang klare, ligesom jeg fandt nogle af hans Productioner matte. Men i det Hele sprublede Følelse og Lune deri frem af dybe og rige Kilder, og jeg erindrer engang, medens min Beundring var ret varm, at have sagt om ham, at, hvor andre Forfattere i Følelsens høieste Momenter afbryde, fordi, som de sige, Sproget der skal mangle Ord, der tillader han sig at vedblive, og at udtale, hvad Andre kalde det Udtalelige. En skarp Jagttagelses-Evne gav ham mangfoldigt Stof, og gjorde hans Skildringer af Livet høist træffende, og han har skabt mangen Skikkelse, der fortjener at leve ved Siden af dem, som de bedste Digtere have — vi kunne næsten sige — indført i Virkeligheden. Jeg skylber ham mange, mange gode Timer, og det i en Tid, der ellers for mig ikke var frugtbar derpaa; og dersom det end fornemmelig var Hesperus, der fængslede mig, fulgte jeg dog ogsaa meget gierne med til den stakkels plagede Siebenkäs og hans humoristiske Ven Leibegeber, en Figur, som enhver Digter maatte gøre sig en

Ere af at have inventeret og skildret. Jean Pauls idelige Allusioner til, hvad der tilfældigen er kommet ham imøde fra alle Kundstabens Regioner, ere mangen Gang uforstaaelige, ofte søgte, men mangen Gang gibe de ogsaa Udtrykket noget ret Piquant.

Jeg finder blandt mine Papirer nogle Jean=Paulste Exercitier, som ere nedskrevne i et Par Dage ved Læsningen af Anmærkningerne til Madame Genlis: Veillées du château, og idet jeg hid sætter nogle af dem, kunne de tillige vise, at denne Udtryksmaade ikke er saa vanskelig, naar man først er kommen ind i den.

Et Menneſte, i hvis Die ellers altid Taarer brænde, fælber ingen ved store Ulykker, ligesom de varme Skilder blive kolde ved Jordstjælv.

Det gaar ofte med Elſtværdighed, som med Magneter: man veed ikke, at de ere i Piger og i Bierge, før man pludselig staaer fast.

Jeg lider ikke de Genier, der ifkun kunne leve i eet Element. Et sandt Genie maa være vinget og amphibisk, som Odins Sleipner, og om muligt endnu salamanderagtigt.

Den gientagne Glæde bliver os ligegyldig, men naar Sorgen gientager os det samme Stykke, blive dens Toner vel svagere og svagere, men tillige, som Echoet ved Rosneath i Skotland, stedse dybere.

Det gaaer mig som de nyere Grækere: i den lystigste Paaskehøitid er der stedse en Tiid, da jeg vandrer hen mellem Gravene.

Nogle Menneſter døe, ligesom Pholaderne, i det første Hul, hvori de efter deres Fødsel ere komne — men fielden lyse hine Menneſter som disse Muslinger.

Saalænge et Menneſte er koldt, er det Meste ham lige-

gyldigt, han maa først, ligesom Turmalinen, opvarmes, før han trækker til sig eller støder fra sig.

Mennesker maae slibes med Mennesker, ligesom Diamanter med Diamant-Pulver.

Mange Mennesker ligne Dieble-Træet i America, de udfyde deres Frugt under heftige Knald, saasnart den er moden — ofte endog længe før.

Ligesom Mørket ved totale Solformørkelser er større end Mattens, saaledes er ogsaa det intellectuelle og moralske Mørke større paa Tider og Steder, hvor det burde være Dag.

Nogle Mennesker ere i deres Ungdom oprømte, levende, vittige, men tabe deres Salt, naar Livets Vinterstorme gaae over dem, ligesom Havvandet taber sit, naar det fryser.

Du faaer ikke Ureenligheder af Is, uden du smelter den, og heller ikke af Mennesker.

Nogle Luftcasteller kunne, ligesom Byen Bærege ved Byrenæerne, kun beboes fra Mai til October.

Hvorfor blive de fineste Følelser, ligesom Harpix, uigiennefsigtige eller dunkle, naar de svede ud?

Forgietmigei groer ikke blot ved sølvklare Kilder, men ogsaa paa sumpige Moser.

Gjør dine Fornøielser ikke for hyppige, at de ei skulde tabe deres Værd, ligesom Hollænderne oprykkte Kaneeltræer, for at Kanelen ikke stal falde i Priis.

Mod Fremtiden vise vi hen i vor Ungdom, og sige, at der boer Livets Gode, men siden vise vi tilbage, og sige: Der var det; ligesom Sømanden, naar han er kommen nedensfor „det gode Haab“, viser tilbage mod Norden for at betegne, hvor der er Vind og Varme.

Vi gaae saalænge paa Jorden, at vi tilsidst, ligesom „det vandrende Blad“, groe fast i den, og siden blot vegetere.

Det er urigtigt at ansee den gyldne Tidsalder for et Sagn, og ikke for en Ide.

Paa egne poetiske Forsøg fattedes det ikke i disse Aar, og nogle mindre Stykker ville findes i den lille Samling af blandede Digte *). Men jeg forsøgte mig ogsaa i det Større. Et sølsomt Skuespil i een Act fik jeg færdigt; det interesserede mig, medens jeg skrev det i nogle Efteraars-Aftener paa Bregentved, men det har intet Værd. Endog paa en Tragedie: „Hakon Sarr“ begyndte jeg, men da det var Scener, der bleve udarbejdede, ere skrevne 1799, vil man i det mindste see, at det er en Ilias ante Homerum, eller at de ere skrevne, længe før der var Tanke om Dehlerschlägers Værk.

Til andre Tider studerede jeg temmelig sluttigen Physik, og læste Eulers Breve og Grens Naturlære. Physiken har steds beholdt sin Interesse for mig, medens jeg ganske har tabt Lysten til Naturhistorie og Chemie, med hvilke jeg i tidligere Aar ikke saa lidet havde hysjelsat mig. Naar jeg siden ikke har fortsat Studiet af hiin Videnskab, da er det kun af Mangel paa Tiid.

Men et større Arbejde havde jeg før disse i Aar, og gjorde dertil ikke ubetydelige Samlinger, nemlig en Historie af Jesuiternes Colonier i Paraguay. Jeg veed ikke, hvorledes jeg først kom paa den Tanke, men jeg fandt efterhaanden, som jeg troer, ret interessante Synspuncter. Skjøndt jeg ikke havde anvendt lidet Tiid og Fliid paa at samle, manglede der mig dog endnu saa Meget, som min daværende Stilling ikke tillod mig at erhverve, at jeg ikke undrer mig over, at jeg ikke fik lagt Haand paa den egentlige Udarbejdelse; thi en Redaction, som jeg nogle Aar senere begyndte i Spiellerup, naaede ikke ud over de første Blade. Imidlertid vilde jeg ønske, at jeg havde fortsat Udarbejdelsen efter de Materialier, hvoraf jeg dengang var i Besiddelse; jeg kunde da maastee senere, eller endog endnu, med ikke stor Umage have tilveiebragt et ret læseværdigt Skrivt. Da dette ikke er skeet, skal jeg dog, for ikke ganske at have spildt min

*) Disse findes i Forfatterens „Blandede Skrifter“ 3die Deel. Udg. Anm.

Flid, her anføre et Par Prover, hvormed man maa erindre, i hvilket Tidspunct de ere skrevne.

Efter en kort Indledning om Paraguays Beliggenhed og naturlige Bessaffenhed, og Bartholomeo de las Casas mislykkede Forsøg paa i disse Egne at stifte en Colonie, utilgængelig for Spanierne, undtagen dem, han vilde tilstede det, vilde jeg have indledet Fortællingen paa følgende Maade:

„Langsommere, men forstandigere og heldigere udførte Jesuiterne en lignende Plan. Denne mærkværdige Orden, som, skøndt af sin Stifter bestemt til en Støtte for den pavelige Stoel, blev det paa en ganske anden Maade, end han havde meent, som, medens de andre Runke-Ordener efter deres Bestemmelse skulde leve affondrede fra Verden, tværtimod i Verden og ved Deeltagelse i dens Handeler skulde opfylde sine Pligter, som desuagtet, endog efter dens bittreste Fienders Tilstaaelse, bevarede en Keenhed i Sæder, om ikke i Hierte, ukiendt for de andre, som, adspredt over hele Jorden, dog aldrig, hverken i Kongens Slotte eller i vilde Folkeslags Orkener, glemte sit stadige Formaal: Ordenens og den pavelige Stoels Fremme, som, lige nidkær i Alt, hvad den foretog sig, ved Intriguer, ved Handel, ved Ungdommens Opdragelse og Underviisning, ved lærde Studier, ved de møjsommeligeste Missioner stedse udvidede sin Anseelse, Magt og Virkekreds, som, efter Omstændighederne ligesaavel begunstigende Oprør som Despotisme, ofte i Strid med Fyrsterne, dog syntes dem uundværlig, ofte forjaget, dog stedse paany vandt sin Indflydelse, som meentes i Besiddelse af uhyre Rigdomme, hvilke ikke fandtes, ofte blev anklaget for de strækkeligste Misgierninger, hvilke dog ikke kunde overbevises den, hvis endnu stedse voksende Magt troedes rodfæstet, og sank med Et, som ophævet af Paven selv, bestyrtet af Catharina og Frederik den Anden, endnu af de Mistænkelige seet allevegne, skøndt Ingen bestemt kan angive i hvilken Skikkelse, men i tvetydigt Mørke formodentlig oppebiende beleiligere Tider: denne Orden havde i Paraguay stiftet en Stat, jelsom, liig dens øvrige Væsen.“

Til denne Skildring af Jesuiterne føier jeg en anden af deres uforsonlige Fiende.

„Efterat Jesuiterne i tvende Aarhundreder med faste, om endog stundom sagte Skridt, vare gaaede frem mod et Maal, som de syntes stedse at sætte sig større, efterat de ved at vinde Rigdomme og verdslig Magt i America syntes at ville kunne erstatte, hvad de i geistlig Indflydelse maaskee tabte i Europa, fremstod en Mand, hvem Fødsel og Formue ikke syntes at kalde til nogen betydelig Rolle, hvem Lykken i lang Tid syntes aldeles at have forladt, som paa sit høieste Trin kun havde at byde over et svagt og uanseet Riges Kræfter, af hvem Jesuiterne endelig havde ventet og fortient Bedre; og denne Mand foretog sig og udførte, hvad af saa Mange i flere Tidsaldere var tilstræbt: Jesuiternes Undergang.

„Sebastian Joseph af Carvalho, bekjendt under Navnet Marquis Bombal, var af en fattig adelig Familie. Hans urolige Sind styrkede ham i hans første Ungdom i Udsvævelser, og, da han var reddet fra Disses Følger, havde han det tilfælles med Mange, at han eftertragtede Riigdom, Ære, Magt, men saa have med et saa vidt udstrakt Ønske forbundet saa uafbrudte Bestræbelser, og, som det i lang Tid syntes, med mindre Held. Enhver Udsigt, der aabnedes, syntes atter at tillukke sig for ham; skiondt hans Venner adskillige Gange udvirkede, at han blev brugt, tildeels endog i vigtigere Poster, maatte han dog stedse ende, hvor han havde begyndt, uden at have været istand til at vinde sin Konges Yndest. Først da Joseph I, efter Johan V Død, besteg Thronen, begyndte Lykken at tilsmile ham; men da var han allerede 51 Aar gammel, althaa i en Alder, da vel Mange kunne fortsætte, men kun saa begynde en glimrende Løbebane. Men havde han mojsomt tilkæmpet sig den Plads, hvorpaa han stod, stod han der ikke forgieves, og naar andre Yndlinger ofte Intet give Historien at berette, uden den eensformige Fortælling om Hoffets Forlystelser og Landets Elendighed, da indeholdt hiin Mand's saa seent begyndte, men dog i 27 Aar

(1750—1777) fortsatte Regering — thi saaledes er man berettiget til at kalde den — Mærkværdigheder nok til atfængsle, ikke blot hans Samtids, men Eftertidens Opmærksomhed.

„Urgierrig, ubøielig, despotisk og grusom fordrede han af Alle den Hengivenhed i hans Villie, som han fandt hos sin Konge, uden derfor at værdige Hines Svagheder og Tilbøieligheder den fine Konst, hvormed han bemærkede og behandlede Dennes. Men i det vi kalde ham ærgierrig, skylde vi ham den Retfærdighed at tilstaae, at hans Urgierrighed ikke indskrænkede sig til Attraa efter at omstraales af Magtens Nimbus, men at han af Portugals Flor, som han ved sin utrættelige Arbeidsomhed i det mindste stræbte for, ventede sig de skønneste Blomster til sin Krands. I det vi tillægge ham Ubøielighed, bør vi erkende, at denne Egenskab ikke blot tilhører Tyrannen, og at dens Værd beroer paa dens Anvendelse. I det vi bebreide ham Despotisme, er det tillige vor Pligt at erindre, at en Mand, der havde at kæmpe mod Adelens Misundelse, Klerkefabet's Had, Folkets Fordomme, et sunket Riges langvarige Svækkelse, mægtige udvortes Fiender, endog mod Naturens rædsomste Udelæggelser — at denne Mand ikke blot kunde fristes til, men endog undertiden forsvare andre Forholdsregler, end de, der under andre Omstændigheder vilde have været tilladelige. Og i det vi endelig ikke kunne fritage hans Minde for Bestyldningen om Grusomhed, saa synes denne mere at være fremgaaet af hans ikke ugrundede Frygt for Modstandernes Efterstræbelser, end af Tilbøielighed, og han synes undertiden at have undveget at straffe, hvor han meente at kunne gjøre det uden Fare. Og naar vi betragte alt dette, naar vi sammenligne de store Formaal, han satte sig, med de ringe Hielpemidler, han selv næsten maatte stabe, da føle vi os tilbøielige til at tilgive ham, ikke blot hans undertiden urigtige Foranstaltninger, men endog hans Fremgangsmaade; og naar vi see, hvor ene han stod, hvorledes intet Stort, hverken før eller efter, slutter sig

til hans Bestyrelse, da indgyder dette os næsten samme Værdighed for hans Talenter, som han selv har derfor.

Det Meste af hvad Bombal havde opbyggt, saae han før sin Død — der først indtraf i hans 83 Aar — omstyrket, kun Det, der forud kunde synes det Vansteligste af Alt, var uigenkaldeligen afgjort: Jesuiter-Ordenens Ophævelse.“

Om jeg nu, ved en ny Undersøgelse, vilde finde min Skildring af denne mærkværdige Mand aldeles stadfæstet, eller om jeg vilde finde, at en ungdommelig Vhst til at gjøre Fortællingen interessant havde forledet mig til at see Meget i et gunstigere Vh, end det fortiente, tør jeg ikke afgjøre.

Om mit udbortes Liv i disse Aar har jeg kun lidet at fortælle. I Sommeren 1798 gjorde jeg med den grevelige Familie en Reise til Holsteen; vi opholdt os for det Meste paa nogle Herregaarde i Fyen og Holsteen, jeg saae ogsaa Lübeck og Hamburg, men jeg kom ikke i Forbindelse med interessante Menneſter. Vel kunde jeg siden rose mig af at have seet Schröder spille, men — Naart; jeg fandt ham nemlig i Kellingen ved et Spillebord; Scenen havde han for længe siden forladt. Jeg saae ogsaa Christian Stolberg, en lille levende Mand, men kun ved en Bisit.

Den paafølgende Sommer kom min Broder tilbage fra sin Udenlandsreise. Skjøndt det ikke er hans Biographie, jeg skriver, var hans Liv dog saa nøie sammenflettet med mit, jeg har saa meget glædet mig og sørget med ham, at jeg her maa berøre hans Tilstand, saameget mere som hans Breve, hvoraf man ellers kunde kiende ham, ere saa løst hentastede, og saaledes blandede med de frieste Ubladelser om private Gienstande og Personer, at jeg intet af dem heelt kan opbevare. Da han og de Paagiældende længeſiden ere forsvundne af Skuepladsen, kan det ikke være nogen Indiscretion, naar

jeg ogsaa omtaler delicate Forhold; thi skøndt man, medens de ere nærværende, med Kette holder dem hemmelige, er der dog Intet, hvorfor de siden skulde skjules. Det er ingen Blet paa en Mand, at han har elsket og lidt.

Min Broder havde noget før sin Afreise forelsket sig i en Pige, der unegtelig var meget elskværdig, men dog i Grunden mindre skikkede sig for ham. Skøndt hun kun gav ham lidet Haab, opfattede han dog enhver Straale deraf begierligen, og nærede dermed en Følelse, som ikke blev gien-gielddt. I denne Tilstand skrev han mig engang disse Linier: „Jeg lever deilig, brændende, haabende, frygtende, fortvivelende, jublende, kort som en Elster, der ingen Ting tænker og sandser, medens han drives underlig omkring i Frygtens Sneefog eller Haabets Due. Jeg vaagner hver Morgen Kl. 4½, for ei at spille den gyldne Tiid, og jeg falder ikke i Søvn før Kl. 1. Om Natten drømmer jeg, og naar jeg vaagner, er jeg færdig at springe ud af Sengen af Stræk og Sorg og Haab og Frygt og Glæde. Men hvad enten jeg sover eller vaager eller spiser eller drikker eller frygter eller haaber, saa er det altshammen i vor aldrig noksom velsignede Frues (den Elstede hedte Marie) eller Somfruens Navn. Jeg er ikke Katholik, og beder derfor ikke den Benedidede at bede for mig hos Gud; men jeg er snarere en Hedning, thi jeg er nærved at bede Gud for mig hos hende.“

Denne Lidenskab bidrog meget til, at de Maaneder han tilbragte i Paris, ikke vare ham behagelige. I et Brev af 10 Mai 1798 klager han ynkelig over, at han i 5 til 6 Uger intet Brev havde faaet — saavidt jeg erindrer, fordi jeg stedse haabede at kunde sende ham de Penge, hvortil han trængte, men dette først lykkedes efter mange forgieves Forsøg. „Have I da glemt mig? Eller troe I, at man med Syre i Maven, Hovedpine, Vængsel, Kierlighed, Pengeangel, Benneløshed og Sandsesløshed kan ikke leve slet og planløst nok i et fremmed, høfligt, men iiskoldt, naragtigt, impertinent, selv-godt, dyrt og forfængeligt Land, halvandethundrede Mile fra

Fædrelandet, uden at man endnu dertil skal savne Breve?" Han tilføier siden et Fragment af sin Dagbog. „Jeg har atter haft en af mine sædvanlige urolige Nætter med idel Drømme, og tildeels bange Drømme, om Danmark. Sandelig jeg hører for meget til de Menneſter, om hvilke Voltaire taler i l'ingénu, ſom hverken forſtaac at ſove eller at vaage. En jævnlig Uro plager mig. Denne kommer deels af legemlig Svaghed, deels af for liden Planmæſſighed, deels af Vængſel, og deels deraf, at jeg foreſætter mig for Meget, derfor for lidt naaer mit Ideal, og derfor ikke er tilfreds med mig ſelv. Prometheus har ikke blot givet mig den hellige opvarmende, men ogſaa den glødende fortærende Ild, maaskee har jeg endog fra Menneſtenes artifex arvet Lidt af den Roufugl, der hakkede hans Lever. O, naar jeg ſkal lære at forme et oplyſt Menneſtes Tænkſomhed og et ſtikkeligt Hjertes Følsomhed med quantum ſatis af den ſalige Klokke-Philoſophie, *sinere mundum vadere, ſicut vadit et facere officium taliter qualiter*. Og dog i rolig Søvn bliver man hverken nyttig, elſket, agtet eller lykkelig i nogen Grad; jeg vil hellere udsætte mig for Ulykke, end aldrig at have Haab om Lykke; den Virkſommes Feiltagelſer kunne ſtundom ſtade, men af Staden ſelv følger Gavn; den rolige Torſt eller Snog gjør mere Skade, end man troer. Jeg vil giennem Uroen ſøge Veien til Tilfredsſhed; den er noget Andet og Bedre end Ro; Menneſket er ikke ſtabt til Ro. — Mit driftig fattede Ideal! jeg vil ikke forlade dig. Bedre at foreſætte ſig noget Stort, og naae det halvt, end noget Smaaligt, om man end overgif det.“

Kort før hans Afreiſe fra Paris ſkrev han mig under 12te Juli: „Virkelig jeg føler, at Du og Enhver af mine bedſte Venner bliver mig hver Dag tierere i denne min folkerige Genſomhed, og mit Venſkab, ſom hver anden af mine Følelſer, bliver i den forvandlet til Paſſion — og jeg ſtræmmes ikke af denne Erfaring; tværtimod haaber og troer jeg, at alt dette giver min Charakter en Energie, ſom end

ikke da vil sluffes, naar jeg igien skal møde mine gamle Glæder og Syssler, som jeg stundom med indfølt Glæde, stundom med brændende Haab, og stundom med bittert Savn, erindrer, men aldrig glemmer. — — Du skriver, at Du og Venyon fortæres, han af for megen, Du af for liden Kraft. Det er ikke sandt, det gielder kun om den vanskelige Sag, at fordele sin Kraft rigtig og med Oekonomie. For os svagelige Makkere, der gjøre saa meget Mindre, end vi vilde, er det ellers en Trøst, at Frederik den Store i Preussien, som dog fornemmelig blev stor ved at bruge sin Tiid og Kraft vel, har paastaet, at intet Menneſke gjør det Halve af, hvad han kunde. — — 3 Morgen faae vi en stor Fest. Disse Fester ere i det Hele fattigt og smagløst nok udførte, men dog ikke reent bestialste. Du kan ellers troe mig, at det er kiedsommeligt nok at reise, og i Grunden, hvorledes kan det more mig meget mere at see St. Sulpice, tribunal de cassation og jardin des plantes, end at see Frue Kirke, Høieste-Ret og botanisk Have? eller troer Du, at Larevelliere eller Talleyrand have interessantere Ansigter, end Hertugen af Augustenborg og Bernstorff? imidlertid ere disse sidste Gienstande jo Noget, som man neppe gaaer to Skridt for. Vi more os kun, og ere kun lykkelige imellem Venner og ordentligt Arbeide, men Manthey er her min eneste Ven, og Reise-Dagtagelser er intet ordentligt Arbeide". Vedføjet var en Elegie ved Seinen, der sluttede med følgende Linier:

„Timmerne, som disse Bølger sagte rinde —
 Kommer du, forønsfste Time, snart,
 Da jeg skal min tabte Glæde finde? —
 Fremstynd, Tiid, din altfor sene Fart!
 O, naar skal jeg, fri fra Verdens vilde Brimmel,
 Finde Ro igien i Venstabs stille Skib?
 Hun, for hvem saa tidt min Vængelstaare fløb,
 Mindes hun mig under Nordens fierne Himmel?
 Skal jeg see igien min elskede Veninde,
 Hvem jeg dette ønne Hierte offret har?
 Vil hun lønne mig, fordi jeg trofast bar
 3 mit Hierte hendes evig kiere Minde?"

Denne Trostabs-Løn blev ham ikke til Deel. Den Elskede skienkede imidlertid sit Hjerte og sin Haand til en af vore fælles Venner, med hvem hun førte et lykkeligt Ægteskab; men det Ideale forsvandt med Ungdommens første Blomstring. Min Broder var siden stedse Husets Ven og Læge, men, da den første Smerte var forvunden, blev der intet dybere Indtryk og intet Savn tilbage.

Til at adsprede Sindet under Spændingen og efter den endelige Afgjørelse bidrog min Broders Ophold i Wien Meget. Her fandt han sig ulige bedre, end i Paris; han fandt Venner, endog danske Venner, blev indført i behagelige Kredse, og det hele Glaraffen-Liv var, som en Reise-Episode, særdeles efter hans Sind. Hans Breve vare for det Meste i den muntreste Tone, han følte sig stedse i en poetisk Stemning, foretog ogsaa adskillige større og mindre poetiske Arbejder, af hvilke dog kun faa af de mindre bleve bragte til Ende, og han har ofte sagt, at han aldrig har arbejdet med større Væthed og Vlyst, end ved sit Bord i Wien, hvor dog Bøger, Papirer, Thekopper og alt Andet laae saaledes hultertilbulter imellem hinanden, at han, naar han vilde skrive, maatte gjøre Plads ved med Armen at styde Alt saaledes tilside, at Papiret kunde ligge der.

Ved sin Hjemkomst fandt han i vore Kredse en norsk Pige, som paa nogen Tiid opholdt sig her, allerede ikke mere i hendes første Ungdom, men derfor desto mere modnet, ogsaa ved Sorg; et ædelt, fortræffeligt Væsen, og jeg veed ikke, hvorfor jeg ikke skulde hidsætte hendes Navn: Inger Hall. Navnet synes maaskee, naar man først hører det, at have en trivial Klang, men os forekom dets Lyd, jo oftere vi gien- toge det, desto mere melodios; og saaledes hørte ogsaa Hun, der har det, til dem, om hvilke jeg ovenfor har sagt, at man ikke ret veed, hvor megen Ælftværdighed de besidde, før man staaer fast. Man maa imidlertid ikke troe, at jeg selv „stod fast“. Jeg veed ikke, hvad der kunde være skeet, dersom jeg havde lært hende at kiende, før min Broder; men jeg

var paa Landet, kom først nogen Tid efter til Kiøbenhavn, og da var min Broder allerede fængslet til hende med sin dybe Naturs hele Kierlighed. Derved blev hun mig hellig; jeg kunde vel med den fuldeste Interesse erkiende hendes Mands og Hiertes Fortrin, endog den Gratie, der svævede over hende, hvad enten hun i fortroelig Samtale lænede sig med Armene paa Bordet, eller hun sang til sin Guitar, eller hendes ranke Figur hævede sig fra Hesten, som hun styrede med al Sikkerhed; men min Beundring var uegennyttig. Uheldigviis var hun, som vi siden erfarede, allerede forlovet i Norge, men Forlovelsen holdtes, jeg veed ikke af hvilken Grund, hemmelig; denne Bevidsthed, at hun dog ikke kunde blive nogen Andens, gav hende maaskee en Frihed i Omgang, som vel ingenlunde overstreede Grændserne, men hvilken min Broder — haabende som han var — udtydede til sin Fordeel. Efter nogle lykkelige Maaneder forsøgte han det afgjørende Skridt, men fik et Afslag, der var desto smerteligere, da han dengang ikke vidste, hvad der vel maatte betage ham alt Haab, men dog tillige havde noget Lindrende, at hans Elskede allerede var bunden.

Denne anden Gang gientagne Ulykke i Hiertets ømmeste Anliggender virkede dybt ind i hans Væsen, og Følgerne deraf forvandt han aldrig ganske. Vel tabte han ikke Mod og Kraft, men den Anstrengelse, det kostede ham at vedligeholde disse, bragte noget Bittert og Haardt i ham, der ellers ikke var ham naturligt, og forarsagede, at han mangen Gang næsten styede den poetiske Side af Livet, hvis Berørelse saa let bragte Saaret igien til at bløde. Et Par Aar efter, da han var bleven ansat som Overmedicus ved Frederiks Hospital, giftede han sig med en Enke, der medbragte ham fire Stifbørn. Det var en virkelig Tilbøielighed, der drog ham til hende, men den var af en anden Natur, og hvad Børnene angik, da var det ham kiert strax at see sig omgiven af en huuslig Kreds, og saaledes strax være paa det Punkt, som

Andre først efter flere Aar naae. Han vilde — sagde han engang — kunne komme til at tænke paa noget Andet.

Med Aaret 1801 begyndte den Række af Uretfærdigheder og Krænkelser, som Danmark i min Levetiid har maattet taale. Jeg har følt dem saa bittert som nogen Anden, men naar jeg her dog ikke videre omtaler den i Danmarks nyere Historie saa navnkundige 2den April, da er dette ikke, fordi mit Bryst jo flammede lige saa høit af Fædrelandstierlighed, Forbittrelse, Glæde, Sorg, som nogen Andens, heller ikke fordi Erindringerne fra hine Dage ere blevne dunkle i mit Sind — jeg har endog for at fastholde dem, kort efter nedstrevet en Skildring af Kiøbenhavn i den Tiid — men fordi jeg om Begivenhederne Intet kan fortælle, som jo Andre have berettet fuldstændigere og paalideligere, og heller ikke kan udtale den Begeistring, der giennemtrængte det hele Folk, stærkere end den baade dengang og siden er udtalt. Siendommeligt for mig var maaskee det Indtryk, Synet af Hospitalets Viigstuer gjorde paa mig. Vel laae de Døde, kvæstede paa saa mange forskiellige Maader, her ordentlig ved Siden af hinanden, men det var dog første Gang, at Noget, der lignede en Valplads, traadte ret levende frem for min Forestilling, og det forekom mig, som om Verdens Historie fik en anden Betydning for mig, thi hvor meget tænker vel Barnet eller den Unge ved Alt, hvad han læser og hører om Kriig, paa, hvad Kriig virkelig er? Dette Indtryk var dog kun en Følelse af Menneskehedens Sammer, ingenlunde personlig Frygt, thi jeg for min Deel havde i de Dage gierne stillet mig i Krigernes Rækker, og det smertede mig, at jeg, som jo maatte følge med Moltkes, naar de fik ifinde, at drage paa Landet, hvilket jeg vel vidste at ville stee, saasnart der var nogen virkelig Fare, ikke kunde indtræde i Studenternes Corps. Moltkes flyttede virkelig Dagen efter Slaget af

Frygt for et Bombardement hen i en Gaard i Stormgaden, af hvilken Grevnen tilfældigen var i Besiddelse, og reiste derefter paa nogle Dage til Bregentved. Jeg blev alene tilbage i den store Gaard, hvor foruden mig en Portnerkone, som havde et Børn i Baghuset, var den eneste Behoer, og det var underligt nok, naar jeg i denne spændte Tid kom hjem giennem den øde Gade, lukkede mig ind med min Portnøgle, og følte mig frem paa den bælgmørke Trappe til tredje Etage. Men naar jeg da fik tændt Lys, var jeg i en behagelig poetisk Stemning, og tilbragte en Deel af Natten med romantiske Skrivelser uden Plan eller Sammenhæng.

Efterat Landet og Gemytterne igien vare komne til Ro, indtraf en fredelig Begivenhed, som blev af Bigtighed for mig. Sognekalder til Spiellerup og Smerup paa Vemmetofte Klosters Gods blev ledigt ved Præstens Død, og Besættelsen af dette Embede vilde, om end ikke efter Formen, saa dog i Virkeligheden alene beroe paa Grev Moltke. Jeg havde nu i henved syv Aar været Hovmester, og noget Andet skulde jeg dog engang være i Verden, men mangehaande Følelser veylede derved i min Siel. I et Brev til min Broder — som omhyggelig har giemt alle mine Breve, ligesom jeg hans — skrev jeg: „Betænk selv, hvorledes jeg sidder i det. Er jeg dog ikke en Nar, dersom jeg, i Forventning af at en Tønde Guld eller endog blot et Reifestipendium skal søge mig op, forstyder en Lykke, som Magistre slikt Jingle efter? Paa den anden Side: Skal jeg da virkelig omstændige mig med Prædikestolen og Altergitteret mod alle andre Planers og Ønskers Opfyldelse? Skal jeg reentud erklære disse sidste, at min Ungdom er forbi, og Intet videre har med mig at gjøre, og postere mig, „unbeweglich in der Wasserhose des Priesterrocks?““ Jeg leed jo vel mangen Gang ved Tanken om, at jeg slet ikke vidste, hvad der skulde blive af mig, men endnu laae dog Verden for mig, og jeg kunde i mine Drømme tilegne mig alle de Steder og Stillinger, der laae inden Mulighedens Grændser, og nu skulde jeg med

Et afgrændse mig en ganske snever Kreds, lade Lærningerne være kastede, og alle de øvrige Tal, der mueligen kunde være komne op, være mig uvedkommende. Jeg følte endnu ingen bestemt Drivt til at være noget Andet i Verden, og jeg kunde ikke uden Gysen tænke paa at skulle drage ene ind i en Landsbypræstegaard. Smidlertid gif jeg til Greven. Han modtog min Begiering meget velvillig, men sagde mig tillige, hvor gierne han ønskede, jeg skulde blive hos hans Søn, indtil han havde taget de to første Examina, lovede, at han ikke skulde glemme mig, og bad mig endnu at overveie Sagen. Denne Overveielse var snart særdirig; jeg vilde nemlig tilbyde Greven at blive den forlangte Tiid ud, naar han da vilde lade mig reise udenlands et Aar eller halvandet. I Grunden havde jeg heller ingen Lyst til at reise. Hvad skulde jeg ude i den vide Verden, uden Maal, uden Lyst og Mod til at stifte Bekendtskaber med fremmede Mennesker? Jeg vidste ret godt, at jeg vilde gaae ene og forladt om paa de fremmede Steder og komme hjem uden synderlig andet Udbytte, end at kunne tale med om Paris og Rom; men saaledes vilde dog Tiden gaae, indtil en eller anden Beslutning kunde modnes. Jeg gif derfor et Par Dage efter atter til Greven, men han havde imidlertid fattet en anden Plan. Der havde nemlig allerede en Tiidlang, under den afdøde Præsts Sygdom været en Hielprepræst, og Greven haabede at kunne udvirke Tilladelse til, at denne kunde bestyre Embedet, indtil mit Hverv i Grevens Huus var tilendebragt. Denne Plan tiltalede mig, fornemmelig fordi der da var henved halvandet Aar, inden jeg skulde tiltræde, og i denne Tiid kunde der stee Meget, kunde det maastee lykkes mig at finde en Veninde, som vilde boe med mig i Spiellerup Præstegaard, og under denne Betingelse vilde Stillingen være mig tier. Den ommeldte Tilladelse blev, skiondt med nogen Vanskelighed, udvirket, og jeg maatte nu i al Hast prædike for Dimis og aflægge katechetisk Prøve. For begge Dele erholdt jeg det berømte: et quidem egregie, en Characteer, som jeg allerede

dengang fandt, at Præstationerne ingenlunde vare værd. For Sømmeligheds Skyld maatte jeg ogsaa prædike for Damerne paa Bemmetofte. Jeg erindrer endnu den Gysen, der gienemfoer mig, da Grev Woltke, i det han ved denne Leilighed gif med mig over Klostergaarden, sagde: „Paa disse Stene vil De komme til at gaae adskillige Gange!“ thi herved stod det saa tydeligt for mig, at jeg nu var bunden, og at mit Liv herefter vilde have den eensformige Bevægelse i en ganske snever Kreds. Prædikenen behagede, og under 8de Juli blev jeg af Klosterets Direction kaldet, under 17de Juli af Kongen confirmeret som Sognepræst for Spiellerup og Smerup Menigheder.

Saaledes var nu denne Sag afgjort, uden for Diebliffet at have medført nogen Forandring i min Stilling, og jeg tilbragte Sommeren paa sædvanlig Maade paa Bregentved. Om Efteraaret havde jeg den Tilfredsstillelse, at det gif min Eleve brillant ved Examen artium; han erholdt Udmærkelse i alle Discipliner, og, saa nødig endog Facultetet i de frifindede Tider vilde, at en saa fornem ung Person skulde have den øverste Plads blandt dette Aars Inscriberede, maatte man dog, da han var den Eneste, som ogsaa havde Udmærkelse for latinisk Stil, indrømme ham den, og han holdt saaledes den saakaldte petitio, som endnu dengang var brugelig.

Et saadant Udfald af den eneste Søns første Examen, og paa en Tiid, da de unge Grever just ikke pleiede at glimre paa den videnskabelige Bane, gjorde det glædeligste Indtryk paa Forældrene. Det Mindste var den pecuniaire Generøsitet, Greven ved denne Leilighed uddiste mod mig; han havde allerede tilforn efterhaanden ganske frivilligen forhøiet min Gage til 400 Rbd., — en Sum, som dengang var uhørt for en Huuslærer, — efter Dimissionen skienkede han mig endnu 1000 Rbd., og hvad jeg siden, inden jeg forlød hans Huus, modtog af ham i Penge, Sædeforn til Brug ved min Abling, og meget Andet, beløb sig sikkert til et Par Tusinde

Rigsdalers Værdi. Men langt mere rørte mig den, jeg kunde næsten sige Taknemmelighed, hvormed han paaskjønnede min Flid, og den Godhed, han giennem sit hele øvrige Liv bevarede for mig.

Jeg havde meget ønsket, at min Ordination havde kunnet udsættes til henimod den Tiid, da jeg skulde tiltræde Embedet, thi hverken kunde jeg endnu alvorligen henvende mine Tanker til det Embede, hvortil jeg indviedes, og en Huuslærers afhængige Stilling passede ikke vel for en Embedsmand. Men alle mine Forestillinger hjalp Intet hos Biskop Valle; han maatte derfor ogsaa finde sig i, at jeg siden kom til ham i ganske verdslig Dragt, da han ellers ikke vilde see Præster uden i Præstetjole, en Dragt, som mig syntes, det endnu ikke tilkom mig at bære, da jeg ellers ikke gjorde præstelig Gierning. Den 13de November 1801 blev jeg saaledes, just 26 Aar gammel, ordineret i den gamle Frue Kirke med adskillige Andre, blandt hvilke den nuværende Biskop Ollgaard. Biskoppens Tale var meget lang, og dens Tone var kun Bitterhed; han kunde vel have Marsag til at være forbitret over Tiberne, men i Talen savnede jeg Rielighed og indtrængende Formaning. Heller ikke var der nogen høitidelig Stemning hos de tilstedeværende Præster; en god Ven iblandt dem talede endog i Bagdoret til mig om den sidste Forestilling i Borups Selskab; under Prædiken gif de efter da brugelig Sædvane over til en af Capellanerne for at spise Frokost. Jeg prædikede, og min Stemning var, om ikke høitidelig, dog varm; det var virkelig som jeg i Prædikenen sagde, „mange henfarne Timers Billede, Ønster, Betragtninger og Forsætter, der samlede sig i min Siel.“ Men naar jeg siger, at Themaet var: „Religionslærerens Pligter og hans Løn“, vil man endog deraf kunne skjønne, at Prædikenen, skjøndt den ikke manglede varme Steder, ikke hævede sig over den i hine Tider sædvanlige Tone, og det var med fuld Ret, at de christelige Tilhørere deri savnede det christelige Element. Men af saadanne Tilhørere vare

der kun faa; i Almindelighed optoges Prædikenen med meget Bifald.

Min Stilling var vel i det Hele bleven den samme, men der var dog indtraadt megen Forandring. Endog min Bopæl var bleven en anden, idet Grev Moltke havde kjøbt en Gaard ved Siden af den forrige, og forenede begge; her ved erholdt jeg tvende hyggelige Værelser, som jeg hidtil havde savnet. Min Eleve var bleven Student, havde nu Privatissima hos de fleste Professore, og kun tvende Forelæsninger hørte jeg med ham, Riisbrighs over Logik, Ontologie og naturlig Theologie, og Bugges over Physik. Riisbrigh havde nu tildeels forfaget den strengere Wolfianisme, og optaget nogle nyere Elementer, men som ikke vilde amalgamere sig med det Øvrige; det vilde have været mig lærerigere, dersom han ganske var bleven ved det Gamle og f. Ex. ret fuldstændigen og nøiagtigen expliceret Syllogismernes Former efter den gamle Methode. Nu lærte jeg Intet, men morede mig undertiden over et vist tort Lune i hans Foredrag, saasom naar han oplyste, hvad error in re er, med det Exempel, at en ung Person gaaer forbi et Vindue, og hilser Ratten, og troer, det er Somsfruen. Bugge var i Mechaniken maastee den fortrinligste Docent, jeg har hørt; her havde hans Foredrag en Klarhed, Sikkerhed og selv en Elegants, som viste, at han havde Videnskaben fuldkommen inde; men da han kom til de Dele af Physiken, hvor de nyere Læder mere gribe ind, skulde man troe, det var en anden Mand, man hørte; her var han aldeles ikke hjemme, og Foredraget blev derfor løst og forvirret. Men ogsaa ved de øvrige Discipliner, der fordres ved vor anden akademiske Examen, maatte jeg — med Undtagelse af Astronomien, hvori Professor Warberg, der ogsaa forhen havde været den unge Moltkes Lærer i Mathematik, selv overtog Repetitionerne — være Repetent, og derfor meget omhyggeligen forberede mig, for at kunne være det med Nytte og Ære, og ikke overgaaes af min Eleve. Dette krævede selv ved de philologiske Pensa,

der vare af temmelig stort Omfang, megen Tiid, men saameget mere i de Videnskaber, der vare blevne mig mere fremmede. Man vil maaskee undres ober, at det, der af al denne mangehaande Kundskab interesserede mig meest, var Mathematik. Saa ringe endog mine Progresser i denne Videnskab ere blevne, hidrører dette mere fra Mangel paa Tiid fra andre Studier, der have ligget mig nærmere, end paa Tilbøielighed, og endnu kunde det have meget Tiltrækkende for mig at gaae ind i denne Videnskab. Dens Studium har ogsaa den Fordeel, at det saaledes tager Sindet i Besiddelse, at man saalænge er nødt til at glemme alt Andet.

Steffens var i denne Tiid kommen til Kiøbenhavn. Det er en Feiltagelse, naar han siger (Was ich erlebte V. 20), at jeg allerede dengang var bosat paa Landet; tværtimod levede jeg i denne Vinter meget med ham; han tilbød mig endog, da han trængte til Rogen, for hvem han ret kunde udtale sig, et privat Cursus i Philosophien, hvilket Tilbud jeg dog ikke modtog. Uagtet al min Kierlighed for Steffens, var han dog ikke blandt dem, ved hvis Fødder jeg kunde sidde som Discipel; han havde for liden videnskabelig Stringents, til at jeg kunde vente at finde mig fyldestgiort ved et sammenhængende Foredrag, og hvor jeg trængte til Oplysning, maatte jeg ofte nøies med uklare Ord, som ikke bragte mig videre. Men derfor erkiender jeg ligesuldt, af hvor uberegnelig og velgiørende Indflydelse hans Ophold her har været for Danmark, ikke blot ved de Forelæsninger, han holdt den følgende Vinter — skøndt hvad deraf blev trykt som „Inledning til philosophiske Forelæsninger“ vel hører til hans bedste Skrifter — men endnu mere ved hans personlige Omgang. Han var en Sædmand, som havde Frø af mange Slags, og udstrøede dem rigelig trindt omkring; og, skøndt han selv var mindre skicket til at pleie den fremvøgende Spire, saa havde dog mangt et Sædekorn fundet god Jord, hvor det skød Rod og bar Frugt. Skøndt hans egen Erkiendelse af de christelige Ideer endnu ikke var uddannet og

sikker, var det dog fra ham, at Begyndelsen til Christendommens fornyede Liv i Danmark udgik. Og saa i min Siel bragte han mangt et Frø, som behøvede Tiid til at spire, men som dog ikke var nedlagt forgieves. Jeg blev ved ham betiendt med Tiedt, Novalis og den hele nyere tydste Skole, og hvad der endog i den ikke ganske tilfredsstillende mig, saa havde jeg dog derved faaet en Impuls i den Retning, hvor jeg siden skulde finde, hvad min inderste Begiering søgte fra den første Tiid af, da min Bevidsthed vaagnede, men hvorom endog enhver Viisdom, jeg hidtil havde adspurgt, havde maattet svare mig: det er ikke i mig.

Mit Kald i Verden var nu bestemt, men ligesom det fattedes mig paa Tiid til nærmere at forberede mig dertil, saaledes meente jeg ogsaa, som tilbeels var sandt, at alle mine alvorlige Studier og Øvelser, og al den Dannelselse, jeg havde vundet i Livet, havde været en Forberedelse til geistlig Virksomhed. I den daværende Theologie kunde jeg, som jeg ovenfor har omtalt, ikke vente at finde Noget, som kunde være mig gavnligt, eller som jeg turde mene at kunne bruge til sandt Gavn; og hvilke Statte den gamle Theologie glemte, var mig, og for det Meste den daværende Tiid, ubekiendt. Uddannelsen til Embedet meente jeg, og atter tilbeels med Rette, maatte komme i Embedet selv; men Betingelsen herfor synes at maatte være en Existent, som tillod med Ro og Kraft at virke i Embedet, og for mig var atter Betingelsen hertil en elstet Gienstand i mit Huus. Som giennem min hele Ungdom „die künftige Geliebte“ — for at bruge Hölth's Udtryk — havde svævet i mine Drømme, som Virkeligheden havde viist mig enkelte Skikkelser, hvori jeg kunde troe at have seet hende, men tillige strax paa det Bestemteste sagde mig: Hun er ikke for dig! saaledes haabede jeg, at denne mig Bestemte dog nu maatte aabnbare sig for mig, jeg syntes mig at have en vis Ret til at fordre af Forsynet, at det saa brændende, saa længe, saa dybt og — jeg turde sige — saa reent nærede Ønske nu, i det vigtige Wendepunkt af mit Liv,

skulde opfyldes. Kierligheden var mig alt for hellig, til at jeg nogenfinde kunde nedværdige mig til at gifte mig blot for at blive gift, for at faae en Huusbestyrerinde, med hvem jeg kunde leve et roligt Philister-Liv. Bisnok skulde min tilkommende Brud være elskværdig, men jeg fordrede ingenlunde, at hun skulde være i Besiddelse af alle fortrinlige Egenskaber, jeg vidste altfor vel, hvor mange Mangler hun vilde finde hos mig; men hvad jeg fordrede, var, hvad hun vilde finde hos mig, et Hierte, der var ret istand til at elske og der da hengav sig til mig uden Tvivl og Baklen.

Idet jeg nu efter Sommerens Afbrydelse igien traadte ind i vore sædvanlige Kredse, vare mange elskelige Skikkelser efterhaanden forsvundne deraf; andre mindede mig om de Lieder af en engelsk Digter — jeg troer Goldsmith — som Benjøn havde anvendt paa sit Ideal:

The vacant face and vain, insipid charms
Can ne'er succeed the image I adore.

Jeg var jo i visse Henseender, hvad man kalder et godt Partie, men de mere dannede Fruentimmer syntes kun at have liden Lyst til at være Landsbhypræstefoner, og hvor jeg maaskee kunde vente at reussere, havde jeg ikke Lyst til at forsøge det. Kort, det blev mig mere og mere indlysende, at jeg ikke skulde finde, hvad jeg søgte. Til denne sørgelige Visshed kom endnu, at der ogsaa ellers var øde og tomt omkring mig. Mange af min tidligere Omgangskreds, Venner og Veninder vare blevne adspredte, Benjøn var i Vestindien, og i min Svogers Huus vare de ovenfor omtalte Under i Tiltagende, og jeg følte mig ved at komme der oftere forstemt end opmuntret. Min Broder havde havt saa Meget at overvinde og glemme, at han var bleven mindre deeltagende, og hans nye Embedsstilling og kort efter paafulgte Giftermaal gave ham for sin egen Deel saa Meget at tænke paa, at han ikkun kunde være Mindre for mig, end i tidligere Aar. Dertil kom, at han aldeles ikke kunde harmonere med Steffens og den nyere tydste Skole, og, saa Meget han

end med Grund kunde have at udsætte derpaa, blev han dog ofte eenfædig og ubillig, selv undertiden mod mig, som stærkt hældte til denne Side. Med Steffens levede jeg vel i venskabelig Forbindelse, men med sine udmærkede Fortrin forbandt han dog en Arrogants, en Tillid til sig selv og de nye Lærdomme, som ikke tillod rolig Discussion, og mangen Gang frastødte mig og forhindrede den fulde Fortrolighed. Min hypochondre Tilbøielighed til at finde mig ene og forladt, og min mismodige Sindsstemning udtalte sig sandtru i følgende libet Digt:

Til den milde Genius.

Alt, du græder, skjæmt saa sødt du smiler,
 Slukkende det matte Blus;
 Er det Medynd, at den Snare høiler?
 Hvorhen vil Du, milde Genius?

Riv den Elste ei af kielne Arme,
 See ham sødt af hede Læber kyss;
 Slut min Fakkell, Yngling, dig forbarme!
 Mig du bryder ikke Elstovs Lyst.

Dver mig skal ingen Hustru klage,
 Ingen Faderløse jamre sig.
 Slut min Fakkell! Folket ei tilbage
 Skal mig kræve og anklage dig.

Slut den nu! thi end skal Taaren rinde
 Med fra Bennens Døe ved mit Savn;
 O endnu maaske skal en Veninde
 Ømt erindre den Hensfarnes Ravn.

Alt i tunge Baand er Tanken bunden,
 Og det varme Hjerte slaaer saa mat;
 Snart maaskee er Venstakstimen svunden,
 Da jeg synker eensom og forladt.

Slukt for mig er Haabets milde Stjerne,
 Piinsom Uro ruger i mit Bryst;
 Kald mig, Genius! jeg kommer gierne.
 Her er ingen Trøst

Dette Blad har Paategning: 27 Februar, og betegner mig derved nøie det Tidspunkt, for hvilket en Række af de sørgeligste Maaneder, jeg har oplevet, begyndte. Jeg erindrer, at det var i de Dage, at jeg gik hen til Hornemann, som var bleven gift, og, skøndt i tarvelige Raar, havde et meget behageligt Huus. Jeg kom der ikke ofte, men undertiden, naar jeg var altfor mismodig, var jeg gaaet derhen, og var altid bleven saa venlig modtagen, at jeg ret havde fundet mig lindret og vederbøget derved. Nu traf det sig, som det kan træffe Enhver i ethvert Huus, at jeg den Dag ikke var velkommen, fordi man havde noget Andet for. Jeg mærkede det, og gjorde derfor mit Besøg meget kort; men i det jeg forlod Huset, var det mig, som om nu den sidste Tilflugt var lukket, og det var tillige, som om den sorteste Melancholie kun havde ventet en saadan Anledning for ganske at bemægtige sig mig. Mismod, Hypochondrie, Melancholie, eller hvad man vil kalde det, vare mig sædvanlige Giester, men til enhver anden Tid kom der dog mellem de mørke ogsaa glade Timer, hvori jeg kunde kaste alle Sorger bort; nu derimod var der i det lange Mørke ikke een eneste Blædesstraale. Det forekom mig, som om der ingen anden Udflugt var for mig i Verden, end at tage ud til Spiellerup og sørge mig ihjel; og naar jeg i min Sammer ideligen kom til at gientage de Ord af Schillers Taucher:

Da zeigte mir Gott, zu dem ich rief
 In der tiefsten, schrecklichsten Noth,

da paatrængte Fortvivlelsen mig strax de forfærdelige Ord af Prometheus:

Da ich ein Kind war,
 Nicht wußte, wo aus noch ein,
 Kehrt ich mein verirrtes Auge
 Zur Sonne, als wenn da drüber wäre
 Ein Ohr zu hören meine Klage,
 Ein Herz, wie meins, sich des Bebrängten zu erbarmen.

Intet Menneſke vidſte om min Tilſtand; jeg varetog, hvad jeg ſkulde, jeg gebærde mig i Selſkab, ſom jeg pleiede, men hvad enten jeg var i Selſkab eller ene, hvad enten jeg arbeidede eller var ledig, var det ſamme Morke i mit Inderte. Jeg erindrer, i den Tid da Talen om Skindødes Begravelse først ret kom paa Bane, at have læst, at en Forfatter — jeg troer Knigge — paastod, at der vare Tilſtande i Livet, langt ſtrækkeligere end den levende Begravnels, og at det forunderligen slog mig. Ja, meente jeg, hvad var det, at vide Graven dækket over ſig ſom et Værn imod alt Ondt, og vide, at om ſaa Dieblikke ſkulde Livets ſidſte Gnift ſlukkes, imod hvad jeg leed?

For at viſe hvorledes Friſtelſerne ofte benyttede det for dem beſeeligſte Dieblif, vil jeg ikke fortie, hvad der ellers ſynes mig for trivielt til at fortælle. Jeg havde aldrig havt nogen Slags Spiritus paa mit Bærelſe. Nu traf det ſig, at min Broder forærede mig en Flaſke Liqueur, og derved gav Anledning til, at jeg ſiden forſynede mig med Spirituoſa, og i min forknyttede, vel ogſaa noget nervesvage Tilſtand, var det mig ſaa uſigeligt behageligt at gaae og nippe dertil, at jeg behøvede al den Sielſkthyrke, jeg havde tilbage, for at afholde mig derfra, og derved fra at komme i en Bane, der kunde have været meget fordærvelig.

Denne ſørgelige Periode varede over fem Maanedes. Jeg bringer nødig de Ord, der tilhøre Andagtens Timer, i det ſædvanlige Foredrag; dog kan jeg ikke beqvemme mig til her blot at ſige: Omſider arbeidede dog min bedre Natur ſig atter frem, men vil ſige, at der dog hiſtoppe var et Dre til at høre min Klage, at Guds Naade dog bevarede mig

fra at gaae tilgrunde. Ligesom jeg ovenfor næsten har kunnet angive Datum, da Blædens sidste Lysglimt sluttes for mig, saaledes har jeg et andet Blad, med Paategning: 11te August, der indeholder det første nye Livstegn, eller i det mindste viser, at jeg igien var kommen saa vidt, at jeg kunde udgylde mit Hjerte, og have Lyst til at fatte min Klage i Vers. Derfor vil jeg her afskrive det:

Den bedste Gave, du til Jorden sender,
 Du Herre! jeg annammede af dig.
 Den Følelse, som i mit Hjerte brænder,
 Den Kierlighed, som giennemgløder mig,
 Jeg har bevaret den i vilde Kampe,
 Jeg har bevaret den i lange Aar;
 Grunt Stormen rased' — Helligdommens Lampe
 Uslukt endnu dog paa sit Alter staaer.
 Men Haabet svandt, det elstelige, rene,
 Dybt sørger Længselen nu der alene — —
 O Herre! jeg var tro.
 Jeg vil ei gaae i Rette, ikke Klage,
 Men tag mit sømme Hjerte du tilbage,
 Og giv mig Ro!

Paa en Maade blev dette Ønske indtil videre opfyldt. Den bitterste Smerte havde efterhaanden udrafet, og jeg havde vænnet mig til Tanken om min Skiebne. Min Broder var imidlertid bleven gift, og ved min gode og forstandige Svigerindes Hielp havde jeg faaet en Huusholderstue, og fik jeg efterhaanden det Meget indkøbt, der behøvedes til Huusholdningen; endel Møbler og Porcellain forærede Grevinden mig, og saaledes blev det Materielle efterhaanden bragt i Rigtighed. Det Ideale søgte jeg at dylse i Slummer.

Imidlertid havde min Eleve ogsaa overstaaet den anden Prøve af anden Examen; begge Prøver med ligesaa glimrende Udfald, som ved første Examen. Saaledes havde jeg lykkeligen tilendebragt mit Hverv i det Moltkeste Huus, og tog

med rørt Hierte Afsted fra Familien, som reiste paa Landet. Jeg havde endnu et Par Uger, hvori jeg skrev min Tiltrædelsesprædiken, pakkebe ind, og fik mit Løi udsendt. At forlade Kiøbenhavn kostede mig i dette Dieblik ikke Meget; og saaledes drog jeg med lettet Sind som ind i en ny Verden.

Fjerde Afsnit.

Spiellerup.

1802—1812.

En af de første Dage i November 1802 ankom jeg til Spiellerup Præstegaard. Det var om Aftenen Klokken 7, mørkt og Regnveir, men idet jeg kørte ind i den rummelige Gaard, skinnede Lyse fra Vinduerne mig venligt imøde, Tjenestefolkene, af hvilke den store Avlsbedrift krævede temmelig mange, og af hvilke de Fleste allerede havde tient min Formand, flokkedes omkring mig, min Huusholderste var ankommen nogle Dage i Forveien, og havde faaet det Nødvendigste i Orden, saa at, da jeg traadte ind i den, vel ingenlunde pyntelige, men dog hyggelige og temmelig høie Dagligstue, fandt jeg Gardinerne ophængte, de, efter Nutidens Fordringer tarvelige, men dog ret nette Møbler, paa deres Plads, og det Hele gjorde et behageligt Indtryk. En forhenværende Missionair i Grønland havde afløst min første Hjelpepræst, der var bleven befordret, og forblev endnu en otte Dages Tiid hos mig; han var ingenlunde underholdende men kunde dog sige mig Besked om Et og Andet, Embedet vedkommende. Vi fik et ganske net Theebord dækket, og jeg

satte med en vis Tilfredshed første Gang Joden under mit eget Bord.

De næste Dage anvendtes til at bringe Alt i Orden, til at orientere mig lidt, og at forundre mig over Landsbystikke, der vare mig aldeles nye. Jeg besaae min Kirke, som vel var i meget simpel Stand, men dog lys og venlig; Annexkirken, som nu er en meget smuk Landsbykirke, var dengang skummel og trist. Jeg havde hidtil, naar jeg prædikede, havt Papiret for mig, skøndt jeg, som fortsynnet, ikke kunde benytte det, men det var dog en Tilflugt, dersom jeg skulde gaae istaa, og maaskee kunde jeg i Tiden, naar jeg havde memoreret mindre strengt, være kommen i Bane med at see formeget ned deri. Uhykkeligviis var der paa ingen af mine Prædikestole nogen Bogstoel, og da jeg stammede mig ved, som ung Mand at skulle behøve, hvad mine Formænd som gamle Mænd ikke havde behøvet, vilde jeg ingen lade anbringe, og vænnede mig derved til at prædike aldeles frit.

Den 7de November blev jeg, da mit Annex, skøndt ingen halv Fierdingvei fra Hovedstognet, laae i et andet Herred, indsat af tvende Provster, Heiberg og Engelbreth, og holdt min Tiltrædelses-Prædiken over Evangeliet paa Alle-Helgens-Dag. Dens Thema var: „Salige de Rene af Hjertet, thi de skulle see Gud.“ Indholdet, maa jeg tilstaae, var meget tyndt, men Sproget godt, og Foredraget, troer jeg, frit, kraftigt og varmt, uden nogen Smagløshed, hvorfor Prædikenen gjorde et godt Indtryk. Overalt var mit Foredrag i mine Landsbykirker uden Tvivl ofte heldigere, end det siden fandtes i Kiøbenhavn, medens jeg prædikede i Trinitatis Kirke. Denne klangløse Kirke kunde jeg kun fylde ved en Anstrengelse, som hindrede den rette Declamation, og derved Foredragets Begeistring. I de mindre Landsbykirker derimod var min Stemme aldeles tilstrækkelig; jeg gjorde mig fra først af Umage for at tale høit, hvilket, langt fra at skade mit Bryst, som man havde troet svagt, tværtimod kiendeligen styrkede og udvidede det; men jeg behøvede

ikke at tale høiere, end at jeg dog beholdt Stemmen i min Magt, og kunde frembringe de tilbørlige Modulationer. Sidstprædikenen var mig i Førstningen kiereft, fordi jeg da havde Prædikenen fuldkommen inde, og var fri for al Befangenhed; og enkelte Gange troer jeg, især naar Prædikenens Tone var blødere, veemødigere, længselsfuldere — f. Ex. i den Langfredags-Prædiken, der er trykt i den første Deel af den ældste Samling — i Foredraget at have nærmet mig en Fuldkommenhed, som jeg i de større Kirker ikke vilde kunnet naae.

Jeg skal siden vende tilbage til mine Prædikener, men i det jeg nu skal give en Udsigt over mit Liv i den første Tid i Spiellerup, maa jeg nævne som den bedste Glæde, at Gudstienesten, i det jeg selv holdt den med Andagt, blev mig mere og mere tier; jeg fandt den, uagtet alle Forstionnelser-Midler fattedes, saare høitidelig; det var mig velgjørende, at betragte de simple Menneskers stille Andagt under Tienesten, og naar min Prædiken syntes mig at være nogenledes lykkelig, forlod jeg Kirken med megen Tilfredsstillelse.

Mindre Glæde havde jeg af mit Skolevæsen. Af mine fire Skolelærere var kun Een nogenledes brugbar, de Andre vare Bøvere og Snekere, og, skøndt de vare stikkelige Mennesker, fattedes dem baade Evne og Lyft til deres Kald. Jeg anvendte endeel Umage, skøndt vel mindre end jeg burde, paa at bringe Skolerne i en bedre Tilstand, men uden synderlig Lykke; jeg var ogsaa selv for lidet Skolemand til ret at kunne vise Lærerne, hvorledes de skulde begynde det, og hvad jeg søgte at læse mig til i mine pædagogiske Bøger, hialp mig ikke meget.

Foruden den Vettelse, jeg fornam ved dog at have faaet min huuslige Indretning i ret ordentlig Gang, hvorfor jeg forud havde gruet, var det ogsaa en behagelig Fornemmelse, fra en Huuslærers afhængige Forhold at være kommen i en Stilling, hvorved jeg henhørte til de anseeligste Mænd i Egnen. En vis Selvfølelse er ogsaa forbunden med at have

Huus og Hiem og Eiendom. Jeg vil ikke sige med Harms: „Eignes zu haben ist die irdische Glückseligkeit,“ men unegtellig er dermed et eget Velbehag forbundet, og ikke saa meget med Besiddelsen af Pengemidler — skøndt jeg paastionner det som et stort Gode, at jeg, ved Grev Moltkes Godhed, ved mit Kalds gode Indtægter og ved de for Landmanden gunstige Tider aldrig var i Pengesforlegenhed, — men snarere med Besiddelsen af Huus og Jord. I Kiøbstaden har selv Eieren ingen ret Herlighed, han er paa alle Sider indstrænket af Leiere og Raboer; paa Landet derimod føler man sig, langt mere som Herre, man kan bygge og forandre, og man gaaer med en vis Stolthed paa et vidtløftigt Terrain, hvor ingen Anden har Noget at sige, og man kan skalte og valte, som man vil. Min Præstegaard var vel forsømt, og jeg kan ikke rose mig af at have givet den synderlig Forbedring — ikke af Sparommelighed, men af Frygt for Useiligheder — dog lod jeg den ikke forfalde, og den var i meget bedre Stand, end den, hvori min rige Eftermand forlod den. Af mine tvende temmelig store Haver, som vare ganske tilgroede, fik jeg dog, skøndt jeg ingen Hielp kunde erholde derved, den ene bragt i saadan Stand, at den var en ret venlig Plet. Spiellerups Beliggenhed er ikke udmærket skøn, men meget venlig, og aabner Udsigten, deels til de nærliggende Skove, deels over en frugtbar Slette; det nærliggende Bømetofte har, især ved Stranden, særdeles skønne Partier; Faxe høie Kirke rager allevegne frem, og til dets mærkværdige Kalkbiery har man ad den nærmeste Wei kun tre Fierdingmil. Til at være Landmand følte jeg ingen synderlig Driiv, men jeg gjorde mig dog for saavidt bekiendt med de dengang herskende Theorier, at jeg nogenledes kunde tale med; jeg havde fra min Formand arvet en dygtig Avlskarl, eller egentlig en gift Mand, som boede i et af mine Huse; ham lønede jeg rigeligen, og saaledes gif det ret godt. Mine Raboer loe vel ad det ringe Tilshn, jeg stienkede mine Marker, og meente, at jeg blev bedragen paa alle Kanter; imid-

Iertid kom jeg dog videre, end Nogle af dem, som med megen Sver forsøgte alt Nytt, og da endte med at søge en Forpagter; og naar man i Præstegaardene idelig hørte Klager over, at „Aulingen aad sig selv op,“ da var dette ingenlunde Tilfældet hos mig. Ogsaa havde jeg i Krigens Tiid den Fyldestgiørelse, at skøndt vi vare midt i Høsten, og min Aulskarl var bleven fangen ved Kiøge og bragt paa de engelske Skibe, fik jeg dog ligesaa snart og ligesaa godt indhøstet, som de Andre; jeg kunde nemlig ret vel tage mig af Sagen, naar det behøvedes, men i den sædvanlige Gang behøvedes det ikke.

Selfabelighed søgte jeg her ligesaa lidet, som jeg i Grunden nogenfinde har søgt den, men efterhaanden søgte den mig, saa at jeg dog ikke levede som en Eremit. I næste Forbindelse stod jeg med Tvende af mine Nabopræster, som endnu Begge ere i Live. Præsten paa Bemmetofte, nu Con-sistorialraad Bjørn, havde et meget ordentligt og behageligt Huus, hvor jeg stedsse blev modtagen med den venstabeligste Forekommenhed. Hans Kone var ældre end han, langt fra at være tiltrækkende ved Skønhed, og hendes skarpe Tunge skaffede hende mange Uvenner; men hun var et godt Hoved, vittig, velvillig mod dem, hun holdt af, og deriblandt særdeles mod mig; hun havde ingen Børn, men der var dog levende i hendes Huus, og hun forstod at animere Samtalen, saa det var mig kiert at finde hende næsten i alle de Stredse, hvor jeg kom. Jeg skulder dette Huus mangen Opmuntring. Af en anden Natur var mit Forhold til en anden Nabo, Provst Engelbreth i Bydersløv. Han var en Mand af Kundskaber og vidensstabelig Drivt. I vort Samlivs Tiid uddannede vi os med hinanden, og jeg troer, at ethvert Fremstridt jeg gjorde i kristelig Erkiendelse, ogsaa blev hans. Han var en formuende Mand, havde en vakker Familie, et godt Bibliothek, og anskaffede sig stedsse flere Bøger, som ogsaa kom mig til Gavn. Saaledes havde jeg dog Een, med hvem jeg

kunde tale om de Anliggender, som ikke hørte til Dagens Conversation.

Blandt mine Nabopræster var ogsaa en Mand, der var saa tyk, at, da han og Biskop Balle skulde kysjes, maatte de gaae paa Siden af hinanden, saa at Maberne ikke mødtes, og saa doven, at han ikke engang havde gidet gaae over Gulvet for at see Cometen af 1811, uagtet den kunde sees fra Vinduet af hans Dagligstue. Fremdeles min gamle Provst, som ellers spillede sin L'hombre meget forsigtigt, men, naar Klokken var over 11, med Flid satte Væder, fordi han kunde vide, at man ellers vilde høre op. Naar han saaledes lykkeligen havde faaet Spillet trukket ud til Kl. 3 eller 4 om Morgenen, var han ret tilfreds, som efter en god Gierning, og Madam Bjørn beskrev, hvorledes han da fik Parykken af, og Nathuen paa under Hatten, et stort Silketørklæde om Halsen, derpaa kom op i Vognen, lagde begge Hænder paa Stoffeknappen, og endelig sagde: „Nu i Herrens velsignede Navn!“

Jeg kom sielden nogensteds uden indbuden, men, da man ret gierne saae mig, vare Indbydelserne ikke saa sieldne, og da jeg tillige af og til havde Besøg fra Kiøbenhavn, og to Gange aarlig aflagde et Besøg der paa nogle Dage — hvorved Tiden dog for det Meste blev mig lang — blev jeg ikke afvænnnet fra at see Mennesker.

Uagtet nu min Stilling var meget lettere, end i mine tidligere Forhold, havde den dog mange mørke Sider, og jeg var langt fra at være lykkelig. For først at nævne det meest Udvortes, leed jeg idelig af huuslige Ubehageligheder. Min Huusholderste, hvem mine Venner, som besøgte mig, mestendeels kun have kiendt fra hendes komiske Sider, der ikke vare saa eller ringe, var tro, ordentlig, reenlig, hvorfor jeg nødig vilde skifte hende, men hun laborerede af en langvarig Tæring, der omsider efter mange Gienvordigheder for mig, endte hendes Dage i mit Huus, og derhos var hun saa vanskelig

og arrig, at hun idelig kom i Klammerie med Folkene, og voldte mig mange sure Timer og Dage.

Jeg læste endeel Bøger, men i alle mulige Retninger, thi ligesaa lidet ved min Læsning som ved den Productions-Drivt, der idelig rørte sig i mig, kunde jeg komme til nogen Afgiørelse om, hvad jeg vilde og kunde; Alt, hvad jeg alvorligen foretog mig, syntes mig at overstige min Evne, blev derfor snart igien sluppet, og forøgede kun min Forstemning. At prædike interesserede mig vistnok, men Uarbejdelsen af mine Prædikener var mig ofte meget tung, og Evnen svigtede idelig. Jeg havde kun lidet Stof, skulde prædike hver Søn- og Helligdag; mangen Gang, just naar jeg ellers havde fuldt op med Prædikener, kom der endnu en Viigprædiken til, og jeg sandede kun altfor meget, hvad den fransireformerte Præst skal have sagt: „C'est impossible que d'avoir du bon sens cinquante-deux fois par an;“ og jeg skulde have det endnu tiere. I min Nød tog jeg stundom min Tilflugt til Andres Prædikener, og laante deraf et længere Stykke, men sielden kunde jeg finde Noget, som jeg ret kunde bruge. Jeg vilde saa nødvendig kiede ved at docere kolde Trivialiteter, jeg har stedsje haft en horror vacui, som maaskee undertiden har bevirket, at Udviklingen blev mindre udførlig, end den burde være; men det Kulde og Varme vilde saa ofte ikke komme. Det har ofte forundret mig, at man har sagt mig, at jeg maatte arbejde med megen Væthed, uagtet mig syntes, at endog min Stiil maatte kunne vise det Modsatte; just i Henseende til Prædikener og Taler er dette sielden Tilfældet; jeg føder med Møie og Smerte, og det er sielden, at ved Skrivebordet Begeistringen driver Pennen let affted. Jeg havde derfor næsten ugentlig en meget piinlig Følelse, som jeg endnu efter 44 Aars Øvelse ingenlunde er befriet fra, og som jeg har kaldet Løverbags-Fortvivlelsen. Naar man nemlig om Løverbagen har arbejdet sig træt og mat med at fuldende sin Prædiken, og man da ved at læse den igiennem finder den saa flau og dum, at man neppe

gider tage disse Ord i sin Mund, men man dog intet Andet har at hvide sine Tilhørere, da er det sandelig ikke med et let Hierte, man lægger sig tilfængs. Søndag Morgen er det vel bedre, og noget Mod er vendt tilbage; men naar nu mangen Gang Foredraget i Kirken heller ikke vilde lykkes, og jeg tydelig følte, at jeg havde kiedet mine Tilhørere med mig selv, da efterlod dette ofte for flere Dage en uhyggelig Stemning, og bekræftede Forestillingen om min Uduelighed, som stedse var villig til at paatrænge sig mig.

I mit Inderste har jeg endnu det samme Savn og den samme Uro, som havde forbitret mig saa mange Aar; der var Intet, som ret havde Interessé for mig, og jeg var kun altfor ofte, ligesom Vaggesen, „kied af Tanke, Liv og Døs, og mig.“ I Religionen søgte og fandt jeg vel nogen Trøst, men saa ufuldkommen min Religion var, saa ufuldkommen var ogsaa den Trøst, den kunde bringe. Det var nemlig langt fra, at Christi Evangelium endnu var opgaaet for mig. Jeg var vel ingeniunde Nationalist, forsaavidt Nationalismen dog egentlig stræber at drage de høie christelige Ideer ned i det Platte og Trivielle, og da forsøger at udlægge eller forbreie Christi og Apostlernes Tale efter dens egne matte Anskuelser. Dette var ikke Tilfældet med mig; tværtimod var det Nationalismen, der tidligen havde givet mig Afsmag for den saakaldte theologiske Videnskab, hvori paa den Tiid den næsten var eneherkende, og selv de, der, for det Meste paa temmelig aandløs Maade, holdt fast ved det Gamle, bekvemmede sig dog kun altfor meget efter den. Der var for meget Poetisk i min Natur, til at jeg nogensinde havde kunnet finde blivende Sted i denne Nationalismes lave Regioner. Nu havde Schelling, Steffens, de nyere Digtere, især Novalis, bragt mig de christelige Ideer nærmere, men min Opfattelse deraf var endnu mestendeels kun med Phantastien; mod den historiske Christus havde jeg indbruffet saa mange Fordomme, at den evangeliske Historie for mig næsten kun havde poetisk Værd. Men dette, meente jeg, var ogsaa

tilstræffeligt; jeg meente, at det dog ikke kom an paa Facta, men paa de Ideer, der havde indflædt sig i disse Facta, hvis Oprindelse man gierne kunde lade være uafgiort. Men mod disse Facta nærede jeg intet Had; tværtimod, da de nu eengang vare giorte giældende som historisk Sandhed, og Folkets hele Religøsitet var knyttet dertil, saa maatte man gaae ud derfra for at gjøre Ideerne levende i Folkets Bevidsthed. Medens derfor Rationalisterne steds lægge det an paa at nedbryde, eller dog at forringe, Christi Historie, søgte jeg derimod at fremstille den i dens Herlighed — forsaavidt dette kunde lykkes Den, der heri dog ikke talede af sin Overbeviisning. Denne Bestræbelse var imidlertid ikke uden Virkning paa mig selv, og mangen Gang, naar Begejstringen kom over mig, spurgte jeg mig: Er dog dette ikke sandt og virkelig? Men Indtrykket forsvandt snart igien for Tvivlene, med hvilke jeg ikke indlod mig i nogen Kamp, fordi jeg forud ansaae dem som uovervindelige, indtil det omsider kom til et Giennembrud.

Thi i mit indre Liv foregik der et saa bestemt og pludseligt „Giennembrud“, som det har fundet Sted i noget andet Mennekses Siel. Jeg kan vel ikke mere angive Dagen, men vel Tiid og Sted og alle Omstændigheder, da det afgjørende Wendepunct i mit Liv indtraadte.

Hvad jeg egentlig leed under, var deels mit kierligheds-tørstende Hiertes dybe Savn, og deels en utilfredsstillt Vregierrighed; jeg vilde ikke nøies med at føre et sædvanligt Liv, om jeg end derved troede at kunne blive tallet blandt de Bedre; men jeg vilde udmærke mit Liv, og i det jeg følte, at hertil fattedes mig Evne og Kraft, var dette mig saare nedslaaende. Hertil kom endnu Forsængeligheden; jeg vilde saa gierne behage Andre, og naar jeg nu følte mig saa ubetydelig og uinteressant, eller naar jeg endog greb mig i Sottiser, naar jeg meente ikke at mødes med Agtelse og Belvillie, da var dette mig meget pinieligt. Nu stode det en Dag i Sommeren 1802, da jeg mod Aften sad ene i min Sopha, og

læste i Jacobi's Skrivt over Spinoza — Stedet veed jeg ikke, men det stod heller ikke i nogen umiddelbar Forbindelse med, hvad der foregik — foer der mig med Et giennem Sielen som et Lys fra det Høie, og jeg sagde med al Klarhed: Dersom Samvittigheden ikke er en betydningsløs Indbildning — og i denne Henseende nærede jeg ingen Tvivl — dersom du skal lyde den i Noget, da skal du lyde den i Alt, uden Undtagelse, gjøre og tale, hvad der er din Pligt, saa fuldt som du erkriender og formaaer, ganske ubekymret om Verdens Dom, dens Roes eller dens Dabel; og dersom der er en Gud — og heller ikke derom var der i mit Hierte nogen Tvivl — og du jo ikke vægrer dig ved i Noget at høre dig for ham og at hengive dig i hans Willie, da skal du gjøre det i Alt, uden Forbeholdenhed, og ganske, ganske overlade dig og alt Dit i hans faderlige Haand, nøies med de Evner, han tildeleer dig, og taale de Savn, han paalægger dig. Jeg havde ofte anstillet lignende Betragtninger, men nu faldt Bægten med sin fulde Styrke paa de Ord „ganske, uden Forbeholdenhed“; det er paa dem, at Alt kommer an, og dog er det dem, Mennesket efter sin Halvhed og Watlen gierne vil undgaae, for dog at beholde nogen Afgang aaben for Verdens Lyst — og dens Dval. Men i det nu mit hele Væsen samlede sig i denne Erkiendelse, og Beslutningen smeltede sammen med Erkiendelsen, oprandt, eller snarere nedsteeg i min Siel en Fred, som jeg aldrig saaledes havde kiendt den, „den Guds Fred, som overgaaer al Forstand“, og jeg fornemte i umiddelbar utvivlsom Erfaring, at der er et uudsigeligt Gode, hvis Oprindelse ikke er af denne Verden, thi det aabnedes just for mig, i det jeg forsagede denne Verden, ikke af Kiød og Blod, thi jeg fornemte det just, i det jeg fornegtede mig selv, men som tilhører den høiere Tingenes Orden, der stedse er Mennesket nær, men hvortil Agangen dog er saa vanskelig, thi det naturlige Menneske fatter den ikke.

Det var ikke blot en spærmerisk eller en opløftet Time, men som den fremgik af lange Forberedelser, saaledes var det med den bragt til en Afgjørelse: min hele Siel havde opløftet sig og vundet et blivende Gode. Vel besøgte Smerte og Uro mig endnu jævnlig, men jeg kienbte Lægemidlet, anvendte det ogsaa, og aldrig forgieves, Freden kom stedse paany tilbage; og dersom hver Dag endnu havde sin Plage, da havde hver Dag ogsaa sin Salighed.

Indgangen i Christi Rige havde jeg fundet derved, at hans Ord: „Ingen kan tiene to Herrer“ var opgaaet for mig i dets fulde Betydning. Jeg stræbte nu saaledes ogsaa at forstaae hans øvrige Bud, og Resultatet af mine Overveielser skrev jeg i en Dialog: Om Christi Moral. Efter at denne Dialog vel i 40 Aar ikke har været for mig, har jeg nu atter læst den, og læst den med Fornøielse, ogsaa formedelst den livlige Friskhed, som jeg synes at finde deri.

Men ad denne Vej var jeg neppe kommen til Christum, dersom jeg ikke allerede havde nærmet mig ham, eller han sig mig, ad en anden Vej. Jeg har ovenfor sagt, at Evangeliets Sandhed ofte havde ligefrem paatrængt sig mig, i det jeg ubearbejdede mine Prædikener; jeg var saaledes stedse bleven fortroligere med en Tanke, som Alt, hvad der indvirkede paa mig i min hele Ungdom, havde bestræbt sig for at tilhulle for mig. Nu henvendte jeg med fuldt Alvor min Betragtning til den vigtige Sag, og fandt snart en Afgjørelse, hvori jeg, hvad det Væsentlige angaaer, for stedse kunde hvile. Antagelsen af den evangeliske Beretnings Sandhed beroer egentlig paa Trangen dertil; hvor denne er vaagnet, ville de Tvivl og Ubisheder, som blive tilbage, let forsvinde mod den Mands og Krafts klare Beviisning, hvormed Fortællingen i det Hele gjør sig gjældende for den redelige Betragter. Jeg skrev i denne Tid i et Brev til min Broder: „Hvad er da Christendommen (hvormed jeg her meente den historiske Beretning om Christendommen), dersom den ikke er Sandhed? Kun Et af To: Løgn eller Digt. I første

Tilfælde en ublu Løgn, om Himmels aabenbarede og erkendte Herlighed, som dens Vidner ikke havde seet eller kendt, om en Fred, høiere end al Forstand, som de ikke havde følt, en Løgn, bekræftet ved de foregivne Dienvidners tusindfolde Trængsel og Død. Den, der alvorlig læser endog kun saa Sider i denne underlige Krønike, og kan holde den blot for en lumpen Løgn, han, synes mig, begaaer en Synd mod den Hellige Aand, og fornægter al Sandheds indvortes helige Kriterium. — Eller er det et Digt, en Epopee? — midt fra Historiens Dage, udarbejdet af saa Mange, i saa forskellig Karakter, et Digt, som saaledes griber ind i Virkeligheden! See Evangelierne da ud som en Epopee? eller Brevene, der saa aabenbart vidne sig fra hine Tider? Saa ufuldstændigen og uudviklet endog disse Sætninger her ere fremfattede, mener jeg dog endnu at de indeholde det væsentlige Grundlag til en Apologie.

Jeg havde saaledes nu en virkelig historisk Kristus, og traadte mere og mere i et personligt Forhold til ham, mit vansmægtende Hierte fornam „Christi Kierlighed, som overgaaer al Kundskab“, og fandt deri Lægedom for alle sine Saar, Erstatning for alle sine Savn. Jeg forstod nu Guds Førelser med mig; saa ganske, saa smerteligt maatte jeg føle mig forladt i Verden for at finde det Høieste og Saligste; og Intet ligner den Henrykkelse, den indvortes Jubel, hvormed jeg ofte sagde mig selv: „Jeg har en Gud og en Frelser!“

I det jeg saaledes havde vundet den indre Fred, jeg saa smerteligt havde savnet, havde jeg tillige fundet det Standpunct, hvor jeg kunde og vilde blive, og hvorfra jeg skulde virke. Det forstaaer sig, at mit nærmeste Kald var det, der først skulde varetages, og jeg stræbte alvorligen at uddanne mig i „den Konst at prædike“, men Fremgangen var langsom, tilbeels ogsaa fordi de christelige Anstuelser endnu kun

vare faa lidet udviklede hos mig, og jeg derfor endnu kun bevægede mig i en snæver Kreds. Ogsaa har det stedse, da jeg for det Meste i alt Sligt er en langsom Arbejder, faldet mig meget svært, ved mit Skrivebord at vedligeholde Begjistringen. Tildeels derfor, tildeels af Magelighed, vænnede jeg mig efterhaanden til at kunne extemporere den sidste Halvdeel af mine Prædikener, hvilket undertiden saaledes lykkedes bedre, end om jeg forud havde skrevet den.

Men mit Embede levnede mig i min Tensomhed ofte megen Tiid, og der rørte sig mangehaande Kræfter i mig, som gierne vilde finde Anvendelse. Jeg forsøgte derfor adskillige, snart poetiske, snart profaiske, Udarbejdelser, men som ikke tilfredsstillede mig, og som derfor enten bleve opgivne, eller henlagte til bedre Tider. Dette græmmede mig imidlertid ikke saaledes, som tilforn, thi jeg øvede mig mere og mere i den ellers svære Kunst, ikke at fordre Mere af mig, end jeg formaaede, og at nøies med den mig tildeelte Evne. Skulde jeg ikke, uagtet redelig Anstrengelse, kunne udrette noget Større, da var dette ogsaa Guds Willie.

Den meste Tiid, som mit Embede ikke udfyldte, anvendte jeg derfor paa Læsning. I Bømmetofte Klosters Bibliothek fandtes en stion Samling af den ældre franske Litteraturs fortrinligste Forfattere, stienkede dertil af en Statsraad Høielse, som havde været Livmedicus hos Prinds Carl, og maa have været en meget dannet Mand. Jeg nævner ham med Erkiendtlighed formedelst den Nytt og Nydelse, hans Bøger have forskaffet mig. Saaledes læste jeg nu Bayle, Pascal, Fenelon, de berømteste franske Prædicanter fra den Tiid, Malebranche o. fl. Af de tre Førstnævnte lærte jeg især Meget, thi det var mig ligegyldigt, at Bayle var Skeptiker, og at han anførte mange af de interessanteste Ting af Philosophie og Theologie næsten blot som Curiosa; hans Værk var derfor lige lærerigt.

Den videnskabelige Theologie havde nu vundet en ganske anden Betydning for mig, end tilforn, men jeg vidste endnu

ikke ret, hvor jeg skulde finde den. Til de ældre Theologer kunde jeg endnu ikke beqvemme mig at vende tilbage; jeg meente, at der maatte forestaae Theologien en Regeneration, før den kunde blive brugbar for vor Tiid, og denne Regeneration, meente jeg, maatte udgaae fra den nyere speculative Philosophie, der jo kiendeligen mere og mere tog en christelig Retning. Da man vel neppe kommer ret ind i den nyeste Philosophie uden giennem Spinoza, fortsatte jeg jævnlig Studiet af ham, og med megen Interesse, skøndt hans Philosophie aldrig kunde blive min. I Fichtes Anweisung zum seligen Leben fandt jeg mere en „Anregung,“ end en „Undviisning,“ og hverken i dette eller i hans andre Skrifter fra denne Periode vilde hans Veltalenhed tiltale mig, derimod blev jeg frastødt ved mange Inconseqvenser og Uensidigheder. Fornemlig holdt jeg mig derfor til Schelling, der vel ofte forlod mig, hvor jeg helst havde ønsket, at han skulde blive ved, men af hvem jeg stedse lovede mig det Største, indtil mit Haab omsider strandede ved hans Strid mod Jacobi, hvis Materie og Form lige meget oprørte mig. Det var her første Gang, at Forestillingen om en „vordende Gud“, for hvilken al min Tænkning og mit hele Væsen hævdede tilbage, ret tydeligen traadte mig imøde. Det synes ogsaa, som om Schelling paa den Tiid var kommen ind i en Gæring, der ikke vilde klare sig, thi paa anden Maade kan man neppe forklare, hvorledes en saa frugtbar Skribent saa pludselig forstummede. Nogle smaa, fortræffeligt skrevne, Foredrag i det Münchener Videnskabers Akademie, saavel som Rhytet om hans Forelæsninger, berettigede siden til Forventninger, som dog efter hans Fremtræden i Berlin betydeligen cre nedslagne, og det er neppe at haabe, at den, efter Sigende, nu saa fornemme Mand's Efterladenskab vil give fyldestgørende Udbytte, saalidet som man finder dette i hans Fortale til Cousin eller til Steffens's nachgelassene Schriften. — Jeg greb ogsaa med Begierlighed de Forfattere, som hentes at love en speculativ Udvikling af de christelige Ideer,

saasom Daub, Zimmer, Eschenmayer, Görres, Windischmann; men de kom sielden ud over Principerne. Schleiermachers Reden über die Religion have ikke øvet den Virkning paa mig, som paa de fleste Yngre paa den Tiid; tværtimod var det Ubestemte og Svævende deri — som ogsaa siden tilbeels er blevet tilbagekaldt eller modificeret — mig meget uvedergængende. Ogsaa vare de Prædikener, Schleiermacher paa den Tiid havde udgivet, mig vel interessante, men tiltalede mig ikke meget. Derimod vedblev Jacobi at være mig lige fier skøndt jeg beklagede, at han aldrig kunde komme til at opfatte Evangeliet i dets Herlighed, hvor nær han endog syntes at være derved.

Det er stedsse gaaet mig saa, at, naar jeg en Tiidlang har spjelsat mig med philosophiske Studier, har jeg igien vendt mig dertfra med en vis Fortvibelse; Meget vedblev at være mig uforstaaeligt, hvor megen Umage jeg end gjorde mig for at trænge ind deri, og jeg maatte antage, at det manglede mig paa speculativt Talent; men Meget, som jeg ret vel forstod, syntes mig ogsaa at vise, at Philosophien dog aldrig vilde saaledes bemægtige sig sit Stof, at jeg ved dens Hjælp endog i Hovedspørgsmaalene vilde komme til et endeligt Resultat. Saaledes gif det mig ogsaa denne Gang. Bistnok kom Philosophien stedsse igien til at øve sin mægtige Attraction, men nu kom jeg ind i andre theologiske Discipliner, hvorom der herefter skal være Tale.

En Forfatter, som paa denne Tiid stienkede mig megen Nydelse, ogsaa hidrog til at styrke min Tænkemaade, var Johannes Müller. Dette kunde neppe nytte, om jeg vilde anbefale den nærværende Generation hans tidligere Breve til Bonstetten (Briefe eines jungen Gelehrten), som Fru Brun uden hans Vidende udgav; den er for sløv til at fatte den mandige Kraft, som her arbejdede sig frem til Modenhed; men mig var det høist tiltrækkende saaledes at være Vidne til, hvorledes en ung Mand ufortrøden stræbte at danne sig for ædle Idretter. Jeg læste ogsaa alle hans øvrige Skrifter,

og de ville beholde deres Værd, hvor meget endog den nærmeste Eftertiid har stræbt at nedsætte dem, og uagtet Mandens private og offentlige Liv i adskillige Henseender kan behøve Tilgivelse.

Min Læsning var overalt i disse Aar meget udbredt; fra Plato, Herodot og Sophokles til Dante og Tasso, og atter til den tydske og danske æsthetiske Literaturs nyeste Frembringelser, læste jeg Alt, hvortil min Lyst drev mig, og meente, tildeels med Rette, at næsten al Lecture passer i en geistlig Mand's Kram. Om Dante har jeg nedskrevet, at jeg, imod den almindelige Mening, fandt hans Purgatorio endnu skønnere, end hans Helvede, og at jeg i hans „Himmel“ først ret ventede at komme i Himmelen. Det forekommer mig ogsaa endnu, som om de tvende sidste Afdelinger af Digtet, vel ere noget monotone, men dog udvikle en langt dybere Anstuelse, end den første. Ved Læsningen af Racine nedskrev jeg, at jeg fornøiede mig over den hvittravende Blatthed, og over de rare franske Herrer og Madamer, hvormed alle Tider og Steder vare befolkede; og at det var besynderligt, man ikke kunde begribe, at, dersom et mythologisk Skuespil skal gjøre nogen Virkning, da maa det heelt være giennemtrængt af Mythologie, og at man slet ingen Interesse kan have for en fransk Prindsesse, der skal offres (som Sphigenie).

Men hvor Meget endog denne udbredte Læsning kan have bidraget til min Dannelse, var den dog intet egentligt Studium, og jeg behøvede en bestemt Retning. For at vinde denne maatte jeg faae den Tillid til mig selv, at jeg kunde udrette Noget, og faae Mod og Tilskyndelse til at træde frem og forsøge min Lykke i en større Kreds. Mine tidligere Venner vare adspredte, og den Æneste, med hvem jeg endnu vedligeholdte fortrolig Forbindelse og Meddelelse, var min Broder. Men han havde, som jeg ovenfor har sagt, efterat have gennemgaaet svære Kampe, mere kastet sig paa det borgerlige Liv og sine praktiske Forretninger, og

havde for en Deel tabt Receptiviteten for det Ideelle. Dertil kom hans utrolige Hestighed, som aldrig tillod nogen rolig Discussion; saasnart man vilde begynde denne, kom det til et meget ubehageligt Skienderie, og man undgik derfor, saa vidt muligt, at berøre de Gienstande, der kunde føre dertil. Saa levende og underholdende hans Conversation endnu stedse var i større Selskaber, eller hvor Samtalen kun dreiede sig om mere daglige Gienstande, blev derimod hans Dmgang med betydeligere Menneſter mere tvungen, og han holdt sig hellere til Saadanne, som stode langt under ham, eller snarere, de holdt sig til ham som til en Protector, thi han forsvarede dem virkelig og fremhævede enhver god Side, der var at finde hos dem eller i deres Skrifter, medens han ofte kun saae Manglerne hos de Fortrinligere og i deres Arbeider. Det forbittrede ham, at jeg havde den modfatte Tilbøielighed; han vilde gjerne øve det gamle Formynderskab over mig, og jeg vidste forud, at han ikke vilde meddele mine Arbeider sit Imprimatur, som han da virkelig engang, uden at sige mig Noget derom, undertrykte nogle Smaadigte, som jeg havde sendt ham for at levere Rahbek til Charis, ikke fordi han fandt dem ſlette, men fordi han fandt det stridende mod Philister=Reglerne, at en Præst traadte frem med saadanne Digte, hvoriblandt der vare nogle erotiske. Da jeg selv ikke tillagde dem synderligt Værd, fandt jeg mig taalmodig deri, men blev dog desto mere affrækket fra at raadsføre mig med ham om mine Frembringelser. Saa tiere vi stedse vedbleve at være hinanden, var vor Brevvexling dog for det Meste blot i en spøgende Tone, vi fortalte hinanden Anecdoter og Indfald, eller afhandlede Diebliffets Anliggender, og naar jeg stundom forsøgte at lede vore Meddelelser hen paa noget Betydeligere, vare mine Uttringer ham sjelden til Behag, ligesom hans Svar sjelden mig.

I denne min forladte Tilstand blev Bekiendtskabet med Fru Rahbek mig en uberegnelig Belgierning. Jeg har andensteds forsøgt at skildre dette sjeldne, udmærkede Væsen,

hvem jeg skylder saa Meget. Vi havde hidtil aldeles ikke kiendt hinanden personligen, men hende, som fra hendes Barndom af havde haft en religiøs og kirkelig Tendens, interesserede det at lære en ung Præst at kiende, som levede ugift paa Landet, og dog ikke havde hengivet sig til noget legemligt eller aandeligt Philisterie, og om hvem Steffens, der havde besøgt mig i Spiellerup og hørt mig prædike, havde sagt sin Kone i et pudseerligt Udtryk, som kun kan forklares af de daværende Tidens Bestaffenhed: „Da sollst Du sehen, daß man Prediger sehn kann, und doch religiös“. Mellem Rahbek og mig var det aldrig kommet til noget egentlig Brud, skiondt vel nogen Spænding, men, forsonlig som han var, lod han sig let overtale til i Sommeren 1804 med sin Kone at besøge mig paa nogle Dage. Her blev da et Venstabs sluttet mellem hende og mig, som har forsonnet mig mange Aar af mit Liv. Ogsaa Rahbek fandt sig meget vel i Spiellerup, hvor han ganske kunde have sin Frihed; Besøget blev gjentaget hvert Aar, undertiden oftere, og snart kom mellem Fru Rahbek og mig en Brevvevling istand, som, ved hendes Vethed i at skrive, efterhaanden blev ugentlig, og fra min Side i det mindste meget hyppig.

Det var ikke Billetter, Fru Rahbek skrev mig, men store Breve, mangen Gang paa to til tre Octav-Arf for det Meste skrevne med Kragefier og med den i vort Sprog saakaldte „gnirkendes Skrivt“. I det nu den hele Masse af hendes Breve og af mine egne, som jeg efter hendes Død har erholdt tilbage, ligger for mig, kunde jeg vel være fristet til at lade denne hele Brevvevling fra mine Væreaar — men i Grunden have da alle mine Aar været Væreaar — blive liggende til mine Efterladte, og lade dem, hvis de havde Taalmodighed dertil, giennemgaae det Hele, og uddrage deraf, hvad der kunde interessere dem eller Andre. Men det gaaer ikke an, Fru Rahbek lod sig i sine Breve til sine Fortrolige ganske gaae. „De veed jo vel — skrev hun engang — at vi spare hverken Fader eller Moder eller Barnet, hvor mildelig det

endog smiler i Moderens Skød, og at for os maa Alting være Herholdt (d. e. holde her).“ Saa ustyldigt dette nu endog oftest var, taaler det dog ikke almindelig Meddelelse, og mangen Gang, naar hun skrev sig heftig, kom det ogsaa til et alvorligt Bombardement, til Yttringer, som ikke bør opbevares. Meget, som man i Diebliffet gierne læste saa omstændelig fortalt, som hendes lette Ben i en Hast kunde henkaste det paa flere Sider, er i sig selv ubethdeligt, og mange Blade ere opfyldte med Klager over hendes svage Helbred, som just ikke skulde forstaaes efter Bogstaven, thi indtil de sidste Aar var hun dog ikke egentlig svagelig. Meget er ogsaa uforstaaeligt, da det er skrevet i det saakaldte Bakkehøus-Sprog, som ofte ikke engang jeg selv, efter i saa lang Tid at være kommen ud af Øvelsen, nu kan fortolke, efterdi Benævnelser og Allusioner oftest kun vare hentede fra tilfældige Smaating; undertiden gif det ogsaa heri til en temmelig Vicents, som dog af dem, der hørte til den egentlige Omgangskreds, ikke blev ilde optagen, eller dog snart tilgivet. Saaledes stiftede Steffens sig efterhaanden i, at han, efter en gal Mand, som gif omkring paa Gaderne og under mange besynderlige Jagter talede med sig selv, maatte hedde „Keiser Frederik.“ Jeg havde adskillige Benævnelser, men den almindeligste var dog den, som var laant fra min Broders Familie, hvor jeg kaldtes „Onkel Job“ — det Sidste efter en Forkortelse af mit Fornavn, som En af vore Lærere i min Barndom var falden paa, og som siden blev saa stadig, at Mange have troet, at det var mit virkelige Navn. Fru Rahbek blev da „Niesen“. Hvad mine Breve angaaer, da indeholde de meget Diebliffeligt og meget Umodnet, som ikke fortjener at glemmes. Men efterat jeg nu har giennemgaaet den hele vidtløftige Brevsamling, har jeg — ingenlunde efter et strengt Udvalg — maaskee kun henlagt altfor Meget, hvoraf de, der i Tiden maatte finde det Umagen værd at giennemgaae mine Papirer, kunne kiende, af hvilken Bestaf-

fenhed denne Brevverling var, men hvori de ikke maa at finde Meget, som kunde overantvordes til Pressen.

I de Aar, da denne Brevverling var meest levende, kom der vel undertiden Conflicter, fornemmelig naar Fru Rahbek troede, at jeg stod Fare for at blive bunden af Mennesker, som hun ikke kunde fordrage. Det gif ikke hendes øvrige Venner, saasom Dehlenschläger eller Steffens, bedre. Men enhver saadan Striid var strax igien bilagt, og man vil let kunne indsee, hvor meget mit ellers saa eensomme og tildeels triste Liv i Spiellerup blev opmuntret og oplivet ved disse Meddelelser fra og til en saa aandrig og mig saa op- rigtig hengiven Veninde. Hvad jeg maatte kalde hendes „mageløse Partisthed“ for mig og Alt, hvad der kom fra min Haand, maatte jo vistnok røre mig, men kunde ikke forblinde mig; jeg vidste saare vel, hvor Meget hendes egen Phantasi først laante mig, og da beundrede; og naar hun engang skrev mig; „Ligesom Tieck, Adam (Dehlenschläger) og hans Søster takke Gud, fordi de kunne see Mere i Albrecht Dürer end noget andet Menneske, saaledes takker jeg ham ogsaa, fordi jeg kan see Mere i Dem, end Andre“, da var dette just Sandhed, ingen Anden vilde kunne see det i mig, som hendes gunstige Fordom fandt. Smidlertid maatte dog denne, om endog overdrevne, gunstige Dom give mig nogen Tillid til, at hvad der i den Grad behagede min aandrige Veninde og hendes rigtignok ligesaa partiste Broder (Carl Heger), dog vel ogsaa maatte kunne fortiene noget Bisald hos andre forstandige Læsere.

Jeg havde hidtil kun, paa Rahbeks Begiering, ladet et Par Smaadigte trykke i Charis, men anonymt, og den første Anledning til, at jeg fremtraadte under mit Navn, gav Dehlenschlägers Poetiske Skrifter, som udkom 1805. Denne rige og mægtige Production vakte, som det forstaaer sig, strax overordentlig Sensation, men selv for den hungre Verden var denne Poesie noget saa Nyt, at dens Beundring ikke ret kunde komme til Klarhed, medens den gamle Skole paa enhver

Maade søgte at nedsætte den; tilmed havde Biskop Balle ganske misforstaaet Digtet om Christi gientagne Liv i den aarlige Natur, og med Bitterhed gittret sig derom i en Ordinations-Tale, som blev trykt. Dehlenschläger, Rahbek og Flere trængte ind paa mig, for at jeg skulde recensere disse Digte, jeg selv vilde ogsaa gjerne bidrage til at forstaffe dem den for-tiente Anerkiendelse, men da jeg forsøgte derpaa, kunde jeg aldeles ikke finde, hvorledes jeg skulde udføre det; det var høist vanskeligt at fremhæve ethvert Digts Eiendommelighed, at fremstille den hele Samling i det rette Forhold til den Tid, hvori den fremkom; og til — som det dengang for-dredes af en Kritiker, og uden hvilket man vilde have fordømt den hele Kritik som et Foster af blind Forkierlighed — at oplede de Enkeltheder, som mindre tilfredsstillende, følte jeg ikke Kald eller Lust. For at rede mig ud af Sagen fattede jeg den Beslutning at udtale mig paa Vers, hvorved jeg undgik de ommeldte Vanskeligheder; jeg skrev derfor det lille Digt „Til Adam Dehlenschläger“, som blev indrykket i Danske Tilskuer for 1805 Nr. 80. Stor Virkning kunde disse Stanser ikke frembringe, dog vakte de nogen Opmærksomhed, og skaffede deres Forfatter Adskilliges Velvillie — kun F. H. Guldbæeg afbrød for lang Tid næsten al Forbindelse med mig, hvori jeg gjerne kunde stikke mig; Dehlenschläger, hans og mine Venner vare vel tilfredse, kun hans Søster kunde ikke finde Smag deri, men det meest Træffende var uden Tvivl, hvad H. C. Ørsted — rigtignok til stor Forargelse for Fru Rahbeks Partisthed — i den Anledning sagde derom, at Stykket syntes ham meget smukt „for en Dilettant“.

Kort efter fik jeg Anledning til paa en mere betydende Maade at træde frem. Biskop Boisen udgav i Begyndelsen af 1806 sin „Plan til en Forbedring ved den offentlige Gudsbjerkelse“. Et saadant Arbeide var han aldeles ikke vognen, han havde dertil foretaget det uden alle forberedende Studier, og nedskrevet sin Plan med en Skiødesløshed, som

om det var den letteste Sag af Verden at reformere en Liturgie. Jeg vilde derfor under andre Omstændigheder ikke have fundet det Umagen værd at udtale mig over et Skrivt, som i sig selv var under al Kritik; men Regeringen havde værdiget det saa megen Opmærksomhed, at en Commission i den Anledning blev nedsat, og, skøndt jeg ikke ventede, at Boisens Plan skulde blive lagt til Grund for en ny Liturgie, maatte det dog befrygtes, at en saadan, der saa længe og fra saa mange Sider var fordret, omsider ved denne Veilighed vilde komme istand, og, da jeg ikke ansaae de daværende Sider som skikkede til et saadant Foretagende, maatte jeg vente, at vor hele Gudstieneste, hvis Mangler jeg vel erkjendte, men som dog var mig inderlig tier, vilde blive forquakket, og vi nødte til at følge en Agende mere eller mindre liig den flesvigholsteenske, hvormed mit Embede vilde have tabt en stor Deel af sit Værd for mig. Dette bestemte mig til at gjøre Indsigelse, og jeg skrev den lille Afhandling „Om den foreslagne Forandring i vor Gudsdyrkelse“, som blev trykt i Minerva for April 1806. Jeg var mig bevidst saavidt muligt at have undgaaet alt Personligt, jeg havde ikke taget Hensyn til hans øvrige Skrifter, hvor ofte jeg endog følte mig fristet til ogsaa at drage disse ind med for at vise, hvor lidet denne Forfatter var skicket til at optræde som Reformator, og fornemmelig havde jeg vogtet mig for de hadefulde Insinuationer, som det Gamles Forsvarere i tidligere liturgiske Feider havde ladet sig komme til Last. Men i det jeg lod mit Skrivt ligge i nogle Uger, og imidlertid i min Gensomhed overveiede, om jeg skulde lade det komme for Lyset, forekom dette mig ofte som et meget betænkeligt Skridt. Jeg, den Ubekjendte, skulde træde op, ikke blot mod en Mand, der dengang hos Høie og Lave havde almindelig Yndest, men mod de herskende Anskuelser, skulde, i det mindste til en vis Grad, forsvare det Gamle, som næsten af Alle var opgivet, skulde udtale en bestemt christelig Anskuelse, som hos de fleste Læsere vilde vække Forundring,

om ikke Indignation, skulde paa en Maade dadle en Regerings-Foranstaltning, som jo Nedsættelsen af den liturgiske Commission var, og lægge mig ud med de formaaende Mænd, som havde foranlediget den; og alt dette skulde skee paa saa Blode, hvor jeg ikke omstændeligen kunde retfærdiggjøre de Forudsætninger, fra hvilke jeg gik ud. Virkelig var dette Stridt af større Betydning i mit Liv, end det vel nu har Udseende af; jeg havde derved bestemt den Retning, min hele fremtidige offentlige Virken skulde tage, og kunde gierne sige, at jeg dermed „var gaaet over Rubicon“. Uvis, som jeg stedse har været om mine Arbeiders Værdi, og uden nogen Ven i Nærheden, til hvem jeg ret kunde have Tillid, kom jeg mangen Gang i urolige Tanker; men, ligesom jeg ved en Selvsølelse, der gik saa dybt, som et Menneske kan gaae, var mig bevidst, at intet ureent eller egennyttigt Hensyn havde Andeel i min Beslutning, saaledes fornam jeg ogsaa, saa ofte jeg paa ny giennemlæste min Afhandling, i min Sambittighed et saa klart og bestemt Ja, at, dersom jeg endog siden havde haft Anledning til at ønske, at den ikke var kommen for Lyset, jeg dog aldrig havde kunnet gjøre mig selv nogen Bebreidelse derfor. Afhandlingen blev altsaa sendt til Bakkehuset, Fru Rahbek og Heger stienkede den deres fuldeste Gunst, Rahbek derimod ingenlunde, gjorde endog nogen Vanskelighed med dens Indrykkelse, fordi han meente, at Læserne vilde klage over at finde saa meget Liturgisk i Minerva, men han maatte give efter. Da det lille Skrivt saaledes var kommet for Dagens Lyg, forfeilede det i ingen Henseender sin Virkning. Det var naturligt, at de, der stode paa den daværende Oplysnings Hvide, maatte fortørnes; saaledes sagde Clausen — siden Stiftsprovst — om mig til en af vore fælles Bekjendte, at jeg var „en Obscurant, som vilde have et godt Præstekald“; og von Gehren — med hvem jeg rigtignok i Afhandlingen ikke var fareet ganske lempeligen — yttrede i en Recension i Allg. Literatur-Zeitung: „Es gereicht dem Herrn Bischof (Boisen) zur Ehre

diesem Verfasser misfallen zu haben". Dette anfegtede mig aldeles ikke, og det var med Sandhed, jeg kunde skrive i et Brev: „Clausens Formening om mig har fornøiet mig meget, thi jeg begyndte virkelig at frygte for, at jeg havde sagt min Mening saa utydeligt, at man ikke kunde forstaae den, siden jeg havde den Lykke, at næsten Alle vare af samme Mening som jeg, uagtet jeg er mig meget klart bevidst, at jeg ikke er af samme Mening som Alle". I de ikke saa Skrifter, som siden udkom i denne Anledning, blev jeg, forsaavidt der blev taget Hensyn til mig, for det Meste affærdiget med et eller andet Sidehug; saaledes gieldte det vistnok mig, naar Biskop Valle i en Tale ved en Provste=Indsættelse sagde om Boisen: *Ceterum virum cordatum amore et gratiis, nec non laudibus promeritis, verecundi prosequemur.* Det var overalt Manges Mening, at, dersom jeg endog i Meget havde Ret, burde jeg dog have sagt det mere skaansomt; jeg derimod var og er af den Formening, at hvor den fornemme Tomhed bryster sig, skal man ikke staae, og at en ubekjendt Landsbypræst ikke vilde være bleven hørt, dersom han havde talet sagtere. I det Hele havde jeg al Aarsag til at være tilfreds med det Indtryk, mit lille Skrivt frembragte, skjøndt jeg ikke tilskriver det nogen fortrinlig Andeel i den Fortieneste, at den hele Sag blev henlagt. Flere Mænd, hvis Dom jeg maatte sætte Priis paa, tilkiendegav mig deres Bifald; Biskop Nordal Brun, — hvis Fremfærd vel ikke altid kunde billiges, og som altfor lidet havde tilegnet sig sin Tiids Dannelselse, men som dog var en mægtig Natur, af sieldne Gaver, og ingenlunde fortjener den Bestyldning for Uvidenhed, som Steffens i sin noget inconsevente Skildring (III. 49 ff. 65 ff.) gjør ham — tilskrev mig fra Bergen, og sendte mig sine Ordinations=Taler, som vel ere affattede i en forunderlig gammeldags Maneer, men derhos have høist veltalende Steder. Med Glæde hørte jeg, at Niebuhr, hvem jeg dengang ikke personlig kiendte, og som kort efter forlod Danmark, havde yttret sig fordeelagtigt om mit Skrivt, skjøndt

jeg dengang ikke formodede, at det havde giort saa stærkt Indtryk paa ham, som jeg mange Aar efter i en Samtale med ham, og siden af en Uttring i de efter hans Død udgivne Breve erfarede. — Inden jeg forlader denne Sag, maa jeg dog tilføie, at jeg, da jeg i senere Aar kom i Berørelse med Biskop Boisen, ikke kunde bemærke, at han havde bevaret noget Nag imod mig.

Imidlertid blev Tilstanden i Europa stedse sørgeligere. Saalænge Krigene holdt sig i de sydligere Lande, syntes de os mere uvedkommende, og deres uheldigere Udfald tilstreges for en stor Deel Regeringerne; nu derimod væltede Strømmen sig op mod Preussen, en Stat, der ikke blot var nærmere beliggende, men som ved Dannelse og Institutioner var saa nær beslægtet med os, hvis Armee holdtes for at være paa den fortræffeligste Fod, og hvis indvortes Regering blev anset for mønsterværdig. Det preussiske Cabinets Politik havde ikke været reen og ærlig, og i Særdeleshed var Bemægtigelsen af Hannover en Plet, der syntes at kræve Forsoning; ogsaa varfede det Overmod, hvormed man med Foragt saae den truende Fare imøde, og hvormed den Berlinske Ungdom sang: „Der Krieg, der Krieg ist gut,“ intet Godt; men et saa pludseligt og dybt Fald var der Ingen, som kunde vente, og det var derfor maaskee den meest forfærdende Begivenhed, vi havde oplevet. De, der satte deres Haab til Napoleon, trøstede sig imidlertid ved hans voyende Magt og Herlighed, og ventede derfor desto snarere ved ham at see Verdens Regeneration; men i disses Tal hørte jeg ikke, og jeg rystedes derfor ikke blot ved Efterretningerne om Preussernes Nederlag, men ogsaa ved al den Feighed og Troløshed, som derefter lod sig tilshne i denne Stat. Særdeles smertede mig Johannes Müllers Overgang. Han var bleven mig saa kjer, Læsningen af hans Skrifter havde saa ofte opflammet Alt, hvad der var ædelt og hoimodigt i mig, hans stærke Stemme havde bidraget Meget til at nære den almindelige Stemning, som fremkaldte denne Krig, han havde ud-

trykkelig ladet „die Bosaune des heiligen Kriegs“ høre, havde stedsse skildret Universal-Monarchiet som det største af alle Onder, der kunde ramme Europa: og nu — inden at endnu Afgjørelsen var der, inden endnu Danzig, til hvilken man satte sit Haab, var faldet, sveeg han den Kegering, som saa hæderligen havde indkaldt ham, og gif over til dens og Menneskeheden's Fiende. „At han var bestucken, som Nogle mene — skrev jeg i et Brev til min Broder — troer jeg ikke; det er en Wildfarelse, men en saadan, hvori Gud ikke tillader Enhver at falde. Han har capituleret — kort efter Magdeburg.“ Jeg for min Deel capitulerede ikke, og jeg er mig bevidst, aldrig mere at have affstøet Napoleon, end da han stod paa sin Magts høieste Spidsse. Det Had, jeg kan sige, den Bæmmelse, hvormed jeg betragtede ham, hidrørte ikke derfra, at han havde tiltaget sig Konge- eller Keiser-Magten, ikke derfra, at han var en Erobrer; dette havde han tilfælles med Mange, som dog kunde henregnes blandt de ædle Naturer; men fornemmelig fra de hykkelfste Phraser, hvormed det, under de grusomste Blodudgydelser, de hierteløseste Udsugelser, stedsse hedte, at det altsammen steede til Menneskeheden's Vel og Frelse, uagtet det saa fiendeligen viste sig, at der for alle disse forfærdelige Foretagender ikke laae nogen Plan til Grund, men at de kun gif ud fra Diebliffets Egoismes Tilskyndelser. Under den samme Maske udsugede og nedtraadte Romerne Provindserne og de Kongeriger, over hvilke de udbredte deres bestyttende Arme. En anseet Videnskabsmand i Kiøbenhavn, der tilforn havde været en ivrig Tilhænger af Napoleon, sagde, da Dennes Lykkes Stierne dalede: „Nu har han tabt sit Creditiv.“ Han mindede mig derved om det Partie, som under de borgerlige Uroligheder i England kaldte sig „Forsynets Tilhængere“; de fulgte med Lykken. Til dette Partie tør jeg rose mig af aldrig at have hørt.

Steffens, der heller ikke hørte dertil, var ved hine Begivenheder bleven landsflygtig. Man ved af hans egen For-

tælling, hvorledes det Gaab at finde en Ansættelse i Danmark blev forstyrret for ham, og hvilke Ubehageligheder, der mødte ham under hans Ophold i Kiøbenhavn. Paa Bortreisen besøgte han mig med H. C. Ørsted, og hvor trykkende endog hans Tilstand var, og hvor sørgelige hans Udfigter syntes, var han dog, som sædvanlig, ved godt Mod, saameget mere som en lille Arv, der var tilfalden ham i det beleiligste Tidspunct, befriede ham for Diebliffets Forlegenheder. Da jeg neppe senere kommer til at omtale ham, vil jeg her tilføie, at hver Gang, vi efter vor Adskillelse i vor Ungdom atter mødtes, vare vi komne hinanden nærmere; vi vare Begge i stadig Bestræbelse for at uddanne os, hans skønne, kierlige Gemyt fejrede stedse mere over den nedarvede Forsængelighed, og hans christelige Anskuelse af Livet blev stedse alvorligere og sandere. Kun een Misforstaaelse eller snarere Uenighed opkom imellem os, nemlig ved den Deel, han tog i de gammellutherske Bevægelser i Breslau. Jeg vil her ikke indlade mig i nogen Undersøgelse om den mislige Union, eller om, hvorvidt der skeede de gamle Lutheranere Uret, jeg kunde heller ikke misbillige, at Steffens optraadte til Forsvar for den ham saa kiere Scheibel, hvorvel de i sig selv kun passede lidet for hinanden, og Steffens engang yttrede, at han der havde sat sig i Gabet for en Mand, som i Grunden var meget indskrænket. Men efterat det var kommet saa vidt med Unionen, som dog ogsaa havde sine meget gode Sider, kunde jeg ikke billige de voldsomme Forsøg paa at sprænge den, den aabenbare Modstand mod Regeringen, og den egenmægtige Constitueren af en egen Kirke. Ved Deeltagelse heri faldt Steffens virkelig ud af sin Charakter, kom ind i et Selfkab, som aldeles ikke passede sig for ham, og indviklede sig i saa mange Ubehageligheder, at han ikke vidste at løse Forviklingen uden ved at søge sin Afstæd. Han ventede paa Bocationer andenstedsfra, som udebleve; han vilde, at jeg skulde staffe ham en Ansættelse her, som jeg ikke kunde, og saaledes hengif for ham en piinlig Tiid,

indtil Kronprindsen af Preussen omsider udbirkede ham en Ansættelse i Berlin. Imidlertid havde jeg ikke kunnet skiule ham min Mening, og dette havde frembragt nogen Misfornoielse og Kulde. Desto kierere var det mig, at denne Striid, ved Steffens's sidste Besøg her, var ganske glemt, saa at vi atter aldeles vare paa den gamle Fod, og i fuldt Venstabs kunde stilles ad — for sidste Gang.

Jeg havde længe været overbeviist om, at Danmark ikke kunde undgaae at drages med ind i den almindelige Ulykke, skiondt jeg ingen Anelse havde om, hvorledes. Som et Lyn fra den klare Himmel, indtraf den frygtelige, og fra Ophavsmaendenes Side saa affhyelige, Katastrophe 1807. Da jeg Intet har at meddele om de paafølgende Krigsbegivenheder, uden det almindelig Bekiendte, og ikke har Øyst til paany at fremkalde de Følelser af Forbittrelse, som et saa æreløst Forræderie maatte vække i enhver Dancks Bryst, og som ogsaa brændte dybt i mit, vil jeg her indstrænke mig til at opbevare Grev Schimmelmans's Ord, da Englænderne havde aftaget Masken: „Hat man denn je etwas so Niederträchtiges gesehen, und zugleich etwas so Dummes!“ Disse to Ord, der i deres fuldeste Betydning her finde Anvendelse, ere tilstrækkelige til at stemple den dabærende engelske Regering. Af de tre egentlige Ophavsmaend til Toget mod Kiøbenhavn faldt Percival for en Morder's Dolk, Castlereagh tilbød sig selv som Medstabs for Nemesis, i det han paa en vederstyggelig Maade selv endte sit Liv, og det er at beklage, at Canning ikke fik Tiid til at vise, hvor lidet et glimrende Talent er tilstrækkeligt til at styre Statens Roer i vanskelige Tider, men Historien vil i sin Tiid vise, i hvilken Forvirring han i sit korte Ministerium havde bragt Englands udenrigste Forhold. Det vil vare meget længe, inden Danmark i denne som i andre Henseender skeer sin Ret i Historien, men indtil da henvise vi til den af Erskine forfattede, i Parlamentets Protokoller indførte, Protest. Her vender jeg tilbage til mit isolerede Standpunct.

Ved den Ro, hvori Englands Troløshed og dets, selv af Ministeriet bedragne, Gesandts Forsikringer havde dysset vor Regering, var der Ingen, der fæstede Tiid til de Rygter, som berettede, at den engelske Expedition, der udviklede sig i altid større Mægtighed, gieldte Danmark. Som i den dybeste Fred havde vi begyndt at høste vore Marker, da pludseligt Alt fik et krigerisk Udseende, ikke blot det permitterede Mandskab, men ogsaa Landeværnet blev indkaldt til uopholdeligen at møde, og een Efterretning kom efter den Anden, som berettede os Tingenes virkelige Stilling. Man kan let forestille sig den Rædsel, der udbredte sig i de fredvante Landsbyer, Koners og Børns Jamren over deres Mænd og Fædre, Mødres over deres Sønner, der maatte drage afsted, ikke, som ellers, til en ublodig Maneuvre, men til en virkelig Krig. Min Aulskarl, som var Landeværnsmand, fattede sig den Morgen, han skulde drage afsted, i Gaarden paa en Steen og hylede. Dog skylder jeg ham og samtlige Krigsmænd fra min Egu det Vidnesbyrd, at de siden opførte sig aldeles æragtigen, ligesom ogsaa Fatningen i Byerne snart vendte tilbage, og Enhver, ogsaa Fruentimmerne, uførtroden hysfælsatte sig med at bringe Høsten i Huus.

Communicationen med Kiøbenhavn blev snart afbrudt; Ingen bovede sig ud paa længere Wei, deels fordi Høsten krævede al Tiid og alle Hænder, deels fordi man frygtede for at møde engelske Tropper. Vi vare saaledes uden alle Efterretninger. Engang imellem gik jeg til Bemmetofte, hvor man vidste ligesaa Lidet, og i Øvrigt var jeg overladt til mig selv. Jeg maatte sørge for min Høst, da tvende af mine Karle vare ved Landeværnet, tog selv nogen Deel i Arbeidet ved Indkjørselen, og fik Sæden lykkeligen bragt i Huus. Dette var ogsaa om Hverdagene min eneste Forretning, saa jeg maatte søge at hysfælsætte mig paa anden Maade; jeg brugte vel en Deel Tiid til at gaae op og ned ad mit Gulv i mangehaande Tanker, men jeg læste og excerperede ogsaa, og, da Spændingen selv frembragte en poetisk

Stemning, tog jeg en tidligere begyndt Tragoedie „Isabella af Aragon“ — hvortil jeg havde faaet Ideen ved at læse Comines' Memoirer — frem, og udarbejdede nogle Scener. Overalt veed jeg ikke, uagtet jeg intet andet dagligt Selskab havde, end min halvfriantede Huusholderste, i denne Tiid nogenjinde at have været forlagt. Modet kommer med Faren, jeg ønskede endog at have Familie for at have Noget at tage mig af og i paakommende Tilfælde forsvare; thi nu var min personlige Skiebne mig, under den offentlige Ulykke, ligegyldig; skøndt vi ikke vidste, om vi kunde blive plyndrede, traf jeg ingen Foranstaltninger til at frelse Noget af min Eiendom, jeg vilde dog ikke ved at lade mig sætte Pistolen paa Brystet først lade mig true til at angive, hvor jeg havde skjult den, og jeg overlod Alt til en øieblikkelig Beslutning efter Omstændighederne. Paa mine Prædikener begyndte jeg vel i god Tiid, men for det Meste indtraf i disse Uger om Lørdagen Noget, som forandrede Tingenes Stilling, og ikke gav Ro til at skrive. Jeg prædikede derfor blot efter en i Hovedet udkastet Plan, og jeg troer, at disse Prædikener høre til de bedste, jeg har holdt i Spiellerup; Kirkerne vare stedse fulde af Menneſter, og jeg erindrer, at en Kone sagde mig: „Alle Menneſter tale om den Prædiken i Søndags.“

Det var en Lørdag, at Affairen ved Kiøge fandt Sted, og at vi mod Aften saae de Fleste af vore Landeværnsmænd vende hjem. Nogle, og maaskee de, der troligst havde fulgt Fanen, bleve fangne, og bragte paa de engelske Skibe. Jeg tog just ikke vel imod de Hiemvendende, i det jeg befrygtede, at de havde svigtet deres Pligt, men det viste sig siden, at de ikke havde kunnet handle anderledes, de vare i Trængselen bleve skilte fra deres Officerer og havde ingen anden Tilflugt, end at søge Hiemmet, hvor de dog medbragte deres Geværer; de meldte sig Morgenen efter hos Godsforvalteren, og gif derpaa i Kirke, hvor vi dog under Gudstienesten ikke vidste, om vi skulde faae et Besøg af efterfølgende engelske

Tropper. I Øvrigt vidste de Intet at berette om Tilstanden ved Kiøbenhavn.

Nogle Dage derefter hørte vi om Aftenen en heftig Skyden, som vi siden erføre at have været Bombardementets Begyndelse; de følgende Aftener hørte vi Intet, da Vinden bar fra; derimod saae vi to Dage senere Ilden fra Tømmerpladsferne, hvilken vi forestillede os at hidrøre derfra, at Flaaden blev opbrændt. Om Natten Kl. 12 steg jeg op paa en stor Tækketige, som just var anbragt op til Spidsen af Husets Gavl; hele Landsbyen sov, det smaaregnede, og var saa mørkt, at jeg i Nærheden ingen Gienstande kunde sskielne, men yderst i Horizonten saae jeg en vidt udstrakt Ild, og vidste vel, at det var Kiøbenhavn, hvor Alt, hvad der var mig kierest, var samlet, der brændte. Det var et tungt Syn, hvorved jeg maatte staae som en ganske ubirksom Tilskuere, jeg kunde kun befale alle mine Kiere til Gud, og gif dog med temmelig Sindsro tilfængs. Næste Dag hørte vi fra Kiøge, at Frue Taarn ikke mere var at see.

Snart efter erfarede vi, at Kiøbenhavn havde capituleret, men, da vort Postbud, som skulde hente Brevene fem Mile borte i Ringsted, ikke var kommet afsted, maatte vi tilbringe flere Dage i ængstelig Forventning om nærmere Efterretninger. Omfider fik jeg Breve; mine Venner vare Alle i Live, men min Faders Professjorgaard var brændt, ligeledes min Broders Svigerfaders Gaard med en stor Deel Vareer, hvorved min Broder tabte den Udsigt, han hidtil havde havt til en ikke ubetydelig Arv for hans Kone. Nogle Dage efter reiste jeg selv til Kiøbenhavn, og kunde dog kort efter indsende til de Brandlidte, saavidt jeg erindrer, omtrent 150 Rbd., som jeg havde indsamlet i mine Menigheder; mange af Bønderne havde gierne givet Mere, men de frygtede svære Afgifter, blandt Andet til Frue Kirkes Opbyggelse. Ved Talen derom rørte en gammel Bonde mig, i det han udbrød: „Sa Gud give, at denne Afgift maatte komme, saa vi kunde faae det Taarn igien at see!“ I Kiøbenhavn fandt

jeg min Familie, som havde søgt Tilflugt hos min Broder paa Frederiks Hospital, saae Obelæggelsen, hørte Beretningerne, og vendte igien tilbage, umolesteret af de engelske Tropper, jeg passerede. Spiellerup kom de Engelse ikke nærmere end paa en halv Meil, men en dyb Medslagenhed herskede allevegne, og en spændt Forventning om, hvad der videre vilde skee; jeg maatte søge at opretholde Modet, og at modarbejde de hæslelige Rygter om Forræderie og Bestikkelse, som altid ved slige Leiligheder udbrede sig.

Nu paafulgte den lange Krig uden Begivenheder, som udjugede Landets Marv, og omsider førte til et saa sørgeligt Resultat. I mine daglige Omgivelser fornam jeg kun Lidet til Krigens Tryk; Kiøbstedmanden leed, men Landmanden kom ved de høie Kornpriser i en rigtignok tildeels kun imaginær Velstand. Saaledes leed jeg personlig ikke Meget ved Krigen, undtagen af Indquartering. Den var just ikke hyppig i vor Egn, og saalænge det blev ved Corporaler og Gemene, var Byrden ikke ret stor; derimod var det for mig, som ingen Familie havde, meget besværligt Maaneder igiennem at have en Lieutenant hængende over mig, at see paa det fuldendte Caserne-Dagdriverie, og bemærkte, hvor lidet disse Mennesker — der da heller ikke havde erholdt den Dannelse, som nu bliver vore Officerer til Deel — bekymrede sig om det hele Krigsvæsen, undtagen om deres Gage og om „Tienesten“, som det kaldtes, det er, om Exercitjen og den daglige Orden. Da det en kort Tiid virkelig saac ud til en Landgang paa Sverrige, overlagde en ung Officeer i min Stue, hvor mange Bar Sokker m. v. han vilde requirere i det fremmede Land; en Anden derimod, en Curlænder, hvis hele Legeme var bevoget med Haar, og der saac ud, som om han vilde æde Fienden, anstillede fromme Betragtninger over, at intet Dyr var saa grusomt som Mennesket, der endog myrdede sine Lige. Den Samme forundrede sig meget over, at det Danske var saa høieligt, at man havde kunnet oversætte „Tryllesløiten“ paa vort Sprog.

En anden Byrde af Krigen var den, at jeg, da Indkomstskatten blev paabuden, blev af Amtmandsstabet bestillet til Stattecommisair for Faxe Herred. I Reiserne, den øvrige Uleilighed, og den Misfornøielse, man paadrog sig ved dette Grinde, vilde jeg gjerne have stiftet mig, naar man blot havde havt en Anviisning om, hvorledes Bøndernes Indkomster skulde beregnes. Men nu skeede det i Herrederne paa meget forskiellig Maade. Ogsaa havde jeg til Medhjelp en Herredsfoged, som ansaae det for sin Pligt at faae Statten saa lav som muligt, og, selv i Bøndernes Nærværelse, gjorde Indsigelser mod mine Paaastande, skøndt vi i Forveien havde aftalt disse.

I Øvrigt vendte jeg tilbage til mine Studier. Saa snart de theologiske Vidensfaber igien havde vundet Interesse for mig, begyndte jeg med de hellige Skrifter. Jeg bestemte først en Time daglig til det Gamle Testament i Grundsproget, men dette opgav jeg snart. Jeg kan ikke med Lyst sysselsætte mig med Noget, hvor jeg ikke i det Mindste kan bringe det til subjectiv Afgiørelse, eller til en saadan Visshed, at jeg for min Deel kan hvile i den, og dette var mig her umuligt; jeg stødte idelig paa Ord og paa hele Steder, hvor Fortolkning stod mod Fortolkning, og jeg ikke turde tiltage mig nogen Dom uden at have Kundskab i de andre østerlandste Sprog; men hertil havde jeg hverken Drivt eller Talent, og kunde neppe lære at skielne de arabiske Bogstaber fra hinanden. I det Hele og Store kunde jeg lære det Gamle Testament at kiende paa bekvemmere Maade, og jeg har kun vedligeholdt saa meget Bekiendtskab med det Hebraiske, at jeg dog kan tye til Originalen, hvor Oversættelsen ikke fyldestgør mig.

Desto alvorligere studerede jeg det Nye Testament, og da tillige Indledningen dertil. Ved Læsningen af Brevet til Hebræerne blev det mig indlysende, at dette var tilfigtet i Jakobs Brev, og jeg ansporedes derved til videre Efterforskning. Saaledes fremstod min „Undersøgelse om Forfatteren

af Brevet til Hebræerne", som blev trykt i Ny Minerva 1808. P. E. Müller roste denne Afhandling, blandt Andet fordi den ikke gientog det Bekjendte, som man kan læse i enhver Indledning. I Tyskland synes dette snarere at have været Afhandlingen til Skade, thi der mener man ikke, at et Skrivt kan være grundigt, naar det ikke paany forethgger det allerede saa ofte Giennemthggede. Overalt skal jeg ikke rose mig af, at min Mening har fundet megen Indgang; for mig har den beholdt samme Sandsynlighed, jeg har ikke seet nogen Indvending, der kunde kuldkaste den, og da jeg aldrig afslutter nogen Undersøgelse, førend Sagen for mig har vundet den Visshed, den kan modtage, saa har jeg stedse haft den Fyldestgiørelse, at naar jeg efter en Række af Aar er vendt tilbage til den samme Gienstand, har jeg endnu seet den i det samme Lys.

Ved Studiet af Indledningen til det Nye Testament oprørte det mig ofte at see, med hvilken Dristighed de nyere Forfattere paastode, at Justinus Martyr ikke havde kiendt vore Evangelier, men brugt et fra dem forskielligt, og hvilke Slutninger man deraf uddrog. Jeg besluttede derfor nøiagtigen at oplyse denne Sag, og foretog til den Ende en meget nøisommelig Undersøgelse. Resultatet samlede jeg i en Afhandling, som blev forelæst ved Landemødet, og trykt i det 1ste Bind af dets „Videnskabelige Forhandlinger“. P. E. Müller sagde i Recensionen af denne Afhandling (Danst Lit. Tid. 1812 S. 493): „Over et for vore Evangeliers Ægthed saare vigtigt Spørgsmaal findes her en skarpsindig, lærd og afgjørende Undersøgelse“. At den fortjener at kaldes afgjørende, tør jeg endnu paastaae, og, hvor lidet den endog kan finde Yndest hos Kritikerne af den nyeste Skole, tør jeg dog haabe, at den er erkiendt derfor af alle sindige Forstere. Det er besynderligt, at Credner (Beiträge zur Einleitung in die biblischen Schriften I. 148) kan forekaste mig, at jeg flere Gange har bygget for meget paa mine Forgængeres Bemærkninger, thi hvilke vare disse Forgængere? de Eldre

havde uden Videre i Justins Anførelser seet vore Evangelier, de Nyere havde næsten Alle antaget et særeget Evangelium; først nylig vare et Par ubetydelige Afhandlinger udgivne i modsat Retning, af hvilke jeg Intet kunde lære, og Hug's Indledning udkom først, da jeg havde endt min Undersøgelse, skøndt førend jeg havde bekiendtgjort den, saa at jeg endnu kunde tage Hensyn dertil.

Allerede længe havde jeg tænkt paa at udgive nogle Prædikener, men Arbeidet dermed havde meget langsom Fremgang. Trivielle Prædikener vilde jeg ikke komme frem med, og selv de bedre, jeg havde, kunde jeg ikke bruge i den Stikelse, hvori de vare skrevne; jeg maatte derfor omarbejde, eller snarere udarbejde dem, og dette vilde ikke altid lykkes. Mangen saaledes udarbejdet Prædiken maatte igien forkastes, derved svækkedes for en Tiid Mod og Lyst, og saaledes gik nogle Aar hen. Omjæder fik jeg 1809 saa mange, nemlig tolv, Prædikener færdige, at de kunde udgiøre et lille Bind. For dette søgte jeg en Forlægger, men kunde i de vanskelige Tider ingen finde; jeg maatte derfor lade dem trykke paa min egen Bekostning. Det synes mig sælsomt, at disse Prædikener dengang bleve beskylde for at være mystiske, men man veed, hvilken forunderlig Brug Trivialiteten stedse gjør af dette Ord; i det Hele tiltalede de den vaagnende christelige Sands, og man fornam i dem dybere Toner, end man var vant til at høre, hvorfor ogsaa min Ven Laub sagde om dem, at de vare „i den store Virkestil“. Det er mærkeligt nok, og et Beviis paa, at Tiderne vare i Begreb med at omstiftes, at disse Prædikener bleve anskaffede for et Læseselskab i Koeskilde. I Førstningen var Affæringen kun langsom, da jeg endnu kun var lidet kiendt i Landet, men efterhaanden opnaaede dog dette Bind tre Oplag.

Under dette Arbejde, og overalt under min hele Virksomhed som Prædicant, søgte jeg at blive mig selv klar i Henseende til min Theorie af Prædikekonsten. Uden just at være bleven færdig hermed, var jeg dog kommen saavidt, at

jeg 1810 kunde ved Landemodet forelæse en Afhandling „om den Kunst at prædike“. Münster havde, som bekendt, strax ved Tiltrædelsen af sit Bispe-Embede, indført den Stik, at der ved Landemodet forelæstes Afhandlinger. I Begyndelsen gik det meget godt dermed, mangen god Afhandling fremkom, og Geistligheden viste temmelig megen Interesse derfor; efterhaanden gik det med dette Foretagende, som med alle lignende, at det sygnede og hendøde, dog ikke saa meget af Mangel paa Afhandlinger, som fordi man hød os dem saa maadelige, at Tilhørerne kiededes derved, og at Censorerne, til hvilke jeg hørte, ikke vel kunde lade dem indrykke i Samlingen, hvis tre udkomne, temmelig store, Bind ingenlunde gjorde Siellands Geistlighed Skam. Min Nabo Provst Engelbreth og jeg hørte til de flittigste Arbejdere. Foruden Afhandlingen om Justinus Martyr havde jeg forelæst et lille Bidrag „om fastsatte Texters Fortrin for frie“, som maaskee indeholder ikke uvigtige practiske Vink, og hvis sex Hovedsætninger neppe ere overbundne af de sex, Harms, dog med al Anerkiendelse, har opstillet derimod (Pastoraltheologie I. 67 ff.) Af større Betydning var Afhandlingen om Prædikekonsten. Tankerne vare temmelig klare, Sproget godt, og jeg var dengang en god Forelæser, saa at Oplæsningen gjorde almindeligt Indtryk, og maaskee var det, som meest bidrog til at gøre mig bekendt i Geistligheden. Det blev mig fortalt, at, da adskillige Præster ved at gaae bort fra Forsamlingen talede om denne Forelæsning, udbrød En af dem: „Ja, han har ogsaa reist udenlands!“ Den gode Mand maa have meent, at der laae megen Wiisdom stult i Udlandet, hvor jeg ikke engang havde været. — Denne Afhandling blev oversat paa Svensk af Dr. Hagberg, dengang Professor i Lund, og af ham lagt til Grund ved hans Forelæsninger over Homiletiken.

Til et større Værk traf jeg i disse Aar kun altfor vidtløstige Forberedelser. Det var nemlig min Hensigt i Tiden at skrive de tre første Aarhundreders Kirkehistorie, og at jeg

til den Ende læste alle de ældre Kirkesædrene, var meget rigtigt og nødvendigt; derimod var det kun tidsspildende, at jeg af dem alle gjorde udførlige Excerpter, uden at raadsføre mig med andre Forfattere, af hvilke jeg kunde see, hvad der var almindelig bekiendt, og derfor ikke behøvede at optegnes, og lære, hvorpaa jeg skulde være opmærksom, og hvilke Tvivl der vare at løse. Det er dette, man ofte har kaldet at skrive Historien af Kilderne, uden at betænke, hvor Meget der hører til at benytte Kilderne tilbørligen, og hvor Lidet man fremmer Videnskaben, naar man ikke benytter, hvad tidligere Forskere have bragt til Afgjørelse eller sat i Dvæstion. I Dvæstion har Planen til hiint Værk fulgt mig giennem mit hele paafølgende Liv, og som Forarbejder hertil har jeg foretaget mange vanskelige Undersøgelser. Endnu for ikke saa mange Aar siden begyndte jeg paa Udarbejdelsen, og Skildringen af den jødiske Stat ved Christi Fødsel (trykt i 1ste Bind af Theologisk Tidsskrift) skulde udgjøre det første Capitel deraf. Hvad der fornemmelig har hindret mig i at fare fort dermed, er den nyere theologiske Kritik, som med saa megen Iver har kastet sig paa at destruere alle Mindesmærkerne fra den christelige Oldtid, at man intet Skridt kan foretage uden ligesom med Baaben i Hænderne at bane sig Veien. Det var mig vel ikke magtpaaliggende at behage disse Kritikere, og jeg vidste, at det var umueligt at overbevise dem, men for redelige Forskere var det dog fornødent at retfærdiggjøre mine Synsmaader. Med Hensyn hertil var det, at jeg blandt Andet udarbejdede Afhandlingen „om de synoptiske Evangelier“ (Theol. Tidsskrift Bind 6); ogsaa høre mine Programmer ved Disputationer herhid, men over disse Forarbejder er Tiden gaaet hen. Naar jeg nu overseer min Skribentbane, er der egentlig Intet jeg beklager, uden at det ikke er lykkedes mig at udføre et større historisk Arbejde. Vel nærede jeg ogsaa i min Ungdom det Haab, at kunne blive Digter, men dertil var jeg ikke skabt; derimod har jeg endnu

den Tro, at jeg kunde være bleven en god Historiestriver, dersom Omstændighederne havde været mig gunstige dertil.

Et andet Arbeide sysselsatte mig i den sidste Tiid, jeg tilbragte i Spiellerup. Jeg havde tidligere til et Forsøg overfjet Brevet til Philippenferne, og ledsaget det med en kort Indledning af nogle Anmærkninger (Landemodets videnskabelige Forhandlinger B. III.). Oversættelsen syntes at behage, det Øvrige blev neppe paaagtet; dog havde jeg blandt Andet anvendt en urimelig Tiid paa at undersøge Betydningen af Ordet „Prætorium“ (1, 13), havde noie giennemstuderet de i sin Tiid derom veglede heftige Stridskrifter, og sammentrængt Resultatet i en kort, og, som mig synes, klar Fremstilling, men maaskee har ikke een Læser stienket denne Frugt af min Tliid nogen Opmærksomhed. Det er ikke gaaet bedre med de øvrige Oplysninger og Bemærkninger, jeg havde anbragt. Smidlertid foretog jeg mig, meest til min egen Belærelse, at behandle samtlige Pauli Breve efter deres Tidsfølge paa samme Maade, og derved efterhaanden at vinde en sammenhængende Forestilling om Pauli Værebegreb og dets Udvikling. Uagtet jeg anvendte al Tliid paa dette Arbeide, tilfredsstillede jeg mig dog kun selv nogenledes ved Oversættelsen, hvilken ogsaa siden kom mig til Nytte, ved Revisionen af det danske Nye Testament; men jeg haabede dog at lægge en Grund, hvorpaa jeg siden kunde bygge, Arbeidet havde en levende Interesse for mig, og det var mig i Dieblirket næsten imod, da jeg blev kaldet derfra ved en giennemgribende Forandring i min Stilling, hvor inderlig jeg endog havde ønsket denne.

Jeg var nemlig længe siden kied af mit spiellerupske Liv. Mine Menigheder bestode med Undtagelse af to Møllere, kun af Bønder, og, skiondt Kirkeforsømmelse endnu ikke var bleven saa almindelig paa Landet, som den siden blev, vare de dog i religiøs Henseende nedfunkne i en Vigegyldighed og Dorstshed, som alle mine Bestræbelser ikke formaaede at overvinde, og jeg var stundom nærved at ønske, at de pietistiske Bevæ-

gelsjer, som vare begyndte paa enkelte Steder i Landet, maatte nærme sig min Egn, for at Conflicten selv skulde vække noget Liv. I Begyndelsen havde Tonen i mine Prædikener været noget Nytt, og jeg fornåm dog mangen Gang med Glæde, at den gjorde Indtryk; nu var den bleven mine Tilhørere noget Sædvanligt, og jeg hørte næsten aldrig nogen Gienlyd deraf. Jeg havde virkelig megen Kierlighed for Bondestanden, jeg havde hos den fundet mange Dyder, som jeg agtede og ærede; men i disse Aar forværredes den fiendeligen. De høie Kornpriser bragte Gaardmændene, fra hvilke Tonen i Sognene gik ud, Velstand, men dermed ogsaa Hovmod og Uhyt til Vediggang og tilbeels til Sviir. De unge Karle vare for det Meste i Krigstjeneste, og man maatte derfor hielpe sig med de saakaldte Halvkarle; en ung Dreng, som nylig var bleven confirmeret, kunde saaledes betinge sig en hoi Lon, som han for det Meste anvendte paa slette Maader, og Huusbonderne maatte stikke sig i Meget, fordi de, naar de jøge en slet Karl bort, Ingen kunde erholde i hans Sted, og sædvanligen vare for magelige til hellere selv at giøre en Karls Gierning, end at taale mangehaande Uvæsen i deres Gaarde. Med Karlene fordærvedes Pigerne, og Uorden, Uhygighed og Trods bleve almindelige. Den største By i mit Annex var fra gammel Tiid af bekiendt for en slet Tænkemaade; nu tiltog Ryggeløshed, Klammerie og Slagsmaal saaledes, at jeg ofte be-
tragede det med dyb Bekymring.

Min Bekymring var imidlertid ingenlunde blot over mine Menigheder, men ogsaa over mig selv, idet jeg saare vel følte, at jeg ikke var ret vel stiftet til Landsbhypræst. Det fattedes mig for meget paa praktisk Duellighed til fra denne Side at kunne vinde Agtelse, og skøndt jeg vel ved enkelte Veiligheder ikke uden Virkning paatalte Uordener, forstod jeg dog ikke ret den vigtige Konst at kunne imponere. Menighederne havde mig vel fier, men det krænkede mig mangen Gang, naar jeg saae, hvor uwillige Mange viste sig ved at yde mig de Tjenester, som almindelig hdes Præsterne, fordi

de vel vidste, at jeg ikke vilde hævne denne Uvillighed. Min huuslige Forfatning var vel i det sidste Aar bleven lettet, i det Doden havde skilt mig ved min hidtilsværende, meget beqværlige Huusholderske, og jeg i hendes Sted havde faaet et stille, fredeligt Fruentimmer. Men hun var en simpel Pige, og vilde ikke spise med ved Bordet, saa at jeg selv ved Maaltiderne ikke havde et Menneſte at tale med, og denne totale Censomhed, som til daglig Brug kun afbrødes af fiedsommeligt Brøvl, blev mig efterhaanden altfor trykkende, og næsten smertelig.

Allerede flere Aar tilbage havde jeg et Dieblit tænkt paa at søge det dengang ledige Gjentofte Præstekald for at være nærmere ved mine Venner og at have nogle dannede Menneſter blandt mine Tilhørere, men dette opgav jeg snart. Derimod gjorde jeg mig Umage for at naae det 2det Capellanie ved Frue Kirke, som sidst i 1807 blev ledigt, men dette Embede blev ikke besat, fordi Kirken var afbrændt. Det var imidlertid at vente, at om ikke lang Tid et eller andet saadant Capellanie i Kiøbenhavn vilde blive ledigt; dette vilde jeg oppebie, inden jeg lagde andre Planer, thi i Spiellerup vilde jeg ikke blive. Omsider bleve et Par Bispestole vacante, og det var at forudsæe, at derved en Udsigt vilde aabne sig for mig; men det gik i den Tid meget langsomt med Besættelsen af geistlige Embeder, to Mænd skulde oprykke, før der kunde blive Plads for mig, og saaledes maatte jeg tilbringe det Meste af et Aar i denne Spænding.

Som det stedse har været min Lod at gaae ene, saaledes gik det mig ogsaa ved denne vigtige Forandring i mit Liv. Det bekymrede mig aldeles ikke, at de Fleste ikke kunde begribe, hvorledes jeg i de daværende Tider kunde bytte et godt Landsbykald med dets gode Tiende og skønne Uvling mod et fattigt Capellanie i Kiøbenhavn, hvor Pengene daglig bleve slettere, og alle Embedsmænd tungt følte Tidens Tryk. Men ogsaa mine Nærmeste vare min Beslutning imod. Min Fader ansaae Kiøbenhavn for et Sodoma, og meente, at i

Landsbyerne levede man i Ustydighed og Keenhed. For at dæmpe ham fortalte jeg, hvad nylig havde tildraget sig i Spiellerup, at nemlig en Pige, der havde været opdragen som Barn hos et Par aldrende Gaardmandsfolk, svarede Madmoderen, der bebreidede hende, at hun gik ud om Natten: „Jeg skal kun gjøre min Gierning om Dagen, Natten er min egen“. Min Broder følte de Byrder, hvorunder han leed i det store Samqvem med Mennekter, hvori han levede, og meente, at den landlige Ro var et usfatteerligt Gode. Jeg spurgte ham, hvorledes han, der var et saa selskabeligt Menneſte, meente at ville være tilmode, dersom han skulde gaae ganske alene ude i en Præstegaard. Dertil svarede han, hvem det egentlig var Melancholien, der ikke tillod at være ene: „Ja jeg vilde sætte mig paa en Steen ude paa Kirkegaarden, og rive Haaret af mit Hoved“. Værst imod mig var Fru Rahbek. Hun havde nu engang sat sig i Hovedet, at Spiellerup var det meest idealske Sted i Verden, at mit Liv der var det værdigste, et Menneſte kunde føre, Dngivelsesne de, der meest stikke sig for mig, at jeg vilde blive et ganske andet Menneſte, naar jeg kom ind i det københavnske Liv, og derfor indeholdt hendes Breve ofte bittre Udfald imod mig, fordi jeg kunde have Lyſt til en saadan Forandring, hvilket hun mangen Gang var tilbøielig til at tilskrive en blot Forfængelighed.

Jeg selv var ikke uden alvorlige og tildeels urolige Tanker, naar jeg i Forventningens lange Tiid gik i min Ensomhed, og overveiede min Fremtid. I Grunden vare mine Sognefolk mig tierere, end jeg dem, og jeg følte, at det er et meget fast Baand, der knytter en Præst til hans Menighed, og at det kun var med Smerte, jeg kunde sønderrive det. Jeg skulde forlade et Sted, hvor jeg vel havde lidet meget, hvor jeg ikke kunde ønske at blive, men hvor jeg ogsaa havde lært Meget, og nydt meget Godt, især mange Vinteraftener i uforstyrret Ro, som jeg ikke let kunde vente at finde saaledes igien; forlade Dngivelser, til hvilke jeg saalænge var

vant, og begynde et Liv forfra. Og hvorledes vilde det gaae mig i Kiøbenhavn? Vilde min Personlighed være stikket til at skaffe mig Yndest: vilde jeg som Prædicant kunne tilfredsstille, saa at jeg ikke skulde prædike for tomme Stole, og at jeg kunde retfærdiggjøre min Beslutning for de Mange, der badtede den? Jeg kunde undertiden om Natten vaagne op i Forstrækkelse ved Tanken om, at jeg skulde træde op paa en kiøbenhavnsk Prædikestoel for de mange, fremmede Menneſter, mellem alle de forskiellige Domme. Alligevel vaklede min Beslutning ikke noget Dieblit; jeg vidste altfor vel, at min rette Plads ikke var i Spiellerup, og at jeg maatte forsøge at finde en anden.

Omsider blev det Embede ledigt, jeg altid helst havde attraaet. Grev Moltke skaffede mig en meget naadig Audients hos Kongen; jeg havde kun tvende Concurrenter til Embedet, den Eine den ordinerede Katechet ved Kirken, den Anden en Præst ude i Landet, som vel havde giort nogen Skoleblæst, men ellers var meget ubetydelig, og under 13 December 1811 blev jeg beskikket til 1ste rejserende Capellan ved Frue Kirke i Kiøbenhavn. Dette er det eneste Embede, jeg har søgt — thi Kaldelsen til Spiellerup var egentlig en privat Sag — alt Andet, hvad jeg er bleven, har søgt mig.

Afgjørelsen var nu kommen, og mit Sind var roligt. Jeg ilede til Kiøbenhavn for at finde en Bopæl og træffe fornøden Aftale, derpaa igjen tilbage for at holde Juul. Da kom Skilsmisſens Uger, i hvilke der dog kun levedes mig liden Ro til veemodige Tanker, deels formedelst Nytaars-Forretningerne, der skulde afgjøres før min Vortreise, deels formedelst Afſkeedsgilder hos mine Venner i Eggen. At de fattige græd, rørte mig mindre, fordi deres Lærere ikke saa meget udsprang af Kierlighed til mig, som af Sorg over deres eget materielle Tab; men mangt et trostyldigt Ord gif mig dybt til Hierte, saasom da en gammel Bonde rakte mig Haanden, og takkede mig for den Tid, „vi havde levet ærligt og christeligt sammen“.

Den 17de Januar 1812 holdt jeg min Afskeedsprædiken. Det var meget ondt Veir, og skøndt der var en smuk Forsamling i begge Kirker, havde jeg dog ventet Flere, og meente deri at see et Bevis paa, at Skilsmisjen dog ikke gif mine Sognefolk saaledes til Hierte, som mig selv. Vi, der vare tilstede, forlode Kirkerne i en meget alvorlig Stemning.

Jeg forblev endnu otte Dage i Spiellerup, og det var en besynderlig Følelse, hvormed jeg den paafølgende Søndag gif som en blot Tilhører i den Kirke, hvor jeg saa mange Aar havde prædikeret, og hørte den gamle Provst efter Skik og Brug forkynde Embedets Vacance og tale ganske berømmelige Ord om den fratrædende Lærer, „som ikke blot havde beflittet sig paa at lære vel, men ogsaa paa at leve vel“. Derpaa drog jeg bort for at overtage mit nye Embede; men da jeg endnu maatte beholde Præstegaard og den hele Bedrivt til henimod Naadensaarets Udløb, afslagde jeg endnu jævnlig et Besøg i Spiellerup paa et Par Dage, indtil jeg i Efteraaret holdt Auction, og derefter ganske forlod den øde Gaard. Jeg saae den først igien mange Aar senere i Naadensaaret efter min Eftermand, og da var Alt saa forfaldet, forrøget, forqvaklet og tilgroet, at det gjorde et meget uhyggeligt Indtryk. Desto kiere var det mig, da jeg som Biskop visiterede i disse mine første Menigheder, at finde, at den nuværende i alle Henseender dygtige Sognepræst havde bragt Huus og Haber i en skøn Stand, og indrettet Alt meget bekvemmere og smukkere, end det var i min Tiid.

Femte Afsnit.

Embedsstillinger i Kjøbenhavn.

Det er mange Aar og mange forskiellige Stillinger, jeg indbefatter under dette Afsnit; men jeg er længe siden kied af denne Sysselsættelse med mig selv og af et Arbeide, hvorpaa jeg ikke har Øyst til at anvende den Gliid og Konst, hvorved man alene kan have Glæde af sine Frembringelser. Da tillige mit paafølgende Liv saa at sige er ført for Verdens Dine, og de Menneffer, med hvilke jeg kom i nærmere Forbindelse, enten endnu leve, eller dog endnu ere almindelig bekiendte, vil jeg her indskrænke mig til et kort Omrids, og maaskee dvæle ved et eller andet Punct, som kan kræve nøiagtigere Oplysning.

1812 paa Fastelavns-Søndag, som dette Aar indtraf meget tidligt — jeg troer den 7de Februar — holdt jeg, efter Søndagen forud at være indsat af Stiftsprovst Clausen, min Tiltrædelsesprædiken til Aftensang for Frue Menighed, men hvis Kirke var afbrændt, og som derfor alternerede med Trinitatis Menighed i dennes Kirke. At Prædikenen, som

efter Dagens Medfør handlede om Daaben, i dogmatisk Henseende er meget utilfredsstillende, bebreider jeg mig mindre, efterdi de Spørgsmaal om dette Sacrament, som siden have sat vor Kirke i saa stor Bevægelse, dengang aldeles ikke vare vakte; men jeg følte godt, at den ogsaa havde andre Mangler. Fremstillingen var paa nogle Steder uklar og maaskee noget tør, Prædikenen var for lang, og især var jeg selv meget utilfreds med det mundtlige Foredrag. Jeg har ovenfor sagt, at jeg stedsje har fundet Trinitatis Kirke ustiftet for min Stemme, den var mig for klangløs, jeg kunde der ikke give min Røst den tilbørlige Fylde, og ved de Vanskeligheder, jeg havde at overvinde, fik mit Foredrag mangan Gang noget Slæbende, som man i de Aar ofte har forekastet mig, men som jeg ikke kunde afhjælpe. Den første Gang forlod jeg Prædikestolen meget misfornøiet med mig selv, og skøndt et Dagblad sagde, at Prædikenen af den meget talrige Forsamling var hørt med meget Bifald, troer jeg dog ikke, at den frembragte synderlig Begeistring. Alligevel fandt jeg næste Gang Kirken ligesaa fuld, jeg vænnede mig efterhaanden til den, og jeg behøver ikke at sige, at jeg i de 16 Aar, jeg har prædiket der, har havt saamegen Glæde og Betsignelse, som en Prædicant kan ønske sig. Jeg har stedsje havt den Lykke at have et betydeligt Auditorium og af forskjellige Stænder. Naar jeg ofte har bebreidet mig, at jeg mindre talede de lavere Classer til Opbyggelse, end jeg maaskee burde, da har jeg ogsaa havt trøstelige Beviser paa, at dette dog ikke ganske var Tilfældet; jeg havde mange simple Borgere og Haandværkere blandt mine stadige Tilhørere, mine trykte Prædikener og Betragtninger, som dog ere mindre populære end mine Foredrag i Kirken, have fundet Vei til Bøndergaardene saavel som til Dagligstuerne i de mere Dannedes Huse; og det var mig meget rørende, da engang en Huusmoder fortalte mig, at hendes Tienestepige, efter at have hørt en Prædiken af mig, havde selv angivet sig for en Uredelighed, hvortil hun af en Medtjenerinde var bleven forledt.

Tidernes Tegn vare blevne anderledes, end de kort tilforn vare, og jeg er langt fra at tilskrive mig det Omsving i den religiøse Tænkemaade, som ved den Tid foregik. Mange sammenstødende Aarsager havde beredt Veien, og det var maaskee ved Steffens, at den glødende Ild først begyndte at opblusse i klarere Lue. Derimod haaber jeg at turde sige, at jeg har bidraget dertil, bidraget til, at den christelige Overbeviisning hos Mange blev renere, klarere og fastere, og at det har været mig forundt at have nogen Andeel i, at i en Række af Aar Vantro og Nationalisme mere og mere forstummede, og at Christus blev bekiendt med fuldere Bryst, hvorved vistnok desværre ogsaa mangehaande Udsfielsler vare uundgaaelige. Paa mange af de yngre Præster have mine Prædikener indvirket, skøndt ikke Alle af disse ere blevne paa den Wei, jeg havde anvist dem.

Hvor forskielligt endog mine Prædikener lykkedes, og hvor misfornøiet jeg endog selv ofte med god Grund var med dem, havde jeg dog den Tilfredsstillelse efterhaanden at samle omkring mig en Kreds af de forstandigste og i enhver Henseende ønskeligste Tilhørere, Staden kunde tilbyde. Det overrastede mig, at Philosophen Treschow, hvem jeg dengang personlig var ganske ubekiendt, var iblandt de Første, der søgte min Skriftestoel. Ellers, hvor mange Tilhørere jeg endog havde, gif det langsomt med at samle en egentlig Menighed, der holdt sig til mig som en Sielesørger. Min ældre Collega havde megen Yndest i Menigheden, og i den lange Vacance i Anledning af den forrige Stiftsprovsts Udnævnelse til Biskop var det Meste af, hvad der var at arve — som ikke var ret Meget — tilfaldet ham. Jeg havde i det første Halvaar slet ingen Confirmander, i flere af de paafølgende Aar kun faa, indtil det næsten paa eengang vendte sig anderledes, og Tallet efterhaanden næsten blev større, end jeg kunde overkomme. Desværre har jeg ikkun kunnet vedligeholde nøiere Forbindelse med faa af de Familier, der saaledes sluttede sig til mig, og af de 22 til 2300

Mennesker, jeg har confirmeret, ere vistnok de Fleste adspredte, uden at jeg har kunnet følge deres Vei. Men til Mange er jeg ogsaa giennem Kirken traadt i et Forhold, som er blevet varigt, og har skienket mig de skønneste Glæder. Naar jeg her i Særdeleshed nævner General Hegermann-Lindencrones Familie, da er det, fordi denne Familie var en af de første, der paa denne Maade kom mig imøde, fordi den giennem den hele Række af Aar er bleven mig tro, og fordi jeg i Fru Louise Hegermann-Lindencrone har fundet et af de ædleste, fortræffeligste Væsenet, jeg har kiendt. Mandrig og af et dybt poetisk Gemyt, havde hun tidlig forsøgt sig i Digtekunsten, men dengang i uheldige Tider og under uheldig Veiledning. Af hendes modnere Frembringelser ere der nogle, som vel forviente en almindeligere Paaskjønnelse, end de have fundet. Men beundringsværdigt var det, hvor lidet den Forsængelighed, der ellers menes især at ledsage Damer paa Forfatterbanen, formaacede at trænge ind i hendes rene Siel; der var hos hende kun liden Tale om hendes Arbejder, hun fortorneedes ikke, naar hendes Venner havde Noget at udsætte derpaa, eller modtog de svagere med Kulde; og hendes Hang til digterisk Sysselsættelse fløvede aldrig i hendes Hierte Hustruens, Datterens, Moderens eller Venindens ømmeste og trofaste Følelser.

Det fattedes mig saaledes ikke paa Opmuntring paa min præstelige Løbebane i Kiøbenhavn, og jeg maa endnu tillade mig at opbevare et Vidnesbyrd fra min Fremtrædelses første Tid, fordi det hidrører fra en Mand, der siden ikke har viist sig meget villig til at rose, hvad der var Dansk, nemlig fra Dahlmann, som til en af mine Venner sagde om mine Prædikener: „So Etwas haben wir in Deutschland gar nicht“.

Men det var ogsaa i mit Embede, og tildeels i mine Studier, at jeg fandt min mest Glæde. Jeg levede ogsaa i Kiøbenhavn meget censomt. Vel stødte jeg ikke Selvfabeligheden fra mig, naar den søgte mig, men jeg søgte den ikke, morede mig undertiden, tiedede mig ikke sielden i de større

eller mindre Selskaber, hvori jeg kom, men trak mig dog meget gierne tilbage til mit eensomme Hiem, og af jævnlige Dmgangsvener havde jeg egentlig kun min Broder og Carl Heger. Jeg havde nogle smaa, men lyse og hyggelige Værelser paa Gammel Torv, hvor jeg for det Meste tilbragte Eftermiddagen og ofte tillige Aftenen uforstyrret. Jeg boede i øverste Etage, mine Vinduer vendte imod Byen, hvis Larm jeg hørte som under mine Fødder, uden at den kunde forstyrre min Ro; mangen Gang saae jeg i stille Sommernætter Dagstøret bryde frem bag Tagene, eller hørte Vandspringets Pladsen, som stedse har været mig en kær Lyd. I denne Eensomhed havde jeg nu mange gode Timer, men min Sielstilstand var ogsaa ofte, hvad Fenelon kalder „en bitter Fred“, hvilken Tilstand overalt er mit af Naturen hypochondriske Sind temmelig nær. Det er ikke Bitterhed over Verden — skøndt denne ogsaa stundom kan komme til — men det er et Jeg-veed-ei-hvad, som gyder nogle Draaber Malurt i ethvert Glædens-Væger; det er en Vængsel, som alle dette Livs Goder ikke kunne tilfredsstille, og som i tidligere Aar fortærede mig, indtil Evangeliet bredte sin Fred over Bitterheden.

Det var mig vistnok meget glædeligt og trøstende, naar jeg med min Prædiken havde nogenledes fyldestgjort mig selv, og turde troe at have fyldestgjort mine Tilhørere; jeg har ogsaa ofte haft Anledning til at tænke paa et Udsagn af Luther: „Wie oft habe ich, wenn ich von der Kanzel hinabsstieg, mich selbst angespieen und gesagt: Pfui, welche elende, garstige Predigt hast du gemacht. Und dann haben die Leute gesagt, ich hätte lange nicht so schön gepredigt“. Men mangen Gang havde jeg ikke denne Trøst, og, da man ofte ikke veed, om Manglerne ved et Arbeide hidrøre fra Efterladenhed eller fra Uduelighed, turde jeg ingenlunde altid berolige mig med, at jeg ikke havde kunnet gjøre det bedre. Overalt faldt, uagtet man ofte har sagt mig, — hvorom man i Grunden Intet vidste, — at jeg arbeidede med megen Lethed, Opfin-

delsen og Udarbejdelsen af mine Prædikener mig dengang endnu for det Meste meget svær.

Disse indvortes Anfægtelser gik mig langt dybere til Hjerte, end de udvortes, paa hvilke der heller ikke manglede. Det rørte mig ikke, at Nogle af den halvdannede Klasse fandt mine Prædikener uforstaaelige, eller at Rationalisterne, og deriblandt Nogle af mine Colleger, klagede over, at jeg prædikede saa dogmatisk; dem havde jeg ikke ifinde at gjøre det tilpaa. Mere ærgrede det mig, naar Saadanne, der gavede sig ud for at være, hvad Iffland kalder „brillante Christne“, yttrede Tvivl om min Retteenhed. Jeg fik anonyme Breve i den pietistiske Retning, som undertiden vare ondskabsfulde nok; Enkelte kom ogsaa til mig for at formane mig, og en ellers fornuftig Mand havde jagt: „Man veed ikke ret, hvad Mynster troer“. Denne Mand stod under stor Indflydelse af Grundtvig.

Grundtvig var en Søstersøn af min Stiffader, men var først kommen til Byen, efterat jeg havde forladt min Faders Huus, saa jeg kun havde seet ham der enkelte Gange i et Aftenselskab. Da der stedsse i dette giestfrie Huus kom nogle Landsby-Fætttere tilhøne, af hvilke de Yngre vare lige saa forlegne mod mig, som jeg mod dem, saa havde jeg egentlig ikke bemærket ham. Det har flere Gange været Tilfældet, at, naar en Anden har anslaaet en ny Tone, har Grundtvig med stor Iver istemmet med. Da Dehlensschläger havde stemt sin nordiske Harpe, fik Grundtvig ogsaa en saadan, og dengang hedte det: „Ikun dybt i Norden har jeg hjemme“. Da jeg havde skrevet mod Bojsens Liturgie, fremtraadte Grundtvig i Fallesens Maanedsskrift med en Afhandling „Om Religion og Liturgie.“ Denne Afhandling var vistnok meget umoden, men den røbede dog Anlæg; jeg for min Deel havde godt Haab om den unge Forfatter, skøndt han havde benyttet Veiligheden til at frakiende mig al poetisk Sands, fordi jeg havde ment, at ved Barmendaaben burde Spørgsmaalene ikke henvendes til det spæde Barn. „Nordens

Mythologie" var i sin første Skikkelse upaatvilelig et aandfuldere Skrivt, end det blev i den anden meget forøgede Udgave, men det viste ogsaa Forfatterens Vilkaarlighed og Mangel paa Kritik. Da jeg havde udgivet min Samling af Prædikener, kom Grundtvig med sin Dimisprædiken, der kun blev mærkværdig derved, at den gav Kiøbenhavns Geistlighed Anledning til at prostituere sig ved at indgive Klage derover. Det sidste Aar, jeg opholdt mig i Spiellerup, kom Grundtvig en Dag til mig fra Udby, hvor han dengang var Capellan. Der kom just andre Fremmede til mig, men jeg fandt dog Velighed til et Par Timers Samtale, som aldeles ikke opbyggede mig. Samtalen handlede mindst om religiøse Gienstande, men fornemmelig om Poesi og de græske Tragoedier, og jeg havde riig Anledning til at forundre mig over den Næthed, hvormed han dømte om Ting, han aldeles ikke kiendte. Det er naturligt, at Grundtvig fandt mig kold og ikke aaben imod ham; jeg fik virkelig ikke mindste Lyft til en nærmere Forbindelse.

Nu sendte Grundtvig mod Slutningen af 1812 mig et Brev, hvori han fortalte, at hans Venner havde indberettet ham om nogle meget skønne Prædikener, jeg havde holdt, men ogsaa om saadanne, der syntes betænkkelige; derefter havde han selv hørt mig, jeg havde talet om Troen, men jeg havde skildret en Tro, som kunde finde Sted „uden den skrevne Aabenbaring“ (dengang gjaldte altsaa endnu Skrivtprincippet); og nu spurgte han mig: „Hvad er Deres Hiertensmening om Bibelen og om Troen paa Christum?“ Mit Svar var meget alvorligt. Faa Dage efter modtog jeg atter en meget lang Skrivelse, der var affattet i en anden Tone; den indeholdt intet Fornærmeligt. Han begyndte med, „at der er en Stemme i ham, som aldrig lyver, og at den lovede ham god Modtagelse dennesinde, ligesom den sidst forkyndte Brede“; men man kiender Grundtvigs Prophetier, de pleie ikke at gaae i Opfyldelse, og saa lidet som dette Brev kunde vække nogen Brede, saalidet kunde det dog indbhyde til nær-

mere Forhandling. Da han tillige havde henviist til sin nys udgivne „Verdens-Krønike“, hvoraf han haabede, at jeg „vilde lære at kiende ham lidt bedre, end hidtil“, saa vilde jeg først læse dette Skrivt, men efter dets Læsning følte jeg endnu mindre tilbøielig til at fortsætte denne Brevvevling. Da imidlertid Grundtvig havde yttret, at saafremt „jeg vilde skrive offentlig imod ham, skulde det gjøre ham meget ondt, thi da forudsaae han, at Christendommens Fiender vilde juble, og det gode Navn bespottes“, saa turde jeg ogsaa fra hans Side haabe mig befriet fra noget offentligt Angreb. Virkelig forblev det ogsaa i mange Aar ved dette Sammenstød.

Kort efter min Tiltrædelse i Kiøbenhavn havde jeg tvende Tilbud om en forandret Stilling.

Det ene kom fra Prinds Christian, som ved Grev Dannefskiold lod mig anmode om at ville være Opdrager for hans Søn, vor nuværende Kronprinds. Skøndt jeg paaastjønede den mig viste Tillid, fristede Tilbudet mig dog aldeles ikke, og jeg var kun i Forlegenhed med, hvorledes jeg paa en god Maade skulde aflaae det. Jeg bad derfor Grev Dannefskiold om at undskyldte mig paa bedste Maade. Noget Tiid efter havde jeg en Audients hos Prindsen, hvor Sagen vel blev omtalt, men, da jeg yttrede, at jeg ikke følte mig stiftet til at være Opdrager, blev der ikke trængt videre ind paa mig.

Det andet Tilbud var en Vocation som Professor i Theologien ved det nyoprettede Universtitet i Christiania, hvorom Geheimeraad Walling havde at handle med mig. Ogsaa her kunde jeg ikke være i Uvisshed, om jeg skulde forlade en Stilling, som jeg saa længe havde attraaet, og hvori jeg fandt mig aldeles tilfreds, for en anden, hvortil jeg manglede mange Reqviziter, og ikke følte mindste Drivt. Men mærkeligt var det, at Grev Woltke allerede dengang sagde

mig: „Vogt Dem vel, thi det er meget uviist, hvorledes det bliver med Norge“.

Derimod kunde jeg ikke aflaae Biskop Münter at overtage Posten som Docent i Psychologien ved Pastoral-Seminariet, der var bleven ledig ved nuværende Biskop Ulgaards Forslyttelse. Vel fandt jeg det mindre hensigtsmæssigt, at der skulde læses Psychologie ved Seminariet; jeg havde heller ikke gjort noget særdeles Studium af denne Videnskab; men jeg haabede dog at kunne bibringe Tilhørerne Noget, som kunde være dem interessant og nyttigt. Det traf sig, at der just paa en Auction var en Mængde af Psychologier, gode og flette, at faae, og jeg anvendte megen Flid paa Udarbejdelsen af disse Forelæsninger, som jeg holdt to Timer om Ugen. I de følgende Curfus føiede jeg naturligviis Meget til, og et Par Aar senere omarbejdede jeg dem ganske, men vænnede mig tillige efterhaanden til det frie Foredrag fra Kathedret. Jeg havde samlet Meget i disse Forelæsninger, mener ogsaa, at de tvende Afhandlinger „om Begrebet Tro“ og „om Drivterne“, som ere fremgaaede af dem, vise, at de ikke vare tomme eller trivielle: og i Forstningen i det mindste veed jeg ogsaa, at Candidaterne fandt Behag i dem. Men jeg har saavel her, som ved Confirmand-Underviisningen, gjort den besynderlige Erfaring, at man ikke blot, som det forstaaer sig, i enkelte Timer kan være mindre disponeret, end i andre, men at ogsaa et heelt Curfus kan blive mindre heldigt. Skøndt ingen Tvang bandt Tilhørerne, da Attesterne dengang kun bleve udførte af Dem, der forestod Dvelserne, havde jeg dog de fleste Aar ret stadige Tilhørere. Senere, da den Hegelske Philosophie fandt saa stærk Indgang, fordrede maastee Udskillige ogsaa her en Hegelsk Psychologie, hvilken jeg hverken kunde eller vilde præstere. Jeg fortsatte disse Forelæsninger endnu som Biskop, men havde allerede gjort Forslag til, et de maatte bortfalde, og den mig derfor tillagte Gage af 200 Rbd. anvendes paa en for Seminariet hensigtsmæssigere Maade, da man pludselig i et Dagblad gjorde et

heftigt Angreb paa mig i denne Anledning. Det skeer ikke fielden, at Folk, der ville gjøre sig vigtige, naar de vide, at en Forandring ved en offentlig Indretning forestaaer, kaste sig over Indretningen, for at det skal synes, som om det var dem, der havde bevirket Forandringen.

Et andet Arbeide paalagde Biskop Münter mig, som vel kun var af lidet Omfang, men havde vidtløftige Følger, nemlig at udarbeide en ny Oversættelse af Luthers lille Katechismus. Jeg har andensteds forklaret, hvor nødvendig en ny autoriseret Udgave af denne Katechismus var, i det enhver Bogtrykker, der vilde fortjene Noget ved et nyt Oplag, tillod sig de vilkaarligste Forandringer, ja endog Geistlige i anseelige Stillinger ikke undsaae sig ved saaledes at forqvæle Bogen, at den næsten blev ukiendelig. Det er ligeledes der forklaret, at denne Udgave ikke kan eller skal bære mit Navn, thi saavel Biskoppen som det theologiske Facultet vare paa Raad med, og den endelige Bestemmelse tilhørte ikke mig. Vi bleve let enige om, at man her nøie burde holde sig til Luthers Text, og, skjøndt det vel kan være, at nogle af de senere Forandringer og Tilfætninger hidrøre fra Luther selv, eller ere billigede af ham, saa kunde herom dog ingen Visshed have, og vi besluttede derfor at holde os til den oprindelige Text i den ældste Udgave, der kunde erholdes, og som maaskee virkeligen er den første. I Oversættelsen kunde man gierne mere have fulgt den gamle danske, thi — for i Forbigaaende at erindre dette — det er mærkeligt, hvor vel vore Reformatorer, som ellers ikke vare Mænd af udmærkede Aands-gaver, forstode at behandle det danske Sprog. Derom vidner, foruden Katechismus, ogsaa den saakaldte Christian den Tredies Bibel og Alterbogen, hvori ogsaa de Collecter, der ere oversatte, ikke blot ere i reent Dansk, men ogsaa falde fortræffeligt i Mesningen. Men skjøndt saaledes Mere af den gamle Oversættelse gierne kunde have været benyttet, blev det dog anseet rigtigere at følge Luthers Text, saavidt Sproget tillod det, ganske ordret. Saaledes meente man at

affkære alle Indvendinger, og det lod sig heller ikke indsee, hvad der kunde indvendes imod at levere denne lille Bog, der er symbolist i vor Kirke, i en ganske ordret Oversættelse efter den oprindelige Text. Men herved var det rigtignok forudsat, at Modstanderne skulde have og bruge Forstand, og at denne Forudsætning var urigtig, viste sig siden tilstrækkeligen. Dog varede det mange Aar, før Striden herom brød løs, thi vel erfarede det, at Grundtvig var meget utilfreds, og jeg ventede længe paa et offentlig Angreb, men jeg ventede forgievet; formodentlig fandt han det endnu ikke Tiid til at lade det komme til et aabenbart Brud.

Oprettelsen af det danske Bibelselskab gav Anledning til at Biskop Münter, Professorerne P. E. Müller, J. Møller, Thorlacius, Brøndsted og jeg sammentraadte for at foretage en Revision af den danske Oversættelse af det nye Testament, hvortil vi senere, efter indsendt Prøve, bleve officielt autoriserede. Der var kun et Møde i Begyndelsen, hvori en afvigende Mening om en moderne, saakaldet friere Oversættelse vilde gjøre sig gjeldende, dog egentlig kun fra eet Medlems Side; men vi bleve snart enige om, at den gamle Tone altid skulde beholdes, og at den gamle Oversættelse ikke uden Fornødenhed skulde fraviges. Da vi saaledes vare enige om Grundsætningerne, vare vore Møder meget behagelige; de forskjellige Meninger om enkelte Steder bleve kortelig discuterede, og derefter afgjorte ved Stemmesfleerhed, og ingen ubehagelig Conflict fandt nogensinde Sted. Men da vi kun samledes to Timer ugentlig, skreed Arbeidet kun langsomt frem, og blev først fuldenbt 1819. At jeg har haft bethdelig Andeel i denne Revision, vedkiender jeg mig med megen Fornøielse, skøndt jeg paa den anden Side ikke kan paatage mig Ansvar for Enkelthederne, da jeg her ofte blev overstemt. Da den reviderede Oversættelse kom for Lyset, fandt den, saavidt vides, næsten almindeligt Bifald; ikkun Grundtvig omtalte den med sin sædvanlige Haan, men da han kort efter i en Samling Prædikener leverede en Oversættelse af Texterne paa

sin egen Façon, og denne Oversættelse beshynderligt nok, var ganske moderne og plat, og derfor ingen Indgang fandt, bortfaldt videre Indsigelse. Jeg maa endnu tilføie, at Theologerne i Commissionen vare aldeles villige til ogsaa at foretage Revisionen af det gamle Testaments Oversættelse, men Kongen vilde dengang ikke give sit Samtykke dertil. Denne Uvillie beroede paa en Misforstaaelse, i det Kongen havde Noget imod, at det Gamle Testament blev udbredt i Almue; men dette blev ikke forhindret ved Vibeholdelsen af den gamle Oversættelse.

Endskjøndt mit Embede dengang levede mig endeel Tiid, blev denne dog for en stor Deel udfyldt ved de nævnte Arbejder. Dog skrev jeg i disse Aar min Afhandling „Om Lesjings Nathan den Vise“, som blev forelæst i det standnaviste Selskab, desuden Afhandlingen „Om Apostelen Peters første Ophold i Rom“, forelæst ved Landemodet, udgav 1815 det andet Bind af mine Prædikener, og, da det theologiske Facultet havde indbudet mig til i Anledning af Kongens forestaaende Salving, som først var bestemt tidligere, at concurrere til den theologiske Doctorgrad, maatte jeg i al Hast udarbejde min Disertation: *De ultimis annis muneris apostolici a Paulo gesti*, som jeg dog først 1815 kom til at forsvare. Jeg havde ikke talet Latin siden den Dag, da jeg tog Embedsexamen, altsaa i mere end 20 Aar, og da jeg kom paa Kathedret, og havde holdt min Tale, som forud var skreven, faldt det mig under den første Opponents Tiltale ind „Hvad om du nu ikke kunde svare eet eneste Ord!“ Men det lykkedes dog ret godt, og jeg modtog endog af gode Latinere Lykønskninger over det heldige Udfald af Disputatsen.

Aaret 1815 bragte mig noget langt Vigtigere og Glædeligere end Doctorgraden, nemlig min kære Hustru. Jeg havde

i disse Aar ofte havt Anledning til at komme i Biskop Münters Huus, og en Familie-Forvikling, hvor min Medvirkning blev begiært, bragte mig i nærmere Forbindelse dermed. Jeg kom saaledes i nøie Bekjendtskab med hans ældste Datter Maria Frederikke Francisca (Fanny). Jeg fandt her, hvad jeg saa længe forgieves havde søgt, et Væsen, der elskede mig, og uden mindste Tvivl hengav sig til mig. Hun gav mig sit Fa i et Vindue i den Gaard, hvori jeg siden kunde føre hende tilbage, og den 21de Juli blev vor Bryllupsdag. Hun var dengang endnu ikke 19 Aar gammel, henved 21 Aar yngre end jeg, men hun havde allerede giennegaet adskillige Prøver, og jeg har aldrig havt Anledning til at klage over, at jeg havde fundet en for ung Hustru. Der som det med Rette anses for det Heldigste, naar Mand og Hustru ere af noget forskielligt Temperament, saa at den ene desto mere kan hjælpe paa den Andens Mangler, da fandt dette Sted i vort Egteskab. Hun var hurtig, naar jeg var langsom, hun var levende og selskabelig, naar jeg var dørst og tilbagetrukken, jeg bragte maaskee undertiden nogen Ro, naar hun var heftig, og af alle Overeensstemmelser og Forskielligheder fremkom et meget lykkeligt Samliv. Nu takker jeg hende for over 31 Aar, i hvilke hun har stienket mig utallige Glæder, hvori vi ogsaa have deelt mange Sorger, for den klare Forstand, den sikke Tact og den utrættelige Virksomhed, hvormed hun har styret vort Huusvæsen, for fire velopdragne Børn, i hvis Dannelse Moderen stedse har langt overveiende Indflydelse, for at vor ældste Søn i sin Tiltrædelsesprædiken kunde sige, at han „kom fra et velsignedt Hiem“, og for al hendes omme Hiertes usigelige Kierlighed og ubrødelige Trofskab. Thi troere end hun i alle Forhold har jeg intet Menneske kiendt, og det var af mit fulde Hierte, at jeg engang, ved i en Familiekreds at udbringe en Toast, kunde sige: „Naar Shakespeare lader en Mand udbrøde: Ustadighed, dit Navn er Qvinde! da siger jeg med den fuldeste Erkiendelse og Tak: Trofskab, dit Navn er Fanny!“

Ved mit Egetskab kom jeg i Forbindelse med flere interessante Familier, hvoriblandt jeg her i Særdeleshed bør nævne Münters Søster, Fru Frederikke Brun, som skienkede mig oprigtigt Venfkab, og ved sin Aand og derved, at hun havde levet paa saa mange Steder og kiendt saa mange mærkværdige Menneſter, kunde være meget underholdende. Af hendes Døttre forsvandt den ved sine Talenter berømte Ida snart af vor Kreds, efterat jeg havde forrettet hendes Vielse til den østerrigſke Geſandt Grev Bombelles. Den Ældſte, Fru Charlotte Pauli, forſtønner endnu Kredsen, men med Beemod nævner jeg den nylig bortkaldte Auguſta Kennemkamp, i hvem jeg har havt en ufigelig kær Veninde. Hun var gift i Viefland, men ved hendes første temmelig lange Beſøg her var hun endnu en ung, højt elſtværdig Kone: hun var ikke egentlig, hvad man kalder opvakt og vittig, men det tydſte Ord „ſinnig“ paſſede aldeles paa hende; og ved en stærk Tunghørighed havde hun ſaameget mere Veilighed til, hvad ogſaa ſtemmede med hendes Natur, uden Adſpredelse at fordybe ſig i Gienſtandene for hendes Betragtning. Dette giældte ogſaa om hendes Samtaler, thi, da hun ikke kunde høre, uden hvad der blev ſagt nærved hendes Øre, var hun alene ſyſſeſat med Den, med hvem hun talede, og det gav Samtalen en eiendommelig Ynde og en vis større Dybde, at man ſaalænge havde hende alene for ſig. Desværre tiltog hendes Tunghørighed ſiden i den Grad, at man tilſidſt aldeles Intet kunde meddele hende uden ſkriftlig, og hun mere og mere blev udelukt fra Verden. Hun bar ſit Kors med den elſtværdigſte Taalmodighed, ſmykkede ſit Liv indtil det Sidſte med Fromhed og Kierlighed, og nu har Graven dækket hendes Skikkelse og alle hendes Smerter.

Saa vel i det ſtore Brunſke Huus i Kiøbenhavn, ſom paa det ſkønne Landſted Sophienholm paa Frederiksſdal, har jeg havt mange gode Timer og Dage. Der er jeg ogſaa truffen ſammen med mange mærkelige Perſonligheder fra Ind- og Udlandet. Saaledes traf jeg engang paa Sophienholm

Grev Christian Bernstorff, hvem jeg tilforn ikke havde kiendt, og jeg anfører dette for at fortælle den naive Maade, hvorpaa jeg blev ham forestillet. Han var allerede lam i Underkroppen, og kunde ikke rejse sig fra Stolen; Fru Brun tog mig ved Haanden, og førte mig hen til ham med de Ord: „Da ist Mynster; seht jekt einander recht in die Augen!“ hvorpaa hun forlod Bærelset. Saaledes stod jeg første Gang for den Mand, som bar 22 Storkors, og havde haft Andeel i de vigtigste Forhandlinger i Europa. Men den værdige Mand forstod meget vel at indlede Samtalen, som om han havde kiendt mig i mange Aar.

Mit Bekiendtskab med det Schimmelmannske Huus var ældre, da jeg allerede, medens jeg var Præst i Spielle-rup, var bleven indført der af Dehlenschlägers Forlovede, Christiane Heger. Jeg havde ikke søgt det, men Grevinden havde ønsket at see mig, og mig var det kiert at lære et Huus at kiende, som unegtelig havde indtaget en mærkelig Plads i Kiøbenhavn; det havde været Samlingssted for mange aandrige Mennesker, og havde, ligesom ogsaa det Brunste Huus, været en Slags Foreningspunct mellem den fornemme og den lærde Verden: mange fortienstfulde Mænd vare derfra bleve fremhjulpne, men ogsaa mange uduelige Charlataner havde der havt Tilhold. Grevinden havde en forunderlig Lyst til at protegere. Den første Gang, hun saae mig, tilbød hun mig at blive Hjelpepræst hos den gamle Manthey ved Petri Kirke, et efter min daværende Stilling meget besynderligt Forslag, som hun ikke engang havde kunnet sætte igiennem. Jeg har aldrig søgt eller behøvet hendes Protection; derimod mørede det mig undertiden at komme i hendes Selstaber, som ofte vare elegante, og hvor Giesterne af enhver Stand bleve behandlede med samme Opmærksomhed. Hun repræsenterede med al sømmelig Værdighed, men ogsaa med behagelig Forekommenhed; derimod kunde det ikke hielpe at forsegte en fra hendes afvigende Mening; „jeg forjikkre Dem, at det er saa,“ hedte det da i en Tone, som afbrød al videre For-

handling; og ikke behageligere var den Tone, hvori hun omtalte Personer, der havde tabt hendes Gunst; „den gode N. N.“, sagde hun da, ligesom Dronning Anna i Walter Scotts „Fængslet i Edinburg“. Af en ganske anden Natur var Grev Schimmelmans. Jeg kan ikke bedømme hans Færd som Minister; upaatvivlelig har han begaaet, eller ladet sig forlede til, mange Misgreb, men har ogsaa maattet bære Skylden for Meget, der kun var Ulykke, og hans Aand og Hjerte og Kundskaber burde Enhver lade vederfares Retfærdighed. Den første Gang, jeg var indbudet der, og blev ham forestillet, viste han sig saa forlegen, som om jeg havde været Ministeren, og han Landsbypæresten; men saasnart vi kom til Bordet, var det anderledes, da var han meget interessant. Især var han tiltrækkende, naar man var alene med ham; han kunde da tale med en Begeistring og en Kraft, som aldeles henrev, og jeg har undertiden forladt ham i en Stemning, som efter det Skønneste, jeg har hørt eller læst. — Jeg hør endnu paastignde, at efter min Ansættelse i Kiøbenhavn var den Schimmelmanske Familie en af de første, der benyttede min Tjeneste ved præstelige Forretninger.

Det rinder mig herved ifinde at bemærke, til hvor forskellige Optrin en Præst i en stor Stad kaldes som Deeltager. Jeg havde en skøn Sommeraften paa Sølyst viet Grevinde Schimmelmanss Pleiebatter. Efter Wielsen havde man spadseret i den yndige Have, havde derpaa souperet i den prægtigt oplyste Sal, omringet af al Glimmer, og jeg kom silde hjem, Sielen fyldt med Billeder af Livets Herlighed. Den næste Morgen ganske tidlig havde jeg en Begærelse at forrette; jeg maatte haste, og kom næsten først til Besindelse, da jeg fandt mig i en fattig Stue, ved en aldeles usmykket Liigkiste, ved hvilken nogle grædende Fruentimmer stode ganske taus. Contrasten var stærkende.

Da jeg havde paataget mig at forsjørge en Familie, maatte jeg undertiden komme i Tanke om, at mine daværende Indkomster under Bengens vedvarende ringe Værd maaskee vilde blive utilstrækkelige dertil, og jeg forestillede mig derved, at det turde blive mig nødvendigt at forsøge dem ved at tage Pensionairer i Huset, hvilket jeg dog nødigt vilde. Herfra blev jeg befriet, da det ganske ufornødent blev mig tilbudt at indtræde i Directionen for de lærde Skoler. Hermed gif det saaledes til.

Denne Direction var egentlig ikke bleven oprettet med Kongens Billie, men han havde givet efter for sin Svoger, Hertugen af Augustenborg. Directionens Virkefreds var indvunden fra det Danske Cancellie, og den blev derfor af dette betragtet med ugunstige Øine; ogsaa fra de øvrige Collegiers Side fandt den sædvanlige Jaloufie Sted. Saa vigtige og hensigtsmæssige endog de, fornemmelig af Hertugen udtænkte og med Kraft udførte, Reformer vare, vandt de dog ved Universitetet og selv ved Skolerne kun lidet Bifald; de daværende Consistoralies mistede vel ikke deres saakaldte Corpora eller øvrige Emolumenter, men Professorerne vare dengang conservative, og naar de Yngre forestillede sig, at de kunde været komne i Besiddelse af de fede Corpora, forglemte de, at de fleste af dem ikke vilde have været ansatte, og ikke vilde kunne have erholdt nogen Løn, før de vare rykkede langt frem i Alder, dersom disse Corpora ikke vare blebne inddragne. Ved Skolerne vilde Rectorerne gierne have beholdt deres Conrectorer, hvilke de kunde lade besørge Underviisningen de tre Dage om Ugen, og de ældre Værere vilde gierne have kunnet aspirere til de magelige og mere indbringende Conrector-Poster. Ogsaa betragtede de rigere doterede Skoler det med største Misundelse, at de skulde afgive Noget af deres Overskud til de fattigere. Maaskee var man ogsaa undertiden gaaet frem med nogen Vilkaarlighed og for liden Skaansel, og Hertugens og Møldenhamers Personligheder havde noget Frastødende. Kort, Directionen var ikke yndet. Misfornøiet

med sin hele Stilling her, havde Hertugen truffet sig tilbage til sine Godsfer, og efterhaanden ganske opgivet Deeltagelse i Directionens Forretninger; Molsdenhaver var bleven sløv, saa at det Hele var nærved at gaae istaa. Under disse Omstændigheder blev det paatænkt at opløse Directionen, men Engelstoft, dengang Assessor i Directionen, havde den Fortieneste at overbevise Grev Moltke, og ved ham Kongen, om Gavnligheden af dens Vedbliven. Men Directionen maatte da reorganiseres, og nu spurgte Grev Moltke mig i den dybeste Hæmmelighed, om jeg havde lyst til at indtræde i den. Jeg var naturligtviis ganske villig dertil, men Sagen gik i Langdrag og det varede vel henved et Aar, inden jeg atter hørte det Mindste derom. Et Disciplinar-Tilfælde i Metropolitanstaden, som gjorde Opsigt, nemlig at Disciplene havde udpebet en Lærer, gav Anledning til, at der blev gjort Alvor deraf. Geheimeraad Malling vendte sig til Grev Moltke, som dengang var den eneste Formaaende, og raadførte sig med ham. Det blev anseet for afgjort, at Conferentsraad Rothe, Deputeret i det slesvigholsteenske Cancellie, som dengang var i Yndest, og som allerede havde været Medlem af Commissionen for det norske Universitets Indretning, skulde indtræde, dog uden særskilt Departement; Engelstoft skulde overtage Departementet for Universitetet, men nu behøvedes en Fjerde for de lærde Skoler. Med sædvanlig Klogskab nævnedes Moltke først Kogle, som han vidste ikke vilde finde Bifald, og derpaa, som ved et pludseligt Indfald, nævnedes han mig. Da dette strax fandt Indgang, svarede han til: „Vil De da ikke foreslaae ham for Kongen?“ hvilket vittnok var meget klogere, end dersom Moltke, som tilforn havde erklæret sin Yndest for mig, var kommen med Forslaget. Under 26de Februar 1817 blev jeg udnævnt til fjerde Medlem af Directionen.

Molsdenhaver havde saaledes endt den Løbebane, som han havde begyndt med saa store Forventninger, ifølge hvilke han endog havde ladet sig give Ordre til at aflægge den geistlige

Dragt. Faa Dage efter mødtes vi i et Selskab. Jeg traf paa ham, ligesom jeg traadte ind ad Døren; han vilde først paatage sig sin sarcastiske Mine, men det lykkedes ikke; Taarerne kom ham i Dinene, og han omfavnede og kyskede mig. Det var paa begge Sider et alvorligere Dieblif, end man let forestiller sig, og det var mig meget kiert, at Moldenhaver siden ikke yttrede mindste Uvillie mod mig, men vi vedbleve at staae i det venstabeligste Forhold, hvorved jeg, som det forstaaer sig, viste ham al Forekommenhed. I Wien vakte naturligviis denne Udnævnelse megen Opsigt. Man sagde, at der var tre Mænd i Danmark, som kunde blive, hvad de vilde, Holten, Warberg og jeg, alle tre formeentlige Yndlinge af Grev Moltke; og Professor Abr. Kall bemærkede, at tilforn havde Professorerne kunnet gjøre Capellaner ved Frue Kirke, men nu kunde Capellaner gjøre Professorer. Dette tabte sig imidlertid snart. Oftest er jeg i senere Tider kommen til at tænke paa en Yttring af Collin til nogle af vore fælles Venner: „Jeg vil ønske ham megen Uergrelse, thi det vil være et Beviis paa, at han tager sig af Sagerne.“ Derpaa har det i sin Tid ikke manglet.

Men i Førstningen var min Stilling i Directionen meget behagelig. Malling var en Præsident, som det var en Glæde at arbejde under. Han er i sin Alderdom ikke bleven tilstrækkelig erkjendt, men man burde betænke, at Ingen let gaaer den Vej, han har gaaet, fra en ubekjendt Student til Statsminister, uden betydelige Egenstaber. Han behøvede Mænd ved sin Side, som kunde anspore og støtte ham, og afværge fremmed Indflydelse, for hvilken han var vel tilgængelig; men naar han fandt saadanne Mænd, skienkede han dem ogsaa sin Tillid, kunde godt sætte sig ind i Sagerne, og ledede Forhandlingerne paa den behageligste Maade. Han lod Enhver komme til Orde, hans Personlighed forenede baade Mildhed og Værdighed, og imponerede derved saaledes, at Ingen let i hans Nærværelse tillod sig noget Upassende, og naar Discussionen begyndte at blive for varm, forstod

han strøg at styre tilrette. Naar det behøvedes, kunde han endog anvende diplomatisk Fjindhed, men uden Skade for Retfærdigheden. Det skeede ikke ganske sjelden i Directionen, at et Medlem meente at kunne nedslaae alle Modgrunde ved den Bemærkning, at Kongen vilde det saaledes; men naar jeg da erindrede, at det tilkom Kongen at bestemme, men, naar han forlangte vor Betænkning, var det vor Pligt at sige ham vor Mening efter bedste Indsigt, da samstemmede Mallinger steds, og vægrede sig ikke ved at gaae til Kongen med Forestillinger, som han vidste ikke at ville være behagelige, og ved sit forsigtige Forhold og den Gunst, han stod i hos Kongen, udvirkede han for det Meste en Resolution efter Ønske. Derimod var jeg ganske enig i, at man i mindre betydelige Ting ikke skal opponere, hvor man forud veed, at Oppositionen ikke vil nytte; ved at ville sætte enhver Mening igiennem, bevirker man snart, at man Intet kan sætte igiennem. — Engelstoft, som først havde været Contoirchef under Directionen fra dens Oprettelse af, kiendte Sagerne meget godt, og var en virksom og duelig Embedsmand. Saaledes gif Tingene godt, og jeg havde den Glæde, at Mallinger sagde til Grev Moltke, at, siden jeg var kommen i Directionen, var det hans kiereste Tiid, naar han gif derhen. Moltke havde forud sagt mig: „Saaledes som jeg kiender til Tingene og Personerne, troer jeg, at De vil kunne faae Indflydelse,“ og jeg troer ikke, han spaaede urigtigt.

Directionens Fonds vare dengang ved de høie Kornpriser endnu i god Stand. Det lykkedes at forhjelpe nogle anseete og fortiente Professorer, som havde været tilfidesatte, til deres Ret, at redressere nogle Feil, som vare begaaede ved Organisationen af Underviisningen i Skolerne, og da Alle, som stode under Directionens Resfort, nu bleve behandlede med Billighed og Høflighed, var Directionen en Tiidlang i Yndest. Mig fornøiede det at have faaet denne interessante Virkefreds, og jeg negter heller ikke, at det morede mig at være traadt ind i Tallet af de anseelige Embedsmænd, og

at kunne correspondere med de andre Colleger, som med Lige-mænd. Forsaavidt der heri var nogen Forsængelighed, har jeg siden maattet bøde derfor.

Af litteraire Arbejder fra denne Tiid har jeg at anføre „Indledning til Brevet til Galaterner“, som, saavidt jeg erindrer, 1816 blev forelæst ved Landemødet, og „Fem Prædikener i Anledning af Reformationensfesten 1817“. Disse Prædikener fandt vel god Afsetning, men, med Undtagelse af Grev Moltke, som tilkiendegav mig sit Bifald dermed, veed jeg ikke af Nogen offentlig eller privat, at have hørt nogen eneste Lyd om dem, efterat de vare trykte. Mig selv have de, da jeg for nogle Aar siden atter læste dem, tilfredsstillet mere, end de fleste af mine andre Prædikener, naar jeg paany har læst dem, hvilket da kun er skeet ved nye Oplag.

Min nu saa særdeles lykkelige offentlige og huuslige Stilling hjalp mig at bære Aaret 1818, der ved en Række af Dødsfald blev mig meget smerteligt.

Den sørgelige Række begyndte med Fru Sophie Ørsted, Dehlsenschlägers Søster. Jeg havde vel ikke kiendt hende saa nøie, og havde kun saa Gange været i hendes Huus, men hendes Liv var saaledes indflettet i flere af mine Venners, at Dødsfaldet afficerede mig meget. Derpaa fulgte Brøndstedts elskværdige Hustru, og flere Andre, med hvilke jeg vel ikke var saa nøie forbunden, men hvis Død dog gif mig nær. Den 5te October døde min uforglemmelige Belynder Grev Moltke. Han døde uventet, men for ham i en lykkelig Tiid, thi han vilde neppe meget længe have kunnet beholde sin Indflydelse, som man fra flere Sider arbejdede paa at undergrave, og den ved Kornprisernes Synken bevirkede offentlige Nød vilde have været ham meget svær at bære; men utallige Gange har jeg savnet hans Raad og den kiære Bane at besøge ham i hans eensomme Bærelser. Neppe var det

første Indtryk heraf forvundet, da Døden den 13de October bortrev min Broder. Han havde vel i længere Tiid undertiden skrantet, og hans Tilstand var nogle Gange forekommet mig betænkkelig, men jeg havde dog ingen Forestilling om nær Fare, da det et Par Maaneder forud, paa en temmelig uftaansom Maade, blev mig sagt, at han leed af en ulægelig Lever-Forhærdelse, som om kort Tiid vilde ende hans Dage. Der fandtes Optegnelser efter ham, som viste, at han vel vidste, hvad der forestod, men selv talede han aldrig med mig derom, da det vilde gaaet os Begge for nær, og ofte syntes han saa rast, at jeg ikke kunde Andet end nære noget Haab. Men et apoplektisk Anfald endte under voldsomme Lidelser efter saa Dage hans Liv.

Uagtet alle Differentjer vare vi dog saaledes sammen-
vogne, at det var med sønderrivende Smertes, jeg saae ham
stilles fra os, og det varede længe, inden disse Smertes
nogenledes vilde stilles. Dertil kom den svære Betyrning
for hans Efterladte. Hans Enke havde af sit første Ægte-
skab 4 Børn, med min Broder 2 Sønner og 4 Døttre. Af
disse 10 Børn var kun den Ældste forsørget, den Anden
nogenledes istand til at forsørge sig selv, paa Boet hvilede
en stor Giæld og Indstuddet i Entekassen var langtfra be-
talt. Tilstanden var virkelig næsten fortvivlet, men med desto
dybere Taknemmelighed maa det paastionnes, at i denne
Henseende Alt blev lindret og læget. Et Gratiale, som vel
ikke tilkom min Broder, men dog kunde tilstaaes ham som
Løn, fordi han i en Række af Aar havde fungeret som Secre-
tair i en Commission, jeg troer for Sundheds-Politie-Lovenc,
blev udvirket. Ved denne Sum, og ved den Velwillie, som
næsten allevegne kom mig imøde, lykkedes det mig at berigtige
hele Giælden. Indstuddet i Entekassen blev af Grev A. W.
Moltke betalt. Min Svigerinde var en god Dekonom, og
hverken hun eller hendes Børn have savnet Noget, hvortil
det ogsaa bidrog Meget, at min Broders fortrolige Ven
Sagtorph blev hendes Sviger søn. Efter Tabet af min Broder

har jeg stedsje mere paastjønnet, hvad jeg har havt i min Stifbroder Oluf Bang, som altid har været mig en omhyggelig Væge, en kierlig, trofast Broder.

Fire Uger før min Broders Død havde min Kone bragt mig en Søn. Hans Daab var berammet til den Dag, da min Broder døde, men var derover bleven udsat. Tiorten Dage efter var Daaben atter berammet, men Dagen forud blev jeg vækket med det Budskab, at Barnet laae dødt i Buggen. Han var død af et indvortes Krampeslag, uden at Moder eller Barnepige havde bemærket det, førend de om Morgen forundrede sig over, at han ikke lod sig høre. Det var et forfærdeligt Dieblik, da denne nye Ulykke traf mit allerede saa dybt saarede Hjerte; jeg syntes mig som forladt af Gud, og det varede længe, inden mildere Følelser atter vilde besøge mig. Men med saadanne mildere Følelser var det, at jeg betragtede den heilige Dreng, der laae saa roligt slumrende i Kisten, og at jeg sagde ham det sidste Farvel, indtil Laaget blev lukket derover.

Rækken af disse sørgelige Begivenheder sluttedes først i det paafølgende Aars Februar med den unge Grevinde Moltkes Død, hvem jeg halvandet Aar forud havde viet under de lykkeligste Udsigter.

Fra disse Smerter maa jeg ved Fortællingen med Magt rive mig løs, ligesom jeg i Virkeligheden maatte det, og det var velgiørende for mig, at jeg havde saa Meget at varetage, at jeg ikke kunde dvæle i de sørgelige Tanker.

Men saa kiert og behageligt som Arbeidet i Directionen var mig i de første Aar, saa mange Gienvordigheder bleve efterhaanden forbundne dermed.

Bed Bestyrelsen af de lærde Skoler har jeg stedsje erkiendt Sandheden af Creuzer's Ord: „Dygtige Lærere med anstændig Lønning og ærefuld Stilling i Staten: dette er

det, hvorpaa det kommer an, ikke paa Tabeller og Organisationer." Der skal vist Ingen sige, at jeg i sidste Henseende har plaget Lærerne; der blev ladet dem al tilbørlig Frihed, og man lagde de dueligere ingen Hindring iveien for at anstille allehaande Forsøg. Men ogsaa for den utilbørlige Frihed var det vanskeligt at sætte Grændser. Saaledes var det af Bigtighed, at der habdes bestemte Lærebøger, da den hyppige Stiften, foruden den Befostning, som derved forvoldes Forældrene, forvirrer Underviisningen og forhindrer, at Elementerne indpræges Disciplene ret fast. Imidlertid maatte denne Bestemmelse dog modereres saaledes, at man ikke forhindrede nye og bedre fra at komme frem, saameget mere som det ofte fattedes paa hensigtsmæssige Lærebøger. Naar saaledes en Lærer havde forfattet en brugbar Lærebog, syntes det ubilligt at formene ham at bruge den, og Forsøget i een Skole kunde da vise, om den var stikket til videre Indførelse. Men ogsaa uden Tilladelse saae Rectorerne igiennem Fingre med, at Lærerne jævnlig stiftede Lærebøger, eller at de, imod det udtrykkelige Forbud, besværede Disciplene med vidtløftige Dictata. Nogen Undskyldning fandt denne Selvraadighed deri, at Examinatorerne ved Universitetet ikke gjorde sig bekjendte med de autoriserede Lærebøger, stiondt de ved disses Autorisation stedsje havde været tagne paa Raad med, og Lærerne meente at maatte rette sig efter Hines Forbringere.

Ved at læse de fra Skolerne indsendte danske Udarbejdelser, forfærdes jeg næsten ved at see, hvor forkeerte Opgaver der bleve Disciplene forelagte, og i hvilken jvulstig og i hver Henseende ureen Stiil de vænnes til at indflæde deres trivielle Tanker, saa at disse Øvelser syntes mere at maatte bidrage til for stedsje at fordærve end at uddanne Disciplenes skriftlige Foredrag. For nogenledes at raade Bod herpaa, og da den bedste Øvelse i denne Henseende syntes at være den, at de vænnes til i en reen Stiil at kunne fremstille, hvad de havde lært, blev det foreskrevet, at

Opgaverne kun skulde tages af Det, som var giennemgaaet med dem i Religion og Historie. Dette skeede dengang med Universitetets Billigelse. Siden er man igien vendt tilbage til det Forrige, med hvilken Frugt, vil Tiden lære; men naar man seer, hvilke Opgaver Professorerne fremsætte ved Prøverne, kan man deraf slutte, hvad man tør vente af Adjuncter ved Skolerne.

Hovedsagen var stedse „dygtige Lærere“, men herved bejandt man sig ofte i den yderste Forlegenhed. Til de overordnede Poster vare der altid saare Faa, der kunde aspirere. Det er ved al Regering en høist vigtig Omsorg, itide at drage yngre Mænd, af hvilke man har Grund til at vente noget Fortrinligere, saaledes frem, at man baade nøiere kan lære at kiende deres Dygtighed, og at man, dersom de jvare til Forventningen, uden Præjudits for Andre kan ansætte dem i høiere Poster. Herpaa havde Directionen aldeles ikke tænkt, og i længere Tiid var ikke nogen Overlærer bleven ansat, saa at, naar et Rectorat blev ledigt, og man dog vel kunde stille en blot Adjunct, om hvis Dygtighed man sjelden havde nogen tilstrækkelig Forvisning, i Spidsen for en Skole, havde man næsten Intet at gaae efter uden den uheldige Anciennetet. Det aldeles mislykkede pædagogiske Seminarium havde giort megen Skade. De, der havde giennemgaaet dette, vare berettigede til enhver overordnet Post ved Skolerne, og nu havde man Rectorer og Overlærere, som maastee havde ret gode Kundskaber i en eller anden Videnskab, men ikke kunde overtage Underviisningen i de lærde Sprog, ikke lede, neppe bedømme den. Skole-Embedsexamen var ved Seminariets Oprettelse bortfalden, og da Seminariet nu ogsaa var gaaet istaae, var der aldeles ingen Maade, hvorpaa en ung Mand kunde qualificere sig til de høiere Poster ved Skolerne. Der blev derfor nu strax sørget for, at Skole-Embedsexamen atter blev indført. Ved dens Reorganisation blev Universitetets Forslag for det Meste fulgt; der syntes ingen af Forbringerne at kunne eftergives, og naar man sammenligner,

hvad der efter Universitetets Fundats skulde fordres ved denne Examen, hvilken dog saa Mange uden stor Besværlighed underkastede sig, vil man finde, at Fordringerne endog vare noget nedstemte. Men vistnok kom det fornemmelig an paa, hvorvidt Examinatorerne vilde gaae i Anvendelsen af de almindelige Bestemmelser, og her har det viist sig, at Fordringerne bleve stemte saa høit, at mangen Gang de dueligste Lærere ikke kunde opnaae bedste Charakter, og at man saaledes lagde an paa philologiske og historiske Petitieser, at Candidaterne maastee endog just derved stundom bleve mindre stikede til Skolelærere. I alt Fald var det først senere, at Fornøjelsen af denne Examen kunde bære sine Frugter, og for Diebliffet maatte man hielpe sig, som man kunde. Flere Gange har jeg, naar der blev klaget over, at en mindre duelig Mand var bleven ansat som Rector, ikke havt andet Svar end det Spørgsmaal: Hvad Bedre der da havde været at gjøre? og herpaa maatte man da steds igien blive mig Svar skyldig.

Endog at finde duelige Adjuncter var i disse Aar meget vanskeligt. De Studerendes Antal var i de Aar, da Landbrug og Handel syntes at tilbyde større Fordele, formindsket meget mere, end ønskeligt var, saa at de senere Candidater steds kunde finde rigelig Fortieneste i Hovedstaden, hvor de hellere opholdt sig, kunde gjøre sig kostbare, og man oftest intet Valg havde. Især ved de mere affides beliggende Skoler, og fornemmelig naar det gieldte saadanne Underviisningsfag, hvori Kundstaber vare fioldnere, saasom Mathematik eller Fransk, maatte man ofte tage tiltakke med meget maadelige Subjecter, men atter her var intet Andet at gjøre. Dog vare Adjuncternes oeconomiske Billaar forholdsvis meget bedre end de overordnede Læreres, og jeg vedkiender mig aldeles — hvad en Rector har behaget offentlig at forekaste mig — ofte, at have foreholdt pretensionsfulde Ansøgere, at jeg ingen anden Stilling kiendte, hvori en Candidat, strax efter at han

havde taget Examen, kunde for 24 Timers Arbeide ugentlig erholde en Gage af 400 Rbd. aarlig.

Bedre Vilkaar vilde jeg ikke have skaffet de yngre Adjuncter, om jeg end havde kunnet, men hvor gierne vilde jeg have forskaffet de Ældre „anstændig Lønning“! Desværre indtraf de uheldigste Tider. Det var let at forudsee, at de høie Kornpriser ikke vilde vedvare; de kyndigste Calculatorer regnede imidlertid, at Bygget ved Middeltal vilde gielde 3 Rbd.; jeg tvivlede herom, men selv ved en Middelpriis af 2½ Rbd., skulde jeg have vedligeholdt Alt i ret god Stand. Men da Priserne sank langt under dette Beløb, saa at vi endog maatte i Slagelse sælge Bygget for 1 Rbd. Seddel, da tillige ved Eiendommenes sunkne Værdie flere Capitaler tabtes, indskrænkedes Skolernes Indtægter i en overordentlig Grad, og den almindelige Skolefond tæredes efterhaanden hen. Jeg kan forsikre, at disse uhykkelige Omstændigheder have været mig en alvorlig Sorg, at de have gaaet mig langt mere til Hjerte end mine egne oekonomiske Anliggender, og at der have været Nætter, hvori jeg ikke har kunnet sove af Betyrning. Man haabede steds paa bedre Tider, men de udebleve; jeg skrev den ene Note og Forestilling efter den anden for at forklare Directionen og Kongen Tingenes rette Tilstand, og Nødvendigheden af at staae Hielp; Mallings talede ogsaa flere Gange med Kongen, men denne, som blev bestormet fra alle Sider, afviste Sagen, meente, at vi vel kunde ielpe os selv, og meget indtrængende have vel Mallings Forestillinger neppe heller været, thi han var temmelig sorgløs og haabende, saalænge ikke den yderste Nød var forhaanden. Men denne yderste Nød udeblev ikke, alle vore Resourcer vare udtømte, og nu maatte en udførlig Forestilling forelægges Kongen, hvori det blev viist, at enten maatte flere Skoler nedlægges, hvilket endda ikke vilde hjælpe for Diebliffet, eller Hielp tilstaaes andenstedsfra. Nedlæggelsen af Skoler var aldeles ikke efter Kongens Sind; derimod blev (1824) en Commission anordnet til at overveie det lærde Skolevæsens

oekonomiske Forfatning m. v. I denne Commission vare Collin og jeg Hovedmændene, og det lykkedes mig let, saabelt at retfærdiggjøre Directionens Forvaltning, som at vække Belvilie for Skolerne. Resultatet blev, at Skolevæsenet blev befriet for en betydelig Byrde af Pensioner og andre Afgifter, der trykkede det, og at der i 3 Aar blev tilstaaet de lærde Skoler et aarligt Tilskud fra Finantskassen. Derefter hævdede Kornpriserne sig igien, saa at intet videre Forstud behøvedes, dog varede det længe, inden den almindelige Skolefond igien kom til Kræfter, og den nylige Erfaring havde viist, hvorlidet man turde stole paa de gunstigere Tiders Vedbliven, saa at Sparksomhed endnu stedse var fornøden. (Om denne Sag see Selmers Akademiske Tidender I. 220 ff.)

Jeg prisste mig lykkelig ved saaledes at have kunnet frelse samtlige Landets lærde Skoler, thi vel maa det erkjendes, at Danmark kunde behielpes sig med færre, men en lærd Skole er for det Sted, der har den, og for den hele Omegn en uberegnelig Begjærning; det maa ogsaa bidrage Noget til at udbrede almindelig Dannelse, at flere videnskabeligen dannede Mænd ere bosatte paa forskjellige Steder, saa at Alt ikke skal samles paa enkelte Puncter, og det forekommer mig stedse sørgeligt, naar Landet efterhaanden kun beholder Grindringen tilbage af gavnlige Instituter, som vare i Forsædrenes Tiid. Vel blev i Begyndelsen af min Bestyrelses Tiid Fredericia Skole nedlagt, men Hensigten var, at istedenfor denne Skole, som aldrig havde villet prosperere, og som kun var to Meil fraliggende fra Skolen i Colbing, skulde oprettes en lærd Skole paa den nordvestlige Kant af Sjælland, saasom i Ringkøbing eller Thisted, hvor der var Trang til en saadan. Denne Plan blev forstyrret derved, at Fredericias Indbaanere fik udbirket, at Skolens Revenuer bleve stienkede til et privat lærd Institut, som blev oprettet i Byen, men aldrig har kunnet bære synderlige Frugter, og ved de paafølgende ugunstige Tider. Derimod bleve de Middelskoler, der vare tilbage, udvidede til fuldstændige lærde Skoler. Det havde

noksom viist sig, at disse Skoler aldrig kunne trives, da i Almindelighed Forældrene foretrække strag at sende deres Børn til de Skoler, hvor de kunne blive — i Bordingborg vare tilsidst kun to Disciple tilbage — og man ikke kan vente at finde dueelige Lærere, naar deres hele Gierning skal indskrænkes til at bibringe de første Elementer. Uagtet Erfaringen heri havde talt aldeles klart, hører man dog atter Stemmer, der anprise Oprettelsen af de, ogsaa usforholdsmæssig kostbare, Middelskoler. Dette vil forhaabentlig ikke blive iværksat, men det er mig en sørgelig Tanke, at saa mange af de Skoler, for hvis Vedligeholdelse jeg med saa megen Betyrning havde stridt, nu ere opoffrede for et efter min Overbeviisning uheldigt og fordærveligt Underviisnings-system, i Henseende til hvilket man dog vil blive nød til at gjøre mange Skridt tilbage.

Min Administration af de lærde Skoler faldt i uheldige Tider, den maatte i en lang Række af Aar fornemmelig gaae ud paa at spare, indskrænke og afflaae endog ellers billige Begieringer. Desuagtet, og uagtet jeg undertiden har maattet sige Bedkommende alvorlig Beskeed, naar de kom med urimelige Pretensioner, især naar deres Fordringer hidrørte fra Misundelse, troer jeg dog at have erhvervet mig Velvillie ved Skolerne, og jeg har haft mange, mig meget fiere Beviser paa at have været paastjønnet, medens jeg var i Directionen, og erindret, efterat jeg var fratraadt.

Underleedes forholdt det sig ved Universitetet; der er intet Folkesærd vansteligere at regere, end Professorer; de ere Alle lærde Mænd, og forstaae, som Følge heraf, alle Ting bedre, end alle andre Mennesker, de mene for det Meste at besidde megen Forretnings-Dygtighed, skøndt de Færreste af dem virkelig have Greb derpaa, og naar dette virkelig er Tilfældet med en eller anden juridisk Professor, bliver Denne sædvanligen snart bortkaldt til andre Bestillinger; fornemmelig kunne de ingen Myndighed taale over sig, og forbittes, naar, endog i de ubetydeligste Ting, deres Mening ikke bliver den

giældende, og naar man stundom kunde komme ret vel ud af det med de Enkelte, saa danner der sig en esprit du corps, ifølge hvilken de ikke tør afvige fra deres Colleger. Jeg har iblandt Professorene havt Mange af mine kiereste Benner, men jeg har ofte sagt dem, at deres Forhandlinger i Consistorium mindede mig om Vessings Ord, at det ofte skeer, at ti fornuftige Mænd, naar de skulle arbeide i Forening, alle tilsammen ikke udgjøre Mere end een gammel Kierling. Sær havde vi vor store Nød med de saakaldte Inspectores quæsturæ. Det er nu, ogsaa ved Universitetet, almindelig erkendt, hvor slet Dvæsturen paa den Tiid blev forvaltet, men dengang bleve de i Consistorium anseete som Universitetets Støtter, ved hvilke der ikke turde røres. Jeg arbejdede stedsse paa, hvad siden er skeet, at Dvæsturen maatte overdrages til en Mand udenfor Universitetet, hvem man kunde foreskrive Forretningernes Gang og kalde til Ansvar, men dengang blev det anseet som et utaaleligt Indgreb i Consistoriums Rettighed, naar man ikke vilde tillade To af dets Midte at varetage Detail-Forretninger, som de ikke forstode, og hvilke de besørgede meget stüdesløst. Dog truede disse Inspecteurer idelig, saasnart der var Noget iveien, med at ville frasige sig Forretningerne, og jeg fandt hos mine Colleger i Directionen ikke den Energie at ville lade det komme til en saadan Ruptur. Engang vilde En af dem forandre sit Testament, hvorefter den største Deel af hans Formue skulde anvendes til Understøttelse for juridiske Studerende, fordi Directionen ikke vilde tilstaae en daarlig Fæster, som lod Gaarden forfalde, længere Henstand med de paadragne Restancer, og, da Directionen engang med temmelig Bestemthed forlangte, at de ganske utilbørlig længe henstaaende Regnskaber dog engang skulde aflægges, var hele Consistorium nær kommet i Oprør. Jeg er mig bevidst at have behandlet Professorene med al Opmærksomhed og Velvillie, og havde havt Leilighed til at vise Mange af dem ikke ubetydelige

Tjenester, men, da jeg frattraadte, ved jeg ikke uden fra Tvende at have modtaget nogenlags Yttring af Paastionnelse.

Det største Tvistens Væble var stedsje Sorø Akademie. Denne Stiftelse var længesiden falden sammen, og skøndt det allerede havde været Commissionen for Universitet og de lærde Skoler paalagt at indkomme med Forslag om dens Reorganisation, og Sagen ofte havde været for, saabel i Commissionen som siden i Directionen, var den dog stedsje igien bleven henlagt, mindre af den foregivne Grund, at en tilstrækkelig Capital endnu ikke var opsamlet, end fordi man ikke kunde enes om Planen. Da jeg indtraadte i Directionen, fandt jeg det uforvarsligt, at saa rige Midler skulde henligge unyttede, og jeg drev saameget, jeg formaaede, paa en Afgiørelse. Af de forskiellige Planer, som forefandtes, tiltalede den, der siden med nogle Modificationer blev fulgt, mig meest; dens Ophavsmand er mig ubekjendt. Anvendelsen af disse Midler blev dengang, og uden Tvivl med Kette, anseet som bunden til Sorø, skøndt det ikke kan findes ubilligt, at Noget blev afgivet til andre videnskabelige Instituter, saaledes som det var skeet til det norske Universitet; jeg har allerede ovenfor yttrret min Formening, at det er gavnligere, at videnskabelige Anstalter bestaae paa forskiellige Steder i Riget, end at Alt centraliseres paa visse Puncter. Digesaa utvivlsomt var det, at her burde indrettes noget Større, end blot en lærd Skole mere. Jeg havde riig Leilighed til at bemærke, at der fandtes mange yngre Videnskabsmænd, som havde dyrket andre Studier end de, der høre til en sædvanlig Embeds-Ansættelse. De Færreste af disse kunde vente Ansættelse ved Universitetet, som ikke kunde lønne saa mange Værere, og for hvilke der ikke kunde være tilstrækkelig Sysselsættelse. For disse syntes Sorø at aabne en velgiørende Tilflugt; naar der en Skole og et Akademie for de Videnskaber, der pleie at henregnes til det philosophiske Facultet, blev oprettet, vilde de der finde et Foreningspunct og en passende Virksomhed, og dog beholde Otium til egne Studier og Frembringelser,

hvortil ogsaa Bibliotheket og andre fornødne Apparater efterhaanden vilde kunne forskaffes. Tilmed vilde man ved forefaldende Vacancer ved Universitetet derfra kunne indkalde Doctorer, der allerede vare prøvede, og, uden Fornærmelse for de yngre Universitets-Lærere, give dem en efter deres Alder passende Stilling, efterdi det blev dem forbeholdt, naar de senere bleve ansatte ved Universitetet, at indtræde efter den Anciennitet, hvortil deres Ansættelse i Sorø berettigede dem. Det er derfor kun latterligt, naar man endnu stedse vedbliver at anstille Beregninger over, hvor Meget enhver Eleve ved Akademiet koster; Akademiet er, efter den fra først af bestemt udtalte Hensigt, fuldt saa meget oprettet for Lectorernes som for Elevernes Skyld, og enhver billig Bedømmer vil erkiende, at mange dygtige og begavede Videnskabsmænd her have fundet en passende Embedsstilling, som de ellers vilde have savnet, og at deres litteraire Productivitet ingenlunde har været ringe eller uhæderlig, saameget mere naar der tages Hensyn til, at nu i endeel Aar flere Lectorposter have henstaaet ubesatte. Med Akademiet kunde ogsaa, efter saa Manges Fordring, et Agerdyrknings- og Forst-Institut forbindes, hvilket ogsaa siden skeede; men dette Institut mislykkedes ganske, tildeels ved Forstanderens Skyld, men tildeels ogsaa af de samme Aarsager, hvorfor de høiere Realskoler aldrig vilde trives, da nemlig de unge Mennesker, som bestemme sig for den saakaldte praktiske Levevei, ogsaa ile ud paa denne, og sjelden give sig Tid eller have Lust og Evner til en ordentlig videnskabelig Uddannelse.

Skolen aabnedes strax, og fik stedse større Frequentz, Alt ordnedes efterhaanden, den afbrændte Akademiebygning opførtes atter. Omfider kunde den høitidelige Indvielse finde Sted den 21de Mai 1827; Kongen var tilstede, Mennesker vare strømmede til fra alle Sider, Veiret var imod Forventning blevet hyndigt, Alle vare i den bedste Stemning, og Alt syntes indbydende. Jeg negter ikke, at det var mig en Glædesdag, da jeg saa alt det Liv i den tilforn saa øde lille

By, som nu var i Opkomst, de flere haabefulde unge Mænd og vakkre Familier, som der vare etablerede, den skønne Bygning paa det deilige Sted, og var mig bevidst, hvor megen Andeel jeg havde i dette Værk.

Men min Følelse var ingenlunde den almindelige, tværtimod blev den nye Indretning fra Begyndelsen af og stedse siden betragtet med Ugunst. Derjom man havde ladet de store Midler ligge unyttede, vilde vel undertiden en eller anden offentlig Raamindelse have ladet sig høre, men i Almindelighed vilde man have stiftet sig ret vel deri, ligesom man i saa mange Aar havde gjort det; nu derimod, da Noget var skeet, meente Enhver, at dette kunde have været noget Bedre, skøndt Ingen vidste at angive Hvad. Jeg veed ikke at have talt med Noget om denne Sag, uden ogsaa at have kunnet giendrive alle Indvendinger, og vise, at hvad der var skeet, var det efter Omstændighederne Hensigtsmæssigste, men, om de end for Diebliffet gave mig Ret, havde jeg dog i deres Hjerter Uret.

Desværre var der ogsaa i Sorø Stof nok til at nære denne ugunstige Stemning. I Grunden gik det ikke saa ilde, og uden Tvivl have de Fleste, der besøgte Sorø, i det Hele modtaget et behageligt Indtryk, ligesom dette har været Tilfældet med mig selv, saa ofte jeg kom der. Men de inbrydes Stridigheder, som fandt Sted til dagligt Brug, men som ikke mærkedes, naar Fremmede besøgte Sorø, rygtedes snart, og Rygterne modtoges med Begierlighed; det kan heller ikke negtes, at det uagtet alle Bestræbelser ikke vilde lykkes at frembringe en god Tone derude.

Directionen begik den Feil, at den regerede for meget, da det havde været bedre at lade Akademiet udvikle sig selv, og kun føre et stille Tilsyn. Men uagtet jeg klarligen indsaac dette, var jeg ikke istand til at raade Bod derpaa. Sorø var næsten det Eneste, som interesserede, det hedte itidse: „er der Noget fra Sorø?“ og det var ofte vanskeligt at faae de andre Sager frem; man vilde have Indberetning om enhver Ube-

tydelighed, lyttede efter ethvert Nygte, forlangte Oplysninger derom, og saaledes kom det ofte til en Directions-Bestemmelse, som vakte Misfornøielse, hvor Tingene let havde kunnet jævne sig selv.

I Planen for Stiftelsen var der neppe Noget, som kunde være til Hinder for en lykkelig Udvikling, uden den Omstændighed, som ikke vel kunde være anderledes, saalænge Lektorerne skulde deeltage i Skoleunderviisningen — hvilket dog var det Rigtigste — nemlig at der vare for Mange om Raaet, og at Lektorerne vare for fornemme til at lade sig sige og at give efter for Director, hvilket svækkede det monarchiske Princip, som er saa nødvendigt i en Skole. Imidlertid vilde dette dog uden Tvivl have udjævnet sig selv, dersom ikke een Mand havde været, som stedsse paany oppustede Isden, og derved har været meget fordærvelig for Akademiet, en Mand, som ellers har sine umiskjendelige Fortjenester, og personlig er mig fier.

Uagtet saadanne Embeds-Gienbørdigheder gif dog disse Aar meget vel hen. Min private Stilling var, naar undtages min Svigermoders langvarige og sørgelige Svaghed, meget lykkelig; vor Familie forøgedes efterhaanden til to Sønner og to Døttre, og vi havde Gvne til baade at skaffe dem god Underviisning, og at gjøre dem og os Livet behageligt. I Sommer-Ferierne besøgte vi sædvanlig nogle Bekjendte paa Landet, især Stutmester Nielsens og Kammerherre van Deurs's elstværdisge Familier paa Frederiksborg og Frydendal; nogle Aar leiede vi os i Ferierne ind i Omegnen af Kiøbenhavn. 1825 foretog vi en Reise for at besøge min Kones Familie i Lybek og Segeberg, hvorved vi tillige tilbragte nogle Dage i Hamborg og Hageburg. Paa denne Reise stiftede jeg i Kiel Bekjendtskab med Harms, hvis Personlighed jeg fandt ganske anderledes, og meget behageligere,

end jeg havde ventet. Han er venlig og forekommende, hans Conversation er let, aaben, og dog med en vis Fiiinhed, saa at man uden Anstød kan frit udtale sig for ham. „Wir haben uns wenigstens gegen einander nicht verstellt,“ sagde han mig ved Afskeden. Jeg hørte ham ogsaa ved en „Kinderlehre“, hvor dog Catechisationen var mig for lærd, og Børnene ikke svarede godt, saa at den paa mig ikke gjorde det Indtryk, som paa andre Reisende; maastee var det en uheldig Dag. Jeg har siden ikke seet ham, efterdi jeg, da han engang paa et Par Dage var i Kiøbenhavn, var fraværende; men ved Brevvegling ere vi blevne i venlig Forbindelse. Ogsaa den gamle, fornemme Edermann, Franke, Twæsten og Wachsmuth saae jeg ved denne Leilighed. — I endeel Aar — saavidt jeg erindrer fra 1827 til 1834 — boede vi om Sommeren paa Forhaabningsholm, et Sted ved Gamle Kongevei, saa nær ved Byen, at Weien dertil kun var en smuk lille Spadsferetour, og dog saa affides, at det var ret landligt. Dette Sted, hvor ogsaa den os saa kiere Mallingske Familie i de sidste Sommere havde Bopæl, var mig meget kiert; det var mig ret behageligt, naar jeg om Eftermiddagen Kl. 4 gik ud, at have endt alt det kiøbenhavnske Brøvl, der ellers fulgte mig til den silbige Aften, og derimod ofte om Aftenen uforstyrret at kunne modtage Besøg af vore Venner; ogsaa havde jeg de enkelte Morgener, jeg kunde tilbringe derude, en Ro, som jeg i Kiøbenhavn ikke kiendte. Der har jeg udarbejdet min „Psychologie“ og det Meste af mine „Betragtninger“.

Som Præst vedblev jeg at have glædelig Tilfredsstillelse; min Menighed udvidedes stedsse, men derved forøgedes ogsaa mit Arbeide, da jeg stedsse blev brugt til flere Ministerialforretninger, og maatte dele mine Confirmander i to Afdelinger. En ikke ganske ubetydelig Tilvæxt i Arbeide fik jeg ogsaa derved, at man havde faaet mig til at deeltage i Oprettelsen af en Sparekasse. Indretningen var meget gavnlig, men jeg tilstaaer, at det var mig modbydeligt i flere Timer at sidde ligesom ved Vexelerernes Borde, og i største Styn-

ding ind- og udtælle Penge. Efter nogle Aars Forløb fraspagde jeg mig af flere Grunde denne Forretning.

Da jeg i disse Aar virkelig havde særdeles Meget at varetage og ikke unddrog mig fra Selvfælsighed, undrer det mig næsten, at jeg dog kunde udføre flere literaire Arbejder. Jeg var 1819, paa A. S. Ørstedes Forslag, bleven Medlem af Videnskabernes Selskab. Der forelæste jeg 1820 en „Udvikling af Begrebet Tro“, og 1826 „Bidrag til Læren om Driøtterne“. Man havde ofte og indtrængende forlangt af mig, at jeg skulde lade flere Prædikener trykke. Dette Forlangende vilde jeg helst opfylde ved at udgive en fuldstændig Aargang Prædikener, men dette Arbejde var blevet udsat, og da jeg omsider foretog det, fandt jeg det meget vanskeliggere, end jeg havde ventet. Kun faa Prædikener kunde jeg lade komme fra mig, som de vare, de maatte for en stor Deel omarbejdes, flere sammensmeltes, og det var ingenlunde let at komme ind i den oprindelige Stemning. Jeg gjorde det imidlertid saa godt, som jeg kunde, men det var langt fra, at jeg dermed fyldestgjorde mig selv. Derfor da Samlingen 1823 kom ud i to temmelig store Bind, haabede jeg vel, at de skulde modtages med den Velvillie, hvorved jeg i Almindelighed kunde glæde mig, men jeg var langt fra at vente, at fire store Op- lag skulde blive fornødne.

De flere mindre theologiske Afhandlinger, jeg hidtil havde udarbejdet, forekom mig at fortiene nogen Opmærksomhed og saa af de tydske Lærde. Jeg oversatte dem derfor paa Tydsk, og udgav dem 1825 under Titel: „Kleine theologische Schriften“. Den Første, der anpriste dem var — forunderligt nok! — Paulus i Heidelberg, thi i hans Land vare de dog ikke skrevne. Han optog min Mening, at under de galatistiske Menigheder maatte ogsaa Menighederne i Phlaonien og paa flere tilgrændsende Steder indbefattes, og denne Mening har siden i flere Skrifter gaaet under hans Navn. Bleek og enkelte andre Theologer yttrede sig fordeeltigt om disse Skrifter, de fik en maadelig Recension af Wiebeldorphy i

Allg. Lit.-Zeit., men derefter ere de sødelig hensøvede, og de deri fremsatte og i det mindste med megen Flid begrundede Meninger ere langtfra ikke blevne saa meget paaagtede, som Schrader's, Köhler's og mange Andres absurde Hypotheser. Forsaaavidt man har indladt sig med mig, har man meest breidtet mig, at jeg har benyttet de os levnedede historiske Efterretninger, istedenfor selv at gjøre Historien.

Jeg indvikledes ogsaa i nogle Stridigheder, som dog for Diebliffet kun for min Deel vare af kort Varighed. Det hører til Skilbringen af mit Levnet at omtale den Tone, som allerede i længere Tid havde indtrængt sig i Litteraturen, thi, skøndt Angrebene endnu ikke giældte mig, leed jeg dog virkelig derunder; jeg har stedse i mit Ynderste taget saa megen Deel i det offentlige Liv, at, i hvilken som helst Retning endog det blev flettere, dette stedse har været mig en Sorg. Ophavsmanden for denne Tone var Baggesen. Jeg havde først egentlig gjort hans Bekjendtskab en Aften, da jeg, medens jeg endnu var Præst i Spiellerup, under et Ophold i Kiøbenhavn var indbudet som Giest i det skandinaviske Selskab. Der bestod dengang den smukke Skik i dette Selskab — hvis Tendents var meget forskiellig fra det Selskabs, som nu bærer samme Navn — at Medlemmerne efter Forelæsningen samledes hos en Restaurateur til et tarveligt Aftensmaaltid, og at Medlemmerne kunde medtage tilreisende Literati. Disse Sammenkomster, som bedre kunde finde Sted efter den daværende Levemaade, der ikke gjorde Aftensmad overflødig, vare godt besøgte, og jeg saae der første Gang Malling, Tønder-Lund og flere Notabiliteter. Det traf sig, at Baggesen og jeg kom til at sidde ligeoverfor hinanden, og at vi bleve de egentlige Ordsførende. Baggesen begyndte med, ligesom til et Forsøg, at udsende nogle Indsald i een Retning — jeg erindrer ikke bestemt i hvilken, det forekommer mig, som om det var i den demokratiste — men da han mærkede, at dette ikke gjorde Lykke i Selskabet, gif han næsten umiddelbart over i den modsatte. Desuagtet kom vi i en Disput, hvor Seieren

blev mig temmelig let, da Baggesen deels aldrig vidste ret Besked om nogen Ting, deels aldeles ikke var dialogist. Han kunde være meget interessant, naar han kunde holde Monologer, og naar han da tog sin tykke Pakke Manuscripter frem og forelæste et Kiimbrev eller detslige, gjorde han dette med et saa eiendommeligt Lune, at man ikke kunde undres over, at han henrev Mange. Vi mødtes siden paa forskjellige Steder; han var stedse forekommende imod mig, men mig kunde han ikke fængsle.

Zeg har anført dette, fordi mit første Møde med ham strax viste mig, hvad siden blev almindelig erkendt, at Baggesens Meninger vare aldeles afhængige af den Kreds, i hvilken han tilfældigviis kom til at leve. Da han 1806 til 1807 opholdt sig i Kiøbenhavn, var Dehlenschlägers Søster hans Gudinde, han kom derved ind i en Kreds, hvor man hyldede Goethe og den nyere romantiske Skole, og han skrev da sin Palinode til Goethe, og Siengangeren. Disse Productioner contrasterede meget stærkt mod saa mange tidligere Værker, og Rahbek havde det Indfald — hvis Tværksjættelse havde fra hans Side været den bedste Ævne — at man under Titel: „Justitsraad Baggesens Ars poetica“ skulde lade optrykke hans Digt — hvis det skal kaldes saa — Den brave Digter. Tilegnet Hr. B. K. Hiort:

Den Mand fortæner Digternavn,
Som med Forstand sit Bid regerer,
Som skønner Almues sande Gavn,
Og Lyft til Borgerdyd formerer.
Thi Gud velsigner saadan Sang,
Men aldrig tomme Vielbers Klang,

og saa videre gennem 10 Stropher. Denne Gang havde imidlertid Baggesen, hvor Mange der endog misbilligede hans Udsærd, den almindelige Stemning med sig. Da han 1813 kom tilbage, bragte hans latterlige Forelskelser ham i en ganske anden Kreds, hvor Grundfætningerne i hans tidligere Ars poetica vare giældende, og da han tillige mærkede, at

den fornemme Verden paa den Tiid var aldeles indtagen imod Dehlsenschläger, hvilket var ham saameget mere velkomment, som de havde havt personlige Conflictter med hinanden, begyndte han sin uværdige og uvittige Polemik imod Denne. Denne Gang havde dog Baggesen forregnet sig; naar Enkelte undtages, som havde personlig Uvillie mod Dehlsenschläger, vare alle Bedre i Folket ham imod, de Studerende oprørtes ved denne Udfærd, og Baggesen, som aldeles ikke var en saadan Striid vogen, stadede dermed Dehlsenschläger langt mindre, end sig selv. Men en ubodelig Skade anrettede han ved det givne Exempel. Der er i bedre Tider en Anstændigheds-Følelse i Folket, som dog sætter Frækheden nogen Grændse, og holder dem, der endnu ville gjøre nogen Fordring paa Værd, tilbage fra det ganske Raae og Uværdige. Men naar en Mand af Navn har, som her, givet Exempel paa, at det gaaer an at tilfidesætte al Sandhed, Villighed og Anstændighed, og med de plumpeste Raaben at anfælde Folkets fortienteste Mænd, er hiin Skranke borttagen, og der ere stedse de, som glæde sig ved uhindret at kunne komme til at tumle sig paa Raahedens vide Mark.

Efter denne Disgression eller Indledning kommer jeg tilbage til, hvad der nærmere vedkom mig selv. Professor Clausen udgav 1825 sin bekendte Bog: Katholicismens og Protestantismens Kirkeforsatning, Lære og Ritus. Dette Værks Vidtløftighed vilde, dersom man havde ladet det i Ro, kun forskaffet det faa Læsere, og dets Svæven mellem forskjellige Retninger vilde ikke have bibragt disse Læsere nogen bestemt Anskuelse, men kun nogle historiske Kundskaber. Man kunde virkelig af dette Skript uddrage tvende ganske forskellige Chrestomatier, saavel i den orthodoxe som i den heterodoxe Retning, og det var derfor høist ubilligt, at man kun vilde tilregne en ung Forfatter, om hvem man kunde haabe, at han efterhaanden vilde komme til større Modenhed, hvad han havde sagt til den ene Side, og deriblandt Adskilligt, hvori han havde ganske Ret, uden at lade ham komme til-

gode, hvad han havde sagt i den modsatte. De Enkeltheder som i denne Henseende kunde findes virkelig anstødelige, vare dog kun ringe imod saa mange andre Theologers Paaastande i vore Tider; men man kan ikke negte, at den Tone, hvori Forfatteren ofte talede om Andres Meninger og om det Bestaaende, havde noget Irriterende. Grundtvig, som nylig ved at læse i Trenchæus havde gjort sin formeente Opgagelse om Troes-Reglen, anfaldt Clausens Bog med den hderste Behemts i sit samøse „Kirken Gienmæle“. Neppes har noget Stridt i Danmark frembragt en saadan Sensation, den kan kun lignes ved den, som Harms's Theses frembragte i Holsteen, hvor man i sin Tid sagde, at, hvorfomhelst To eller Tre vare forsamlede, der var Harms midt iblandt. Og saa her var „Kirken Gienmæle“ tilstede i enhver Samtale, det trængte op i Palladserne og ned i Kielderne, og, medens de Forstandigere og Bedre harmedes over denne Udfærd, ledtes de Uvidende i de forskiellige Stænder til at ansee Clausen for en Himmelformer, og Kogle ere der jo stedsse, som glæde sig ved ethvert saadant Angreb; „man giber nok læse det — sagde en Mand mig engang — naar det gielder Andre, men man synes ikke godt derom, naar det gielder En selv.“ Desværre vare der ogsaa Theologer, og deriblandt agtverdige, som, da Tonen engang var angiven, istemmede den med zelotisk Iver, og derved ingenlunde gavnede Evangeliets Sag, der i de sidste Aar havde vundet saa mange Venner hos os. Efterdi Sagen havde frembragt en saa almindelig Bevægelse, turde og burde man ogsaa omtale den i Kirken, og jeg holdt og udgav min Prædiken „om den christelige Viisdom“. Grundtvig svarede med en Prædiken „om den christelige Kamp“, som, hvor tynd den end var, dog blev saa begierlig læst, at et nyt Oplag behøvedes. Ogsaa min Prædiken blev udsolgt, og Forlæggeren vilde lade den trykke paany, men mig syntes, at det kunde være nok hermed. Derimod antog jeg mig med al Iver den Forurettedes Sag, baade hos Kongen, som talede med mig derom, og i Samtaler og Breve; jeg skrev

ogſaa, da det var kommen til Proces, i Danſk Ugeſkrift en lille Artikel: „Om Injurier i trykte Skrifter“. Overalt, jo alvorligere jeg arbejdede for Chriſtendommens Sag, og jo villigere jeg blev hørt, deſto mere ſøgte jeg paa enhver Maade at fraſige mig al Lod og Deel med det zelotiſte og i enhver Henſeende extravagante Partie, hvorved jeg dog ſtedſe ſkæde al perſonlig Polemik. Dengang blev jeg fri for videre Angreb, men man bevarede mine Ord i Hiertet til bequemmere Tider.

Allerede tidligere var jeg bleven indviklet i, eller havde tildeels ſelv fremkaldt en philoſophiſk Stridighed. Profeſſor Howiſ, en Mand af den Slags, ſom man kalder gode Hoveder, vittig og opvakt, men leiſindig og overfladelig, var bleven bekiendt med Systeme de la nature og andre lignende, fornemmelig franſke, Skrifter, han havde ogſaa bladet i *Spinoza*, og, da han var ubekiendt med den nyere philoſophiſte Literatur, meente han i de Ideer, ſom vare ham ſelv nye, at have fundet en Skat, ſom var ſtiult for hans Tidsalder, og udviklede den i en Afhandling: „Om Affindighed og Tilregnelse“. Man kan gierne ſige, at han var ilet forud for ſin Tid — nemlig i Tilbagegang, thi den retrograde Bevægelse, ſom i de ſeneste Aar har fundet Sted i philoſophiſte og theologifke Anſkuelser, den Tilbagevenden til et Standpunct, ſom længeſiden meentes overvundet, hvilken nu er bleven ſaa almindelig, at i denne Henſeende Intet mere kan forundre os, var dengang Noget Nyt og Overraſkende, og da Afhandlingen var let og underholdende ſreven, gjorde den almindelig Opſigt. Men da den indeholdt et Angreb paa, hvad der var min inderſte Overbeviſning, og de vigtigſte Sandheder deri vare behandlede paa den leiſtærdigſte Maade, kunde og vilde jeg ikke tie, og jeg ſrev en alvorlig Recenſion i Literatur-Tidende. Ogſaa A. S. Ørſted havde ſtrag i Juridiſt Tidſkrift, hvori Afhandlingen var indrykket, ledsaget den med Modbemærkninger. Jeg for min Deel ventede mig et ſpydigt Svar, hvori jeg gierne ſkulde have ſtikkert mig, men

Forfatteren blev ganske ubændig. Han giennemløb i en Hast nogle philosophiske Skrifter, og udgav derpaa: „Determinis-
men, eller Hume og Kant; et philosophisk Forsvar“. Dette
Skrift besad intet af det forrige's Fortrin; Forfatteren viste
kun, at han hverken i Kundskab eller Aands-Evne var den
Materie vægen, hvori han havde indladt sig; men da han
fremtraadte med den største Suffisance, tillod sig de plumpeste
Udfald mod sine Modstandere, og i Særdeleshed de fornærme-
ligste Ytringer imod mig, skrev jeg en Recension over det
sidste Skrift, som fyldte næsten 4 Nummere af Literatur-
Tidenden. Den var streng og haard, men fortient, og jeg
har Intet at tilbagefalbe eller fortryde. Sagen havde imid-
lertid vakt megen Interesse, og fremkaldt — jeg erindrer ikke
ret, paa hvilket Stadium af Striden — flere omfattende, og
tildeels dybtgaaende, Skrifter af N. S. Ørsted, Sibbern,
Heiberg, P. Hiort og maaske flere. Howig svarede i et „Ulti-
mum“, der var ganske ubetydeligt, og hvormed Striden snart
sant hen. Dog foranledigede nogle Ytringer af Heiberg
mig til at udarbejde mine „Logiske Bemærkninger om Iden-
titet“, som findes i det skandinaviske Literatur-Selskabs
Skrifter.

Til Stridigheder kan jeg neppe henregne en Afhandling
„Om Universitetets og de lærde Skolers Frequent's“, som
1827 blev indrykket i Juridisk Tidsskrift. Den var foran-
lediget ved et temmelig fornemt Angreb af Professor David
paa vort Stipendievæsen, hvilket han tilskrev Skylden for den
formeentlige Ulykke, at vi i de Aar fik saa mange Studenter,
og han syntes at mene, at den videnskabelige Vei burde være
smukke og velhavende Folks Børn forbeholden. Mit Mod-
skrift var affattet i en rolig Tone, og da intet Svar paa-
fulgte, og de lærde Skoler og jeg paa den Tid endnu vare
temmelig i den offentlige Gunst, blev Sagen dermed anseet
som afgjort.

I Foraaret 1826 var Christiansborg Slotskirke, som siden 1794 havde været udgaaet af Stadens Kirkers Tal, paany bleven indviet. Foreløbigen var den dog kun bleven benyttet ved Kronprindsens Confirmation, men om Efteraaret skulde den aadnes til stadig Gudstjeneste, og det blev derfor nødvendigt, at nogle Hosprædicanter maatte bestikkes. Skjøndt jeg flere Gange, efter Ordre, havde prædiket i Frederiksberg Slotskirke og i det Kongelige Gemak, holdt jeg mig dog for sikker, efterdi jeg allerede havde saa Meget at varetage. Jeg vidste ogsaa, at Cancelliet havde indstillet, at, efter gammel Skik, en theologisk Professor skulde udnævnes til Hosprædicant tilligemed Sognepræsten paa Frederiksberg, Skjødt; men Kongen udnævne mig istedenfor Professore (Hohlenberg, som vel neppe heller havde modtaget denne Bestilling). I Begyndelsen var denne uføremodentlige Udnævnelse mig meget uvelkommen; jeg trængte ikke til Indtægten, og jeg ønskede saa gierne at beholde nogen Tid tilovers for videnskabelige Arbejder; jeg gik derfor ogsaa i min Tiltrædelsesprædiken, at denne Bestilling var bleven mig til Deel uden min Ansøgning og imod mit Ønske, hvilket skal være blevet mig ilde optaget. Smidlertid skikkede jeg mig efterhaanden deri; jeg ansaae det som et Bink til, at jeg fornemmelig skulde virke som Prædicant, og jeg erfarede snart, at Slotskirken, over hvis Vanskelighed for Tilhørerne saa Mange klage, er en meget behagelig Kirke at tale i; min Stemme kunde der antage langt mere Fylde og Kraft, og det var en almindelig Mening blandt mine Tilhørere, at mit Foredrag fra den Tid af havde vundet et Liv, som de tilforn havde savnet.

Halvandet Aar derefter døde Confessionarius Liebenberg. Kongen lod mig kalde, og tilbød mig at udnævne mig i hans Sted. Et saadant Tilbud er det i sig selv vanskeligt at afslaae, men jeg havde ogsaa overveiet, at den Yndest, jeg hidtil havde nydt som Præst, vel snart maatte ventes at gaae over paa Andre, og at jeg ikke burde lade en Leilighed gaae forbi til at sikke mig en Stilling, der var mindre afhængig

af Folkgunst. Saaledes blev jeg under 9 Mai 1828 udnævnt til Confessionarius samt Hof- og Slotspræst. Det blev anset som en stor Lykke, men jeg følte det ganske anderledes. Min hidtilværende Stilling som Præst havde været mig usigelig kær; Slotskirken var ikke yndet, man klagede over, at man der vanskelig kunde høre og ikke kunde have faste Pladser, saa jeg ikke kunde vente, at ret Mange af min forrige Menighed vilde følge mig derhen. Jeg følte det derfor høist trykkende, fra Morgen til Aften at modtage Bønfønsninger, medens Hjertet næsten var dybt bedrøvet. Mit nye Embede skulde strax tiltrædes, da der Ingen var, som kunde constitueres, saa at Skilsmisshen forestod umiddelbar. Jeg erindrer endnu det Beemod, hvormed jeg, Aftenen før jeg skulde holde min Afsteedsprædiken, gik paa Bolden, og betragtede den Deel af Byen, der hører til Frue Sogn, hvilken jeg tilforn med saa megen Glæde havde betragtet som mig den nærmeste, men nu skulde ansee som mig uvedkommende. Naar jeg ellers om Morgenen gik til Kirke, mødte jeg stedsse en Mængde Menneſter, som allevegne fra strømmede sammen; denne Gang var Alt stille, Alle vare komne tidlig for at faae Plads, og for den store Forsamling, i hvilken Alt var thyst, udgød jeg i Prædikenen mit fulde Hjerte.

Søndagen derefter — det var første Pintſedag — holdt jeg min Tiltrædelsesprædiken i Slotskirken. Forsamlingen var ligesaa talrig, og snart havde jeg den glædelige Erfaring, at min Menigheds Kierlighed til mig var fastere, end jeg havde turdet haabe, i det de fleste og kiereste Familier fulgte med mig til Slotskirken, og der i dennes egentlige Menighed vare flere Familier, med hvilke det var mig en Glæde at træde i Forbindelse. Jeg havde saaledes ved denne Forandring Intet tabt, men vundet et meget lettere og behageligere Embede, og dertil endog forøgede Indtægter.

Som Confessionarius forrettede jeg den 1ste November Wielsen ved den nuværende Kronprindses og Prindsesse Wilhelmines Formæling. At en Recensent i en tydsk Journal fandt,

at Wielses-Talen ikke havde givet en fuldstændig Udvikling af Materien — eller ikke været en skoleret Afhandling — kunde saameget mindre afficere mig, som man ellers fandt, at jeg havde behandlet Sagen med al Delicatesse. Mösting, en Mand, hvis Dom fortiente al Paastionnelse, yttrede: „De har sagt Vedkommende behagelige Ting, uden at sige nogen Smiger, og de har sagt dyrebare Sandheder, uden at sige noget Stødende“.

Det paafølgende Aar den 1ste August fandt Formælingen Sted mellem Prinds Ferdinand og Prindsesse Caroline. Den foregik i et Gemak paa Frederiksberg Slot. Da jeg den næste Dag havde prædiket i Frederiksberg Slotskirke, lod Kongen mig kalde, og, efter at have yttret sin Tilfredshed med Prædikenen, og sagt, at Dronningen havde meent ikke at taale at komme i Kirken, føiede han til: „Det vil hun fortryde!“ Som karakteristisk i Henseende til Kongens Tænk- og Udtryksmaade, skal jeg dog anføre, hvad han i denne Anledning sagde til Mösting: „De huster nok Dr. Kochen, hvem jeg maatte hielppe ud af det. Da han var bleven indsat i Petri Kirke, og han derefter var hos mig, sagde han: „„Det var besynderligt, at Stiftsprovst Clausen i Indsættelses-Talen vilde foreholde mig mine Pligter““. Men jeg svarede ham: „„Det veed jeg ikke. Da jeg blev salvet, foreholdt Biskop Münter mig ogsaa mine Pligter, og jeg fandt, han havde Ret, thi det var det, han skulde gjøre““. Saa taug han, den Karl“.

I fire Aar, fra 1826 til 1830, anvendte jeg det Meste af den Tid, jeg havde til min Disposition, til Udarbejdelsen af et Grundrids af den christelige Dogmatik. Det kostede mig megen Umage, men jeg arbejdede derpaa med største Interesse, dog kun til min egen Belæring, og jeg har ikke viist det til noget Menneske. Da det var et første Udkast, raad-

førte jeg mig derved kun med faa Bøger; det har mange Mangler, og nogle Feiltagelser i Angivelsen af Andres Meningen; i nogle vigtige Puncter blev jeg ikke ret enig med mig selv, og ved en ny Bearbejdelse vilde jeg vel i flere Henseender bestemme mig anderledes. Maaſtee har dette Udkaſt, ſom ingenlunde er ſkiødesløſt affattet, noget Fortrin af en klar og concis Fremſtilling, men en ny Bearbejdelse vilde ikke kunne nytte, thi efter Dogmatikens nærværende Standpunct vilde et ſaa uphilosophiſt Grundrids aldeles ikke blive tolereret, det ſkulde da være, om jeg, efter Haſe's Exempel i Hutterus redivivus, vilde give det ſom en Fremſtilling af den ældre Dogmatik, men, da det dog ikke vilde blive nogen Examens-Bog, vilde det endda ikke finde nogen Indgang.

Ved dette Arbejde, blev jeg foranlediget til min Afhandling „Om Begrebet af den chriſtelige Dogmatik“. Jeg ſkrev den paa Tydſk, og lod den indrykke i „Theologiſche Studien und Kritiken“, fordi jeg virkelig haabede, at den i Tydſkland ſkulde finde nogen Opmærkſomhed. Men ſiøndt jeg derfra har fornummet nogle fordeelagtige Ytringer om denne Afhandling, og paa et Par Steder, hvor man vilde have Literaturen complet, har ſeet den citeret, veed jeg ikke, at der ellers er taget mindſte Hensyn dertil. I Grunden ſtaaer den tydſke og danſke Videnskabelighed — ligesom ogſaa Smag og Konſtſands og den hele Dannelse — længere fra hinanden, end man ved førſte Diekaſt ſkulde antage, og en Fremmed finder ikke let Indgang, naar han ikke perſonlig kan gjøre ſig gieldende. — Den danſke Overſættelse, ſom jeg ſærſkilt udgav, tilegnede jeg A. S. Orſted. Anledningen hertil gave de Ubehageligheder, Orſted havde haft i Anledning af ſin vigtige og ſkarpſindige Afhandling: „Behøver Kirkeforfatningen i Danmark en giennemgribende Reform?“ ſom egentlig var rettet mod Clausens Angreb paa det Beſtaaende, og hvori høit et Par uagtfomme Udtryk kunde være uvillige, ſtrengt orthodoxe Læſere til Anſtød. Det er ikke blevet ret bekiøndt, efter hvilke Inſinuationer Kongen var bleven indtagen mod dette Skrivt,

og det var nær kommet til, at Orsted ganske havde maattet forlade sin daværende Embedsstilling. Sagen gik mig meget nær, og maaskee hidrog jeg giennem Malling Noget til, at Kongen efterhaanden blev mildere stemt, skøndt Udfaldet dog ikke blev ønskeligt. Sagen var allerede begyndt at glemmes, men jeg vilde dog, at der for Estertiden skulde være et Vidnesbyrd om, at Theologerne her i Landet ikke havde mistkiendt Orstedes Værd, og skrev derfor den ommeldte Dedication.

Paa denne Tid havde et Forspil til de senere i Tydskland med saa stor Hefstighed udbrudte kirkelige Bevægelser. I det urolige, halbcultiverede Kiel fremstode de saakaldte Philalether, et af de flaueste Partier, der nogensinde have villet gjøre sig giældende, og som maaskee itkun kan stilles ved Siden af de franske Theophilanthroper. Smidlertid gjorde dette Partie endeel Opsigt; i Spidsen derfor stode Orientalisten Olshausen, en Advokat, en hamburgsk Tøde, hvis Navn jeg har forglemmt, og maaskee Flere; ogsaa nogle Damer i Kiel toge sig meget ivrigt af Sagen, og Ophavsmændene udgave et „Entwurf einer Bittschrift an die deutschen Fürsten“, saavel som deres „Grundsätze“, og maaskee flere Brochurer. Det er undertiden skeet mig, at jeg har følt en uimodstaaelig Drivt til at udtale mig, som ikke har ladet mig No til at foretage noget Andet, før jeg har tilfredsstillet den. Saaledes gik det mig ogsaa her, og Landen tvang mig til at skrive en „Rede am Feste des Gewissens, in der Versammlung der Philalethen“. Jeg talede ikke derom til Nogen, men sendte Skrivtet uden Navn til Døvstumme-Institutet i Slesvig, hvor det udkom. Det vil forekomme dem, i hvis Hænder dette Skrivt nu maatte falde, ubegribeligt, at det har kunnet tages for ramme Alvor. Smidlertid var jeg virkelig i de første Dage i Frygt for at maatte komme i den uheldige Stilling, selv at maatte erklære Skrivtet for Ironie. Lindberg beviste deraf, at Philaletherne virkelig maatte have constitueret sig, og J. Møller undersøgte meget grundigen med pro og contra, om det var Spøg eller Alvor. Mere skarpsnyede Forfattere for-

stode naturligviis strax Meningen; saaledes Hornshold i Fortalen til sine „Betragtninger over Bibelen“ og Fald i „Staatsbürgerliches Magazin“; men efterdi den Sidstnævnte syntes at antage, at et andet Skrivt, som kort efter udkom i samme Retning, men som syntes mig temmelig plumpt affattet, hidrørte fra samme Forfatter, maa jeg bemærke, at jeg ikke har mindste Andeel i dette Skrivt. Om mit Skrivt har frembragt nogen Virkning, veed jeg ikke, men man har siden ikke hørt det Mindste til Philaletherne.

I Begyndelsen af 1829 døde Fru Rahbek efter en langvarig, lidelsesfuld Brystsyge. Rahbek, hvis Kraft ved hendes Død var ganske brudt, fulgte hende Naret efter. Det er mærkværdigt, at, medens saa Mange af hans Samtidige, der engang havde megen Anseelse, og tildeels med megen Foragt saae ned paa Rahbeks underlige Færd, snart bleve næsten ganske forglemte, lever han endnu i Folkets Erindring, og den Mindesteen, som jeg i Forbindelse med flere Venner fik opreist ved det fiere og mærkværdige Ballehuus, betragtes endnu af Alle med Beemod og Velvillie. Jeg har Grund til at antage, at en kort Charakteristik af Rahbek og Hustru, som jeg leverede foran den af Ballehusets trofaste Ven A. Boje udgivne Samling af Mindeskrivter, er funden træffende, og har udtrykt den almindelige Stemning.

Det var besynderligt, hvor mange Professorer og Biskopper i Løbet af et Par Aar afgik ved Døden. Deriblandt døde, kort før Rahbek, Langfredag 1830 Biskop Münster, vel efter en os i længere Tiid ængstende sygelig Tilstand, men dog uventet, efter kun een Dags egentlige Sygdom. Dette for mig og Mine i alle Henseender bedrøvelige Dødsfald bragte mig ogsaa i den Henseende i urolige Tanker, at jeg allerede i længere Tiid havde næsten almindeligen været an-

seet som bestemt til hans Eftermand, men jeg var vel tilfreds i min daværende Stilling, vilde nødig forlade min Prædikestoel, og havde i hine Sorgens Dage kun lidet Mod til at overtage et nyt og vanskeligt Embede. Fra disse Betyrninger blev jeg befriet, i det, allerede før Münster var begravet, Professor P. E. Müller var udnævnt til Biskop, og jeg erindrer, at jeg, Morgenen efter at jeg erfarede det, vaagnede med særdeles lettet Sind.

At forblive i min daværende Stilling var mig ogsaa i den Henseende gavnligt, at jeg derved fik mine „Betragtninger over de kristelige Troeslærdomme“ udarbejdede, hvilket maaskee ellers ikke vilde være skeet. Tanken om dette Værk var nogle Aar tilforn opstaaet hos mig, og jeg havde engang efter en øieblikkelig Impuls nedstrevet den første Betragtning. Men hvorvel Bogen skulde være populair, behøvedes der dog alvorlige Forberedelser, dersom den skulde blive nogenledes tilfredsstillende, og det var for en stor Deel med Hensyn herpaa, at jeg foretog de ovenfor omtalte udførlige dogmatiste Studier. Ved Udarbejdelsen benyttede jeg en Mængde tilforn holdte Prædikener, inden jeg gav dem deres sidste Form. Det er bekiendt, at denne Bog har i de tre nordiske Riger erholdt den almindeligste Udbredelse ved tre meget store Oplag og ved den svenske Oversættelse; ogsaa af den tydske Oversættelse ere to Oplag udfomne. Ved de senere Oplag, saavel af denne Bog som af mine Prædikener, har jeg næsten ingen Forandringer foretaget, da dette, naar det fra først af er anvendt tilbørlig Gliid paa Udarbejdelsen, for det Meste geraader Bogen mere til Skade end til Gavn. I Almindelighed kan en Forfatter — naar han ikke som saamange tydske Forfattere først udarbejder sin Bog i andet Oplag — bedre anvende sin Tiid til at frembringe noget Nyt, end til i nogle Stykker at give sit Arbejde Præget af en anden Tiid og en anden Stemning, medens den dog i andre Partier beholder det oprindelige Præg, som maaskee just ved sin Oprindelighed var fortrinligere.

Efter at have fuldendt dette Arbeide skrev jeg en Dialog „Ueber das allgemeine Reich Christi“. Den var rettet mod Schleiermachers Sabellianisme, og den var affattet dialogisk, fordi jeg derved bedre kunde indføre ham talende. Da Dialogen var fuldendt og henlagt indtil Videre, kom Schleiermacher selv til os. Jeg har kun kiendt saa saa fængslende Personligheder; den Aandsfuldhed og Vittighed — nuomstunder saa saa fielden hos de Tydske — derhos det dybe, men dog milde Alvor, den fordringsløse Optræden, den Begrændsning af Samtalen inden dens tilbørlige Omfang, saa at den vel kan berøre Alt, men dog ikke indlader sig i videnskabelige Undersøgelser, som den dog ikke kan udføre, hentrev mig ganske, og jeg meente kun at savne Sands for Naturen, hvilken de tydske Lærde synes mere og mere at tabe i deres Studeerstue. Jeg hørte ham ogsaa prædike. Da han havde maattet forberede sig under idelige Udspredelser, kunde der være Adskilligt at udsætte paa Structuren af Prædikenen og paa enkelte Ytringer, hvorimod andre vare desmere træffende; men fornemmelig beundrede jeg den Talens virkelige høie Simpelhed, som forsmaaede ethvert Smykke, men ogsaa kunde undvære det. Denne rene Prosa finder man fielden saaledes i hans Skriver, hvor han ved Udarbejdelsen tog for meget Hensyn til Høre og Benstre, og derved ofte indviklede sig i tunge Perioder, saa at Udtrykket blev mindre naturligt; bedst kiendes uden Tvivl hans Prædikemaade af de efter hans Død udgivne efterskrevne Prædikener, der ere opfattede lige fra hans Mund, uden at have giennemgaaet nogen senere Bearbejdelse. Jeg kunde have hørt ham ideligen uden at trættes.

Efter i otte Dage at have omgaaedes med Schleiermacher, fandt jeg ingen Dybt til at begynde nogen Polemik imod ham. Endnu mindre kunde dette være Tilfældet efter hans Død — som gjorde desto stærkere Indtryk paa mig, da jeg erfoer den, i det jeg i en ligegyldig Stemning læste Aviserne — og under de uværdige Anfald, som det da en Tiidlang var Tone blandt

Tydsfflands flette Stribenter at giøre paa den døde Løve. Siden har jeg vel omfrevet min Dialog, fornemmelig for at borttage nogle Udværter, som ikke hørte derhen, men den er bleven liggende, og jeg veed ikke, om den har noget Værd.

Liberne, som hidtil havde været mig gunstige, og i hvilke jeg havde kunnet stride frem med Haab og Mod, havde nu begyndt at forandre sig. I mange Aar havde Philosophien i Tydsffland været gaaet til Ro; nu var den igien ved Hegel bragt til Live, men i en Skikkelse, hvori den aldeles ikke til-talede mig, hvor udmærkede Egenstaber endog Ophavsmanden besad. Siden Hegels Ansættelse i Berlin var hans Philosophie bleven den ene saliggjørende, og hans Tilhængeres Hov-mod kiendte ingen Grændser. Jeg var vel overbeviist om, at den ikke længe vilde holde sig, men jeg blev skuffet i den Forventning, at det med Hegels Død vilde være forbi med den, thi tværtimod begyndte den da først ret at dominere. Men atter var det mod min Forventning, og maaskee uden Exempel i Philosophiens Historie, at den igien saa pludselig skulde synke. Den havde just begyndt at finde Indgang hos os, da mit „Grundrids af den almindelige Psyhologie“ ud-kom 1830. Jeg havde vel deri ogsaa kunnet optage Grund-ridset af den Deel af mine Forelæsninger, som afhandlede hvad man pleiede at henregne til den specielle Psyhologie, efterdi jeg efter det daværende Standpunct var temmelig vel inde deri, men jeg vovede det ikke, fordi jeg derved maatte berøre Discipliner, hvori jeg dog manglede tilstrækkelig Ryn-dighed. Ganske nylig havde saavel i Tydsffland, som her, Psyhologier fundet gunstig Modtagelse, der ikke gif dybere ind i Methaphysiken, end min, jeg kan heller ikke klage over, at denne har savnet Læsere, men Hegelianerne fandt den uvidenskabelig, uden at det dog kom til noget egentlig An-greb, men kun til et foragteligt Sideblik i „den flyvende Post“, som ikke gav Anledning til videre Forhandling. Var det kommet til en anden Udgave af Bogen, skulde jeg i Fortalen have forklaret mig desangaaende. Man vilde ikke, og vil vel

ikke endnu, erkiende, at Psychologien er en empirisk Videnskab, men at den nærmere, end nogen anden, fører til Metaphysikens Grændser, og derfor bedst kan tiene som Indledning til denne. Men istedenfor ad denne Vej at lede Begynderne til selv at opfatte de Spørgsmaal, Metaphysiken skal besvare — dersom den ellers kan — overvælder man dem strax med en Dialectik, hvortil de ikke ere modne, og som derfor maa enten forvirre eller afftrække de Fleste. Da man nu ikke kan undvære det Empiriske, og dog ikke tør komme med Psychologier i den gamle Form, har man opfundet de saakaldte „Geschichten der Seele“, hvilke man ubehindret lader passere, uagtet de dog egentlig kun indeholde et empirisk Aggregat, uden nogen videnskabelig Organisation. Min lille Bog har ikke opgivet sine Fordringer; jeg turde for den gierne vove en Kamp, dersom jeg havde en Modstander, og man vil vel engang komme til saa megen Besindelse, at man vil indsee, at den havde været et mere passende Grundlag for denne Green af Underviisningen ved militaire Akademier og selv ved Høistolen, end det, som man der har budet unge Mennesker, hvis forberedende og paafølgende Dannelselse har en ganske anden Retning, end at de kunne komme ind i de Subtiliteter, som man, især dengang, alene vilde give Navn af Videnskab.

Dette var den ene Side, hvorfra Tiden traadte mig ulystelig imøde, og viste mig, hvor lidet jeg, saalænge denne Stemning varede, kunde vente at finde Indgang med videnskabelige Bestræbelser, der ingenlunde vilde beqvemme sig efter den herskende Tone. Til at træde frem for at bekæmpe den Hegelske Philosophie følte jeg hverken Drivt eller Evne, jeg leverede kun nogle Forpost-Fegtninger, som dog maaskee ikke vare ganske uden Virkning. Saaledes skrev jeg 1833, i Anledning af en Uttring af Heiberg, en Artikel „Om den religiøse Overbeviisning“ (Dansk Ugeskrift III. 241); men den fremkaldte ingen videre Forhandling. Først flere Aar senere, 1839, da jeg, i Anledning af en anden Forfatters Uttring, havde skrevet et Stykke „Rationalisme, Supranaturalisme“ (Tids-

skrivt for Literatur og Kritik I. 249), fremstode Heiberg og Martensen som Opponenten, hvilket atter foranledigede mig til, skøndt først efter et Par Aars Forløb, at skrive en Recension „Om de logiske Principer“ (sammest. VII. 325). Dermed havde denne Strid en Ende, som ikke foraarjagede mindste Brud paa den Agtelse, jeg bar for begge mine Modstanderes Talenter, eller paa den Kierlighed, jeg nærrede for den Sidstnævnte, og som siden med hvert Aar er voxet.

Ligesom jeg her har anticiperet Noget, fordi den Hegelske Enthusiasme varede langt ud over de Aar, om hvilke her egentlig er Tale, saaledes gielder, hvad jeg fremdeles har at sige om de Gienvordigheder, den min Tænkemaade saa modstridende nye Tidsaand bragte mig, ikke blot hiin Periode, men de trykke mig endnu stedse, i det mindste ved Betragtningen af de nærværende Tider, hvorfra jeg ikke kan, eller egentlig ikke vil, bortvende Diet.

Det maa aldeles erkiendes, at den franske Revolution 1830 saavel var retmæssig, som at den blev udført med megen Moderation, og at den uden Tvivl var nødvendig, dersom ikke Alt efterhaanden skulde vende tilbage til Tilstanden før 1789. Men desværre gielder det om de saakaldte Liberale, som nu trindt omkring i Europa bleve de herskende, hvad der blev sagt om Aristokraterne efter Restaurationen, at de Intet havde lært og Intet glemt; alle de forvandrede og overspændte Friheds-Ideer, al den Plathed og Trivialitet, alt det Philisterie, som havde vanheldet det attende Aarhundrede, og hvoraf de Forstandige efterhaanden havde arbejdet sig frem, vendte nu tilbage med forstærket Kraft, og de dyrefølte Erfaringer vare aldeles tabte for den nye Slægt. Naar den Hegelske Philosophie i de sidste Aar saa ganske har maattet vige Pladsen, da er dette tildeels steet derved, at dens Subtiliteter og Sophismer ikke kunde holde sig mod den Oversvømmelse af flau Dplysning, som nu brød frem med ustandselig Bølge.

Med det Øvrige kom ogsaa det attende Aarhundredes pædagogiske Ideer tilbage. Disse havde i sin Tiid virket

gavnligen til at bryde Pedanteriets og den vilkaarlige Streng-
heds Nag, og til at vække Interesse for Ungdommens Dan-
nelse, men efterat man med Eftertanke og Erfaring var kommen
til Erkiendelse af alle de Misgreb, som derved vare begaaede,
og med megen Møie havde søgt at afhjælpe disse Følger, var
det sørgeligt, at Kampen skulde begynde forfra, og at ogsaa
Pædagogerne i den mellemliggende Tid Intet havde glemt og
Intet havde lært. Striden mellem de saakaldte Realister og
Humanister luede op paany, og blev her af saameget større
Betydning, som tvende Mænd af Anseelse, H. C. Ørsted og
Schouw, stillede sig i Spidsen for Realisterne, og naturligtvis
fandt stort Tilhæng blandt de studerende Mænd, der ikke vare
stærke i Latinen, og blandt de Ustuderede, der hufedes over
de svære Lectier, som deres Børn skulde lære, og harmedes
over de flette Charakterer, som Lærere og Professorer tildeelte
dem for deres flette latinske Stile. Allerede de offentlige
Discussioner, hvorved man bestræbte sig for at ned sætte Vigtig-
heden af de gamle Sprogs Studium, havde en meget skadelig
Indflydelse i de lærde Skoler, i det Mange af Lærerne gik
ind i disse Ideer, og Disciplerne vænnedes til at ansee disse
Studier som et unyttigt Plagerie, og derfor toge sig dem saa
let som muligt. De nævnte Mænd vare nu i Særdeleshed
utrættelige, de vilde gjøre de Videnskaber, de docerede, vigtige
over alle andre, de vilde kunne møde deres Disciplers Klager
over, at deres Opoffrelse til Naturvidenskaberne og den phy-
siske Geographie ikke førte til Embeds-Ansættelse, med Udsigt
til Lærerposter ved Skolerne. Og hine Mænd lode det ikke
blive ved Declamationerne, men, begunstigede af Tidsaanden,
anvendte de al deres formaaende Indflydelse for Forættel-
telsen af deres Planer. Ikke blot fordreedes Oprættelse af
høiere Realskoler, hvor Ungdommen ved de mathematiske og
naturvidenskabelige Discipliner og ved de levende Sprog skulde
vinde videnskabelig Dannelse. Forgieves viste man hen paa
den i Tydskland gjorde Erfaring, som nu ogsaa stadfæster sig
hos os, at de øverste Classer i disse Skoler staae tomme, i

det de allerfleste Disciple forlade Skolen ved Confirmations- Alderen, og saaledes ile hen til det Praktiske, naar de Aar ere komne, da den egentlig videnstabelige Underviisning skulde begynde. Alt var forgieves, disse Skoler fordredes fra alle Sider, og jeg sagde i sin Tiid til Kongen, at der ikke var Andet for, end at kaste de Penge bort, som Indretningen af en saadan Skole vilde koste, thi der vilde dog Intet komme ud deraf. Jeg troer ikke, at jeg har spaaet feil, thi vel har man i Aarhus med stor Bekostning vundet en god Borger- skole, men en saadan kunde vel været havt med mindre Be- kostning og Ophævelse, og dog med hensigtsmæssigere Ind- retning, thi man maatte da have søgt at gjøre noget Heelt deraf, istedenfor at nu de lavere Classer kun skulle være for- berevende for de høiere, i hvilken kun yderst faa Disciple be- giere at indtræde; nogen fandt Vidensstabelighed vil ikke ud- gaae derfra. Men langt fordærveligere var det, at den re- formhyge Tiid uophørligen skreeg paa Reformer i de lærde Skoler, uagtet disse nyligen havde erholdt en meget velgjø- rende Reform, som i det Væsentlige ingen Forandring be- hovede, men kun en fremstridende Udviikling, hvortil Midlerne hidtil havde fattedes, men efterhaanden vilde været komne tilstede. Men, da man vel forudsaae, at det aldrig ret vilde lykkes med særegne Realskoler ved Siden af de saakaldte lærde Skoler, vilde man forvandle disse til Medstaber, hvor det clasfiste Studium skulde indstrækkes, og det realistiske udvides saameget muligt. Efter mange Aars ufortrøden Anstrengelse har man omsider bragt det til en provisorisk Plan for Organisationen af de lærde Skoler, med hvilken Alle ere misfornøiede, som man snart vil nødsages til at gjøre om, men hvorved dog det lærde Skolevæsen vil komme i en langt ringere Tilstand, end det tilforn var, i det mindste i de bedre Skoler, til hvilke man nu ikke vilde have manglet Resourcer at hæve de andre.

Imedens jeg var Medlem af Universitets-Directionen, vare disse Ideer endnu ikke ret komne til Giennembrud, eller

havde endnu ikke vundet almindelig Indgang, men de yttrede sig allerede tydeligt nok. Med Hensyn herpaa skrev jeg „Nogle Bemærkninger om det lærde Skolevæsen“ (Dansk Ugestrift II. Nr. 40 og 44), og en Recension „Om den geographiske Underviisningsmaade“ (Dansk Lit.=Tid. 1834), ligesom de fleste af de Skoletaler, jeg senere har havt at holde i de lærde Skoler, have sigtet til det classiske Studiums Forsvar; men skøndt jeg ikke har at klage over Mangel paa Bifalds-Uttringer ved disse Anledninger, have mine Ord dog kun været talede hen i Veiret, og have ikke havt mindste Virkning. I Directionen modsatte jeg mig, og for Diebliffet med Held, de Forslag, der fremkom i denne Retning, og deriblandt Afstafelsen af Examen artium, for hvilken Afstafelse jeg ikke kan indsee, at Andet taler, end nogle Rectorers velgrundede Mening, at Censuren ved Afgangs-Examen i Skolerne selv vil blive slappere, end ved Universitetet, og Professorernes Magelighed, der overalt spiller en stor Rolle ved de Forslag, som komme fra Universitetet. Jeg beraabte mig derved paa den mærkelige Omstændighed, at, da det nogle Aar tidligere var taget under Overveielse, hvorledes det lærde Skolevæsen i Hertugdømmerne kunde ophielpes, var af Generalsuperintendent Adler og Flere Indførelse af en Examen artium ved Universitetet bleven foreslaaet, og Forslaget stal kun derfor ikke være gaaet igiennem, at det var en dansk Indretning. Hos vore saa danstjendede Professorer synes det at have bidraget til Afgangs-Examens Henlæggelse til Skolerne selv, at dette var en tydst Indretning. Hvor længe jeg, desom jeg var forbleven i Directionen, havde kunnet standse den indbrydende Strøm, veed jeg ikke; i alt Fald ikke længere end til den nuværende Regering, der saa særdeles hnder alle Forandringer. Men allerede dengang var min Stilling i Directionen bleven en anden, end den tidligere havde været.

Malling var død mod Slutningen af 1829. Endnu den sidste Aften, han levede, havde han været med os i en Directions-Forsamling, og deeltaget i Forhandlingerne, som sæd-

vanligt; om Natten fik han et apoplektisk Anfald, der, saavidt jeg erindrer, allerede næste Dag bortrev ham. Han havde i den sidste Tiid ikke været saaledes paaskjønnet, som han fortiente. Overalt har jeg bemærket, at naar en Borgerlig stiger til høi Værdighed i Staten, da stikke de Ubelige sig meget vel deri, og erkiende Fortienestens Ret; derimod vaagner de Borgerliges Misundelse; de have ogsaa Fortienester, men som ikke saaledes ere blevne lønede. Directionens nye Præsæs havde vel megen Tillid til mig, men ogsaa til mange Andre, han søgte Raad allevegne, og naar man saaledes havde sat ham Noget i Hovedet, var det meget vanskeligt at bringe ham derfra. Undertiden havde han afgjort vigtige Sager med Kongen, inden de vare forhandlede i Directionen, men jeg maa dog tilføie, at dette skeede, fordi øieblikkelige Indfald ikke lode ham Rist eller No, før han kunde faae dem iværksatte. Engang, da jeg i Directionen meget alvorligen forholdt ham det Urigtige i denne Fremgangsmaade, kom den godmodige gamle Mand om Eftermiddagen til mig, og undskyldte sig blandt Andet med de Ord: „Saa gammel jeg end er bleven, er jeg dog endnu en Fusentast, men jeg er ingen Filou“. Min anden Collega havde tabt al Lyft til Directionens Forretninger, og naar jeg tilforn næsten stedse havde kunnet sige forud, hvilket Udfald enhver Sag vilde faae i Directionen --- ogsaa naar dette Udfald ikke var overeensstemmende med min Mening — da var dette nu ikke længer Tilfældet. Hertil kom, at Kongen ikke havde den Tillid til den nuværende Præsæs, som til den forrige, derfor oftere afveeg fra Directionens Indstillinger, og afgav en Resolution efter sit eget Hoved. Alt dette gjorde mig det lettere at udtræde af Directionen, da dette blev Tilfældet, skjøndt jeg ikke negter, at det dog gik mig noget til Hierte at forlade en Virkekreds, til hvilken jeg i saa mange Aar havde været vant.

Bisshop Müller havde i længere Tiid været saa angreben af Brystshge, at hans Død var at forudsee. Da den indtraf,

var der efter de daværende Omstændigheder Ingen at tænke paa til hans Eftermand uden mig. Embedet blev mig ogsaa strax tilbudt, og jeg var, da jeg ogsaa under Müllers Sygdom havde haft længere Tid til forud at overveie min Beslutning, mere stemt for at modtage det, end jeg vilde have været efter Münters Død. Jeg erkjendte, at ved tilstundende Alder vilde det være mig lettere at fungere som Biskop, end som Præst, at jeg i hiin Stilling ikke, som i denne, skulde befrygte efterhaanden at see min Menighed svinde ind; ogsaa var der Meget ved Bispeembedet, der interesserede mig, og hvori jeg vel kunde have Vist til at forsøge mine Kræfter. Det var mig tilbudt, ved Siden af Bispeembedet at bibeholde Embederne som Confessionarius og som Hof- og Slotspræst, men det sidstnævnte Embede lod sig paa ingen Maade forene med det første, da jeg saa stor en Deel af Sommeren skulde være fraværende paa Visitats, og jeg vilde ikke som Biskop være de københavnske Præsters Rival. Men der vare saaledes adskillige oekonomiske Banskeligheder, i det Bispeembedet dengang var betyngt med Pensioner, med Afdrag for Bispegaardens Istandsættelse efter Bombardementet m. m. Efter et Par Dages Betænkning erklærede jeg mig villig til at overtage Embedet, naar jeg tillige vedblev som Confessionarius, og indtil Videre fungerede som Hofprædicant, hvilket jeg ikke blot betingede mig for den dermed forbundne Wages Skyld, men ogsaa for at beholde et ordentlig Prædike-Embede, thi som Hofprædicant skulde jeg prædike hver fjerde Søn- eller Helligdag; tillige forbeholdt jeg mig, endnu i næste Winter at fungere som Hof- og Slotspræst, hvilket jeg atter ikke blot gjorde af oekonomiske Hensyn, men ogsaa fordi det var mig en Trøst, ikke saa brat at skulle forlade det mig saa dyrebare Præsteembede, og endnu at kunne confirmere min yngste Søn. Endelig henstillede jeg, at jeg maatte vedblive Winteren over at fungere som Medlem af Universitets-Directionen med den derhen tillagte Wage, eller isteden at tilstaaes Godtgjørelse. Alt dette blev mig bevilget, dog saaledes at

jeg strax udtraadte af Directionen, men derimod erholdt et Gratiale. Saaledes blev jeg under 9de September 1834 udnævnt til Biskop over Siellands Stift, strax efter til Ordens Biskop, og indviet paa Reformationstesten den 2den November efter min Begiering af den gamle ærværdige Biskop over Lollands-Falsters Stift, K. Møller.

Uagtet jeg ingenlunde kom fremmed ind i de en Biskop paaliggende saavel geistlige som mere verdslige Forretninger, var det dog vissefælgelig med megen Uro, jeg overtog Embedet. Smidlertid vænnede jeg mig snart dertil; Forretningerne medtog vel neppe mere Tid, end den, Universitets-Directionen hidtil havde udkrævet, og jeg havde, som anført, den Trøst, at jeg endnu den hele Winter fungerede i mit Præsteembede; da jeg tillige Winteren over blev boende paa det forrige Sted, var der endnu ikke indtraadt saa stor Forandring i mit Liv. Smidlertid blev jeg fortrolig med Tanken om det Forestaaende, længtes endog efterhaanden efter at komme til Ro i den nye Stilling, og da jeg tillige skulde beholde min Prædikestoel, og kunde vente at see den sædvanlige Menighed omkring mig, var Afsteden denne Gang mig ikke saa smertelig, som da jeg skiltes fra Frue Menighed. Der gives Følelser i Livet, som ikke med samme Styrke kunne gientages flere Gange.

Dog var mit Sind vistnok stærkt bevæget, da jeg den 3die Mai 1835 fra min Afsteedsprædiken i Slotskirken kom hjem i Bispegaarden, hvor vi imidlertid vare indflyttede. Jeg foresandt Flere af vor Kreds i Stuen, men de syntes ikke at have Øyst til at forlænge Samtalen, som de da og virkelig vare begierlige efter, at jeg skulde træde ind i det andet Værelse. Jeg havde allerede næsten giennevandret dette, fordybt i mine egne Tanker, da mit Øie pludselig fættedes paa noget Usædvanligt, og jeg saae da i Salen et nyt prægtigt Ameublement, Sopha og 10 Lænestole, broderede med den smagfuldeste Konst — et Værk af Confirmandinder og andre venlige Væsener; jeg foresandt min Buste, udført i Marmor af Bissen — hvorom jeg da rigtignok forud

havde maattet være vidende; endelig modtog jeg et Brev uden Navn, og deri en Obligation paa 1000 Rbdlr., bestemt til et Legat, som skulde bære mit Navn, og over hvis Anvendelse det var overladt til mig selv at give Bestemmelse. Alt dette havde i lang Tid været forberedt i al Stilhed, og med kierlig Omhu samlet trindt omkring blandt mine Belyndere. Videre erfoer jeg ikke, kun at en Mand, der stedse har viist mig meget Venskab, Agent Th. Suhr, havde været den virksomste Befordrer deraf.

Saaledes fulgte en Velsignelse af Kierlighed mig i mit Præsteembede indtil det Sidste.

I rolige Tider er Biskops-Embedet for en Mand, der nogenledes kan fyldestgjøre dets forstieellige Fordringer, en saare skion Stilling, og jeg har ofte følt mig meget lykkelig deri. Det levner ofte i længere Tid god Frihed til videnskabelige Studier og Foretagender, Forretningerne ere for det Meste ikke ubehagelige, især for et Stue-Menneske, som jeg, der finder sig saa vel ved sit Skriverbord, og Visitationerne have stedse været mig meget kiere. Jeg besluttede strax at behandle disse paa samme Maade, som Biskop Balle, kun med mindre trættende Bidtløstighed, og at stræbe at gjøre Kirke-Visitationen til en opbyggelig Handling. Jeg lod mig Aftenen forud opgive Præstens Text og Thema, og anvendte da et Par Morgentimer til i Hovedet at udfaste en Disposition for Tale og Catechisation. Disse eenfomme Morgentimer i den landlige Ro have ofte været mig meget behagelige og velgiørende. Det forstaaer sig, at en kierkelig Handling efter en saa kort Forberedelse mangan Gang maa blive mindre tilfredsstillende, men mangan Gang er det ogsaa lykkelig mig at tale af et troende Hiertes Fylde, og at udvikle Tanterne i en klar og levende Catechisation. Det er

ogfaa meget interessant at besøge ethvert Sogn i Landet og de mange forskellige Huse, og i Særdeleshed at stifte nærmere Forbindelse med Præsterne. Jeg har ofte med Glæde erfaret, at mit Besøg i et Herred har været fundet opvækkende for Præster og Menigheder.

Men det skønne Embede har ogsaa en anden Side, og det er mange Gange rundet mig isinde, hvorledes Tvende af Siællands nidskereste Biskopper have yttrret sig derom. Saaledes sagde Hersleb i en Bispevielses Tale: „Stod det til mig og min Villie, vilde jeg endnu i denne Time med større Glæde lægge Embedet ned, end træde det an, ja lade mig lægge ned et Par Aen under dette Gulv, end staae her oven til“ (Tolv Taler ved Kirke- Bispe- og Præste-Vielses S. 157). Paa samme Maade yttrer Biskop Valle sig i en Præste-Vielses-Tale, jeg troer den sidste, men som jeg nu ikke har ved Haanden. Hvad der ofte gjør Embedet saa tungt, er mindst de Angreb og Bagtalelser, man ideligen har at taale, thi deri maa Enhver vide at stifte sig. Tungere er det, naar saa mange Geistlige, selv af de forstandigere og bedre, enten ved for Diebliftet at lade sig henrive af Tidsaanden, eller blot af Fjællighed eller Feighed give Oppositionen deres Stemmer, og naar saa Mange, der i Grunden ikke ynde Oppositionens Foretagender og Forslag, og ofte bevidne deres Paastionuelse af, at der er Nogen, „som holder igien“, dog selv aldeles ikke „holde igien“, og hverken offentlig eller privat yde nogen Understøttelse. Alt dette vilde dog lade sig bære og udjævne, men det Tungeste er den Uklarhed, Halvhed og Vaklen hos Regeringen, at man Intet kan stole paa, ingen Soutien kan finde, selv ved Overholdelsen af de klareste Anordninger, og maa see paa, at, medens ofte meget ubetydelige Forseelser paadrage streng Trettesættelse, behøves der kun en ret bestemt Trods, for at de Ureglerlige kunne tillade sig, hvad de ville. Ogfaa dette er tungt, at man næsten intet Middel har til at befrie Kirken for uværdige, forargelige Præster og Skolelærere, i det de strenge juridiske Beviser næsten stedsse mangle, især

ved Domstolenes Sløvhed, hvor den juridiske Kunst for saa stor en Deel kun anvender sin Skarpsindighed paa at finde Udflugter for slette Subjecter. Alt dette fornemmes desto sørgeligere i en Tiid, da der med al Iver arbeides paa intet Mindre end den danske Kirkes Opløsning, og enhver Biskop, især Biskoppen i Sieland som den Regeringen Nærmeste, har det store Ansvar for at have anvendt alt Muligt for at holde den sammen.

Hvor meget endog de fleste Præster paaskjønnede det som et Gode at have faaet en Biskop, der selv havde været Præst i forskellige Stillinger, og derfor — som det ofte blev sagt — „vidste, hvorledes de havde det“, saa vare der dog Enkelte, der ikke kunde finde sig i en Biskop af deres Midte. I lang Tiid havde Biskopperne i Sieland enten tilforn været Biskopper i et andet Stift, eller Professorer, og for en Professor vare Præsterne allerede fra deres Studenter-Dage vant til at bøie sig med Respekt; nu derimod faldt det Nogle af dem svært at erkiende en Foresat i Den, hvem de tilforn havde været vant til at betragte som deres Ligemand. Dette var imidlertid en ubehydelig og forbigaaende Uleilighed.

Men den egentlige, behydelige og varige Conflict var med det Partie, som jeg ikke kan give andet Navn end det Grundtvigste; thi, skjøndt Udskillige af dem forsikkre, at de ikke ere Grundtvigianere, ere de dog aldeles afhængige af ham, skifte Meninger og Retninger med ham. Da min Formand, hvem de tilforn havde angrebet, havde tiltraadt Embedet, forandrede Partiets Høvdinger strax Tonen, og, skjøndt den forstandige Mand ikke kunde lade sig vinde af dem, gjorde deres Forekommenhed dog noget Indtryk, og stemte ham mere til deres Fordeel. Med mig gjorde de ikke det mindste Forsøg i denne Henseende, de indsaae uden Tvivl, at det vilde være frugtesløst. Uagtet jeg stedsse havde udtalt min Mening saa stærkt, jeg kunde, dog stedsse uden noget personligt Angreb, havde de hidtil ladet mig uanfegtet; endog da Grundtvig skrev imod nogle af mine Ytringer i Afhandlingen om

Dogmatikens Begreb, var dette skeet i den, efter hans Wiis, staaende Tone. Nu derimod blev det, uden nogen fra min Side givne Anledning, ganske anderledes. Den Nordiske Kirketidende, som dengang var i fuld Bigueur, indeholdt det ene Ansald paa mig efter det andet, og da steds med Navn og Titel, thi det var just Biskoppen, der skulde nedværdiges.

Man kastede sig først over den senest autoriserede Udgave af Luthers Katechismus, som dog allerede var mere end 20 Aar gammel, og som steds blev anført under mit Navn, uagtet man meget vel vidste, at jeg ikke havde foranlediget den, og at den daværende Biskop og det theologiske Facultet ligesaa vel maatte bære Skylden derfor, som jeg. Ved det Afguderie, som dette Partie driver med det apostoliske Symbolum, og da man syntes at ansee Alterbogen af 1783 — den eneste Udgave, dette Partie kendte, og hvori dog Texterne vare forandrede efter Revisions-Comiteens Oversættelse, og en ganske ny Daabsformular og Confirmations-Bøn optagne — som nedfalden fra Himmelen, blev enhver Afvigelse fra den i Troes-Artiklernes Udtryk skildret som en Forbrydelse. At Luthers Text paa det Nøieste var fulgt, at det saaledes var Luther, der i den 3die Artikel, for at undgaae Ordet „catholica“ havde sat „christelig“, blev naturligviis overseet; selv gjorde man sig ingen Samvittighed af at forandre det oprindelige „Guds eneste Søn“ til „eenbaarne“ — en Forandring som jeg i Øvrigt ikke kunde have Noget imod, men det havde været det mig paalagte Hverv, nøie at følge Luther; — derimod var det hos mig en Brøde, at jeg havde sat „opfaren til Himmelen“ istedenfor til „Himmels“ o. s. v., og især at jeg havde skrevet „den Hellige Aand“, som dog er den eneste rigtige Skrivemaade, og hvorved jeg havde, saavidt muligt, villet fremtvinge nogen Eftertanke ved Læsningen, istedenfor den tankeløse Maade, hvorpaa det ofte havde forarget mig at høre Ordet „den Helligaand“ — de to første Stavelser saa kort fremfagte, og den sidste saa langtrukken, som muligt — læses i Skolerne.

Disse Beshyldninger mod den autoriserede Udgave af Katechismus, der ideligen gientoges, syntes at kræve en Besvarelse, men da de i sig selv vare saa intetsigende, at det næsten vilde have taget sig latterligt ud at træde frem med et eget Skrivt for at giendrive dem, undersøgte jeg den danske Katechismus's Historie, og udgav da mit lidet Skrivt „Om de danske Udgaver af Luthers lille Katechismus“. Herimod satte Lindberg en „Frimodig Giendrivelse“. Der behøvedes hertil ingen anden „Frimodighed“ end den, der vistnok udfordres for at byde Publicum noget Saadant; Giendrivelsen var i alle Henseender af den Bestaffenhed, at jeg ikke fandt det Umagen værd at tage nogen Notits deraf, da jeg kort efter ved nogle nye Opdagelser blev foranlediget til en ny Udgave af mit Skrivt. Herover blev Lindberg saa forbittret, at han i Kirketidenden skrev en Artikel: „Hvorledes Biskop M. forvansker den christelige Tro“; den formeente Forvansning var da kun de ovenomtalte Afvigelser i Troes-Artiklernes danske Text fra Alterbogen. Overalt bleve nu efterhaanden Partiets Angreb heftigere og plumpere.

Da Frederik den Siette ansaae sig nødsaget og forpligtet til i Holsteen at indføre raadgivende Provindsialstænder, besluttede han, som han selv sagde, at give de øvrige Dele af sit Rige det Samme, „inden de forlangte det“. Saa skönt og gavnligt, maaskee endog nødvendigt, dette var, saa var det let at forudsee, at den politiske Gæring, hvori Gemytterne her, som allevegne, vare komne siden 1830, derved vilde næres og forstærkes, ligesom og, af hvilken Bestaffenhed den høitalende Patriotisme vilde være. Dette havde først ret viist sig, da Mathanson udgav sit Værk „Om Danmarks Handel, Skibsfart, Penge- og Finantsvæsen“. I dette Værk fandtes vel nogle Feiltagelser, maaskee ogsaa nogle urigtige Raisonne-

mens, men i det Hele var det affattet med Fliid og Sagskundskaab, og det beviste saa klart, hvorledes Danmarks Velstand efter lange og svære Ulykker atter havde hæbet sig, at enhver Danst, der havde mindste ægte Fædrelandskierlighed, maatte glædes derved. Men for vore Patrioter kunde Intet være mere uvelkomment, end et Beviis for, at det var gaaet frem her i Landet, og i Spidsen for det Partie, hvis Fædrelandskierlighed viser sig i at skildre Alt i Danmark saa mørkt som muligt, stillede N. David sig i sin bekiendte Recension, som vel indeholder grovere Feil, end det Skrivt, der saa bittert badles, men som var alle dem meget kierkommen, der paa enhver Maade søgte at forhindre al gunstig Stemning mod Regeringen. Giæringen voksede stedse, og da Stænderne omsider bleve sammenkaldte, var det ingenlunde blot Bønder og i aandelig Henseende lige med Bønder Privilegerede, men ogsaa Mange, der burde have bedre Forstand, som nærrede de latterligste Forventninger.

Jeg havde fra først af for min Deel glædet mig ved, at jeg, som dengang var Medlem af et kongeligt Collegium, ikke kunde blive sendt som Deputeret til Stænderforsamlingen. Men imidlertid var jeg bleven Biskop, og saaledes maatte jeg i Vinteren 1835—36 tilbringe fem Maaneder i Koeskilde ved Stænderforsamlingen.

Det var en skøn Dag, da Forsamlingen aabnedes. I det behagelige Veir drog de Deputerede af alle forskjellige Stænder i høitidelig Procession giennem Kongeporten, der saa sielden aabnes, ind i den heilige, af Menneſter aldeles opfyldte, Kirke. Jeg holdt Prædikenen for idel opmærksomme Tilhørere, og i et af de meest læste Dagblade blev saavel Prædikenens Indhold som Foredraget anpriist i fuld Begeistring. Det varede meget længe, inden jeg atter blev roest i Dagbladene.

I det paafølgende første Møde havde jeg dog 11 Stemmer til Præsidentstolen, skøndt Alle vidste, hvo der vilde komme til at indtage den, og jeg maa tilstaae, at der til

denne, ingenlunde misundelsesværdige, Post fattes mig, saavel andre Egenstaber, som den fornødne Koldblodighed. Efter Valgene af Forsamlingens Embedsmænd bragte et Medlem, saavidt jeg veed uden foregaaende Aftale, i Forslag, at der skulde indgives en Tak-Adresse til Kongen, hvorved dette Medlem sikkert ikke havde nogen politisk Hensigt, men snarere tilsigtede noget Glimrende, saa at en anseelig Deputation skulde tage ind og overrække Kongen Adressen. Forsamlingen gik ind paa Forslaget, og udnævnte mig, Hvidt og P. Bang til at affatte den; det vedtoges tillige, at Adressen næste Formiddag skulde forelægges, da det meentes, at den maatte gaae forud for alle Forsamlingens Foretagender.

Om Middagen var stor Diner, og om Aftenen havde jeg en Conferents med mine Medcommiterede, som Begge dengang snarest kunde henregnes til Oppositionen. Da Forsamlingen ikke var aabnet med noget Budskab fra Kongen, og Intet forelaae, hvorpaa Forsamlingen havde at svare, var det aabenbart, at Adressen just skulde være en Taksigelse for Stænder-Institutionen. Heri vare mine Medcommiterede enige, og de paalagde mig udtrykkelig, deels at jeg skulde fremhæve det Samme, hvormed den Kgl. Commissarius havde begyndt sin Tale, nemlig at „Kongen ikke ansaae det forsvarligt at vove nogen Forandring i selve den Statsforfatning, hvorved Danmark nu i eet og tre Fierdedele Aarhundreder har fundet sig lykkelig; men, i det han har forbeholdt sig og sine Efterkommere den hele Fylde af Magt, som vore Forfædre nedlagde i Trede Frederiks Hænder, har han med hiin Statsforfatning forenet en Indretning, der giver ham og hans Efterkommere paa Thronen et nyt omfattende Middel til stedse at vide, hvad der tiener til Folkets Bedste, hvilket ikke kan Andet end falde sammen med Kongens eget;“ deels at jeg skulde anbringe en speciel Taksigelse for den Oversigt over Finantsvæsenets Tilstand, som just var bleven meddeelt. Dermed overlode de til mig at forfatte Udkastet.

Jeg havde saaledes kun et Par Morgentimer til Arbejdet, men om Aftenen og tildeels om Natten havde jeg sat mig ind i min Opgave, og det forekom mig stort og skönt at skulle være Ordfører for et Folk, der første Gang var forsamlet i sine Repræsenter, og bringe dets gamle Konge, der nu i mere end 50 Aar havde forestaaet Regeringen, havde deelt Folkets Vee og Vel, under hvem, uagtet svære Ulykker, Folkets materielle og aandelige Udvikling var gaaet saaledes frem, som aldrig tilforn — bringe ham dets Tak for den lange Trofasthed, og i Særdeleshed fordi han nu i sin Alderdom ikke — som jeg selv siden sagde i Sørgetalen over ham — havde staaet sig selv, men indført en Institution, hvorom han ikke kunde tvivle, at den meget vilde forsøge Regeringens Byrder. Jeg skrev med fuld Begeistring, men Tiden var knap; mine Colleger kom, før jeg var færdig, og jeg havde ikke engang Tid til at giennemlæse, hvad jeg havde skrevet, endfige til at foretage nogen Kettelse. Jeg anmodede dem om, først at maatte forelæse det Hele, at vi derefter kunde giennemgaae det Punctum efter Punctum. Jeg kan forsiikre, at jeg ingen Forestilling havde om, at det skulde blive, som det var; men da jeg var færdig med Oplæsningen, udbrød Hvidt, at det just var, som det skulde være; Bang efterfaae enkelte Steber, men fandt dog efter kort Overveielse, uden at jeg bidrog det Mindste dertil, at det var bedst, som det var, og affrev derpaa Adressen, uden ogsaa derved at have fundet Noget at erindre. Derfom de enkelte Udtryk skulde findes for stærke, hviler Skylden fuldt saa meget paa mine Colleger, som paa mig.

Til saadanne regner jeg ingensunde det meget omtalte, „at Danmarks Hierte slaaer i Kongens Bryst“, thi med fuldt og roligt Overlæg vilde jeg endnu have sagt det Samme om Frederik den Siette. Snarere maaskee det Følgende: „Derfor er der den Samklang mellem Fyrste og Folk, at Deres Majestæts Villie saa ideligen endog forekommer Folkets Ønske, at hvad der dunkelt begynder at røre sig i Folket, det udgaaer

fra Thronen i klart udviklede Tanker". Smidlertid, hvis man, som tilbørligt, ved „Thronen“ ikke blot forstaaer Kongen, men Regeringen, Det, som fra Thronen befales undersøgt og indstillet, og da fra Thronen autoriseres, da er Udtrykket dog sandt, og gielder i Særdeleshed just om Stænder-Institutionen; „den var Herskerens Willie og Befaling, før den var Folkets Yttring“; man havde vel begyndt at tale om Constitution, men man kan ikke sige, at de Enkeltes Stemme endnu var bleven Folke-Stemme, og ingen ventede forud, at Det skulde og kunde skee, som dog skeede. Hiint Udtryk skulde tiene som Indledning til et Ufsnit, som siden maatte gaae ud, angaaende Finants-Oversigten, hvilken heller Ingen paa den Tid ventede at skulle blive frivilligen meddeelt. Den viste vel, at Finantsernes Tilstand var bedre, end man i Almindelighed forestillede sig, men Tilstanden var dog betænkelig nok, og jeg havde derfor sagt, at „Kongen uden Forbeholdenhed havde betroet sig til sit Folk“, et Udtryk, som Hvidt fandt aldeles træffende, men som dog i Forsamlingen ikke fandt Naade. I Øvrigt kan jeg angaaende den hele Adresse hen-vise til et velstrevet Stykke, som en ung Mand leverede i „Kiøbenhavn's flyvende Post“.

Da jeg i Forsamlingen havde oplæst Adressen, udbrød der et Uveir. Det var ingenlunde i denne Tone, Oppositionen vilde, at der skulde tales til Kongen. Man harmedes over, hvad der var sagt om vor Statsforfatning, men denne Harm turde man endnu ikke ret give Ord; derimod var Finantsvæsenet det ømme Sted, hvorimod man havde foresat sig at rette de heftigste Angreb, og herved kunde man bedst vente at finde Indgang hos Folket, thi „Penge“ er dog det Ord, der aabner alle Øren; og at den formeentlige Finants-Nød var saa lempeligen berørt, kunde man ikke tilgive. Hovedet for Oppositionen var Algreen-Ussing. Han kastede sig nu ved Adresse-Debatten med al Vehement's over Finants-Spørgsmaalet, og bragte det derhen, at Pluraliteten stemmede for, at Adressen ingen Tak skulde indholde for den konge-

lige Meddelelse besangaaende, der dog visseelig var Tak værd. Men selv den Hæftighed, hvormed denne Deel af Adressen blev forhandlet, hidrog til, at det Øvrige uden Videre gik igiennem, og saaledes erholdt Forsamlingens Sanction, saa lidet man endog siden vilde kiendes ved den. Blandt Opponenterne vare flere agtværdige Mænd, med hvilke jeg er vedsbleven at staae i venligt Forhold; hvor constitutionelt de endog vare sindede, erkiendte dog Udskillige af dem siden, hvor godt det var, at Stænderne ikke vare lovgivende.

Men nu begyndte Forfølgelsen mod Adressen udenfor Stænderforsamlingen. Som Stemningen dengang var, vilde man ingenlunde takke, men fordre, og, skøndt jeg dog ikke var den Æneste, der stod til Ansvar, gik Angrebene dog næsten alene ud over mig. Min fornemste Antagonist var den betiendte Johannes Hage. Han besad endeel Kundskaber i forskellige Fag, men udmærket Indsigt og Dhygtighed fandtes ikke hos ham, og hans literaire Fortieneste indskrænker sig til at have staffet nogle statistiske Oplysninger tilveie, som dog ved den Eensidighed, hvormed de ere fremstillede, maae benyttes med megen Vaerksomhed. Men da det var en Sielendehed, at Oppositionen blandt sine Medlemmer kunde tælle Mænd af Kundskaber, ophøiede de Saadanne desto mere; alle Blade gienløbe af hans Roes.

Stormen mod Adressen havde allerede begyndt at lægge sig, da Professor Clausen kom med sin Afhandling „Om den Kunst at takke“, som da gik ud paa, at man ved Taksigelsen for alle Ting skulde tænke paa sig selv, ikke lade sig henrive, vel vogte sig for at bortgive det Mindste af sin egen Værdighed, kort, at man ikke skulde takke. Senere fandtes i Aarhus Avis et Anfald paa mig, fordi jeg formeentlig ikke skulde ved Stænderforsamlingen tilbørligen have talt Geistlighedens Sag — hvortil der ikke havde været mindste Anledning. I Berlings Avis gav jeg et kort Svar derpaa.

I Øvrigt vil jeg her ikke udlade mig om Forhandlingerne ved denne eller de paafølgende 4 Stænderforsamlinger, som

jeg har bivaanet; thi ved den sidste var jeg ved Sygdom forhindret. Jeg har ikke hørt til de Megettalende, og hvad jeg har sagt, findes i Stændertidenden. Hvor upopulair jeg endog i politisk Henseende var bleven, har jeg dog her kun været udsat for faa personlige Angreb, har levet i god Forstaaelse med de Fleste af Medlemmerne, og har ikke savnet Forsamlingens Tillid, da jeg har været Medlem og tildeels Referent i flere vigtige Sager. Den Sag, der nærmest vedkom mig, og gif mig dybest til Hierte, var den om Sognebaandets Løsning. Jeg havde en svær Strid, baade i Comiteen, og i og udenfor Forsamlingen, da nogle af Partiets Præster jævnlig indfandt sig i Røestilde, for at indvirke paa de Deputerede. At Resultatet desuagtet blev efter Ønske, var vistnok glædeligt, men derfor skal jeg dog ikke rose mig af Seieren, thi jeg veed meget vel, at denne Sag endnu ikke er afgjort, men at ogsaa den er indbefattet i de øvrige Bestræbelser for vor Kirkes Opøsning, som, begunstige de ved faa mange, selv af de bedre, Geistliges Ubetænkksomhed, ved den almindelige Stemning og ved Regeringens Svaghed, have faa megen Udsigt til Fremgang, at Tanken derom hører til mine tungeste Sorger.

Hvad det Private angaaer, da havde under de to første Sessjoner Domprovst Bang det Venstreb at give mig Ophold hos sig. Men skøndt jeg i dette giestfrie Huus ikke manglede Selskab, savnede jeg dog min Familie, maatte for det Meste hver Uge reise ind for at besøge den, og længtes efter det roligere Liv i mit Hiem. Dette var især besværligt under den første Sessjon, som, da man idelig antog sig nye Sager til Behandling, forlængedes giennem 5 Vintermaaneder. Desuagtet var jeg for det Meste i en oprømt Stemning, og, da jeg aldrig har beilet til Folkgunst, kan jeg forsikre, at alle de Angreb, jeg maatte taale, kun ansegede mig lidet. Hvad der ved Sigt meest gaaer mig til Hierte, er den Slethed, der aabenbarer sig deri, og det er ikke Forstillelse, naar jeg siger, at denne sædvanlig krænker mig mere, naar den an-

griber Andre, end naar det gielber mig selv, thi i hiint Tilfælde synes det mig Pligt at tage Partie, at udtale mig skarpt, og at bidrage Mit til at vække den almindelige Stemning mod Fornærmeren; ved mit Eget derimod bekyrer jeg mig kun lidet, om jeg har deres Agtelse, hvilke jeg selv ikke agter. Dette kan være Stolthed, men den staaer mig dog godt bi ved alle Angreb, hvormed man mener at krænke og ærgre mig. I Øvrigt troer jeg, i det jeg fra Begyndelsen af gttrede de Grundsætninger, hvilke jeg siden er bleven tro, mere at have vundet den offentlige Stemme for mig, end de, der ved at følge Strømmen vandt en Popularitet, som de siden ikke kunde bevare.

Ved Slutningen af den første Session modtog jeg den bedrøvelige Efterretning, at min trofaste Ven Carl Heger pludselig var død. Han havde kun et Par Dage været noget upasselig, men havde dog den sidste Aften gaaet omkring med Brindsen og Flere i Brindsens Samlinger. Da han ikke befandt sig vel, var han gaaet ind i sit Værelse. Der fandt man ham kort efter siddende død i sin Vænestoel, med det Nye Testament i sin Haand. Det var jo en skøn og mild Død, og, saa Meget jeg tabte med denne gamle, fortrolige, ædle og fordringsløse Ven, turde jeg dog ikke klage, thi jeg havde saa ofte med alvorlig Bekymring tænkt paa hans tilstundende Alderdom, der vilde have været eensom og sørgelig. Nu havde Gud giemt ham.

I de senere Sessioner kunde min Kone, da nu alle vore Børn vare voksne, følge med mig. Vi vare da huuslig indrettede, og have tilbragt meget behagelige Tider i det os saa fiere Roeskilde med dets deilige Omgivelser.

Mod Slutningen af Aaret 1836 feiredes Jubelfesten for den danske Kirkes Reformation. Da Oppositionen dengang

benyttede enhver Leilighed til at vække Misfornøielse mod Regeringens Foranstaltninger, overvælde man ogsaa denne Fest med laad Spot, og man stammede sig end ikke ved at forestille den som en utilgivelig Udselighed, uagtet den, naar Medaillerne undtages, aldeles Intet kostede det Offentlige — thi at give et Par store Tasler maatte dog vel være Kongen tilladt. Vilde Eftertiden troe Dagbladene, maatte den antage, at denne Fest var bleven holdt paa en uværdig og fiendsommelig Maade, og at der Intet havde været at see derved uden nogle fulde Mennesker, hvilket vil sige, at een beskienket Mand havde gjort lidt Opsigt under Processionen. Sandheden er, at denne Fest allevegne i Landet blev holdt med langt større Deeltagelse og Høitidelighed, end Jubelfesten 1817. I Kiøbenhavn blev den ogsaa interessant derved, at ikke blot Kongen, Prindserne, de høiere Embedsmænd, Profesorerne og de Geistlige i disse Dage, saa at sige levede med hverandre, men at tillige Deputationer vare tilstede fra Kiel og Berlin. Den smukkeste Beskrivelse af Festen findes i den Preussiske Statstidende, (derfra optagen i Hiorts tydske Læsebog) affattet af Marheineke. Det var mig kiert ved denne Leilighed at gjøre denne Mands Bekjendtskab, som, naar man havde overvundet det Frastødende og Stive i hans Væsen, var grundig og underholdende. Han stod dengang paa det høieste Trin af sin Anseelse, men ogsaa han maatte afgive et Beviis paa Meningernes Omkiftelighed. Efter Hegels Død, da den Hegelske Philosophie var i sin første Flor, blev han næsten almindelig agtet som Tydslands første Theolog, og ved hans nylig paafulgte Død ledsagede ikke blot ikke en Ueneste af hans Colleger — hvilke han vel ofte havde fornærmet — ham til Graven, men næsten ikke en Stemme opløstede sig til hans Priis, og naar en Enkelt vilde forsøge derpaa, fandt det aldeles ingen Gienglang. Jeg tilegnede ham den tydske Oversættelse af mine Jubel-Prædikener, og han mig til Giengjæld sit „Entwurf der praktischen Theologie“. Giengjeldelsen var meget større end Gaven, thiøndt jeg tilstaaer,

at denne Bog aldrig ret har villet behage mig. Hvad der af hans Bærker meest har tiltalt mig, er den første Udgave af hans Dogmatik — der sikkert har mere blivende Værd, end den anden — og „das gottesdienstliche Leben der Christen“; vel ogsaa hans Reformationens-Historie og hans Prædikener til Forsvar for den protestantiske Kirke.

Et betydeligt, vanskeligt — og forgieves — Arbejde blev mig nu paalagt, nemlig Udarbejdelsen af en ny Alterbog og et nyt Kirke-Ritual. I November 1832 havde samtlige Kiøbenhavns Geistlige til Kongen indgivet et Andragende om en Revision af Rituallet. Jeg hørte dengang ikke til det egentlig saakaldte Ministerium Havniense, alligevel blev jeg indbudet til at underskrive, men jeg undskyldte mig; jeg kunde forudsee, at jeg vilde faae en vigtig Deel i Arbejdet, og at jeg dermed maaskee mindst vilde tilfredsstille dem, der dengang ivrigt fordrede Revisionen; jeg vilde derfor ikke selv fremkalde Ulykkerne over mit Hoved, skøndt jeg jo vel haabede at kunne høre dem, naar de kom. Dette Andragende bevirkede en Kongelig Resolution af 22de April 1834, at der skulde indhentes Erklæringer fra Geistligheden i Danmark angaaende de Forandringer i Rituallet og den forordnede Alterbog, som maatte findes tilraadelige. Det varede længe, inden samtlige Erklæringer indkom, og bleve forsaavidt giennemgaaede, at Sagen kunde forelægges Kongen. Kongen havde haft saa mange Erfaringer om Vanskelighederne ved Indførelsen af en ny Liturgie, at han frygtede for atter at begynde derpaa, og han spurgte mig, om jeg ansaae et nyt Ritual som fornødent. Jeg kunde ikke svare Andet, end at et Ritual var en Nødvendighed i Kirkerne, at det gamle ikke engang var at erholde, at man ikke kunde lade det trykke paany, da saare Meget ved senere Anordninger var forandret, Meget ved Praxis var

bortfaldet, og Meget var af den Bestaaffenhed, at det altfor meget stødte den nuværende Tænkemaade og Smag; ligeledes kunde de gamle Formularer og Bønner vel behøve en Revision. Under 22de Juli 1837 blev det resolveret, at samtlige indhentede Erklæringer skulde tilstilles mig, og at det skulde overdrages mig at udarbejde et Forslag til Forandringer i Ritualet og Alterbogen, saaledes at det skulde staae til mig dertil at benytte som Medarbejdere, hvem jeg dertil maatte finde stikkede og villige, hvornæst Arbeidet skulde overgives til Prøvelse af en Commission, som i sin Tiid skulde udnævnes. Jeg maatte heri erkiende et skønt Beviis paa Kongens Tillid, men de Fleste ville vel ogsaa indrømme, at Grundlaget til et saadant Arbeide maa være een Mands Værk; skulle flere tillige arbeide sammen, bortflygter Anden under Indvendinger og Tvivl — som det skeede ved Udarbejdelsen af den Evangelist-christelige Psalmebog.

Følge heraf blev den hele Masse af Betænkninger og Erklæringer mig meddeelt. Meningerne gif naturligtviis i alle forskjellige Retninger, men der var kun meget Lidet, som kunde bruges. Biskop Faber havde brugt den besynderlige Fremgangsmaade at dele sit Stift i Conventer, og forelægge disse en Mængde Spørgsmaal om Ritualet til Besvarelse. Af disse Besvarelser gjorde han en udførlig Extract, men tog ingen videre Notits deraf; derimod udarbejdede han — hvad Ingen havde anmodet ham om — et fuldstændigt Ritual med Alterbog. Det var et ganske mislykket Arbeide, hvoraf jeg Intet kunde benytte.

Jeg giennemgik imidlertid Betænkningerne, satte mig ret ind i Sagen, og foretog Udarbejdelsen med Flid og Lyst. Saa lidet jeg nu gif ud paa nogen Omstøbning af vor Gudstjeneste, var der dog saare Meget at gjøre. Da en af de vigtigste Forbedringer var den, at der skulde have flere Text-Rækker, kunde de gamle, i sig selv temmelig ubetydelige, Collecter, som ganske slutte sig til Dagens Evangelium, ikke bibeholdes, men jeg maatte udarbejde nye. Da mit Udkaft

er trykt, og jeg, saavel i de tilspøiede Bemærkninger som i de senere udgivne Oplysninger, har tilstrækkelig forklaret mig derover, vil jeg her ikke videre udlade mig om de foretagne Forandringer og Grunden dertil. I det egentlige Ritual haaber jeg, man vil finde et klart og bestemt Sprog, saaledes som det var at ønske, det stedse maatte findes i Lovgivningen. Egentlige Medarbeidere havde jeg ikke, men saasnart en Afdeling var færdig, sendte jeg den til Waage, dengang Director ved Sorø Akademie, Tryde, dengang Sognepræst i Herlufsmagle, Dr. B. Münster, og Wilh. Rothe, dengang Lector i Sorø. Den Sidstnævnte valgte jeg, fordi jeg gierne vilde have En med, som kunde henregnes til det saakaldte Partie, men som dog hørte til de Moderatere. Jeg havde megen Nytte, især af Waages Meddelelser. Denne tidligt og sørgeligt tabte Ven forenede med en elskelig Charakter og et ægte christeligt Sind et logisk Hoved, og lod ikke let nogen Inconsequents passere.

Da jeg i Sommeren 1838 havde Visitats-Reiser at foretage, og var 3 Maaneder ved Stænderforsamlingen, kunde jeg først fuldende mit Arbeide i Begyndelsen af 1839. Ved Indsendelsen androg jeg paa, at Udkastet først maatte bekiendtgøres ved Trykken, og den offentlige Dom derover høres. Kongen tillod vel Trykningen, men han vilde, at de trykte Exemplarer kun skulde meddeles det theologiske Facultet og Biskopperne, hvilke igjen kunde derover høre de Geistlige eller andre Mænd i Stiftet, hvis Meninger de ønskede at erfare. Kongen vilde nemlig ikke, at Sagen skulde komme til offentlig Discussion, men det viste sig noksom, at dette dog ikke lod sig forebygge. Tillige blev under 6te April Commissionen til at giennemgaae Udkastet udnævnt, men denne kunde ikke sammentræde, førend den til Indsendelse af Betænkningerne bestemte Termin af 6 Maaneder var udløben, og disse der-
 efter forud vare giennemseete af Commissionen.

Smidlertid døde Kong Frederik den Siette den 3die December 1839. Han havde en Tiidlang været saa svag, at det vakte grundet Betsymring, men dette havde ogsaa tidligere været Tilfældet, og derfor nærede man endnu Haabet, at han igien, som tilforn, kunde komme til Kræfter. Først den sidste Aften, han levede, erfarede jeg fra en sikker Kilde, hvor betænkelig hans Tilstand var, men hans Død kom, da den indtraf, saa uventet, at endog en af Statsministrene, som boede paa Frederiksberg, kom om Morgenens med sin Portefeuille, og da først hørte af Sveitseren, at Kongen var død.

Det er ikke let at beskrive den Følelse, hvormed jeg om Middagen mødte i det andet Palais, der saae Garderne og de øvrige Tegn paa Kongeværdigheden, fandt de høieste Embedsmænd samlede, hørte de indholdsfulde Ord: „Kong Frederik den Siette er død — Leve Kong Christian den Ottende!“ smukt og værdigt udraabte fra Altanen af Grev O. Moltke, og derpaa, at der blev giort Plads for den nye Konge med det Ord: „Hans Majestæt!“ I det jeg vendte mig om, stødte jeg paa den gamle Statsminister Stemann; vi gave hinanden Haanden, fik Begge Taarerne i Øinene, men kunde intet Ord sige. I denne Stemning blev jeg kaldt ind til den nye Dronning, havde der endnu en liden Samtale med den nye Konge; vi vare Alle bevægede, men paa forsthiellig Maade.

Da jeg gik derfra, gik jeg over i den afdøde Konges Palais. Der var Alt blevet stille, man saae vel enkelte Mennesker, men tause og ligesom forstenede. Jeg kom ind i hans Sovestue; i et Hjørne deraf laae han, som sædvanligt, i en lille Seng uden Omhæng, en lille, udmagret Figur, Alt omkring ham thyt og uanseeligt. Det var Ham, hvem man med Rette har kaldet „en alvorlig Hersker“, som ved sit blotte Blik kunde imponere, som Faa. Nu var Scepteret flyttet over paa den anden Side af Pladsen, men dermed var et nyt Afsnit begyndt i Landets og i saa mange Enkeltes Historie.

Under den nye Regering skulde Alt gaae med Til. Allerede den næste Formiddag maatte jeg fremstille Stadens Geistlighed. Hvad der blev talt ved denne Leilighed, kan læses i den Berlingske Tidende tilligemed de mange andre Taler, der siden voldte Forlegenhed nok.

Jeg veed ikke, om Sindsbevægelsen kan have en saadan Virkning, men den Aften, da jeg havde erfaret Kongens farlige Tilstand, og mit hele Indre var i Oprør, skøndt jeg udvortes maatte tvinge mig, fordi Fremmede vare tilstede, fornam jeg en stærk Feber, og næste Dag udbrød en Rosen i den høire Fod, som jeg denne og den følgende Dag ikke kunde staae. Siden blev den heftigere, satte sig til flere Bylber, som maatte opereres, og holdt mig i sex Uger i og ved Sengen. I al denne Tid laae jeg og hørte fire Timer daglig Sørgeklokkerne fra de tvende nærliggende Kirketaarne, og havde saaledes Leilighed nok til at betænke, hvad der var foregaaet. Mit Hjerte havde stedse hængt ved Kongen, jeg havde i min Ungdom indbruffet Folkets Begeistring for ham, og mine Følelser vare ikke saa foranderlige som Mængdens. I saa mange Aar, i saa mange Stiebner vare vi alle vante at see hen til ham, og hvor ofte jeg endog, med og uden Grund, havde været misfornøiet med hvad der skeede, havde jeg dog aldrig kunnet mistiende den Trofasthed, hvormed han omfattede sit Folk, ikke mistiende, at „Danmarks Hjerte slog i Kongens Bryst“, han havde baaret saare tunge Stiebner uden at forsage, og, da han ellers kunde have glædet sig ved at see Danmark fremblomstre paany, havde Ubillighed og Ufsionsomhed forbitret hans Alderdom. I de senere Aar havde jeg staaet i mere umiddelbar Forbindelse med ham, og han havde viist mig en hædrende Tillid; jeg vidste, han havde yttret, at det under de religiøse Stridigheder var en Lykke, de havde mig, som med saamegen Sindighed stod mellem de stridende Partier — en Roes, der vel maatte glæde mig, skøndt det noksom viste sig, hvor Lidet jeg formaaede til at slukke de vilde Flammer. Fornemmelig havde jeg lært at

elste hans Hiertelag, hans Siels Oprigtighed, og den Kierlighed, som Nar og Gienwordigheder og det daglige Overhæng ikke havde kunnet trætte; sikkert er ingen Kummerfuld, hvad enten han begierede hans Hielp, eller hans Kummer var af den Bestaffenhed, at ingen jordist Magt kunde hielp, gaaet fra ham uden inderlig og dybt vederqvægende Hengivenhed; Ingen af os var forladt paa Jorden, saalænge vi havde ham. Nu var det forbi. Hvad der trøstede mig, var den Tante, at svære Tider forestode, hvilke han, svækket ved Alderen, mindre vilde været istand til at møde, og det vilde have smertet mig dybt at see min gamle Konge kun som en Skygge af, hvad han havde været, og med usikker Haand at styre Statens Roer under de frembrydende Storme.

Nu var det min Bekymring, at jeg ikke skulde blive istand til at holde Tale, og sige den Konge, til hvis troe Mænd jeg haabede i Tiden at skulle regnes, det sidste Jarvel. Jeg skrev i Sengen med et Blyant Conceptet til min Tale, og, skøndt jeg idelig blev afbrudt ved Forretningsjager og Besøg, var min Sielsstemning stedsse saa ganste den samme, at jeg, saasnart jeg blev ene, strax igien kunde begynde. Jeg skrev ogsaa 4 Indskrifter til Kisten, men som ikke bleve brugte, kun Indskriften paa Pladen er af mig. Dagen før Begravelsen gjorde jeg min første Udflugt, i det jeg førte en Tour ud af Byen. Næste Aften førte jeg til Palaiet, kom med Besværlighed op ad de høie Trapper, giennem de lange sortbeklædte Gange og Sale, og da Toget skulde begynde, fremsagde jeg ved Kisten de saa Ord, hvormed den høie Beboer ligesom skulde stilles fra sin Bolig. Om Natten førte jeg til Koeskilde, sov kun et Par Timer, og befandt mig om Morgenen saa ilde, at jeg frygtede en Besvimelse. Men det var en klar Dag, og den friske kolde Morgenluft styrkede mig vidunderlig. Uagtet jeg maatte vente længe i Kirken, befandt jeg mig dog vel, og kunde med fuld Kraft holde min Tale. Saaledes blev det mig dog forundt at kunne følge min gamle Konge til det Sidste.

Det er i frist Minde, hvor uhyggelig Stemningen var i Kiøbenhavn i de første Maaneder efter Regerings-Forandringen. Allevegne en dump Giæring, som adskillige Gange kom til Udførelse i nogle Gade-Optøier, men uden Ledning og uden Hensigt. Det er karakteristisk, at Mængden ved disse Opløb jævnlig drog til Ulfelds Plads, og at en af de meest høirøstede Fordringer var den, at Stamstøtten skulde borttages, hvilket ogsaa kort efter skeede. Den kunde vel ansees for at have staaet længe nok, men det var, som om man vilde, at der ikke mere skulde være Skændsel ved Landsforræderie. Det er mærkværdigt, at, naar Fyrster, endog af Talent, i en moden Alder komme til Regeringen, vise de sig sædvanligen saa uforberedte, som om de aldrig alvorligen havde betænkt, hvad der forestod dem. Sagen er, at Thronarvingerne for det Meste have hørt til Oppositionen, de mene hos deres Forgængere at have opdaget enkelte Feilgreb, som gave Anledning til Misfornøielse, og at, naar de kun i disse Enkeltheder afvige fra Forgængernes Magimer, vil Alt blive godt; naar de give Oppositionen en Finger, vil den dermed lade sig nøie. Under den nye Regering bebudedes mangehaande Forandringer, som ikke vare efter de Conservatives Sind, og ikke tilfredsstillende Bevægelses-Partiet. Misfornøielsen var almindelig.

Den almindelige Landesjorg gav Staden endnu et mørkere Udseende i denne Vinter. Med Foraaret kom en Dag, som skulde være i det mindste Hovedstaden en Fest, der skulde afbryde det lange Mørke; den nuregerende Konges og Dronnings Solobryllupsdag. Om Morgenen holdt jeg paa Sorgenfri i en lille Kreds en Tale i Dagens Anledning, og denne stille Time var ved Kongens og Dronningens elstværdiske Personlighed hiertelig og rørende. Min Tale lod jeg vel trykke, men jeg udgav den ikke offentlig; jeg kunde vide, at man strax var faldet over den, og jeg vilde ikke, at den smukke huuslige Scene skulde besudles med Dagbladene's Uhumstheder. Om Middagen løb et Linieskib af Stabelen, og om

Aftenen var Balparé. Paa Slottet var Alt glimrende Kongen var, som altid, en behagelig forekommende Vert. Udenfor i Gaderne brusede og giærede det, ikke som ved Tummelen paa en Glædesfest, men snarere som ved et begyndende Oprør. Man spurgte paa Slottet med megen Ungsteligheid om Efterretninger fra Byen, men det kom dog ikke til Udbrud.

Roget roligere og glædeligere var Stemningen bleven ved Kroningsfesten paa Frederiksborg den 28de Juni. Det var et skönt Veir, det herlige Slot var blevet istandsat, en utallig Mængde Mennesker bølgede giennem Gaderne og Slotsgaarden, Processionen var pragtfuld, og det Hele, hvorved dog hos Alle i det mindste en dunkel Følelse af Handlingens Betydning var tilstede, imponerede og stemte til Deeltagelse. Ved Acten selv havde jeg ikke mindre end syv Taler at holde. Kongen havde hørt hvert Ord, og var tilfreds; jeg haaber ogsaa, at dette var Tilfældet med den forstandigere Deel af de Tilstebeværende; at der ogsaa vare de, som kun vilde see Glimmer og Optog, og kiedede sig ved de mange Taler, forstaaer sig. Det blev strax bestemt, at Salvings-Acten skulde udgives, men da man vilde have den udstyret med fortrinlige Tegninger, har Konstnerens Langsomhed nu forhalet Sagen i henved 7 Aar, og der er endnu ingen Udsigt til snar Tilendebringelse.

Den store Forandring, der var foregaaet, havde ogsaa Indflydelse paa Ritualsagen, til hvilken jeg nu maa vende tilbage.

Som det var at forudsæe, blev Hensigten, hvorfor man ikke havde villet tillade, at Udkastet til Rituallet blev offentlig bekendtgjort, ikke opnaaet; det var just et offentligt Skrig, Modpartiet vilde fremkalde, og mod Slutningen af Aaret

aaabnebe det alle sine Batterier. Lindberg havde ved Reiser og Correspondence stiftet Forbindelser over hele Landet, ikke blot i Geistligheden, men ogsaa i Almuen. Han bragte let Petitioner om at beholde det gamle Ritual tilveie fra flere Konter; de vare understrebnede af en Mængde Almuesfolk, hvis Navne fyldte flere Sider af Kirketidenden; det er oplyst, at i det mindste een Afdøds Navn fandtes derunder. Desuden bragte næsten hvert Nummer af Kirketidenden en Artikel i samme Retning fra en eller anden Præst af Partiet; jeg erindrer ikke, at noget eneste af disse Bidrag havde mindste Værdi. Omsider kom i de sidste Dage af Aaret Grundtvig med sit „Frisprog“. Da jeg dengang var syg, frygtede mine Venner næsten for at lade mig læse det, men jeg kan forsikre, at jeg læste det paa Sengen med megen Sindsro, og under min Reconvalescens skrev jeg til Besvarelse af Frisproget og af samtlige Angreb i Kirketidenden, mine Oplysninger angaaende Udkastet o. s. v. Dette fremkaldte vel nogle Modskriver, men Grundtvig selv har aldrig svaret derpaa, kun i Forbigaaende har han doleret over, at jeg havde behandlet ham „som en Skoledreng“. Saavidt jeg veed, har han dog ikke siden kaldt sig „en gammeldags Lutheraner“; Forstiellen var gjort altfor øiensynlig.

I Almindelighed frembragte uden Tvivl „Frisproget“ det Modsatte af den tilsigtede Virkning, og jeg modtog fra Geistligheden i mit eget og de andre Stifter en Mængde Adresser, som bevidnede mig Anerkiendelse og Uvillie over de Angreb, for hvilke jeg var udsat. Jeg paaflønner deres Velvillie, som foranledigede og affattede disse Adresser; men jeg veed altfor vel, hvor lidet man kan stole paa de Underskrifter, der jaaledes tilveiebringes, til at de kunne gjøre betydeligt Indtryk. Ogsaa erkjendte jeg aldeles, at Sagens Stilling dog var bleven en ganske anden. Frederik den Siette kunde Grundtvig vel ikke tiltale, dog blev han af ham anseet for „en meget lærd Mand“, og erholdt adskillige Gunstbeviisninger. Imidlertid var Kongen dog i megen Tvivl, om han,

efter hans tidligere Fremfærd, anden Gang skulde ansætte ham som Præst. Da Grundtvig søgte Præste-Embedet ved Bartou, spurgte Kongen mig to Gange, om jeg ansaae det tienligt, at han blev ansat. Jeg tilraadede det begge Gange, da jeg var af den, neppe ugrundede, Formening, at han uden Embede endnu vilde anstifte mere Uro. Hos den nye Konge giældte Grundtvig mere.

Hvad den saakaldte offentlige Stemme angaaer, da var den i hiin Tid Grundtvig ikke meget gunstig. Han var dengang absolutistisk sindet, han spottede over Stænderne og anpriste det absolute Monarchie som den eneste rette, fordi patriarkalske, Regeringsform. Smidlertid gik han brat over til den modsatte Yderlighed; han ventede nu at — som han i sin „Nyaaarstiid“ siger — „ligesom Folket i det 17de Aarhundrede havde frigiort sin Konge, saaledes vilde Kongen i det 19de frigiøre sit Folk“, han skrev imod Udkastet til den nye Presselov, blev en af de meest høirøstede Talere paa Skamlingsbakken, og var tilrede allevegne, hvor man behøvede en Folketaler. Da han har Talent hertil, og da han tillige lod Mythologien afløse Rampen for Lutherdom, er det naturligt, at det Partie, i hvis Arme han har kastet sig, op-
høier ham til Skyerne.

Da det Grundtvigste Partie uophørligen anseede paa, at Udkastet til det nye Ritual ikke var blevet underkastet offentlig Bedømmelse — uagtet de vel vidste, at det var udbredt i 300 Exemplarer, at Enhver, som ønskede det, havde kunnet faae det at læse, og de selv dagligen viste, at det laae aabent for den offentlige Dom — androg jeg strax efter Regeringsforandringen paa, at det paany maatte trykkes og offentlig salbhedes, hvilket ogsaa uden Henstand blev bevilget. Derefter maatte da Commissionens Forhandlinger udsættes, og da tillige Flere af Commissionens Medlemmer om Sommeren vare forhindrede, blev denne benyttet til at lade de indkomne Betænkninger circulere til Giennemsyn. Commissionen bestod foruden mig, af Statsraad Rosenvinge, som Kyndig i den

danste Net, Biskop Tage-Müller i Ribe, Professor Clausen, Director Waage, Stiftsprovst Tryde, og Provst Boisen, Sognepræst i Søllerød. Commissionen sammentraadte først i de sidste Dage af October 1840, men fremmede Arbeidet med saa megen Iver, at allerede i Begyndelsen af det følgende Aar, Ritual, Alterbog og Forestilling kunde indsendes. Ritualet erholdt i Commissionen adskillige Forbedringer, om derimod de Forandringer, der bleve anbragte i Udkastet til Alterbogen, i det Hele vare til det Bedre, er mig mere tvivlsomt. Det forekom mig undertiden, som om Flere af Commissionens Medlemmer havde medbragt vel Meget fra de oplyste Tider. Forhandlingerne i Commissionen gik for det Meste ret fredeligt; Professor Clausen forbeholdt sig i adskillige Poster Separat-Votum. Tildeels gik hans afvigende Mening kun ud paa ubetydelige Ting, men Hovedsagen var, at medens vi Andre, i det der indrømmes Præsterne al tilbørlig Frihed i deres Prædikener og de Taler, som de skulle eller dog kunne holde næsten ved enhver hellig Handling, skulde være bundne ved Ritualet, vilde Clausen derimod have flere Formularer til vilkaarligt Valg og Tilladelse til, at de fungerende Geistlige i flere Henseender kunde afvige fra det Forestrevne. Denne Fordring stemmede ganske overeens med Grundtvigs forandrede Paastande, og saaledes fandt mellem Begge en Tilnærmelse Sted, som under de paafølgende kirkelige og politiske Forhandlinger stedse blev nøiere og viste Verden det forunderlige Stuespil af Association mellem tvende Mænd, der saa Aar tilbage syntes at have været hinanden modsatte som Ild og Vand.

Cancelliet fremmede Ritualsagen saa hurtigt, som det efter Omstændighederne kunde ventes, og i det følgende Aar blev den afgiven til Kongen. Da adskillige Puncter skulde forelægges Stænderne, ventede man hver Dag før Stænderforsamlingen, at den skulde tages frem i Statsraadet, men det skeede ikke. Det er heller ikke skeet siden. Naar jeg har talt til Kongen derom, har jeg faaet det Svar, at han skulde

bestæftige sig dermed; men mine Erindringer have været for-
gieves. Omfider har jeg opgivet Sagen, saameget mere som
Geistligheden, der til en Tiid med saa megen Iver paadrev
den, er bleven ganske lunken deri. Marsagen hertil er vel
fornemmelig den, at Enhver forud havde forestillet sig, at
Ritual-Forandringen nødvendigen maatte falde ud efter hans
Sind, og da dette ikke blev opfyldt, svækkedes Lyften. Mange
frygtede ogsaa den derover opstaaede Striid. Engang, snarere
eller senere, vil Trangen til et nyt Ritual dog gjøre sig
gieldende, og da vil denne Deel af Arbeidet endnu kunne
blive til Nytte; men steer det i disse Tider, er det at for-
udsee, at det maa indrettes til den gamle Alterbog, steer det
senere, vil man gjøre en ny Alterbog efter de daværende
Tiders Leilighed; mit Udkaft henligger da kun til Sammen-
ligning.

Det havde stedsse været min Agt, i Forbindelse med det
nye Ritual at andrage paa et Tillæg til den Evangelist-Chri-
stelige Psalmebog, der ved et Udvalg af ældre og nyere
Psalmer tildeels skulde raade Bod paa Psalmebogens Mangler.
Jeg havde i denne Hensigt allerede gjort et saadant Udvalg
med fornøden, skøndt vaersom, Bearbejdelse, og foreløbig
giennemgaaet det med min Ven, Waage. Commissionen gif
ind paa Andragendet; nogle Medlemmer vilde vel en heel
ny Psalmebog, men mine Forestillinger om Udførligheden
heraf fandt dog saamegen Indgang, at det blev ved Ind-
stillingen om et Tillæg. Uden Tvivl foranlediget derved, at
jeg i flere Aar og til Mange havde yttret mig om Hensigts-
mæssigheden af et saadant Tillæg — hvorpaa, saavidt mig
bekiendt, Ingen tilforn havde tænkt — fremkom omtrent til
samme Tiid i den Viborgske Stænderforsamling en Petition
desangaaende, og under Forhandlingerne blev den principale
Indstilling udvidet til et Forlangende om en heel ny Psal-
mebog, men subsidiairt androg man paa et Tillæg. Da jeg
deels har oplyst denne Sag i Dansk Ugestrift, Anden Række,
IV. Nr. 101, deels i det Følgende atter vil komme til at

berøre den, vil jeg her blot anføre, at Kongen under 25de Juni 1842 resolverede saaledes: „Vi kunne ikke Andet, end ansee Udarbejdelsen af en heel ny Psalmebog til eventuelt Brug ved den offentlige Gudstjeneste for utilraadelig; derimod bifalde Vi, at der gøres et Udvalg af ældre og nyere Psalmer, der meest maatte savnes i den Evangelisk-Christelige Psalmebog, hvilken Samling, naar den af Os allernaadigst er approberet, maa foranstaltes udgivet som Tillægsheste til bemeldte Psalmebog, og strax, naar den er færdig, autoriseres til Brug i de Menigheder, hvor denne Psalmebog er i Brug. Det omhandlede Hverv bliver at overdrage en Commission o. s. v.“ Det Samme blev under 7de October sagt i den Kgl. Bekjendtgjørelse til Stændersamlingen i Viborg. I al den lange Tid, der var forløben siden Petitionens Indgivelse, havde man forholdt sig rolig, men nu udgav jeg, efter dertil erholdt Tilladelse, et Udkast til bemeldte Tillæg, for at det, inden Commissionen sammentraadte, kunde underkastes offentlig Bedømmelse. I dette Udkast havde jeg ikkun kunnet optage een Psalm af Grundtvig — han bemærkede ret vittigt, at dette endda var under den Melodie: „Herre jeg har handlet ilde.“ — Der udkom et Par Smaaskrifter, som ikke fortiente noget Hensyn, og en Mængde Betænkninger, af hvilke Fleertallet var i den pietistiske Retning, og viste, hvor lidet en dannet Smag var almindelig i Præsteskabet. Det blev med nogen Vanstелighed opnaaet, at Commissionen kom til at bestaae af de samme Medlemmer, som havde udgjort Ritual-Commissionen, af hvilke dog Waage imidlertid var død, og Biskop T. Müller ikke personlig kunde bivaane Møderne; dersom jeg havde andraget paa, at en Psalmedigter skulde indtræde i Commissionen, vilde det formodentlig være blevet Grundtvig, og med ham vidste jeg, at det var umuligt at arbejde; men ogsaa enhver anden Digter vilde have medbragt en Forkierlighed for sine Arbejder, som vilde have bragt de øvrige Medlemmer i Forlegenhed. Commissionen blev udnævt under 24de December

1842; der maatte gives Frist til at Betænkningerne over Udkastet kunde indkomme og derefter circulere, om Sommeren var jeg paa Visitats, og siden ved Stænderforsamlingen, saa Forhandlingerne først begyndte den 10de Januar 1844. Saa-vel ved Betænkningerne, som ellers, var man bleven opmærksom paa endeel flere Psalmer, der kunde optages, det Hele blev paany giennemgaaet, saa at Udkastet blev meget udvidet og forbedret. Under 20de April indsendte Commissionen sin Forestilling.

Men efterat der i saa lang Tiid ingen Indsigelse var steet, vaagnebe, just da Commissionen skulde begynde sine Forhandlinger, den heftigste Modstand. Grundtvig og hans Tilhængere fandt, at Tiden nu kunde være beleilig til at staffe en Grundtvigsk Psalmebog Autorisation, og udelukke mig fra Deeltagelse i Arbeidet; de fleste Præster kunde, uagtet alle Forestillinger, ikke bringes fra den Mening, at det vilde være en let Sag af de forhaandenværende Materialier at tilveiebringe en Psalmebog, der vilde finde almindelig Indgang; det Kiøbenhavnske geistlige Convent nedsatte en Committee, hvoraf Grundtvig blev Medlem, til at udarbeide en saadan, og androg endog paa, at det maatte beroe med Tillægets Indførelse. Kongen, som saa nylig „ikke havde kunnet Andet, end finde det utilraadeligt, at lade en heel ny Psalmebog udarbeide,“ fandt saa kort efter det Samme tilraadeligt. Prøveheftet behagede hverken Conventet eller Almeenheden eller Kongen; alligevel var det ikke muligt at bringe det til en Resolution, indtil omsider hele Forraadet af Psalmebøger var udsolgt, og jeg maatte trænge paa at erholde en Resolution enten til den ene Side eller den anden. Da faldt der endelig under 20de Februar 1845 en Resolution, hvorved Tillæget vel blev autoriseret til Brug i de Menigheder, der maatte ønske det, men der blev tilføiet: „Da Vi imidlertid siden Vor Resolution af 25de Juni 1842 afgaves, have bragt i Erfaring, at flere Geistlige i Vor Hovedstad ere sammen- traadte for at samle og udarbeide en ny Kirke-Psalmebog,

af hvilket Arbeide de allerede have udgivet Prøver, saa er det ingenlunde Vor allerhøieste Willie, at den herved givne Tilladelse til at benytte et Tillæg til den evangelist-christelige Psalmebog skulde gjøre hiint Arbeide overflødigt, men Vi ville meget mere, at det tilkiendegives vedkommende Geistlige, at Vi ville ansee det med allerhøieste Velbehag, at de udførte dette Foretageude, og at Vi, naar dette er skeet paa en fyldestgiørende Maade, ville tage under nærmere allerhøieste Overveielse, hvorledes den udarbejdede Psalmebogs almindelige Udbredelse kan fremmes, saaledes at den, efter igiennem den huuslige Andagt at have fundet Indgang hos Folket, kan indføres til Brug ved den offentlige Gudstieneste." Oplaget af den evangelist-christelige Psalmebog skulde indskrænktes til det Nødvendigste, og Tillæget falholdes særskilt heftet. Imidlertid ere Conventet og Comittees øvrige Medlemmer blevne kiede af Forhandlingerne med Grundtvig, og der er hidtil intet Videre foretaget til Arbeidets Fortsættelse; Tillæget derimod har fundet saadan Indgang i Menighederne, at der indtil 30te Novbr. 1846 deraf vare solgte 113,262 Exemplarer.

Meget mindre Møie og Uleilighed havde jeg i en anden Commission, hvoraf jeg var Medlem. Det er almindelig erkjendt, at den danske Oversættelse af det Gamle Testamente, som findes i vore Bibler, er, især hvad de poetiske og prophetiske Bøger angaaer, meget uheldig. Vi kunde maaskee have erholdt en ret taalelig Oversættelse, dersom Revisionen havde været begyndt omtrent paa samme Tiid, som den af det Nye Testamente; siden har det fattedes paa brugbare Arbeidere, og fornemmelig paa Enighed, thi hvorledes kunde man i disse Tider vente at tilveiebringe saa megen Overensstemmelse, som vilde udfordres, for at en ny Oversættelse kunde autoriseres? Da imidlertid Fordringen engang blev meget levende, og Trangen var unegtelig, turde jeg, da Kongen spurgte mig derom, ikke fraraade, at en Commission dertil blev anordnet. Da denne Commission ikke burde være

altfor talrig, og det ikke kunde nytte, at Mænd, som dog ikke vilde gjøre Noget derved, skulde spille deres og de Andres Tiid, foreslog jeg, at det theologiske Facultet skulde udnævne et Par af dets Medlemmer til at indtræde i Commissionen tilligemed nogle andre Mænd, og at man da kunde vælge nogle Yngre til lønede Medarbejdere under Commissionens Tilsyn. Men Facultetet vilde in pleno tage Deel i Arbeidet, og saaledes kom Commissionen, som blev udnævnt under 13de September 1837, til at bestaae af samtlige daværende fire theologiske Professorer og mig. Mit Kald var det egentlig ikke at oversætte det Gamle Testament; jeg forsøgte det med en af de mindre Propheter, men det vilde ikke lykkes. Derimod var Hohlenberg baade efter sine Studier den Nærmeste, og Den, der havde meest Lyst til Arbeidet; han besad ogsaa, foruden de fornødne Kundskaber, flere Egen-skaber, som gjorde ham stiftet dertil, han var ikke uden poetisk Talent, og skrev et smukt Sprog, men dette var dog for modernt, han vilde gjøre Alt fra Nytt af — uagtet vort Commisjorium kun lød paa en Revision af den gamle Oversættelse, — og gjøre det alene; vi bleve enige om, at han først skulde levere nogle Prøver, hvorover vi Andre da skulde meddele vore Bemærkninger; men det varede et Par Uar, inden vi modtog dem. Jeg giennemgik dem strax med al Omhyggelighed, Professor Clausen gjorde ligesaa, men derpaa bleve de liggende hos de andre Medlemmer. Hohlenberg havde tabt Noget af den oprindelige Lyst, Scharling og Engelstoft leverede nogle andre Prøver, hvilke jeg ligeledes nøiagtigen giennemgik. Omsider besluttede Commissionen, for dog at give Livstegn, at samtlige disse Prøver skulde udgives, efterat hver Oversætter især havde paany giennemgaaet sit Arbeide efter de meddeelte Bemærkninger. Saaledes udkom en ganske lille Samling af Prøver 1845 — 7½ Uar efter at Commissionen var nedsat. Hohlenbergs Arbeide syntes at vinde Bifald hos de Faa, der læste det; nogen offentlig Bedømmelse har man ikke seet, og Hohlenbergs fort efter paa-

fulgte Død standsede det Hele. Der er heller ikke yttret nogen Længsel efter Fortsættelsen; man har maaskee erkiendt, at man i disse Tider neppe kan vente noget Tilfredsstillende, saa meget mere siden den Forventning, hvormed man saa den i den saakaldte Pragtbibel bebudede nye Oversættelse imøde, er bleven stuffet, thi virkelig har man, i dette Værk Intet erholdt af Værd, uden Hermansens Bearbejdelse af Ezechiel.

Af trykte Skrifter har jeg i disse Aar leveret tvende Samlinger af Taler ved Præste-Vielser, 1840 og 1846, tre Programmer ved Bispevielser, hvoraf vel i det mindste det, som indeholder Annalium Paulinorum Adumbratio, og som er en Frugt af mange Aars Studier, kunde fortjene Paa-
 stionnelse, men neppe vil finde den. Det Samme er Til-
 fældet med Afhandlingen om de synoptiske Evangelier (Theo-
 logisk Tidsskrift, sjette Bind), som heller ikke har været noget
 let Arbejde. Til denne Afhandling saabelfom til Program-
 merne vilde jeg kun henvise ved Udarbejdelsen af den saalænge
 paataente ældre Kirkehistorie, hvoraf — som ovenfor meldt —
 „Den jødiske Stat ved Christi Fødsel“ (Theol. Tidsskrift,
 B. 1), skulde udgiøre det første Capitel. De tvende følgende
 Capitler, nemlig: Den christne Kirkes Stiftelse, og: Den
 hedenske Verden ved Christendommens Begyndelse, er skreven
 i Udkaft, men om de nogensinde blive udarbejdede, og endnu
 mere, om de blive fortsatte, maa forblive tvivlsomt. Af mine
 latinske Taler ved Provste-Indsættelser ere nogle trykte, og
 udgivne med Vandemodets Acter. Den moderneste Genialitet
 opfordrede mig til at skrive et lidet Stykke under Titel: „Kir-
 kelig Polemik,“ som blev indrykket i Heibergs Intelligents-
 blade, 4de Bind, og som foranledigede nogle Mod-Artikler,
 der ganske vilde drage Striden ned i Dyndet, hvor jeg na-
 turligviis ikke vilde følge. Endelig foranledigede Ulysvens-
 nernes Fremtræden mig til 1846 at skrive og udgive fire
 Prædikener og en Ordinations-Tale. Af mine mange Veilig-
 heds-Prædikener og andre Veiligheds-Taler ligger en betydelig
 Samling for største Delen færdig til Pressen, skøndt jeg

maaskee aldrig selv udgiver dem, hvor fordeelagtige Tilbud endog flere Forlæggere have gjort mig. Til en anden Sphære hører den Biographi af min meget kiere, saa usformodet tabte Ven, Brøndsted, hvormed jeg efter Anmodning ledsagede Udgaven af hans Reise i Grækenland.

De vanskelige Forhold i de sidste Aar med Giendøberne ere bekiendte nok, og endnu ingenlunde ordnede. Kongen havde allerede indladt sig med de engelske Baptisters Udsendinge, og givet dem Forhaabninger, vel endog Lovter. Flere Biskopper og nogle af Cancelliets Medlemmer vare influerede af Tidens Aand, og, skjøndt der have været Tider, hvori man har regeret for meget, saa kan der sandeligen ogsaa regeres for lidet, og det er dertil, Demagogerne i disse Tider stræbe at faae de Magthavende stemte, for saaledes at bane Veien for deres egen Despotisme. Det første Resultat blev Placaten af 27de December 1842, som Intet har hiulpet, Intet kunde hielpe, og ved hvis Overtrædelse man for det Meste indskrænkede sig til at være passiv Tilstuer.

Ved Forhandlingerne i Statsraadet havde Kongen ivrigt staaet paa, at Baptisternes Børn skulde døbes, skjøndt hans Motiver ikke vare ganske de samme, som mine. Jeg for min Deel kan ikke forlade den Overbeviisning, at Staten er berettiget til at fordre, at ethvert Barn strax skal henregnes til et af den anerkjendte Religions-samfund, og at derfor, da Baptisterne udtrykkelig erklære, at deres Børn ikke høre til deres Samfund, førend de som Bogne selv kunne erklære sig, saa maa vor Kirke antage sig dem, som andre forladte Børn. Da Lic. Kierkegaard først vægrede sig ved, uagtet Placatens udtrykkelige Bestemmelse at døbe Baptisternes Børn, formaaede jeg først en Nabopræst til at forrette Daaben, men da Kierkegaard endog selv hellere ønskede, at det maatte komme til en Afgjørelse, og flere Præster forenede sig med ham, maatte jeg indberette Sagen. Jeg foreholdt i denne Anledning Kongen, at det var mig umuligt at staffe Anordningerne overholdte, dersom jeg ikke fik Soutien. Dette tilslagde

Kongen mig, havde ogsaa en heftig Samtale med en af de ommeldte Præster, der kom til ham, men endte dog med, at han vilde tage Sagen under nærmere Overveielse; Cancelliet gav en vakkende Forestilling, og dermed er Sagen bleven liggende, saa at Enhver gjør, hvad han vil.

Endnu tungere blev min Stilling ved Oprettelsen af Præste-Conventerne i Stiftet. Saa gavnlige som disse kunne være, naar de bestaae af et mindre Antal Geistlige, og naar de holde sig inden de tilbørlige Grændser, saa betænelige blive de, naar de ville træde frem som en Autoritet, og tiltage sig at udtale Geistlighedens, eller vel endog Kirkens, Mening. I disse Conventer fremherskede aldeles Bevægelses-Principet, de hystelsatte sig fra først af kun med Andragender til Regeringen, tildeels i de vigtigste Sager, og ganske indgivne af „Tidens Mand.“ Det Koeskildste Convent var, uagtet det vilde samle Geistligheden af hele Stiftet, af mindre Betydning. Det gik, især i Begyndelsen, meget tumultuarisk til, Mange bleve snart kede deraf, saa at efterhaanden et, i Forhold til det Hele, kun lidet Antal mødte; disse havde aldeles ingen Fuldmagt fra de Øvrige. Underledes forholdt det sig med Kiøbenhavns geistlige Convent. Det indbefattede samtlige ordinerede Mænd i Hovedstaden, og skøndt dette, at ogsaa enhver ung ordineret Katechet havde fuld Stemmeret, burde svække Conventets Anseelse, havde det dog noget imponant derved, at dets Beslutninger syntes at udgaae fra det hele Kiøbenhavnske Ministerium. Det theologiske Facultet indbødes til at tiltræde Conventet, og modtog Indbydelsen.

Conventets Andragender gik for det Meste ud paa at modarbejde mig, og min Stilling blev mig derved i lang Tid, ikke blot ubehagelig, men virkelig bitter. Jeg erkjendte vel, at den Post, hvorpaa jeg er sat til den danske Kirkes Forsvar, tør og bør jeg ikke forlade, fordi Tiderne blive vanskelige, ja, dersom jeg endog skulde see Kirken, ved dens uforstandige Tjeneres Forening med dens Fiender, undergravet, maatte jeg dog søge at frelse, hvad der kunde frelles, men det var i min

Siels-Ålvor, at jeg engang sagde en Ven, at jeg glædede mig ved at have den Alder, at jeg turde haabe snart, paa den ene Maade eller den anden, at komme derfra.

Da Conventet — som det sagde, ifølge „almindelig erkjendte kirkelige Grundsætninger“ — ogsaa antog sig Baptisterne og de Præster, der ikke vilde døbe Baptisternes Børn, og tilsendte mig sit Andragende desangaaende, tilbagefendte jeg dette med en udførlig Fremstilling af mine Grunde, som siden er bleven trykt i Theologisk Tidsskrift X. 146 ff. Denne Fremstilling gjorde vel Indtryk paa Enkelte, men Pluraliteten blev dog for, at Andragendet skulde indsendes til Regeringen, og der blev ved Indsendelsen ikke taget mindste Hensyn til, hvad af mig var anført derimod. Heller ikke har jeg siden hørt eller seet Noget, som i mindste Maade kunde svække min Overbeviisning. Men til hiin Fremstilling søiede jeg endnu en Erklæring til de Geistlige i Conventet angaaende vort gjensidige Forhold. Da denne Erklæring ikke blev trykt tilige, og da den fuldstændigen stildrer min Stilling i denne Henseende, indrykker jeg den her, saaledes som den under 30te Januar 1845 blev sendt til Conventet i Forbindelse med mine Yttringer om forommeldte vigtige Sag.

„Det Efterfølgende er alene henvendt til mine Medbrødre af Kiøbenhavns Geistlighed, med hvilke det er mig magtpaaliggende at komme til en Forklaring over adskillige ikke uvigtige Puncter, hvorom jeg vel ellers kan have yttret mig i Samtaler med Enkelte, men hvorom jeg ved denne Anledning ønsker at udtale mig for samtlige kiære Brødre, og, som jeg tør ubede, hvad jeg her har at fremsætte, prøvet og overveiet, saaledes ogsaa, at det maatte modtages med den Velvillie, hvorpaa jeg haaber at have noget Krav.

„At geistlige Mænd samles til Samtale, Aftale og Overveielse, er meget gavnligt og priseligt; men enhver saadan Forsamling bør da og uden Tvivl vedligeholde den Charakter, som efter dens særegne Bestaaffenhed passer sig for den.

„Da Conventerne for nogle Aar siden begyndte at fremtræde her i Stiftet i større Omfang og med mere Liv end tilforn, vare der Udskillige, som ønskede at uddanne dem til en vis Synodalforsfatning; der skulde være Amts-Conventer, som igjen skulde samle sig i Stifts-Conventer, og af disse haabede man i Tiden at kunne danne et Convent eller en Synode for hele Riget. I en Synode kan ikke Enhver tage Sæde og Stemme, men, hvad enten Flere tilstedes Udgang eller ikke, udfordres der til Stemme-Ret, at Medlemmerne ere valgte af deres Stand, eller i det mindste paa anden Maade dertil beskikkede; de maae da ogsaa være forpligtede til at møde i Forsamlingerne, og da Kirken ikke bestaaer af Geistligheden alene, maa der ogsaa i Synoden findes et Antal af Delegerede af verdslig Stand, som kunne antages at have Interesse for de kirkelige Anliggender, og tillige kunne danne en Modvægt, dersom Forhandlingerne fra Geistlighedens Side skulde tage en eensidig Retning. En saadan Forsamling maatte da og have Regeringens Autorisation, men naar den er paafulgt, træder den ind i Statens hele Organisation; det er fra den, man, saavidt det kan stee, maa erfare Kirkens Stemme; Regeringen forelægger den sine Forslag i de kirkelige Anliggender, og den igjen Regeringen sine Andragender. Det er bekiendt, at den Plan, der var udkastet til at give Conventerne en til en Synodal-Forsfatning indledende Indretning, ikke blev bifaldet af en langt overveiende Pluralitet af de forsamlede Geistlige, og jeg skal derfor her ikke udlade mig videre om de egentlige Synoder, fra hvilke ogsaa vore Landemoder, skjøndt de endnu bære Navnet, vistnok ere meget forskellige.

„Conventerne skulde altsaa vedblive at være frie Forsamlinger af Geistlige, og omtrent svare til, hvad man i Tyskland kaldte Pastoral-Conferentser. I de tydske Pastoral-Conferentser gaaer man ikke ud paa at affatte Andragender til Regeringen, man vil overalt ikke ved Stemmegivning bringe Sagerne til noget Resultat, men, foruden at Geistlige fra

forfkiellige Egne der stifte Bekiendtskab, eller fornøye et ældre, og faae Leilighed til i Samtaler at meddele sig til hverandre, forelægger man i Møderne vigtige theologiske og kirkelige Spørgsmaal, som da forhandles i ordentlige Foredrag. Over disse Forhandlinger og de fra begge Sider fremsførte Grunde optages da en udførlig Protokol, som siden bekiendtgøres. At dette, saavel for de Tilstebeværende som for Læserne, maa være interessant og instructivt, kan ikke paatvivles. Saaledes har man nylig i *Allg.-Kirchen-Zeitung* læst en interessant Protokol, just over det her omhandlede Spørgsmaal om Baptistsbørns Daab, fra Zürich, hvor Sagen var debatteret for og imod, men hvor man, endskiøndt Forsamlingen var en Synode, ikke var kommen til noget Resultat. Uden Tvivl vilde det ogsaa have været lærerigere, dersom man fra den sidste Forsamling i Ringsted havde erholdt en fuldstændig Protokol over de efter Sigende meget interessante Forhandlinger angaaende Overbestyrelsen af Kirke- og Skolevæsenet, end et Andragende, som kun indeholder en mat Gientagelse af, hvad mange Gange er sagt, uden noget Hensyn paa Indvendingerne.

„Conventerne her i Stiftet have derimod taget den Retning, i enhver Sag strax at indgaae med et Andragende til Regeringen, og det synes, som om de i kirkelige Anliggender have anseet sig som et Slags raadgivende Provindsialstænder, hvis Former de endog have antaget. Hertil kunne de imidlertid ikke ansees berettigede. Vel maa det være enkelte Mænd uformeent at fremkomme til Regeringen med, hvad de have at andrage, men da have disse Andragender ingen anden Vægt end som enkelte Mænds Formening, hvilke Mænd ingen Ret have til at fremtræde som Repræsentanter for Andre.

„Naar jeg anvender dette paa det Kiøbenhavnske Convent, da seer jeg ganske bort fra de Herrer theologiske Professorer. Disse Mænd ville stedsje blive hørte, hvor det gielder theologiske Spørgsmaal, og naar de, som Facultet, afgive

deres Betænkning, vil den stedje blive tillagt al tilbørlig Bægt. I Conventet derimod taber deres Stemme sig mellem de mange Andres, hvis Stemme ligesuldt tæller med, foruden at mange Spørgsmaal der forhandles, med hvilke man ikke, efter deres Stilling, kan vente Professorerne fortrolige. Hvad Conventets øvrige Medlemmer angaaer, da have i nærværende Sag 4 erklæret sig imod det fremsendte Andragende, 4 af Stadens Sognepræster møde, deels formedelst Alder og Svaghed, deels af andre Aarsager, aldrig, eller dogielden, i Conventet; da Medlemmerne ingen Forpligtelse have til at møde, kan dette ikke seile, at hver Gang Nogle udeblive; derimod findes der i Conventet et temmeligt stort Antal Medlemmer, der neppe selv ville tiltroe sig den Indsigt og Erfaring, som udfordres for at afgjøre Kirkebestyrelsens vanskeligste Opgave. Men dersom Nogle af mine kære Brødre skulde have den samme Følelse, som jeg selv i mine forrige Stillinger, da jeg, skøndt allerede efterhaanden temmelig fremrykket i Alder, saa ofte, naar saadanne Opgaver skulde løses, var glad ved, at det ikke var mit Kald deri at give Raad, da beder jeg dem betænke, at de dog, om de end tie under Forhandlingerne, forholde sig active ved Sagerne, naar de tillade, at deres Navne tælles med til den ene eller den anden Side.

„Ligesom det Kiøbenhavnske Convent ikke kan ansees for den danske, eller for dette Stifts Geistligheds Repræsentanter, saaledes er dette heller ikke Tilfældet med de Conventer, der samles i Roeskilde og Ringsted. Disse Conventer have hidtil kun været et Echo af det Kiøbenhavnske, med hvilke de ogsaa have Formand og flere Medlemmer tilfælles; og, dersom endog et temmeligt stort Antal af Stiftets Geistlige have ladet sig indtegne som Medlemmer, udebliver dog hver Gang maaskee det halve Antal, saa at det for en stor Deel hver Gang er Forstiellige, der forhandle Sagerne, og Alle tilsammen have hverken Valg eller anden Constitution som Geistlighedens Repræsentanter. Naar Mere end to Trediedele af

Stiftets Geistlige ikke tage Deel i disse Conventer, da findes der iblandt disse mange høist agtværdige Mænd, som holde sig tilbage, fordi de ikke dele de Anskuelser, som der gjøre sig gjældende, og naar de ikke offentlig ytre deres afvigende Mening, da er det enten, fordi de ikke tiltroe sig at kunne føre deres Sag paa en fyldestgjørende Maade, eller fordi de ikke ville indvikle sig i Stridigheder. Men her kan det ingenlunde gjælde, at Den, der tier, samtykker.

„Ligesom jeg har anseet det fornødent i denne Henseende at komme til en Forklaring med mine Medbrødre, saaledes maa det endnu være mig tilladt at berøre min personlige Stilling.

„Alt jeg, som Biskop i disse gicrende Tider, maatte geraade i mangehaande Conflictter og være udsat for heftige personlige Angreb, var let at forudsæe, er ogsaa let at bære. Da jeg er mig bevidst, ikke at have fremkaldt dette ved Personligheder fra min Side, tør jeg deri finde en Forvisning om, at jeg ikke har været lunken og ligegyldig i min Herres Tjeneste. Men at der i de senere Aar stedse mere fremkommer en Uovereensstemmelse mellem en stor Deel af Geistlighedens Anskuelser og mine, og at jeg fra dens Side stedse mindre tør haabe Understøttelse, men snarere ved hvert Skridt maa vente Modstand, dette kan jeg ikke andet end fornemme med Sorg, men kan jeg ikke afhielpe.

„Naar jeg tænker over denne Divergens, da forekommer den mig for en stor Deel at ligge deri, at, som overalt denne Tiid i alle Henseender er hengiven til en Formalismus, hvoraf den alene venter Frelse, saaledes ere der ogsaa Mange, der mene, at Kirken's Regeneration maa komme udbortes fra, ved nye Former, Reformer, Foranstaltninger, og at jeg derimod troer, at Guds Rige ikke kommer μετὰ παραρηπίσεως, ikke ved nye Former, at vor Kirke ikke trænger til nogen giennemgribende Reform, men vel til Udvikling, og at al Væsentligt er tilstede, for at denne Udvikling kan skride frem, naar vi kun ikke adsprede os ved urolig Virksomhed, men troligen

Hver i sin Kreds arbeide paa at udvikle det indre Liv. Der-
 som jeg Intet har bidraget hertil ved min Deeltagelse i
 Prædike-Embedet, ved mine Visitationer, ved mine Ordina-
 tions-Taler — der omtrent skulde være, hvad man nyligen
 har kaldet „Prædigten für Prædiger“ — og ved Skrifter, da
 er Hensigten forfeilet, men Mangelen ligger da i Evnen, ikke
 i Villien.

„Dog behøves der ogsaa Foranstaltninger, men helst
 saadanne, som nærmere kunne indvirke paa det indre Liv i
 Kirken. Jeg skal nævne tvende saadanne.

„For, jeg troer, 12 Aar siden indgav Kiøbenhavns
 Geistlighed eenstemmig en Begiering om et nyt Ritual. Jeg
 var den Eneste, som ikke understrev, ikke — som jeg strax
 erklærede — fordi jeg jo var ganske enig i Gavnligheden, ja
 Nødvendigheden af et saadant, men fordi det, efter den da-
 værende Stemning, var at forudsæe, baade at jeg vilde faae
 en betydelig Andeel i Arbeidet, og at Sagen vilde finde
 megen Modstand, og jeg ikke selv vilde fremkalde Arbeidet og
 de dermed forbundne Gienvordigheder, men vente, til de bleve
 mig paalagte. Arbeidet blev mig paalagt, endog i større
 Omfang, end jeg havde ventet, i det det blev mig overdraget
 alene at udarbeide det første Udkast; det blev fuldført, og jeg
 havde haabet, at et Ritual, som kunde følges, og som var
 afpasset efter de nærværende Tider, en Mangfoldighed af nye
 Texter, som maatte fremkalde ny Eftertanke over de hellige
 Sandheder og Formaninger, baade hos Prædicanter og Til-
 hørere, og nye Bønner, som skulde opfordre Menighederne
 til at bede med, vilde bidrage til at vække Livet i Kirken.
 Arbeidet blev fuldendt fra min, fra Commissionens, fra Over-
 bestyrelsens Side; men dermed har Sagen nu hvilet i 3 Aar,
 uden at nogen eneste Stemme fra den Geistligheds Side, der
 havde fremkaldt den, har søgt paany at sætte den i Be-
 vægelse. Man har ingen Grund til at beklage sig over, at
 Sagen er bleven henlagt, naar endog Geistligheden har tabt

Interessen derfor. Men saaledes blev jeg her staaende ganske alene.

„Et andet vigtigt Middel til at befordre og vedligeholde Liv i Menighederne ere gode Psalmer. Da jeg mistvivlede om, at en heel ny Psalmebog for nærværende Tiid vilde kunne bringes tilveie, som nogenledes vilde forene Stemmerne for sig, og som vilde blive indført, foreslog jeg Ritual-Commissionen, at der maatte andrages paa, til de opbyggelige og brugbare Psalmer, som have*s* i den evangelist-christelige Psalmebog, at føie et Udvalg af ældre og nyere Psalmer som et Tillæg til Psalmebogen. Til samme Tiid fremkom i den Viborgste Stænderforsamling et lignende Forslag, som i Forsamlingens principale Indstilling blev udvidet til en Begiering om en heel ny Psalmebog. Først efter halvandet Mars Forløb paafulgte den Kongelige Resolution, som bestemte, at det for nærværende Tiid skulde beroe ved et Tillægshefte, uden at der i al denne Tiid var fremkommen nogen videre Begiering om en heel ny Psalmebog. At desuagtet den Kiøbenhavnste Geistlighed forsøgte paa at udarbeide en saadan, var et aldeles værdigt Foretagende, og jeg skal her aldeles ikke undersøge, om der var Sandsynlighed for, at det vilde lykkes. Men da det i ethvert Tilfælde vilde medtage længere Tiid, og Intet var foregrebet ved et Tillæg, som kun høist ubetydeligt vilde forøge den nu brugelige Psalmebogs Priis, og som ingen Præst behøvede at indføre i sin Menighed, maatte jeg føle det høist krænkende, at just da Commissionen — ingenlunde for hurtigt — var sammentraadt, og ikke kunde Andet end fuldbringe det den paalagte Hverv, just da jattes alle Kræfter i Bevægelse for at gjøre det hele Arbeide unyttigt og forhindre Indførelsen af Tillæget. Man har derved foranlediget, at dette Tillæg — som endda ikke kiendes i den Stikkelse, det har erholdt under Commissionens Behandling — er blevet udfreget i Landet, som om det var en Fordærvelse for Menighederne, dersom det blev indført, og at der snart ingen Psalmebøger ville være at erholde, da de Udgaver,

som længe have været under Pressen, ikke kunne gøres færdige af Mangel paa endelig Bestemmelse. Saaledes stod jeg atter her ikke blot ene, men fandt den ivrigste Modstand.

„Hvilken Striid jeg har maattet bestaae for at forsvare den danske Kirke og forhindre dens Oplosning, maa gierne være glemt; den havde maaskee faaet større Næring, dersom Conventerne dengang havde existeret. Men endnu trues Kirken af mange Farer, og deriblandt fra de saakaldte gudelige Forsamlinger. Naar Conventet i sit Andragende om denne Gienstand har sagt, at „Kirkebestyrelsen synes i den senere Tiid kun at have betragtet de gudelige Forsamlinger under Synspunctet af Separatisme og Opposition“, da er dette uden Tvivl ligesaa billigt og sandt, som hvis man vilde sige, at Conventet kun havde betragtet dem med Gunst. Kirkebestyrelsen har ligesaa lidet miskiendt, at virkelig gudelige Forsamlinger „kunne have deres gavnlige Indflydelse, og i mange Tilfælde vidne om et begyndende Liv i Menigheden,“ som Conventet, „at de ikke desto mindre kunde undergrave det kirkelige Livs Kraft og det religiøse Livs Sandhed“; men dersom Conventet havde havt noget nøiere Kundskab om den virkelige factiske Tilstand, vilde det uden Tvivl have erkiendt, at det Sidste gielder om saare mange, og vel de fleste, Forsamlinger, som ikke afholdes af Sognets Præst. Det kan være, at der i Begyndelsen ere giorte adskillige Misgreb i Henseende til disse Forsamlinger, men Sagen var heller ikke let at behandle. I mange Aar har jeg stræbt derhen, at man, naar ingen betydelige Uordener forefalde, skulde lade de Forsamlinger, som af Bedkommende holdes i deres Hjemstand og ere anmeldte for Præsten, være uforhindrede, men at derimod Lære-Embedet skulde holdes i Væ, og det ikke skulde tillades selvbestittede Prædicanter — ofte de uværdigste Personer — at drage om i Landet som Folkets Lærere. Ved saaledes at anvende Anordningerne, hvor det kunde skee, med Mildhed, men ogsaa hvor det behøvedes, at haandhæve dem med Strengthed, er det lykkedes indtil Videre dog at bevirke

temmelig No i denne Henseende, saa at man for Tiden kun hører Lidet om disse Forsamlinger, ikke fordi de jo ligesuldt finde Sted, men fordi de forommeldte Prædicanter, om de ikke ganske holde sig til deres Hiemstand, dog for det Meste indskrænke sig til deres nærmeste Omkreds, og ikke foranledige saadan Klage, som naar de tilforn ofte, med en halv Snees saakaldte Sangere, styrte ind i fremmede Sogne, og mangen Gang næsten bragte Menighederne i Oprør.

„Da Tingen altsaa forjaaviddt saa temmelig har ordnet sig, sees det ikke, hvad der nu kan have foranlediget et Andragende i denne Sag, eller hvilken Virkning dette kunde have, uden enten at give de omflakkende Prædicanter nyt Mod, eller at kaste en Skygge paa Kirkebestyrelsen, som om den hndede voldsomme Forholdsregler. Conventet har andraget paa Ophævelsen af 3 Bestemmelser i Frd. 13 Januar 1741. Disse Bestemmelser sættes nu sjelden i Anvendelse, men det vilde dog være betænkeligt ganske at ophæve dem. Naar der til Exempel paa en Hovedgaard her i Stiftet holdes Forsamlinger, hvor man — formodentlig med nogen Overdrivelse — roser sig af, undertiden at have indtil 500 Menneſter tilstede, da kunde det dog blive nødvendigt at paaminde Vedkommende om, at Anordningerne kun tillade saadanne Forsamlinger, naar de bestaae af faa Personer, og dette saameget mere, som disse talrige Forsamlinger i nærværende Tider let kunde efterhaanden antage en politisk Charakter, og man tilsidst der kunde komme til at tilbede „den nordiske Treenighed“. Naar det erfares, at Forsamlingerne benyttes til utilladelige Stevnemøder endog med gifte Kvæner, da kan det vel blive fornødent at forbyde deres Forlængelse silde ud paa Aftenen, eller endog Natten. De Politie-Love, der forbyde slike Samlinger paa offentlige Steder, kunne ikke finde Anvendelse paa Forsamlinger, der holdes i private Huse. — Naar der klages over, at „Deeltagerne i godelige Forsamlinger see sig hist og her behandlede som borgerlige Forbrydere, underkastede Processer, Mulcter

og de Midler, ved hvilke Politie-Drigheden er berettiget til at skaffe sig siebliffelig Lydhighed“, da synes det dog ikke at være Conventets Mening, at de omslakkende Prædicanter skulde have fri Tilladelse til at øve deres Gaandværk; men naar de Advarsler, der stedsse først anvendes, ere forgieves, er der jo intet andet Middel end Mulcter, som dog stedsse de første Gange ere meget lempelige; og naar Mulcter skulle anvendes, er det jo nødvendigt, at de Paagiældende maa sættes under Tiltale, og saaledes udholde Processer. Og naar Nogen, uagtet alle Formaning, vedbliver at aabne sit Huus for disse Prædicanter og indbyder Omegnen til at høre dem, da maa Politiet dog tilsidst anvende de sædvanlige Midler for at forhindre Overtrædelse af Anordningerne. — Der er endelig andraget paa, „at den verdslige Drighed ikke nogensinde maatte stride til Forhindring af gudelige Forsamlinger som saadanne, uden at den blev tilfaldt af vedkommende Præst.“ Men naar man antager, at der i disse Forsamlinger kan være Det, som bør hindres og trænges tilbage, da kan det dog ikke være overladt til enhver Præsts subjective Skøn, om dette skal skee, eller ikke; og det er vist ikke at ønske, at Præsten just skal være Den, der er Angiver og tilkalder den verdslige Drighed, skøndt han vel undertiden kan være forpligtet dertil. For den Deel, jeg kan have i, at det ved Behandlingen af disse Forsamlinger er kommet til nogenledes faste Principer, forlanger jeg ingen Paastønnelse; men jeg kunde visseligen have det meget lettere, dersom jeg havde kunnet ansee det forsvarligt, at føie mig efter Dagens Tone, og lade Alt gaac, som det vilde.

„Det giælder ogsaa om Baptisterne. Herom har jeg ovenfor omstændeligen forklaret mig, og jeg skal blot tilføie, at dersom Conventet ogsaa har besluttet at tage Initiativet ved at offentliggøre sit Andragende, da ville Baptisterne deri finde Medhold til at modsætte sig Anordningerne; og naar der hidtil kun har været een Provst i Stiftet, der har vægret sig ved at opfylde hvad Anordningerne paalægge, da ville

der uden Tvivl blive Flere, som ville ansee det for en Noes at vise samme Selvraadighed.

„Mine kiere Medbrødre ville ikke miskiende min Hensigt, naar jeg til Slutning endnu engang beder dem at overveie, at, saa passende og gavnligt det er, at Afgang til Conventerne aabnes for enhver ordineret Mand i Staden eller i Stiftet, naar Conventerne kun skulle være Pastoral-Conferentser, saalidet kan enhver ordineret Mand ansees for at være stemmeberettiget i Sager, der vedkomme Kirkestyrelsen. Andeel i denne Styrelse er en ansvarssuld Sag, og en tung Byrde, og den bliver endnu tungere, naar man fra dem, med hvilke man helst vilde enes og samvirke, møder en sig stedse mere organiserende Misforholdelse og Modvirkning. Men hvad der endog fremdeles kan være mig beklædet, da er det min Trøst, at jeg ikke paa nogen som helst Maade har foranlediget, at jeg blev kaldet til det Embede, jeg nu fører, og at jeg har ført det, og med Guds Hielp stedse skal føre det, ikke efter øieblikkelige Anskuelse, men efter en ved alvorlig, rebelig og, saavidt jeg formaaer det, fra alle Sider gientagen Overveielse bunden Overbeviisning, hvilken jeg da heller ikke kan opgibe efter Diebliffets Impulser.“

Senere har det Kiøbenhavnske Convent mindre lagt det an paa Andragender. Men den samme Giering, der truer Staten med Sønderlemmelse og Opløsning, rører sig ogsaa i Kirkens Indvolde. Ingen veed, naar og i hvor farlige Symptomer den vil bryde frem, og Tidens Aand kiender mig, og jeg den, altfor vel, til at jeg i mit Livs Aften skulde vente Fred.

Men hvor bespørgelige endog Liderne ere, og med hvor mørke Udgifter for mit Fædreland og for den danske Kirke jeg end her maa slutte, skal det Sidste dog ikke være Klage, men Tak. Jeg seer mig dog i tierligt og glædeligt Samfund med mange Mænd, som ere giennemtrængte af Evangeliets Aand; efter i 35 Aar at have prædiket her i Staden, prædiker

jeg endnu med samme Glæde, og er ikke bleven forladt af mine Tilhørere, blandt hvilke jeg kan tælle Mange af Hovedstadens Vædleste; mit Arbeidsværelse skienker mig endnu, saavel ved Forretninger som ved Studier, den samme kiere Tilflugt; og i min huuslige Kredss, som er forøget med en af mine kiereste Venner, Paulli, der er bleven min Svigersøn, og med de to Dattersønner, der ere en Frugt af dette lykkelige Ægteskab, og som min ældste Søn, hvem jeg har den Glæde at see som Præst i Hovedstaden, endnu daglig besøger, finder jeg den mildeste Opmuntring. Jeg veed, at de Aar ere nær, da Kraften maa svækkes, men endnu føler jeg dog Kraft og Mod til mangehaande Foretagender, endnu tør jeg dog sige, at, „dersom endog det udbortes Menneske fordærves, da fornyes dog det indvortes Dag for Dag.“

Den 21de Januar 1847.

Næsten et Aar er forløbet, siden jeg begyndte at beskrive disse Blade, men af dette Aar have samtlige Sommer-Maaneder, deels formedelst en temmelig langvarig Sygdom, deels formedelst Visitationer og andre Forretninger, ikke været anvendte hertil, og af den øvrige Tiid er en meget stor Deel hengaaet med Giennemshyn og Ordning af mine Brevskaber og andre Papirer. Af Sligt havde jeg fra de mange forløbne Aar opbevaret kun altfor Meget, deriblandt meget Ubetydeligt, og Meget, som ikke burde henligge efter mig. Heraf har jeg nu tilintetgjort en stor Masse, og dog maaſkee kun ladet ligge for Meget; men det kan dog muligen interessere mine Efterladte at giennemblade disse Levninger fra forskjellige Tider og Forhold, og dersom jeg kunde have overseet Noget, som egentlig ikke burde komme for Andres Øine, da betroes mine efterladte Papirer jo ogsaa kun til mine Nærmeste. Nogle Breve ere blot henlagte som Prøver paa Vedkommendes Haandskrift. Hvorvidt nogle Fragmenter af min Brevvevling

kunde fortiene i Tiden at overgives til Trykken, være de Dølevende overladt at afgjøre. Dersom jeg ikke selv foranstalter en Samling af mine Blandede Skrifter, eller af de Afhandlinger, Skoletaler, Nekrologer og mindre, i forskjellige Tidsskrifter adspredte, Bidrag, som kunne have almindeligere Interesse, og deriblandt af de bedre af mine Smaaadigte, af hvilke mange ikke have været trykte, da vil en saadan Let kunne tilveiebringes ved Veiledning af Erzslevs Forfatter-Lexicon, hvori Alt, hvad jeg til den Tid havde ladet trykke, er anført.

Hvad denne Biographie angaaer, da er den bleven meget vidtløftigere, end jeg havde ventet, og meget slettere affattet, end jeg havde ønsket, vel ogsaa havde kunnet, dersom jeg havde villet anvende den dertil fornødne Tid og Flid. „Du er en Portraitmaler,“ sagde Dehlenschläger mig, da han havde læst min korte Biographie af Münter; men dersom jeg endog skulde besidde Noget af dette Talent, da har jeg ikke villet forsøge paa at anvende det her. Et Portrait skal for alle Ting være sanddru, saa at Enhver gienkiender den Afbildede, endog Manglerne skulle være tilsynne, men saafremt Portraitet skal være et Kunstværk, maae disse være let tilhullede, derimod det Udlere saaledes fremhævet, som det kun sees i Virkelighedens lykkeligere Diebliffe. Dette kunde jeg her ikke have til Hensigt, og at portraitere de Tider, giennem hvilke, og de Mennesker, med hvilke jeg har levet, kunde jeg ikke indlade mig paa. Overalt har dette Arbeide ikke været mig glædeligt; af de fiere Erindringer have saa mange været omtaagede af Beemod, de bittre har jeg ugierne fornyet, og mangen Gang har jeg næsten bebreidet mig, at anvende saa megen Tid paa, hvad der kun angik mig selv, og hvorved jeg Intet kunde lære. Biographien er derfor meget flygtigt skrevet, for det Meste ligesaa flygtigt tænkt; til at skrive den om, vil der ikke blive Tid eller Lyst, og min Tilbøielighed stod meest til at offre Ilden disse Blade. Men jeg vil dog lade dem ligge til mine Efterladte; de ville deraf lære at

kiende mine tidligere Tilstande, hvoraf saa Meget har været dem ubekjendt.

J det jeg nu tænker mig den Tid, da disse Blade skulle tages frem af dette Gjemme, hvori jeg nu nedlægger dem, da vil jeg ikke stemme min Siel til Veemod. J, mine Kiere! J vide vel, hvorledes mit Hierte hængte ved Eder, og hvor gierne jeg var i Eders Kreds, og den Tanke har ofte været mig smertelig, at denne Kreds skal adsplittes — som Alt paa Jorden. Men jeg veed, at J troligen ville hjælpes ad: Og hvad mig angaaer, da har jeg fra min Ungdom været fortrolig med Døden; derimod kan jeg næsten sige, at jeg aldrig er bleven fortrolig med Livet; ikke blot har Bevidstheden af dens Ustabighed og Usikkerhed altid været mig nær, men det har havt noget Fremmed for mig, og der har været et Gienvee i mig, som stundede hen til bedre Kyster. Der er vel endnu Driivt i mig til at udrette Noget i Verden, men, til hvilken Tid et Menneske end kaldes bort, lader han stedse ufuldendt Arbeide tilbage; og jeg tør dog sige mig, at jeg ikke har levet forgieves, enten for mig selv eller for Andre. Livet har ikke været mig let, dog har jeg med fuld Siel nydt det Gode, der blev mig forundt, men det Bedste deri var dog en Op- løstelse over denne Verden; og skulde jeg da frygte for at gaae derhen, hvor jeg følte mig saa vel, naar jeg under denne Tilværelse var henrykt dertil? Jeg haaber endnu med Sindsro at skulle kunne tage Glædens Bæger, naar det ræktes mig, haaber ogsaa at skulle kunne bære, hvad der endnu skal paalægges mig, men de Tider, der forestaae for den Kirke, jeg tilhører, og for mit Fædreland, vise sig ikke saaledes for mig, at jeg skulde ønske mit Liv forlænget for at see, hvad der tilberedes i det Nærmeste; og saa vist jeg endog veed, at den Spire voger i det Skulte, som skal vorde et Træ, hvori Himmelsens Fugle atter skulle bygge Rede, saa kan dette ikke ventes i den Tid, jeg kan kalde min. Skal min Time først slaae, naar jeg er nedbøiet af Marenes Vægt, da ville mine Kiere dog unde mig Befrielsen, men slaaer den

snarere, da under mig ogsaa at være kaldet herfra, førend I skulle see mig med sløvet Sands, med nedbøiet Kraft, og jeg ingen Ild mere skulde føle at brænde i mig, uden det sidste Haabs Flamme, som Gud aldrig vil lade slukkes i mit Bryst! Thi til den Troesbekiendelse, jeg i mange Aar hver Morgen har gientaget for mig selv, hører ogsaa dette: „Jeg troer Legemets Opstandelse, og de Helligedes Samfund i det evige Liv.“

Den 13de September 1852.

Naar jeg nu atter tager disse Optegnelser frem, da er det ikke for at giennemlæse dem, hvor meget de endog kunne trænge til mangehaande Udbedringer; jeg føler aldeles ingen Lust til derved atter at sysselsætte mig med mig selv. Det er heller ikke for at fortsætte dem, at jeg nu har taget disse Blade for mig. Hvad der er skeet i disse alvorfulde Aar, er Alle bekiendt, hvad jeg har foretaget i dem, er heller ikke skult; og hvad derved er foregaaet i mit Inderste, vil Enhver, der kiendte mig, kunne sige sig selv. Men da jeg for 5 Aar siden sluttede disse Optegnelser i en noget mismodig Stemning med Hensyn til min Stilling i Landets Geistlighed, føler jeg det som en Pligt her at udtrykke min Paaskjonnelse af, at Anledningen til dette Mismod nu er forsvunden.

Det er bekiendt, at jeg i forrige Aar ved mit Jubilæum modtog et særdeles skönt og mig særdeles dyrebart Beviis paa mine Medbrødres og Medborgeres Velvillie. Jeg vilde imidlertid ikke have kunnet modtaget det med en ublandet Følelse, jeg vilde mere have anseet det som Tegn paa, at man tillagde mig Fortienester, erhvervede i mit tidligere Liv, end at man endnu med Billigelse betragtede mig og mine Bestræbelser, dersom jeg ikke tillige havde erkiendt, at der i de sidste Aar er foregaaet en betydelig Forandring i Stemningen hos

den forstandige Deel af Folket, og dermed ogsaa hos en stor Deel af Geistligheden.

Det kan ikke negtes, at den urolige Siæring, den principløse Higen efter Forandringer, der omsider frembragte Katastroferne i 1848, ogsaa var trængt ind i vor Geistlighed. Den havde kun Lidet at klage over, der var ingen Hindring tilstede, for at den jo kunde virke efter bedste Indsigt og Evne i sit Kald; men denne stille Virken var ikke efter Tidsalberens Smag; man meente ved udbortes Foranstaltninger at kunne opnaae, hvad der dog alene kan vindes ved Udvikling indenfra. Fornemmelig følte Geistligheden sig krænkert ved at skulle staae under et juridisk Collegium, hvor mildt endog i Grunden dets Herredømme var, og hvor meget endog virkelig Cancelliet værnedede om Geistlighedens materielle Interesser; enhver Resolution, der ikke var efter Ønske, var en Fornærmelse, enhver paalagt Forretning, der ikke umiddelbart vedkom det geistlige Kald, og som dog Forholdene for det Meste gjorde uundgaaelig, var en utaalelig Byrde. Fik Geistligheden først sin egen Bestyrelse, hvori maaskee endog geistlige Mænd kunde faae Sæde, da vilde Alt blive bedre; og dette vilde igien sikkest opnaaes, naar Landet erholdt den Constitution, hvorefter Verdslige og Geistlige saa ivrig tragtede.

Jeg havde aldrig lagt Dølgemaal paa, at jeg ingen Under var af Omvæltninger, og at jeg intet Godt lovede mig af de Tendentser, der vare blevne de fremherskende; mange af de Projecter, der fremkom, kunde jeg ikke understøtte, andre, hvilke jeg ansaae som fordærvelige, maatte jeg modsætte mig; saa gavnlige, som jeg erkjendte Sammenkomster af geistlige Mænd i mindre Kredse for at være, følte jeg ingen Tilbøielighed til at deeltage i de Conventer, der søgte at vække Opsigt, og tiltog sig at være Geistlighedens Repræsentanter; jeg havde den Overbeviisning, at Lovene kræve Lydhighed, saalænge de gielde, hvorimod saa mange Geistlige kun vilde følge deres subjective Anskuelser.

Jeg troer vel, at den største Deel af Geistligheden be-
varede personlig Godhed for mig, men man ansaae mig som
Den, der ikke havde kunnet følges med Tiden, man betragtede
mig — hvilket ogsaa nogle Gange temmelig tydeligt blev
givet mig at forstaae — som en Ruin fra en forsvunden
Tiid; jeg var ikke Aarhundredets Mand, og det var en Saa-
dan, man ønskede at see paa min Post. Da jeg blev Biskop,
tør jeg troe, at det skeede med næsten hele Geistlighedens
Samtykke.

Erfaringen er en god, men kostbar Læremester. Høst de
Fleste ere de sangvinste Forhaabninger om den nye Tiid ud-
slukte; Geistligheden har erfaret, hvad den har at vente under
det nye Regiment; den paatænkte Angrebskriig, hvorved man
ventede under Bevægelserne at udvide sine Rettigheder og sin
Anseelse, har forvandlet sig til en Forsvarskamp pro aris et
focis, og da dette ikke blot er at forstaae om de timelige
Interesser, men da de retsindige Geistlige ret vel føle, hvilke
Farer der true sand og sund Christendom og vort kirkelige
Samfund, saa have de Fleste atter sluttet sig til mig, men
synes at vente, at jeg vil kunne udrette Mere, end jeg des-
værre formaaer.

Jeg paastionner saaledes med Taknemmelighed mod Gud
og Mennesker, at paa nærværende Tiid min Stilling i Stif-
tets Geistlighed er saa behagelig, som jeg kan ønske den.
Underledes forholder det sig vistnok med Hensyn til den
Fremtid, der kan forestaae den danske Kirke. Men herom
skal jeg saameget mindre udtale mig, som Alt i Danmark
for Dieblicket er saa usikkert, at der ingen rimelig Beregning
kan gøres. I alt Fald maa den Tiid være nær, da paa
een eller anden Maade min Virketiid er til Ende. Men hvad
enten den mig endnu bestiftede Tiid skal være lidet længere
eller kortere, saa gjør jeg den gamle Psalmedigters Bøn
til min:

Vend Synd og Skam kun af,
At med et ærligt Navn jeg lægges i min Grav!

*

*

*

Her slutte min Faders Meddelelser, og jeg veed heller ikke at paavise Noget, som i hans sidste Levetid kunde have bragt nogen væsentlig Forandring i den Stemning, i hvilken han har nedskrevet Slutningen af sine Meddelelser. — Hans Mandskraft forblev aldeles uvækket, den samme levende Interesse for Alt, og navnlig for det, som angik Kirken, bevarede han til det Sidste, ligesom den samme Lyst til sine Studier og til sin daglige Gjerning. Vel formindstedes hans legemlige Kræfter, dog ikke betydeligt; derimod var hans Syn alt i længere Tid blevet stedse svagere, og i den sidste Tid tog det af paa en høist foruroligende Maade; dog hindrede dette ham endnu ikke i nogen væsentlig Grad i at læse og skrive. — Sidste Sommer foretog han sine sædvanlige Visitationsreiser, og vendte sund og rask tilbage. Vel forekom hyppigere end ellers i den senere Tid smaa Upasseligheder, men de vare kun af kort Varighed, og hans Tilhørere vare enige i, at de næsten aldrig havde hørt ham prædike med en saadan Kraft og Begeistring, som afvigte anden Suledag. Og dette var hans sidste Prædiken! — Som Formand i den til at gjøre Forslag i Ordningen af Folketikkens Anliggender nedsatte Commission var han i de sidste Uger af sit Liv bestæftiget med de derhen hørende Arbeider. Efter en Forkølelse befandt han sig i den sidste Uge tilfyneladende aldeles vel, da følte han pludselig Løverdags Middag den 28de Januar et Sting i Brystet, og efter i nogle Timer forgieves at have forsøgt paa at blive Herre derover, gif han tilfængs. Smerten syntes snart at være mildnet, men hurtigt indtraadte en stærk Døsighed, saa at han neppe var sig selv bevidst uden i enkelte Dieblkke, naar hans Nærmeste talede til ham. Hans Kræfter vare snart udtømte; det var tydeligt, at det kun havde været den stærke Willie og den altid unge Aand, der saalænge havde holdt Legemet opreist, og Mandag Morgen den 30te Januar Kl. 6½ gif han blidt og roligt, uden den mindste Døds-kamp, ind til det Bedre. — Kun sieldent, og da

altid med faa Ord, har han talet til sine Nærmeste om sin Død; men Hvo der har hørt ham prædike Christi Evangelium, og Hvo der har læst disse hans Meddelelser, har uden al Tvivl overbeviist sig om, at har Noget været forberedt til at gaae bort herfra, da viistnok Han!

